

אוניברסיטת בר אילן

שומרי חומות, פורצי גדר או פורצי דרך?

האם ובאיזה אופן סביבת המדיה החדשה מאתגרת את התקשורת המיועדות לחרדים: ניתוח
סיקור פגיעות מיניות ופרשת חיים ולדר בפלטפורמות המסורתיות והדיגיטליות

אפרת רפאלי

עבודה זו מוגשת כחלק מהדרישות לשם קבלת תואר מוסמך
בבית הספר לתקשורת של אוניברסיטת בר-אילן

עבודה זו נעשתה בהדרכתו של

פרופסור מוטי נייגר

בית הספר לתקשורת של אוניברסיטת בן-אילן

תודות

ברצוני להביע את תודתי העמוקה למנחה שלי, פרופסור מוטי נייגר מבית הספר לתקשורת. תודה על התמיכה הבלתי מתפשרת וההדרכה לאורך תהליך כתיבת המחקר. עידודך ואמונתך בי ובחשיבות נושא המחקר היו גורמים מכריעים בהשלמת עבודה זו.

תודה לפרופסור חיים נוי וצוות בית הספר לתקשורת על התמיכה, על הסיוע ועל הסבלנות לאורך כל הדרך.

תודה להוריי, רפאל ואלכסנדרה, עבור התמיכה והאמונה בי לאורך כל הדרך, הייתם לי עוגן ומשענת. לאריאלה ולדב, אחיי היקרים, שהיו לי לאוזן קשבת, עזרו לי תמיד וידעו להגיד את המילים הנכונות.

אודה לאלו שעודדו אותי לאורך הדרך ובמיוחד לחברתי ליאת על שעמדה לצדי תמיד.

ברצוני להקדיש את עבודה זו לסבתי האהובה, שרה ז"ל, שלא זכתה לראות את העבודה, אך אני בטוחה שהייתה גאה בה מאוד.

תודה לבורא עולם, שהכול ממך בחסד וברחמים רבים.

תוכן עניינים

א	תקציר	1
1	מבוא	3
3	תשתית מושגית	3
3	הקהילה החרדית	4
4	כלי התקשורת בקהילה החרדית	4
4	תקשורת מסורתית	5
5	תקשורת בפלטפורמות דיגיטליות	6
6	קהילות דיגיטליות	7
7	התייחסות כלי התקשורת החרדיים לפגיעות מיניות	9
9	מגמות שימוש בכלי התקשורת בחברה החרדית בעת החדשה	9
9	תאוריות ה-'Mediatization' (התיווך) בהקשר של השינויים בחברה החרדית	11
11	שאלת מחקר ומתודולוגיה	11
11	שאלת המחקר	11
11	שיטת המחקר	12
12	תקופת המחקר ומקורותיו	14
14	מהלך המחקר	16
16	השערות מחקר	17
17	ממצאים	17
17	ציר זמן: פרסומים בכלי תקשורת חרדיים מסורתיים ודיגיטליים	19
19	טבלת עיקרי הממצאים	20
20	כלי תקשורת מסורתיים ודיגיטליים	35
35	פסקוילים	39
39	פייסבוק	51
51	אינסטגרם	59
59	דיון	70
70	מסקנות	72
72	גרף המרחק משומרי החומות	73
73	סיכום	74
74	רשימת מקורות	80
80	נספחים	i
i	Abstract	

תקציר

במרכז מחקר זה עומדת השאלה האם ובאיזה אופן סביבת המדיה החדשה מאתגרת את התקשורת המיועדת לחרדים. כדי לענות על השאלה העבודה סוקרת פגיעות מיניות ומנתחת אותן ב'פרשת חיים ולדר' בפלטפורמות המסורתיות והדיגיטליות. ולדר, אישיות חרדית ידועה וסופר מצליח, נחשף בתחקיר עיתון 'הארץ' כפוגע מיני ולאחר שהדברים זכו לגינויים פומביים לקח ולדר את חייו בידיו. המחקר בוחן את סיקור הפרשה בכלי התקשורת החרדיים השונים (המסורתיים והדיגיטליים) כדי לקבוע אם ההבדל העיקרי שבין אלו הוא מהותי, היות שכלי התקשורת החרדיים עומדים תחת פיקוח רבני הדוק של התכנים בשונה מסביבת המדיה החדשה. מאפייני התקשורת הדיגיטלית משנים את אופן הסיקור בעיקרו בכל התחומים ובמיוחד בנוגע לפגיעות מיניות, הנחשבות לנושא שאינו צנוע (Cohen, 2012).

במחקר זה הוצג הרקע התיאורטי, שבו נכללו מאפייני החברה החרדית, כלי התקשורת המסורתיים והדיגיטליים החרדיים והפלטפורמות בסביבת המדיה החדשה והיחס הקהילה לפגיעות מיניות המאפשרות אוטונומיה גבוהה למשתמשים ביחס לכלי התקשורת המסורתיים החרדיים. המחקר משתמש בגישת תוכן איכותני לניתוח פורמטים תקשורתיים שונים בתקופה שבין נובמבר 2021 לינואר 2022 ומשווה ביניהם. אלו מופיעים בממצאי המחקר המבוססים על העיתונים החרדיים: 'המודיע', 'המבשר', 'יתד נאמן', 'משפחה', 'יום ליום' ו'הדרך', פשקווילים, ועל אתרי האינטרנט החרדיים: 'כיכר השבת' ו'בחדרי חרדים'. בנוסף, המחקר בדק את קבוצות הפייסבוק הללו: 'ישנן' (בנות ומה שביניהן), 'חרדים ברשת', 'חי"ש', 'עכשיו תורך' ודפי האינסטגרם כמו: 'דוס סלבס' ו'הרבנית'.

ממצאי המחקר העיקריים גילו כי כלי תקשורת מסורתיים רבים התעלמו מ'פרשת ולדר' או הציגו גרסאות מצונזרות, במקביל להדגשת תרומותיו החיוביות ולהשמטת ההאשמות בהתעללות מינית. אלה שהתייחסו לנושא עשו זאת לרוב באופן עקיף או סמלי מאוד, תוך ניסיון לשמור על ערכי הקהילה החרדית ולהימנע מהפרת נורמות דתיות בנושאי טאבו. כלי התקשורת הדיגיטליים הראו פתיחות יחסית לאופן סיקור 'פרשת ולדר', אם כי ברמות שונות. אתר 'כיכר שבת' עמד בצנזורה מסוימת ועם זאת, סיפק סיקור מפורט ואוטונומי, מאשר כלי התקשורת המסורתיים ואף פלטפורמת הדיגיטל 'בחדרי חרדים'.

סביבת המדיה החרדית, קבוצות הפייסבוק ודפי האינסטגרם הציגו את המגוון הגדול ביותר של נקודות המבט, כולל דיונים, תמיכה בקורבנות לצד ניסיונות להגן על ולדר או קונספירציות שהועלו בנושא, בהשוואה לעיתונות החרדית. בעיתונות החרדית ההתייחסות ל'פרשת ולדר' הייתה מעטה עד בלתי קיימת. נמצא כי כל קבוצת פייסבוק ודף אינסטגרם התנהלו באופן סיקור שונה, וניכר כי סיקור הפרשה בדף האינסטגרם 'הרבנית' התאפיין בחופש ביטוי מקסימלי וכמעט מוחלט מפיקוח רבני.

באופן כללי, ניתן להצביע על הפלטפורמות בסביבת המדיה החדשה כבעלות אוטונומיה רבה, היעדר שליטה מרכזית מצד הרבנים, בעלות דעות רבות ומעורבות בנושא 'פרשת ולדר' מאשר בכלי התקשורת החרדיים. המחקר מסיק כי המדיה החברתית, על צורותיה השונות, מאתגרת באופן משמעותי את שיטות הסיקור החרדיות ואת השליטה במידע בקהילה החרדית ב'פרשת ולדר'. מגוון הדעות המשתקף בפוסטים גבוה ומדגיש את השינוי המשמעותי במעורבות הקהילה בנושאים רגישים שמוגדרים כ'טאבו'.

מבוא

עבודת מחקר זו תבחן את סיקור חשיפת הניצול המיני וההתאבדות של הסופר חיים ולדר (להלן: 'פרשת ולדר') במגוון כלי תקשורת בחברה החרדית, המסורתית והדיגיטליים, כדי לעמוד על השאלה: **האם ובאיזה אופן סביבת המדיה החדשה מאתגרת את כלי התקשורת החרדיים?**

'פרשת ולדר' החלה ב-12 בנובמבר 2021 בתחקיר שפורסם בעיתון 'הארץ' שבו הציגו העיתונאים, אהרן רבינוביץ' ושירה אלק, שורה של מעשי ניצול מיני בנשים ובנערות שבוצעו על ידי אדם בעל השפעה גדולה בחברה החרדית, חיים ולדר. ולדר היה סופר שכתב כשמונים ספרים מצליחים, מטפל, אחראי על 'מרכז לילד ולמשפחה' בעיריית בני ברק ופובליציסט בעל טור קבוע בעיתון 'יתד נאמן' (רבינוביץ' ואלק, 12/11/21). בהמשך לפרסום כתבה זו, כלי התקשורת שאינם חרדיים סקרו את השתלשלות הפרשה (חכמון וברסקי, 27/12/21), עודדו וקידמו פעולות אקטיביות ברחוב החרדי (חדשות כיפה, 29/11/23) ואף מתחו ביקורת על שתיקת כלי התקשורת בחברה החרדית (רוזנפלד, 02/01/22). פעולות אלו מצביעות על עיקרי ההבדלים שבין כלי התקשורת בקהילה החרדית אל מול אלה הפועלים עבור האוכלוסייה הכללית.

בחודשים שלאחר החשיפה הראשונית התפרסמו עוד 22 עדויות נוספות, שאותן איגד בית דין קהילתי למניעת הטרדות מיניות במגזר החרדי-דתי בראשות הרב שמואל אליהו, שמיסד אותו כדי לחקור מחקרים מסוג זה בקהילה החרדית. בתגובה לכך, טען ולדר כי עדויות אלו הן עלילות דם ואינן נכונות. התגובות המידיות בקהילה החרדית לחשיפת הניצול המיני היו מגוונות: לא הופסקה עבודתו של ולדר בעיריית בני ברק, אך הוא הושעה מתוכניתו בתחנת הרדיו החרדית 'קול חי', רשת 'אושר עד' הפסיקה למכור את ספריו, אך ברחובות הערים החרדיות המשיכו למכור אותם. העיתון 'יתד נאמן' שבו כתב הדיח אותו, אך בהתעלמות מהסיבות לכך ובמערכת טענו כי הדחתו התרחשה לבקשתו. ב-27 בדצמבר 2021, כחודש וחצי לאחר שפרצה הפרשה, ולדר שם קץ לחייו.

נכון לשנת 2023 מנתה הקהילה החרדית 13.6% מכלל האוכלוסייה, ועל-פי תחזית הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה בשנת 2030 הקהילה החרדית צפויה לעמוד על כ-16% מכלל אוכלוסיית ישראל. העובדה שמדובר במגזר משמעותי בחברה הכללית בישראל מוסיף לחשיבות המחקר כראי להבנת התקשורת בעולם החרדי בן זמננו (כהנר, מלאך, 2023). החברה החרדית נהגה להתבדל מהחברה הישראלית הכללית, בשל ציות להוראות הרבנים המובילים אותה. עם זאת, תמורות בחברה החרדית ובסביבתה החברתית-תרבותית-טכנולוגית מאתגרות הסתגרות זו. על רקע תהליכי המודרניזציה, שאותם הקהילה רואה באור שלילי, הותאמו לקהילה החרדית אמצעים טכנולוגיים שונים בהתאם למגבלות דתיות, שביניהם כלי תקשורת חרדיים (Campbell & Golan, 2011).

כלי התקשורת המסורתיים בקהילה החרדית, ובראשם העיתונים המודפסים, מהווים צינור למידע לקהילה החרדית, אך עלייה בשימוש באינטרנט, ויותר מכך ברשתות החברתיות, יוצרת פערי מידע בין המתקבל לצורכי כלי התקשורת המסורתיים אל מול החדשים. בתוך כך, נושאי 'טאבו' כמו פגיעות מיניות, מושתקות בתקשורת המסורתית, אך מתפרסמות בשיח הרשתות החברתיות, הבא לידי ביטוי גם באקטיביזם באמצעות הטכנולוגיה-לדוגמה ההאשטג "לא תשתוק" (Okun & David & Baden, 2020; Nimrod, 2017). לנוכח מגמות אלו, מטרת עבודה זו תהיה לבחון האם ובאיזה אופן סביבת המדיה החדשה מאתגרת את כלי התקשורת החרדיים: מה זוכה להתפרסם בפלטפורמות החדשות שאינן מתפרסם

בעיתונות המודפסת וכיצד תכנים הנחשבים לטאבו מסוקרים בחברה החרדית. מקרה הבוחן הוא ניתוח סיקור 'פרשת חיים ולדר' שפורטה לעיל, ודרכה יתבונן המחקר בהבדלים בסיקור שבין פלטפורמות מסורתיות לפלטפורמות דיגיטליות.

תשתית מושגית

הקהילה החרדית

מחקר זה מתמקד ב'פרשת חיים ולדר', שבה הקהילה החרדית נאלצה להתמודד אל מול מציאות מטלטלת של פגיעות מיניות בתוכה על ידי חיים ולדר הנחשב לדמות חרדית סמכותית. כפי שדווח גם במקרים אחרים הנוגעים במסגרות דתיות, כשהפגיעות מתבצעות על ידי אליטות (Dreßing et al., 2019), הדברים נשמרו תחת מעטה סודיות. עובדה שהעצימה את הפרשה היא התאבדותו של ולדר, שפעל באופן האסור על-פי הדת (Serfaty et al., 2021). מטרת העבודה להתייחס להיבטים שונים של הפרשה, המצריכה לעמוד על מאפייני הקהילה החרדית ותרבותה כדי להבין את עצם הסיקור. קהילה זו מאופיינת בפרשנות מחמירה של ההלכה היהודית ושמירה קפדנית של אורחותיה, מתוך ציות מלא לרבני הקהילה (Strous & Karni, 2020; Freund & Band-Wirerstein, 2017). עוד בולט כי היא מתבדלת בכל תחום בחיי הפרט והקהילה, החל מהיבטים פיזיים כגון חזות ולבוש ועד לחינוך, לתרבות, לפוליטיקה ולשפה (אסבן ובכר כהן, 2020; זיכרמן, 2014; קפלן, 2007; Baumel, 2006; Benor, 2021; Cohen, 2017; Schnall, 2006).

מחד גיסא, משתמע מכך כי מדובר בקבוצה מגובשת אחת, לפי Caplan & Leon (2023) "המוני גברים בלבוש שחור" ("A mass of men in black"). מאידך גיסא, נטען כי בפועל הקהילה אינה הומוגנית אלא בעלת זהויות שונות. כדי לחדד זאת נניח במחקר זה כי הכינוי חרדי משמש כ-"שם משפחה" ולא כ-"שם פרטי" כלומר, הקהילה מורכבת מזרמים רבים, קבוצות, תתי קבוצות, והגדרות מורכבות יותר (Caplan & Leon, 2023). הפילוג שבין הליטאים לחסידים התפתח במאה ה-18 במזרח אירופה (זיכרמן, 2014) וביניהם הבדלים מהותיים הקשורים לרעיונותיהם. ראשית, הליטאים או "המתנגדים" מבוססים על שלילת הקבוצה המתחרה שהיא החסידים. שנית, יש שוני בתפיסת הערכים החשובים ביהדות, במבני המנהיגות ובמקורות הסכמות. החסידות רואה ערך עליון בחוויה הדתית. לעומתם, הליטאים מתאפיינים בגישה לוגית כאשר מדובר ביהדות ומתמקדים בלימוד התורה, כמו גם התייחסות לרב כסמכות עליונה בכל התחומים בחייהם, ישאבו ממנו מקור השראה וייתיעצו איתו (Cohen et al., 2021). בנוסף, זהותם הקבוצתית מתבססת על שלילת הקבוצה המתחרה (Caplan & Leon, 2023). Cohen (2021) מציין כי החסידים בניגוד לליטאים מאוגדים סביב אדמו"ר אשר הנהגתו עוברת בירושה לבניו עם פטירתו.

לצד השוני ברעיון הדתי ובאופן ההנהגה, ישנו שוני נוסף הנוגע לאופי החיים הקהילתיים: הזרם החסידי מושתת על מחויבות חזקה לקהילה, למנהיגה ולמוסדות הלימוד הדתיים והכלכליים. בקרב הליטאים המחויבות לקהילה נמדדת כרמה נמוכה יותר וגמישות רבה יותר, ועל כן הקשרים והקרבה חלשים יחסית לחסידים (אך עדיין קיימים בהחלט). הפערים שתוארו לעיל משמשים נקודה חשובה כדי לעמוד על ההבדל שכל אחד מאלו יכולים לחוות לגבי החוויה הדתית, הבאות לידי ביטוי בתפילה, בשירה ואף באכילה (Caplan & Leon, 2023).

כפי שצוין קודם, ישנו זרם נוסף הוא חרדים מזרחיים או בשם הידוע חרדים ספרדיים, אשר התגבש במאה ה-20 במדינת ישראל. אלו התאחדו לזרם חברתי, המתאפיין בעולם דתי-תרבותי שונה הנסוב סביב מפלגת ש"ס. בדומה לחרדיות האשכנזית יש בה חלוקה לקבוצות ותתי קבוצות, לפי ערים וקהילות מוצא (Caplan & Leon, 2023). זאת ועוד, החרדים הספרדיים מאופיינים בשמרנות המאפיינת את כלל הקהילה החרדית, ומאידך ליברלים יותר באופן גישתם למדינה ולמוסדותיה, ולכן התבדלותם מהחברה הכללית פחותה ביחס לקבוצות האשכנזיות (פרידמן, 2021).

Caplan & Leon (2023) העלו את עניין ההגדרות המורכבות יותר, נתייחס לכך ונביא את המונח 'חרדים מודרניים' כדוגמה. אלו משתייכים לקהילה החרדית, אך מבקשים מעצם הגדרתם להשתלב בעולם שאינו חרדי (Cohen et al., 2021). מעצם כך, מהווים אתגר לחברת הלומדים החרדית הקלאסית, מאחר שייחודם בשינוי שתאוריה ופרקטיקה של הפעילות הדתית ודחיית הסתגרות החיים הדתיים לגבולות בית המדרש היוצאת מנקודת מבט כי העולם הוא זירה פוטנציאלית לקיום פעילות דתית (Ami, 2022). על פי כהנר (2020): "המנעד הקהילתי בקבוצה המודרנית מגוון ומורכב ממיעוט חסידים, רבע ליטאים, שליש ספרדים ושליש שבחרו שלא לתת שם לזהות האתנית- חלק גדול ממנו מזרחי וחלק אחר אשכנזי-ליטאי". מכאן כי ניתן להסיק על אודות פתיחות מודרנית בקרב ליטאים לעומת חסידים הנחשבים מיעוט, לפחות בקרב חרדים מודרניים המגדירים עצמם כך.

כך, לדוגמה, חסידות חב"ד שונה מדגמי השלטון הרבני בקהילה החרדית. חסידות חב"ד מאופיינת בהאצלת סמכויות, על מנת לשמר מנהיגות של התנועה בשטח גדול. התבדלות מהחברה הכללית כמעט שאינה קיימת, אלא להפך: החסידות מייצרת מערכת יחסים קרובה עם יהודים חילונים ומקבלת על עצמה את צבא מדינת ישראל, את סמליה הלאומיים ואת מוסדותיה (Blondheim & Katz, 2016).

כלי התקשורת בקהילה החרדית

תקשורת מסורתית

על אף ההבחנה התרבותית שבין הקבוצות, כולן מושתתות על נורמות זהות ועל כן ניתן להתייחס אליהן כקהילה אחת (Mishol-Shauli & Golan, 2019). התבדלותה של הקהילה החרדית נוגעת לתחומים ולמוסדות רבים ובכללם אמצעי התקשורת. לאור הדרך שבה הנהיגו הרבנים, התקשורת החרדית התפתחה כדי להגן על הצביון התרבותי של הקהילה החרדית מפני החברה החופשית. כלי התקשורת הראשונים שהופיעו בישראל היו עיתונים מפלגתיים כאשר מטרתם לשמש מקור חדשותי בפקוח רבני (Cohen, 2017).

בצורה זו מופעלת על העיתונות החרדית צנזורה, המגבילה את הפרסומים ובנוסף משרתת את הרבנים לנתב את המידע הרצוי בעיניהם לקהילה. בדומה לכך, כאשר אינה מתעלמת לגמרי מאירוע חדשותי תשנה את חלקו כך שיתאים לערכי החרדיות. בין היתר יעשה שימוש בקאנון מקורות יהודים, כך הקורא מחבר בין ההקשרים הרעיוניים ומקבל את תמונת המצב הכוללת לכוונת העיתון ולאירוע המדובר (קפלן, 2001; קפלן 2006).

העיתונים, 'המודיע' (1950), 'יתד נאמן' (1985) ו'המשבר' (2009), מחזיקים במכנה משותף, מאחר שאלו יוצרים מקור חדשותי פנים-קהילתי, אך העיתונים נוסדו בידי מפלגה שונה על רקע ונסיבות שונים. עיתון 'המודיע' מזוהה עם מפלגת 'אגודת ישראל' ומכוון לחסידים. עיתון זה נוסד כשנתיים לאחר הקמת מדינת ישראל, בטענה כי התקשורת החילונית הקיימת במדינה ומנוגדת לערכי החרדיות עלולה להשפיע על החרדים ועל כן יש להימנע מחשיפה להשפעתה ולמצוא לה אלטרנטיבה מותאמת לקהילה, תחת השגחה רבנית (Cohen, 2012; 2017).

כ-35 שנה לאחר הקמת עיתון 'המודיע' הוקם עיתון 'יתד נאמן' בשל טענות שעלו מצד ליטאים שדעותיהם אינן באות לידי ביטוי בעיתון 'המודיע', הנוטה לכיוון החסידי. בשנת 2010 נוסד עיתון חסידי נוסף על ידי מאיר פרוש. האחרון לא זכה לתמיכת עיתון 'המודיע' בהתמודדותו לבחירות בעיריית ירושלים ולכן הקים עיתון אלטרנטיבי למודיע בשם 'המבשר'. בנוסף לכל עיתונים אלו, נוסד עיתון 'יום ליום' בשנת 1993 על ידי מפלגת ש"ס (Cohen, 2012), אך זה נמכר למשקיעים פרטיים בשנת 2017, מהלך ששינה את

אופי העיתון. עקב מגמה זו באותה שנה הוקם עיתון 'הדרך' כדי להמשיך את ערכי ההגמוניה של מפלגת ש"ס ולהעביר אותם לספרדים בקהילה החרדית (Feldman, 2022).

לצד עיתונים מפלגתיים הוקמו עיתונים בבעלות פרטית, הכוללים את עיתון 'משפחה', שהוקם בשנת 1987 על ידי קבוצת משקיעים אשר אינם מזוהים עם מפלגה או עם זרם מסוים. מקים העיתון, אלי פלאי, אומנם למד בישיבת חברון הליטאית, אך העיתון נוטה לשקף מגוון דעות ונוטה לחרדיות מתונה. למעשה העיתון מהווה אתגר להגמוניה החרדית ומשקף את המגמה הליברלית בקהילה החרדית, המתחדדת לאור התנגדות חריפה מצד התקשורת החרדית המפלגתית. עם זאת השיח התקשורתי (בחלקו לפחות) מתאים להגמוניה החרדית (Wasserman & Gabel, 2019).

לעומת עיתון 'משפחה', שנוסד מלכתחילה כעיתון עצמאי, עיתון 'יום ליום' הפך במהלך הזמן לכך-כפי שהצגנו לעיל. על אף הרקע השונה ביסוד העיתונים המפלגתיים והעצמאיים, בשניהם מתפרסמים רעיונות העומדים בהלימה אחת עם הסטנדרטים החרדיים (Cohen, 2012). התכנים המפורסמים בעיתונים הם אלו שמצביעים על כך-פרסומים כגון: תכנים מפסקי הלכה, הודעות הלכתיות ואף חברתיות (Cohen et al., 2021).

לצד הניתוח של העיתונות מחקר זה מתייחס לפשקווילים. פלטפורמה מסורתית ותיקה זו היא עיתון קיר המתפרסם באנונימיות ואין לדעת מי עומד מאחוריו. לכן, קל לזייף אותו וליצור מודעות לעג ממנו. פשקווילים נתלים על קירות הרחוב או מפוזרים ברחובות ומשמשים בהפצת חדשות יום-יומיות בתחומי הקהילה (חרל"פ, 2010). כלי תקשורת זה מיושן מאוד ועם זאת, נראה שהוא בין המשמעותיים בקרב הקהילה היות שקל להפצה, זול ונגיש להדפסה ומאפשר להפיץ רעיונות חדשים במהירות (Rosenberg & Rashi, 2015). הפרסום העיקרי הנעשה בו הוא יידוע הציבור על אודות הפגנות, אזהרות וחרמות על תופעות או על יחידים המתנגדים לערכי הקהילה. עיקר אופן הכתיבה על גב הפשקווילים במתכונת דרמטית, בשפה שבה רבנים מתבטאים כדי למשוך את תשומת לב עוברי האורח (Zamir & Hauptman, 2016).

תקשורת בפלטפורמות דיגיטליות

הקהילה החרדית תופסת את האינטרנט כאיום, היות שהוא מאפשר חשיפה לתכנים אסורים ולמקורות חוץ-קהילתיים (Campbell, 2010). אלו נוגדים את מאפייני הבידול בתקשורת המסורתית ובכלל בקהילה, והדבר מוביל לדחיית התקשורת החדשה, המודרניות (Friedman, 1991; Ben Porat, 2013) והטכנולוגיה (Barzilai- Nahon & Barzilai, 2005). נראה אפוא כי ההתנגדות לטכנולוגיה היא כדי להגביל ערכים חברתיים ואמונות ולמנוע אתגרים תוך-קהילתיים (Campbell & Golan, 2011).

כיום אנו עדים לשימוש נרחב באינטרנט מצד חלקים מהקהילה על אף הוראות הרבנים (David & Baden, 2020; Campbell & Golan, 2011). למעלה משני שלישים (68%) מהחרדים משתמשים באינטרנט וזאת לעומת 94% בקהילה הכללית שאינה חרדית. אומנם הנתון מעיד על פער משמעותי שבין הקהילות, אך אחוזי השימוש באינטרנט במהלך השנים גדלו ואף מנובא כי הפערים ימשיכו להצטמצם (מלאך, כהנר, 2023). עם זאת, קשה להתעלם מהפער הקיים ומהעובדה ששימוש באינטרנט בקהילה נחשב מחתרתי ומלווה בתגובה קהילתית קשה (Rosenberg, Blondheim & Katz, 2019).

במהלך השנים קמו אתרי חדשות חרדיים, שבניגוד לתקשורת המסורתית נוטים להיות ביקורתיים כלפי מנהיגיהם הרוחניים (Golan and Mishol-Shauli, 2019). אתרים כמו 'כיכר השבת' ו'בחדרי חרדים'

מדווחים חדשות באופן ביטוי חופשי (Taragin-Zeller et al., 2024). דיווחים מסוג זה השפיעו על נוהלי הדיווח וערערו אותם בכלי התקשורת המסורתיים בקהילה (Golan & Mishol-Shauli, 2018). הפלטפורמה הדיגיטלית משפיעה על העיתונאים החרדיים, מכיוון שאלו מנווטים בין המתחים שבין שמירה על ערכי הקהילה החרדית לבין הסתגלות למודרנה המאפשרת גיוון קולות ושינוי חברתי פנים-קהילתי (Golan & Mishol-Shauli, 2018).

אפשר להבחין בתופעה דומה באתר 'בחדרי חרדים'. ישנם פורומים שבהם מתנהלים דיונים על חדשות המתפרסמות באתר ועל נוכחות גוברת מצד הקהילה (Lev-On & Neria Ben Shahr, 2011). הטוקבקים - גם הם חלק בלתי נפרד בכל אחד, וכך מוענקת למשתמשים האפשרות למתוח ביקורת נרחבת על כלי התקשורת החרדיים באינטרנט והזדמנות לתמוך או להתנגד במגוון אסטרטגיות (כהן וניגר, 2007). לא תהיה זאת טעות לטעון שהקהילה החרדית מנהלת משא ומתן ביחס לטכנולוגיה. מצד אחד רואה בה איום ומצד שני רואה את יתרונותיה החברתיים והכלכליים. הקמת האתרים והשימוש בהם מעידים על חלקים מהקהילה המשתמשים באינטרנט, למרות הוראות הרבנים המקטלגים אתרים אלו כמסוכנים, היות שהם מפרסמים חומר אסור ומסוכן לפי דעתם ומדווחים על אירועים מחוץ לקהילה. אלו מערערים את הנהגתם (David & Baden, 2020; Campbell & Golan, 2011).

בנוסף לשימוש באתרי אינטרנט ישנו שימוש ברשתות חברתיות. בחברה כללים אלו בשימוש בקרב דור המילניום בקהילה הכללית (Kay & Levine, 2019), הנוהגים לעסוק במספר פלטפורמות מדי יום והמעדיפים לצרוך רשתות חברתיות הידועות כבעלות אלמנטים ויזואליים (Hou & Shiau, 2019) כמו אינסטגרם. השימוש הגובר באינסטגרם דוחק את פייסבוק, והשימוש בפלטפורמה האחרונה פוחת. זאת, בשל מאפייני אינסטגרם, אשר מעבר לתוכן ויזואלי משמשת פלטפורמה חברתית מהירה וקלה, שאליה ניתן לגשת מכלל מכשירי הנייד ותואמת את מאפייני הדור הצעיר. פלטפורמת פייסבוק נחשבת לנרחבת ולמגוונת יותר ביחס לפלטפורמות אינסטגרם וטוויטר.

קהילות דיגיטליות

המושג 'קהילה' בעידן הדיגיטלי עבר טרנספורמציה, שבה קהילות שאינן פורמליות אלא מקוונות ובהן אנשים מקיימים שיח סביב נושאים שונים ורעיונות משותפים, מחליפים ידע וחולקים תמיכה רגשית (Rheingold, 1993). בכך, קהילה דיגיטלית אינה מחייבת קרבה פיזית, אלא סובבת סביב שיח משותף וירטואלי. קהילות דתיות שמתקיימות באופן דיגיטלי מאפשרות לאנשים לבטא את הזהות הדתית שלהן בגמישות, ללא נוכחות פיזית ובשינוי סמכות דתית, משום שהזדמנויות נפתחות לאנשים למצוא דמויות סמכותיות שונות ברשת ולהתחבר אליהן. בצורה זו, הדת מתפתחת ומתקיימת במרחב הדיגיטלי וכך יוצרת "דת מרושתת", המתפתחת ברשתות דיגיטליות ולא באופן מוסדי (Campbell, 2013).

נראה כי פייסבוק מאופיינת ביצירת קשרים ובתחושת שייכות, מאחר שפלטפורמה זו משלבת אלמנטים של אינטראקציה חברתית וביטוי עצמי, אך גם נתקלת במגבלה כיוון שעליה להציג תוכן ויזואלי על מנת לפרסם פוסט (Pelletier, Krallman, Adams & Hancock, 2020). אלו באים לידי ביטוי בהקשר של קבוצות פייסבוק שאותן נבחן במחקר זה. אלו מאפשרות הקמת קהילה, בעלת אינטרסים משותפים, יצירת דיונים והשגת ידע ומידע בתחומי עניין הזהה לכלל, ובין היתר נמצאים בקבוצת אלו בזמנם הפנוי (Park et al., 2009; Roth-Cohen, 2021). מכך ניתן להסיק כי ישנם נושאים שבהם ידונו באופן חופשי בקבוצה, היות שהם משותפים. במחקר של Gazit & Bronstein (2020) בבחינת קבוצות תמיכה מקוונות, מצאו כי למנהלי הקבוצה יד בדבר תוכן הפוסטים שמתפרסמים ואופיים (Ertas et al., 2019). אם כן, קבוצות פייסבוק

מציגות אמביוולנטיות : מצד אחד, מציעות למשתמש פתיחות, קבלה והכלה, ומצד שני, מנהלי הקבוצה (או "מנהיגים") משתיקים קולות לפי שיקול דעתם. זאת ניתן להסביר על ידי מאמרה של Tsuria (2020) אשר מתייחסת לדיאלוג דתי מקוון לכאורה. למרחב המקוון יש יכולות דמוקרטיות ליצור זאת, אך זו אשליה, היות שמרחב זה אינו מוביל תמיד לשיח מכבד. כדי שדיאלוגים מסוג זה יתקיימו, יש צורך לתכנן אותם וליצור מרחב לכך. בדומה לקבוצות פייסבוק ולמנהלים אשר מאפשרים מרחב שיח לדיאלוג מכבד בעזרת הניהול שלהם, גם אם במחירים של הורדת פוסטים מהפלטפורמה ושל 'השתקת' השיח הקבוצתי.

מסקר שנערך נמצא כי הפלטפורמות העיקריות לשימוש בקרב הקהילה החרדית הן: Facebook, Instagram, WhatsApp (Elena, 2021). כמו-כן, דווח כי 17% מקרב החרדים משתמשים ברשתות החברתיות. שימוש ברשתות החברתיות נחשב נדירות (רגב ומילצקי, 2024), אך מגמת עלייה ניכרת בכל הקשור לדיגיטציה וניתן להניח כי כך יהיה בקרב השימוש ברשתות החברתיות. מחקרים שעסקו בקהילה החרדית וברשתות חברתיות מראים שהרשתות החברתיות מפחיתות מבלעדיות המידע אשר היה בעבר בידי סמכות דתית, וכך האחרונה מאתגרת על ידי שיח ודיונים מקבוצות ומיחידים בסביבת המדיה החדשה (Golan & Mishol-Shauli, 2018). זאת, בדומה לשימוש הקהילה באתרי האינטרנט, עקב עקיפת צנזורה על ידי השפעות ליברליות ודמוקרטיות, המתחרות בהגמוניה (David & Baden, 2020). פלטפורמת פייסבוק מאפשרת גישה לתכנים אסורים בין גברים לנשים, רכילות והשמצות (Lev-On & Lissitsa, 2018; Cohen, 2012). לצד זאת, ניתן לראות ברשת חברתית זו פוטנציאל משמעותי בייצוג ערכי הקהילה המושתתים על סיוע, על עזרה ועל קהילתיות (Lev-On & Lissitsa, 2018).

פלטפורמת אינסטגרם נתפסת מרחב לביטוי עצמי, המורכבת מנראות חזותית ומשפיעה על גיבוש זהות. הפלטפורמה מעודדת יצירת חוויות אישיות ולכן אינה מזוהה תמיד עם שיח קהילתי או כזה המאפשר התלכדות (Marwick, 2015). עם זאת, מאפיינים מסוימים בפלטפורמה כמו "האשטגים" מאפשרים יצירת רשתות חברתיות, כיוון שהשימוש בהם הוא מעבר למטרת תיוג הנושא וכולל בתוכו פונקציות נוספות המייצגות את השיח החברתי, שבו משתמשים יכולים למצוא פוסטים על ידי חיפוש "האשטג" ועל בסיסם להתחבר ולהגיב בנושא המדובר (Zappavigna, 2015). במובן זה, אינסטגרם אינה מעודדת קהילתיות מסורתית, אלא שיח סימבולי וויזואלי, וכך קהילתיות נוצרת. תופעה דומה מציגה Yadlin-Segal (2015) המתייחסת לקהילה דתית דיגיטלית ומציגה ניתוח ויזואלי בצורת ממים המבטא ביקורת על מוסדות הדת בעקיפין באמצעות סמלים והומור, וכך נוצרת קהילה ביקורתית השומרת על השתייכות. למעשה, נוצרת קהילה ביקורתית שאינה מתאפיינת בהכרח בטקסט מפורש אלא באמצעים של רשת חברתית וסביבה שבה מתקיימים ערכים משותפים.

דואליות זו משתקפת באינסטגרם באמצעות נשים חרדיות המציגות את האופנה החרדית שלהן. מצד אחד, האופנה שהן מציגות מתיישרת עם קו הצניעות החרדית (Wasserman & Bailkovich, 2024). מצד שני, כלי תקשורת חילוני שבו החרדיות משתמשות נוגד את ערכי הקהילה (Cohen, 2012). בנוסף לכך, הנשים בפלטפורמה החברתית יוצרות זהות נשית-חרדית חלופית לזו שהרבנים הוראו עליה ומאתגרת את התפיסה הרווחת בקרב הקהילה שאופנה היא אנטי-דתית וגשמית (Wasserman & Bailkovich, 2024).

התייחסות כלי התקשורת החרדיים לפגיעות מיניות

תקיפות מיניות הן מגיפה כלל עולמית הנפוצה בקרב כלל הרקעים והתרבויות, אך לעיתים קרובות סיפור התקיפה שורה באפלה בעקבות הכחשה, כוח, פחד ובלבול (Whiting, Pickens & Sagers, 2020). באשר לקהילה החרדית, בהיעדר חינוך מיני לילדים בבתי הספר ובסביבה הפרטית הניתנת רק זמן קצר לפני

נישואין (Mendes, Pinski & McCurdy, 2019), נפגעי תקיפה מינית בקהילה מתקשים לזהות את הפגיעה שחווי ומגלים את אשר נעשה להם רק בבגרותם (Zaleberg, 2017). זאת, בנוסף לעצם ההתייחסות למיניות כנושא הנחשב "טאבו" (מחוץ לתחום השיח) בקהילות החרדיות והדיון בה נחשב לסיכון רוחני (Shoham, 2012). בבסיס מחקר זה עומד ניתוח סיקור 'פרשת ולדר' בפלטפורמות תקשורת מסורתיות ודיגיטליות, ועל כן יש להעמיק באופן התייחסות כלי התקשורת החרדיים לסיקור פרשות מין, מיניות ונשים.

כלי התקשורת החרדיים מתייחסים לנושאים שעל סדר היום רק כאשר הם צנועים ועומדים בערכי עולמם. תוכן על נשים, כתבות עליהן או שנכתבו על ידן, כמו גם סיקור פרשות מין ואונס, נחשבים לא צנועים ולא קדושים ועל כן כלי התקשורת החרדיים אינם מדווחים עליהם (Cohen, 2012; Cohen, 2019). אך, יש לזהות את התופעה המתרחשת מחוץ לתקשורת החרדית- כאשר עיתון חרדי מוביל פרסם הספד מכובד לולדר כשספריו הוצבו אל מול ביתו של אחד מראשי הרבנים של העיתון, ספרים אלו הושחתו ונכתבו עליהם כיתובים ביקורתיים (Kravel-Tovi et al., 2023).

במקרים אחרים פרשות מין מסוקרות באופן חלקי, מפני שהן עומדות בסדר היום הציבורי ואי אפשר להתעלם מהן לגמרי. הסיקור החלקי כולל התעלמות מהנושאים שאינם צנועים ושימוש באמצעים שונים כדי לדווח על המקרה, כמו השלכות הפרשה על האדם הפוגע, ללא כל אזכור שלה (Cohen, 2017). בהתמקד באתרי חדשות אלו ניתן לסווגם לחמש קטגוריות: אתרים המפיצים תוכן דתי ומדווחים על פעילות בקהילה; אתרים מסחריים; אתרי חדשות בעלי צנזורה נוקשה; אתרי חדשות הדומים לאלו חוץ-קהילתיים שבהם נכללים 'כיכר השבת' ו'חדרי חרדים'. בתוכם ניתן למצוא תוכן ויזואלי, רכילות רכה, נושאים מסדר היום ובשנים האחרונות אף החלו לדווח על מקרי אלימות מינית בקהילה החרדית, אך לא 'בפה מלא' אלא כ"מעשים חמורים" (Shahar, 2023; Cohen, 2012). בפורומים באתרים ניתן יהיה לראות שיח על אודות תקיפות מיניות מנקודת המבט של ציטוטים מהכתובים היהודים ופרשנות לפי ההלכה על המעשים (Gershuni & Hassida, 2018).

כפי שצוין, כלי תקשורת מסורתיים בעולם החרדי אינם מסקרים או מסקרים באופן חלקי ללא אזכורים שאינם צנועים את פרשות ניצול המיני שמתרחשות מחוץ לקהילה או פנימה לה. Cohen (2012) בספרו מציין כי בפרשות גדולות, כגון: 'פרשת קצב', שבה הואשם נשיא המדינה דאז באונס ופוטרו מתפקידו בשל כך, סוקרה כמעשה פלילי בלבד וכך תורץ פיטורו מהתפקיד. לעומת זאת ברשתות החברתיות המאפשרות שיח פלורליסטי, בעל רעיונות חילוניים שאינם בד"כ מקובלים בשיח החרדי, מועלים נושאי מיניות (David & Baden, 2020).

במחקרים אשר סוקרים קהילות מבודדות נמצא כי התגובות בקהילה לחשיפת פרשות מיניות שליליות בעיקרון. עם זאת, חשיפתן ברשתות החברתיות מעניקות תגובות חיוביות בקרב הקהילות המזדהות עם הקורבן. בשל כך, הרשת החברתית מהווה מקום בטוח לאלו שעברו תקיפה מינית (Moors & Webber, 2013). מגמה זו חדרה גם היא לקהילה החרדית וישנו שימוש במדיות החברתיות שבהן חשיפת פרשות מיניות מתרחשת ללא צנזורה למרות שהתוכן אינו צנוע, לדוגמה עמוד הפייסבוק "לא תשתוק" שהוקם על ידי פעילים חרדיים ומשמש לפרסום אנונימי של פגיעות מיניות ושל שמות הפוגעים (Lusky-Weisrose, Fleishman & Tener, 2022). ישנה קשת קיצונית שבין כלי תקשורת, שבה צד אחד אינו מסקר כלל פגיעות מיניות וצד אחד מאפשר זאת בחופשיות.

מגמות שימוש בכלי התקשורת בחברה החרדית בעת החדשה

במהלך שני העשורים האחרונים חלו שינויים בחברה החרדית בנושאי ההשכלה הגבוהה והכניסה לשוק העבודה (Kalagy & Braun-Lewensohn, 2019). מתוך הצורך לטכנולוגיות דיגיטליות שנאסרו בעבר, הם הפכו למותרים בנסיבות מסוימות, תוך השגחה ומתן 'כשרות' לטכנולוגיות אלו. 'כשרות' זו מעידה על צנזורה אשר אוחדה בטכנולוגיה, היות שהאידיאולוגיה החרדית שמה דגש בעיקר על "שימוש ראוי" (Cohen, 2017; Lev-On & Lissitsa; Neriya-Ben Shahr, 2017). מכאן, שהאידיאל האורתודוקסי מאותגר ומקדם (בעל כורחו) שינוי בקהילה השמרנית (Kook & Harel-Shalev, 2021), שכאמור, אכן מנהלת משא ומתן עם האינטרנט ועושה בו שימוש.

עם פרוץ מגפת הקורונה עלה השימוש במקורות מידע דיגיטליים כדי להתמודד בצורה טובה עם המשבר שפקד את הקהילה, לצד צריכת ערוצי מידע מסורתיים כדי ליצור תחושת קוהרנטיות לגבי מידע זה ממקורות חוץ-קהילתיים (Levine & Gazit, 2024). אפשר להבחין שחלה עלייה משמעותית בשימוש באינטרנט גם מצד חרדים שמעולם לא השתמשו בכלי זה. סוגיה זו מציגה את חוסר שביעות הרצון מסיקור התקשורת החרדית בכל הנוגע למגיפה. על כן פנו חלק מהחרדים לאתרים חילוניים. מגמת הפנייה לאתרים החילוניים השתנתה בין חברי הקהילה. חסידים עקבו אחרי מידע בנושא הקורונה באתרים החרדיים יותר מחרדים מודרניים וליטאיים שצרכו מידע מאתרים חילוניים, ובכלל חרדים מודרניים צרכו את מרב החדשות מאתרי חדשות חילוניים (Cohen et al., 2021).

יתר על כן, השתקפה מגמת היחלשות של העיתונים החרדיים המפלגתיים לאור החלת נוכחות העיתונים העצמאיים המעלים מגוון נושאים רחב שלא הועלו לפני כן, אם כי בדומה לתקשורת המסורתית, העיתונים אינם מעלים נושאים המוגדרים 'בלתי צנועים', בניגוד למדיה החדשה שאינה מצונזרת ומהבסיס לא עמדה תחת פיקוח הרבנים (Cohen et al., 2021).

תאוריות ה-'Mediatization' (התיווך) בהקשר של השינויים בחברה החרדית

בבסיסו של מחקר זה עומדות תאוריית 'Mediatization' (התיווך), שהורחבה על ידי Stig Hjarvard בהקשר של דת, חברה ותרבות. נקודת המוצא של תאוריה זו עומדת על כך שסביבת המדיה החדשה בעלת השפעה מוגברת על כל היבט בחיינו. זאת, בעקבות המגמה ההולכת והגוברת של הרחבת השימוש בה בשל נגישותה ומאפייניה וביניהם הדמוקרטיזציה. כך מתאפשרת יצירת קהילה וירטואלית ועיצוב דעות ומכאן נגזר כי התקשורת מעצבת את החברה, את התרבות ואף את הדת שבה תהליכי המדיטיזציה מרחיקים בין המאמין לקהילה הדתית ועקרונותיה, אך גם מאפשרת להעביר בה תכנים דתיים.

תמורות אלו כוללות חברות שלמות או חלקים מהן לאורך זמן או שיבושים (Hjarvard, 2012; 2013). מוסדות נעשים תלויים בתקשורת כדי לתפקד בחברה המודרנית (Hjarvard, 2013). תהליך המדיטיזציה מתרחש כאשר לוגיקה של התקשורת משפיעה על לוגיקה של מוסדות אחרים, כגון דת (Hjarvard, 2014). למעשה, התקשורת היא המתווכת ולכן הדת זוכה להגדרה מחדש (Hjarvard, 2013) וכך גם, שחקנים דתיים בה, טכנולוגיות מדיה ופרקטיקות תקשורתיות (Lovheim & Hjarvard, 2019).

De Vreese (2014) טוען כי מושג 'המסגור' ותאוריית התיווך קשורים זה בזה. מסגור חדשות מהווה אינדיקטור מרכזי בתאוריית התיווך ויוצא מנקודת מוצא שתיווך מאפשר קיום אוטונומיה עיתונאית אל מול מסגרות אליטה: הראשונים בעלי בחירה אם להסכים עם מסרי האליטה, להתנגד או לנהל משא ומתן וכל זה בפרסום חדשותי המשתמש במסגור. כל אלו מצביעים על גורמי כוח בקביעת מסגור חדשותי, שעלולים לאבד את כוחם בשל תהליכי 'תאוריית התיווך' עם בחינת הקהילה החרדית. במחקר הנוכחי

לדוגמה אפשר להצביע על הרבנים כגורם כוח השולט במסגור חדשות בקהילה החרדית. בעזרת שימוש במושג זה ייתכן שנראה שינויים בכוחם עם פריחת המדיה החדשה המאתגרים את כלי התקשורת המסורתיים ויתר הנושאים לעיל. כחלק מבחינת המסגור, ייבחנו הנרטיבים השונים שנבנו כדי לתמוך במסגור.

'תאוריית המסגור' מהווה חלק אינטגרלי במחקר, משמשת מנגנון המסייע לקבוע לא רק על מה הציבור חושב, אלא כיצד הוא חושב על הנושאים השונים שעליהם נכתב בתקשורת (Entman, 2004). Entman (2007) מציג כיצד התאוריה באה לידי ביטוי בבחירת הכותרות, השפה, התמונות והעדפת מקורות המידע על פני אחרים. במחקרו מסיט את תשומת הלב, לכך שבסיקור מחאה פוליטית המסגור תלוי באופן שבו התקשורת מדגישה את האלמנטים באירוע עצמו. באופן זה, המסגור אינו רק במה שנאמר אלא גם במה שלא.

נייגר (Neiger, 2017) מגדיר נרטיב "סיפור הנבנה מתוך נקודת תצפית. סיפור זה מתבסס על מיון ובניה של חומרים, אירועים והקשרים ביניהם (אידיאולוגיים, מוסריים ואחרים), לתוך סדר עלילתי (שאינו זהה בהכרח עם הרצף הכרונולוגי)". בעבודה בחנתי כיצד כלי תקשורת חרדיים שונים מייצרים סיפורים שונים מאותו מאגר של חומרי מציאות באמצעות השמטה של פרטים או הבלטתם. בנוסף לכך עמדתי על הערכים החדשותיים הכרוכים באירוע (Hercup & O'Neill, 2017). כפי שהבחנו לעיל, ישנם מאבקי כוחות בין התקשורת המסורתית והדיגיטלית המיוחסת לקהילה החרדית לבין סביבת המדיה החדשה. מאבקים מסוג זה, שניתן להגדירם כדרמטיים, מגדירים מחדש מצב באופן מאורגן ובעל מבנה סיפורי. מכאן שתהליך מתעצב על ידי גורמי הכוח השונים בעזרת מסגור מציאות (McFarland, 2004). ניתן להבחין שהמושגים שזורים זה בזה, וההשוואה בין הנרטיבים והמסגור שלהם הם לב העבודה.

שאלת מחקר ומתודולוגיה

שאלת המחקר

בהתבסס על הספרות שנחקרה עולה כי חרדים משתמשים בכלי התקשורת העומדים לרשותם - כלי התקשורת המסורתיים והמדיה החדשים. על כן, במחקר זה אבקש לבחון האם ובאיזה אופן סביבת המדיה החדשה מאתגרת את התקשורת המיועדות לחרדים? ניתוח סיקור פגיעות מיניות ופרשת חיים ולדר בפלטפורמות המסורתיות והדיגיטליות.

בהתאם לכך שאלות המשנה שלהלן יגעו בפלטפורמות השונות ובהבחנות ביניהן :

- א. כיצד סוקרה 'פרשת ולדר' בפלטפורמות מסורתיות המיועדות לחרדים (עיתונות מודפסת, פשקווילים)?
- ב. כיצד סוקרה 'פרשת ולדר' בפלטפורמות חדשות דיגיטליות המיועדות לחרדים?
- ג. כיצד 'פרשת ולדר' באה לידי ביטוי ברשתות חברתיות שונות?
- ד. האם ובאיזה אופן אפשר להצביע על קווי דמיון ושוני בין הפלטפורמות השונות?

מטרת המחקר היא לספק תמונת מצב על האופן שבו אמצעי המדיה החדשים מאתגרים את התקשורת המסורתית. חשיבות המחקר המוצע נובעת מכך שמגמת השימוש במדיה החדשה גוברת בכל היבט בחיינו והתרחבות זו גם למוסדות דתיים (Hjarvard, 2012; 2013), הלוא הם כלי התקשורת המסורתיים המיועדים לחרדים כפי שפורט לעיל (בפרק 1). תאוריית המדיטיזציה תאפשר לענות על צורך זה מתוך כך שבבסיסה ההנחה כי סביבת המדיה החדשה בעלת השפעה מוגברת על היבטים שונים בחיינו (Hjarvard, 2012; 2013).

שיטת המחקר

המתודולוגיה בעבודה זו התבססה על ניתוח תוכן איכותני, המבקש לעמוד על אופני הסיקור המגוונים באמצעות השוואה בין כלי תקשורת שונים. לשם כך, סקרתי וניתחתי באופן שיטתי וביקורתי את כלי התקשורת החרדיים ביחס ל'פרשת חיים ולדר'. ההליך התבצע בשני אופנים: הראשון, להציג את הפרקטיקה שבה משתמשים כלי התקשורת המסורתיים והדיגיטליים תוך בחינה השוואתית ביניהם. השני, להסיק מכך ע"י שימוש בספרות האקדמית האם ובאיזה אופן סביבת המדיה מאתגרת את התקשורת המסורתית ספציפית למקרה חיים ולדר. הניתוח האיכותני שנעשה במחקר זה סייע לניתוח המסגרות שנבחרו (ושלא נבחרו) והמסרים שזכו להבלטה ואלו שהושמטו (Heck, 1981).

תקופת המחקר ומקורותיו

פרק הזמן שנבחר למחקר הוא חודשי נובמבר 2021 עד לינואר 2022. התייחסות לתאריכים אלו מסמנת את תחילת סיקור הפרשה ועד תום סיקור הפרשה, כחודש לאחר מותו של ולדר. הבחירה בפרק זמן זה קשורה בצורך ללמוד על אודות התפתחות סיקור הפרשה בתקשורת החרדית ובסביבת המדיה החדשה. כשנתיים לאחר אירועי ולדר, בחרתי לבצע את המחקר על 'פרשת ולדר' על מנת לזהות בצורה בהירה את האופן שבו סביבת המדיה החדשה מאתגרת את התקשורת המיועדת לחרדים בעזרת ניתוח רטרואקטיבי המציג את מגוון הכתבות והפוסטים שנכתבו ביחס לאירוע ולדר. ניתוח מסוג זה אפשר להבחין בכל הכתבות והפוסטים הקשורים לנושא במבט אחד מאוחד, במקום בנפרד, וכך יכולתי לקבל תמונות מצב כוללת וקוהרנטית.

המחקר מתמקד בשישה עיתונים: 'המודיע', 'המבשר' ו'הדרך' (0 כתבות), 'יתד נאמן' (2 כתבות), 'משפחה' (כתבה) ו'יום ליום' (2 כתבות). במחקרנו נתייחס אל הפשקוויל כתקשורת מסורתית, המיועדת לקהילה החרדית (פשקוויל מסוג עיתוני קיר, שני פשקווילים מסוג עלונים).

בנוסף לכך, נתמקד בפשקווילים, אשר המחקר מתייחס אליהם כתקשורת מסורתית, המיועדת לקהילה החרדית. יתרה מכך, נעשה שימוש בשלושה אתרי אינטרנט, ארבע קבוצות פייסבוק ושני דפי אינסטגרם שמייצגים את המדיה החדשה. להלן פירוט המקורות:

עיתונים	פשקווילים	אתרי אינטרנט	קבוצות פייסבוק	דפי אינסטגרם
'המודיע' (מספר כתבות: 0)	מודפסים ותלויים כעיתון קיר (להלן: פשקוויל) (מספר פשקווילים: 1)	'כיכר השבת' (7)	'ישנן (בנות ומה שביניהן) (מספר פוסטים: 5)	'דוס סלבס' (מספר פוסטים: 12)
'המבשר' (מספר כתבות: 0)	על פי חרל"פ (2010) עיתון קיר המפוזר ברחובות (להלן: עלון) (מספר פשקווילים: 2)	'ב'חדרי חרדים' (מספר כתבות: 2)	'חרדים ברשת' (מספר פוסטים: 6)	'הרבנית' (מספר פוסטים: 9)
'יתד נאמן' (מספר כתבות: 2)			'חיי"ש' (מספר פוסטים: 6)	
'משפחה' (מספר כתבות: 1)			'עכשיו תורד' (מספר פוסטים: 10)	
'יום ליום' (מספר כתבות: 2)				
'הדרך'				

				(מספר כתבות : 0)
--	--	--	--	------------------

כפי שצוין בפתח הדברים, העיתונות המודפסת היא אמצעי תקשורת מרכזי בקהילה החרדית (Baumel, 2002). כל עיתון מכוון לקבוצה שונה מתוך הקהילה החרדית לפי חלוקה זו :

1. 'המודיע' - מזוהה עם מפלגת 'אגודת ישראל' ומכוון לחסידים (Cohen, 2012; 2017).
2. 'המבשר' - מזוהה גם הוא עם מפלגת 'אגודת ישראל' ומכוון לחסידים (Cohen, 2012; 2017).
3. 'יתד נאמן' - מזוהה עם מפלגת 'דגל התורה' ומכוון לליטאים (Cohen, 2012; 2017).
4. 'המשפחה' - נחשב עיתון ליברלי המיועד לכלל הקהילה החרדית ובמיוחד לקהל החרדי המודרני בבעלות עצמית (נריה בן שחר, 2011; Cohen, 2012).
5. 'יום ליום' - עיתון זה מזוהה כעיתון הרשמי של מפלגת ש"ס ועל כן מכוון לקהל הספרדי, אך נמכר למשקיע מסחרי בשנת 2017 (Feldman, 2022).
6. 'הדרך' - הוקם בשנת 2017 (כנראה לאחר רכישת עיתון 'יום ליום') והפך לעיתון הרשמי של מפלגת ש"ס המכוון לקהל הספרדי (Feldman, 2022).

מהלך המחקר

בשלב הראשון של המחקר אסנן תוכן מהתקשורת המסורתית ומהתקשורת החדשה. התמקדתי אך ורק באזכורים של 'פרשת חיים ולדר' בעיתונות החרדית המסורתית באמצעות איסוף כתבות, הערות מערכת, מכתבי רבנים, מודעות אבל ופסקוויילים שנתלו או שחולקו בתקופת הפרשה. בכלי המדיה החדשים בחנתי את אתרי האינטרנט החרדיים וקבוצות הפייסבוק שמכוונים לקהילה החרדית. התוכן שאספתי מפלטפורמות אלו מתחלק לשניים: באתרי האינטרנט ייאספו הכתבות החדשותיות ללא הטוקבקים הנלווים אליהם. בפייסבוק ובאינסטגרם אזכורים בנושא 'פרשת חיים ולדר' פוסטים ותגובות שיקבלו יחס בעבודה וישמשו חלק מההשוואה במחקר.

תקשורת מסורתית נוספת שנבחרה מורכבת מפסקוויילים ומעלונים. ההתחקות אחר אלו מלווה בקשיים. פסקוויילים מופיעים בזמן האירוע המתרחש ברחוב החרדי, ובדרך כלל אלה מביעים מחאה על תופעות פנים-קהילתיות (Rosenberg & Rashi, 2015), אך הפסקוויילים הנתלים על קירות ועל לוחות מודעות ברחוב החרדי עם הזמן מוסרים או שנתלים עליהם פסקוויילים חדשים ומעודכנים באירועים אחרים בקהילה. כמו כן, עלונים מנוקים במהירות מהרחובות ונעלמים. במהלך איסוף מקורות למחקר זה נודע כי חלק מהפסקוויילים המודפסים תועדו בתמונות באופן פרטי כך שניתן להתייחס אליהם. לצד זה, נעשה שימוש באמצעי מדיה החדשים ופורסמו "פסקוויילים דיגיטלים": תמונות עם תוכן במתכונת ויזואלית-לשונית הדומה לזו של פסקוויילים בדפוס. בשל העובדה כי פורסמו לאחר טווח התאריכים שהמחקר בודק, לא אתייחס לאלו בהרחבה.

באמצעי המדיה החדשים בחנתי אתרים חדשותיים, כשבין אלו נכללו: 'כיכר השבת' ו'בחדרי חרדים'. אתרים אלו נבחרו מפני שהם פופולריים בקרב הקהילה והם בבעלות פרטית. באתרים התמקדתי בכתבות חדשותיות ובמאמרי דעה בנוגע ל'פרשת חיים ולדר'. לא התייחסתי במחקר בכוונה לטוקבקים, מפני שרציתי להתמקד בתוכן הכתבות ולא בתגובות אליהן. בנוסף לכל הנאמר, המחקר כולל את הרשת החברתית פייסבוק (Facebook). זו מאפשרת יצירת קבוצות ולכן נתמקד בקבוצות המשמשות קהילה וירטואלית לקהל החרדי שבהן מפורסמים "פוסטים" ותגובות. להלן הקבוצות ונתונין נכון לשנת 2024:

1. 'חיי"ש' (חרדים ישראלים) מונה כ-6,400 חברי קבוצה.
2. 'חרדים ברשת' מונה כ-5,500 חברי קבוצה.
3. 'עכשיו תורד' מונה כ-52,000 חברות קבוצה.
4. 'ישנן (בנות ומה שביניהן)' מונה כ-24,000 חברות קבוצה.

פלטפורמה נוספת שאותה בחנתי היא אינסטגרם (Instagram). בניגוד לפייסבוק, אינסטגרם אינה מאפשרת יצירת קבוצות ולכן ההתמקדות העיקרית היא בפוסטים שפורסמו בדפי אינסטגרם המכוונים לקהל החרדי ובעלי תוכן 'אקטואלי-צהוב'. להלן נתוני הדפים נכון לשנת 2024:

1. 'דוס סלב' מונה כ-97,600 עוקבים.
2. דף 'הרבנית' מונה כ-67,700 עוקבים.

שלב איסוף הנתונים הנחה בהבנת השוני שבין כלי התקשורת אלו המסורתיים ואלו החדשים. במחקר ניתן לצפות במה שכתוב, במה שאינו כתוב ובאיזו צורה ועל ידי כך להסיק תשובות לשאלות אלו: מי מכלי התקשורת נתון לצנזורה; מי נתון לעצמאות וחופש; באיזו מידה; והאם אכן אפשר להבחין בשוני מובהק בין כלי התקשורת. לאחר איסוף הנתונים ניתחתי אותם בעזרת השוואה וסיקור הפרשה שבין כלי

התקשורת המסורתית לחדשים. מספר מושגים ליוו ניתוח זה ונבחנו כיצד התקשורת המסורתית והחדשה מציגות את המציאות, את בחירת 'פרשת חיים ולדר' כערך חדשותי בתקשורת המסורתית והחדשה והעברת המסר על ידי ניתוח לשוני של שתי הפלטפורמות ורצף האירועים בבסיס לנרטיב ולמסגור. באילו כלי תקשורת לא אוזכרה הפרשה כלל; באילו הפרשה אוזכרה בעקיפין או ישירות; אילו מילים היו בשימוש; והאם ההקשר מדהיר או שאינו. בשלב הבא, קישרתי את הממצאים לדיון והרחבתי את התאוריות שבהן התמקדתי במטרה להציע מנעד של חופש תקשורתי ועצמאות להתייחסות לפגיעות מיניות בהקשרים של תקשורת חרדית.

הקריטריונים לניתוח שנבחרו במחקר זה התבססו, הן על תשתית תיאורטית והן על קריאה אינדוקטיבית של סיקור 'פרשת ולדר'. במהלך קריאת הטקסטים עלו דפוסים לשוניים חוזרים, שפה עקיפה, השמטות מכוונות ובחירות ניסוח ייחודיות לקהילה החרדית, שתמכו בשימוש במסגור ובניתוח הנרטיבי.

'תיאוריית המסגור' (Entman, 2004; 2007; McFarland, 2004) מספקת כלים להבנת הדרכים ובהן השפה, המבנים הלשוניים, ההדגשות וההשמטות המייצרים מסר אידיאולוגי, ולעיתים אף מצנזרים מידע. הניתוח הנרטיבי (Neiger, 2017) מאפשר להבין כיצד בנוי הסיפור שמסופר לקוראים: אילו דמויות מופיעות בו, מהו תפקידן ומהו רצף האירועים שמוצג. שתי השיטות האלו נבחרו כי הן משלימות זו את זו, מאחר שמתמקדות לא רק במה שסוקר, אלא איך ומדוע נבחרה צורת הסיקור הזו.

בהקשר של הקהילה החרדית, שבה שליטה הדוקה על זרימת המידע (Cohen, 2017; Neriya-Ben, 2017), שימוש בשפה מרומזת ואיזכור מפורש של מקרי פגיעה מינית הוא מנגנון שיטתי ואינו תופעה יחידה. כך, מונחים כמו 'מעשים חמורים' מחליפים תיאורים ישירים של אונס או של פגיעה מינית (Cohen, 2012; 2019; Shahar, 2023). לכן 'תיאוריית המסגור' לצד הנרטיב מאפשרים לזהות את אופן הסיקור הייחודי של 'פרשת ולדר' בתקשורת החרדית.

מנגד, המדיה החברתית החרדית צמחה כמענה לביקורת על עמעום הסיקור ומאפשרת שיח פתוח יותר, פלורליסטי ולעיתים אף חילוני באופיו (David & Baden, 2020). ההשוואה בין הפלטפורמות מבליטה את הפער בשיח התקשורתי ואת המקום של כל אחת מהן במאבק על גבולות חופש הביטוי בתוך הקהילה. מכאן נגזר כי ניתוח עמוק של הקשר שבין כלי תקשורת חרדיים לסביבת המדיה החדשה מתאפשר בעזרת זיהוי האופנים השונים שבהם המציאות מתווכת לציבור. הניתוח בוצע בהתבסס על 'תאוריות המסגור והנרטיב' ועל כן בוצע תוך שימוש עקבי בקריטריונים. כל מקור נבחן ברמת הישירות או העקיפות של השפה, בחירת המילים או השמטתן, עמימות הטקסט וההתייחסות לפרשה, כמו גם מבנה הנרטיב שכלל דמויות, נקודות מבט והתפתחות הפרשה.

השערות מחקר

השערות המחקר עוסקות בהבדלים שבין אופן סיקור 'פרשת ולדר' ופגיעות מיניות בפלטפורמות המיועדות לחרדים אל מול הרשתות החברתיות כדי לענות על השאלה: **האם ובאיזה אופן סביבת המדיה החדשה מאתגרת את התקשורת המיועדות לחרדים?** ההשערה היא כי בעקבות תהליך התיווך (Mediatization) יהיה ניתן להבחין במדיה החדשה בסיקור אירועים חדשותיים בצורה אוטונומית אל מול הדרך שאותה מתווים הרבנים (צנזורה).

זאת התבטאה במידת הפתיחות והשקיפות במונחים ישירים המאפיינים את הפרשה. לכן, הציפייה מהמחקר היא כי הצגת תהליך המדיטיזציה תאתגר את התקשורת החרדית ותפחית את כוח ההשפעה על המנגנונים המסורתיים בקהילה החרדית. מאחר שכך, הקהילה החרדית תפנה אל הרשתות החברתיות במטרה לקבל אינפורמציה שאינה נגלית אליהם בגלל צנזורה מצד הרבנים (De Vreese, 2014; Lovheim & Hjarvard, 2019). השערה נוספת היא עוד הבחנה בתהליך ההדרגתי שבו התקשורת המסורתית (עיתונים ופשווילים) תחווה את מרב האתגר מסביבת המדיה החדשה בעקבות השפעת המדיטיזציה, בעוד התקשורת הטכנולוגית (אתרים) תאותגר פחות. זאת, היות שהתקשורת המסורתית מגלה שמרנות בדעותיה לעומת התקשורת הטכנולוגית שעצם השימוש בה מעיד על היחלשות בשמרנות ובמחאה כנגד דעת הרבנים. כשם שDe Vreese (2014) טען כי מושג 'המסגור' ו'תאוריית התיווך' קשורים זה בזה, הציפייה במחקר היא שהרשתות החברתיות יאפשרו קיום אוטונומיה עיתונאית אל מול מסגרות אליטה. בתוך כך, האליטה החרדית האמונה על תקשורת המסורתית החרדית תאבד את כוחה ונראה שינויים בכוחה של המדיה החדשה.

בפרק זה מוצגים ממצאי המחקר בהרחבה. לשם שמירה על קוהרנטיות הקריאה, שורטט פרק ציר זמן כמפורט להלן. ציר הזמן מפרט את האירועים שאליהם הפרשה מתייחסת, החל מחשיפת הפרשה בנובמבר 2021 ועד ינואר 2022, החודשים שבהם המחקר מתמקד.

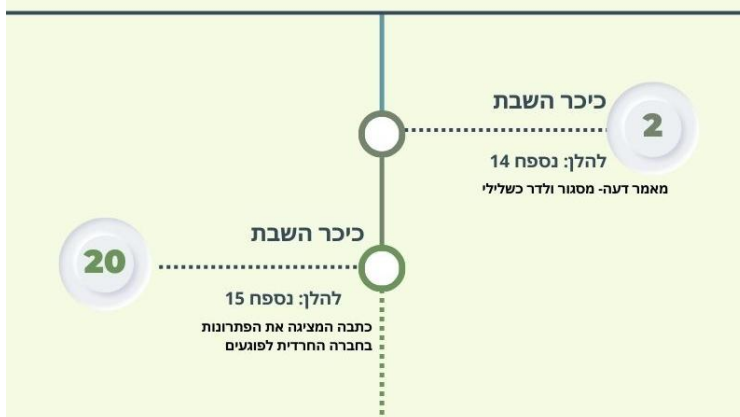
ציר זמן: פרסומים בכלי תקשורת חרדיים מסורתיים ודיגיטליים

דצמבר 2021

ינואר 2021

טבלת עיקרי הממצאים

בטבלה זו מוצגת תמצית הממצאים שעלו במהלך המחקר. הטבלה תסייע במעקב אחר הממצאים והבנתם בצורה תמציתית וברורה.

שם הפלטפורמה	עיקרי הממצאים
עיתון 'יתד נאמן'	עיקרם של ממצאים אלו עומדים על כוחם של הרבנים בעיתונים החרדיים, בעזרת פרסומי של הרב אדלשטיין הקורא לאיסור הפרשה בשל "הלבנת פנים". בנוסף להודעת העיתון על פטירת ולדר דברי שבח הכתובים עליו.
עיתון 'משפחה'	הממצא בעיתון זה הוא מאמר מערכת בשם "לא נוכל להתעלם", המגנה וקורא לשתיקת החרדים בעיקר הרבנים ביחס לפרשה.
עיתון 'יום ליום'	הממצאים מעידים על מאמרי דעה אשר מבקרים את השתקת הקורבנות, והפצרה בהורים לשמור על הילדים ולבחון את מעשיהם של אנשים בעלי כוח הסובבים אותם.
פשוטילים	הממצאים התחלקו לפשוטילים אשר מתארים מחאה מתוך החברה החרדית שאותה מאפיינת הכותרת "כולנו מאמינים". אלו קוראים להאמין לנפגעים ולהקניית כלים להתמודדות עם פגיעות. כמו כן, ברחוב החרדי נתלו פשוטילים של ח"כ מרב מיכאלי וגם הוא מחאתי.
דיגיטל: אתרי אינטרנט	הפלטפורמות הדיגיטליות חולקו לשני אתרים: 'כיכר השבת' ו'חדרי חרדים'. 'כיכר השבת' כלל בין היתר מאמרי דעה - חלקם קוראים לא לשפוט את ולדר וחלקם קוראים ומפצירים לשבור את השתיקה. באופן כולל היה ניתן להבחין במאפיינים של סגירות וצנזור, מאחר שהכתבות רמזו ברובן ל'פרשת ולדר', ואף לא כתבו על כך. אתר 'חדרי חרדים' היו מסוגרים אף יותר והתייחסו אל ולדר כצדיק והיללו אותו. עוד היה ניתן להבחין כי באתר לא פורסמו מאמרי דעה, ולעומת זאת פרסמו את מאמרו של אדלשטיין שפורסם ב'יתד נאמן'.
פייסבוק	קבוצות הפייסבוק החרדיות לא הראו ממצאים של הומוגניות, אלא כל קבוצה התאפיינה בממצאים אחרים, כנראה, מפני שהפלטפורמה מאפשרת ייצוג דעות. ממצא מרכזי הוא השימוש במאפיינים בעלי קונטקסט דתי, בהצגת תחושות ורגשות ובסיפורים אישיים. כמו כן, חלק משמעותי מהפוסטים לא הציג את הפרשה במלואה, את הפגיעות המיניות וההתאבדות של ולדר, אלא רק רמזו על כך.
אינסטגרם	שני דפי אינסטגרם נבדקו: 'דוס סלבס' ו'הרבנית'. מערכת דף 'דוס סלבס' נמנעה מלפרסם פוסט בנוגע לפרשה, וכאשר פורסמו פוסטים מהמערכת הפרשה תוארה בעקיפין ללא התייחסות מלאה למעשיו של ולדר (למשל, לא פרסמו שאנס או שהתאבד). פרסמו פוסטים של משתמשים אחרים, אשר התייחסו לעיתים לפרשה באופן 'חותך' ועשו שימוש בכלי ההאשג. בניגוד לדף זה, דף 'הרבנית' הציג את רובם של הפוסטים באופן עצמאי, בנוסף לשיתוף פוסטים של אושיות רשת והשתמשו במילים כגון 'פגיעות מיניות'.

כלי תקשורת מסורתיים ודיגיטליים

כדי לדון בממצאים יש לציין כי מספר כלי תקשורת חרדיים לא פרסמו דבר על 'פרשת ולדר' ואף על מותו. מדובר בכלי תקשורת אלו: 'המודיע', 'המבשר' ו'הדרך' - עיתונים מפלגתיים חרדיים וערכיהם משרתים את ההנהגה הפוליטית והרבנית. על כן, ניתן להניח כי אי ציון הפרשה בעיתונים אלו נובע מאידיאולוגיה חרדית, המתייחסת אל 'פרשיית ולדר' כנוגדת את ערכי הקהילה (כפי שצינו בפרק הסקירה הספרותית) ובתוך כך אין מפרסמים את היעדרם של אלו. בניגוד לאלו, בפרק זה ננתח את כלי התקשורת שהתייחסו לפרשה באופן מלא או חלקי לפי סדר כרונולוגי.

חשיפת הפרשה התרחשה על ידי עיתון 'הארץ', עיתון חילוני, תחת הכותרת "נשים מעידות: הסופר ואיש החינוך חיים ולדר ניצל אותנו מינית כשהיינו קטינות". העיתון חשף לראשונה עדויות על ניצול מיני מצד ולדר שהתרחש במשך שנים. לפי הכותבים רבינוביץ ואלק (12/11/21): "חיים ולדר הוא פני המיינסטרים החרדי. הוא כתב כ-80 ספרים, קיבל את פרס ראש הממשלה 'מגן לילד' ומייצג בתוכנית רדיו מצליחה. שלוש עדויות שהגיעו לידי 'הארץ' מתארות כיצד ניצל את מעמדו ואת קרבתו לנערות ולאישה נוספת. ולדר: 'טענות כזב העולות כדי עלילת דם'".

ימים ספורים לאחר פרסום התחקיר התפרסמה באתר 'כיכר השבת' כתבה ראשונה (מערכת 'כיכר השבת', 17/11/21, להלן נספח מס' 10). זו גוללה את הרקע להשעייתו של ולדר מעבודתו ותיארה כי "שורת עדויות על התנהלותו של הסופר החרדי, איש החינוך, חיים ולדר, הובילו להשעייתו מתחנת רדיו 'קול חי'; ב'אוויר עד' הסירו את ספריו; ולדר מכחיש בתוקף את כל הטענות תחת הכותרת 'הסופר ואיש החינוך חיים ולדר הושעה מרדיו 'קול חי'".

עם בחינת הכתבה ניתן לזהות את רצף האירועים המתייחסים לתחקיר 'הארץ' תוך הבלטתם. קודם לכן, הייתה התייחסות להשלכות שהתרחשו על פי העדויות נגד התנהלותו של ולדר, כאשר המטרה הייתה להעביר את המשבר סביב התנהלותו של ולדר אשר גררה תגובות קשות והעידה על המעשים החמורים שהצריכו צעדים חריפים. מצד אחד, אכן הכתבה התייחסה למקורה, הלוא הוא עיתון 'הארץ', אך עיצבה אותו מתוך אידיאולוגיה חרדית ומקנה בסיס למקורות שעליה התבססה. מצד שני, נראה כי נכתבה מנקודת מבט כשלקורא כבר ידוע על התחקיר ותוכנו (Cohen, 2012).

בנוגע לדיווח החדשותי בדבר פרסומים של עדויות נוספות לאחר התחקיר ברשתות החברתיות, הרי שאלו אינן מצוינות כעדויות מהקהילה החרדית ואף על פי כן מציירים נרטיב שבו ישנה 'הגנה' על החברה החרדית ועל תרבותה. פריסת צעדים חריפים אלו מתחזקת עם תיאור הסרת ספריו של ולדר מהמדפים ברשת 'אייכלרס' אשר מתוארת כרשת ספרים גדולה בניו יורק. נראה כי התנהלותו הובילה לצעדים אף מחוץ למחוז הקהילה החרדית בישראל.

מחד גיסא, כפי שהצגנו, העיתון מיוצג עצמאית. מאידך גיסא, ישנם שיקולים נוספים אשר מנתבים את הצגת העיתון של האירועים. לצד האופן העצמאי, על פי תיאור העיתון עצמו, לקראת סופה של הכתבה ולפי תגובתו של ולדר מוצגת מעט מן הביוגרפיה שלו, ללא הקשר כרונולוגי לעדויות או לצעדים נגד ולדר. בצורה זו העיתון חותם את הכתבה מתוך הקשר חברתי, המציג את ולדר כפי שמשתקף בחברה ונתפס בה בעל גורם משמעותי ושומר על אורח החיים הקהילתי ומגובש אשר מסרב להתייחס לנושאי טאבו (Caplan & Leon, 2023), ובכך לאדם אשר מעשים אלו נעשים על ידו.

כותרת הכתבה מתארת את הפסקת עבודתו של ולדר ומוגדרת כעשייתו על ידי רדיו 'קול חי'. בהמשך מצוין כי רשת 'אוויר עד' גם היא נקטה בצעדים ו'הסירה' את ספריו. כנראה, ישנו מסגור שבו ולדר

הוא פסיבי ואינו נוקט פעולות, אם כי פעולות עבר מטעמו הן אלו שהביאו להשהייתו ולהסרת הספרים. בצורה זו הכתבה מצטיירת כעצמאית וכמי שאינה נתונה לגורמי לחץ וכוח (כמו ולדר), ממסגרת עצמה כאובייקטיבית, כביקורתית וכמדווחת.

הכתבה בוחרת לייחס פעולה אקטיבית לולדר – "תוקף את האשמות כנגדו" ומעצימה את המסגור בו. הכתבה מדווחת את האירוע המדובר והשתלשלות הדברים. כמו-כן, הפגיעות המיניות הן בעיקרן האירוע והכתבה מציגה במטושטש את ה"עדויות קשות על התנהלותו של ולדר" או "התנהג בצורה שאינה הולמת כלפי מטופליו". מסגרת זו מרחיקה את הדיווח החדשותי-ביקורתי ומתקרבת לגישת הקהילה החרדית שאליה התייחסו מוקדם יותר (Cohen, 2012).

יום לאחר הכתבה באתר 'כיכר השבת', **פורסמה כתבה בעיתון 'יום ליום' (קסל, 18/11/21, להלן: נספח מס' 4)** תחת כותרת "הצעקה", ומציגה את דעתו של הרב אשר יחיאל קסל, אשר פורש אותה בכתבתו: "ישוב אני מרגיש בודד, כן אני בודד. כי מה שמעסיק את כל העולם שסביבי זה, האם היה או לא היה, האם זה נכון או לא נכון. האם זה חיסול חשבונות או סיפור אמיתי". מהממצאים עולה כי עיתון (דפוס) 'יום ליום' היה הראשון לאזכר את 'פרשת ולדר' וזאת שישה ימים לאחר חשיפת הפרשה בעיתון 'הארץ', שבה הוצגו עדויות על אודות ניצול מיני שנעשה על ידי ולדר וניסיונותיו לטיח אותם: "ל'הארץ' נודע כי המתלוננת וולדר הגיעו לסיכום לפיו לא תדבר על המקרים" (רבינוביץ ואלק, 12/11/21). תחילתו של הכתוב בעיתון 'יום ליום' מציגה את הערפול סביב הפרשה, ודווקא קרבת האירוע יצרה אי ודאות לגבי התחקיר שהתעצם עם סגירת החקירה נגד ולדר על ידי המשטרה מחוסר ראיות. על כן, הרב קסל (18/11/21) אינו מתמקד דווקא בתחקיר אלא בצוהר שהתחקיר פתח לו לכתוב בנושא פגיעות מיניות. יש לזכור כי עיתון 'יום ליום' נמכר למשקיעים פרטים, אך בעברו הוחזק בידי מפלגת ש"ס (Cohen 2012; Feldman, 2022), כך שמכוון לספרדים, המאופיינים בליברליות יחסית ובהתבדלות נמוכה מזו של האשכנזים (פרידמן, 2021). עובדות אלו עשויות להסביר את הסיבה שבגללה העיתון הקדיש שני מאמרי דעה שנכתבו לפני התאבדותו של ולדר ובעקיפין מתייחס ל'פרשת ולדר'. נדון בראשון מביניהם.

כיאה למאמרי דעה, נקודת התצפית היא אישית ומשקפת דעה והכוונה לקוראים בנושא הפגיעות המיניות בילדים בקהילה החרדית. על אף שהמאמר נסוב סביב הפרשה, הוא אינו מתייחס כלל אליה באופן ישיר – שמו של ולדר אינו מוזכר, למרות ש'פרשת ולדר' היא שהניעה לכתוב הסטור. עם זאת, קסל מזכיר את כתבת עיתון 'הארץ' (שבה נחשפה הפרשה): "האם אפשר להאמין לכתב 'הארץ', או מה שכותבים בעיתון חילוני הוא בבירור לא נכון. 'אפילו התאריך בעיתון הוא לא אמין' אמר לי ידיד טוב". מאמר דעה זה מלמד על בניית נרטיב ביקורתי נוקב אשר דורש להתמודד עם הפגיעות בתוך הקהילה החרדית לא על ידי שתיקה, על אף כי הדרך הראשונה אינה מקובלת. עם זאת, מאמר הדעה עומד בתלם הקהילה החרדית, מאחר שבוחר לנהל מצד אחד שיח בנוגע לפגיעות מיניות ומצד שני מתעלם מההקשר ל'פרשת ולדר' או לסוג הפגיעות המדובר ומאפשר רק להבין זאת מבין השורות.

נעשה שימוש המבקש להסתיר את התוכן המרכזי של הפרשה, ועל כן קסל עושה שימוש בסיפור שאינו שייך לאירוע. זאת, כדי להניע את העלילה במאמר הדעה לכדי הכוונה המרכזית שלשמה נכתבה ולהעביר מסר מוסרי מבלי להשתמש ב'פרשת ולדר'. הכתבה נצבעת כמרכזית וכמשמעותית, כשכותרת ראשית שלה מתנוססת על שער העיתון ולאחריה פירוט קצר על אודות תוכנה. הצגת השער קבעה את הפרשנות הראשונית. צבעי שחור, אפור, לבן ואדום מעטרים את השער. אלו צבעים נועזים שאינם עדינים

המשדרים מסר אפל ומבהיל. מלבד זאת, תמונה עם אדם ביער חשוך, סביבו ערפל ובקצה אור מעניקה ממד שגם הוא אפל ומבעית. כל אלו ממסגרים את הכתבה שתוצג בעיתון כקשה וכמטילת אימה.

כותרת משנה בשער העיתון מציגה את המילה 'כאב' מספר פעמים: "הם כואבים, פגועים, אך עיניהם כלות. הם רואים למול עיניהם את המציאות הכואבת, כיצד גם אם יבחרו לדבר או לספר הם יוקעו אל עמוד הקלון כביכול בטענות של קדושה והם ייאלצו לשאת את כאבם לבד". ניתן לטעון שכדי להעביר את הכאב הגדול שבו הכתבה עוסקת חלק מהמילים מודגשות בצבעי אדום - "פגועים", "המציאות הכואבת", "הם יוקעו", ו"לבד". בהתמקד במילים אלו בלבד ניתן לטעון שגיבוש האירוע שעליו נסובה הכתבה מדגיש שוב מציאות כואבת שבה מוקיעים את הפוגעים ומשאירים אותם לבדם.

בחירת הכותרת "הצעקה" מייצרת גם היא מסגרת פחד, כבחירת הצבעים בשער העיתון. מאמר הדעה מתחיל במילים אלו: "שוב אני מרגיש בודד, כן אני בודד". נושא הבדידות, כנושא הפחד, עולה וממסגר את מאמר הדעה ברגשות עזים, כואבים ומפחידים. זהו משפט שעלה מספר פעמים במהלך מאמר הדעה, ולא רק זה אלא שגם אלו מעבירים רגשות אנושיים המאפשרים לצופה להזדהות עם הקורבנות. בנוסף לכך, כפי שהתייחסנו בערכים החדשותיים, האפילה על 'פרשת חיים ולדר', זאת, בשל כתיבת מאמר הדעה ימים אחדים לאחר פרסומה עלול לעלות שאלות לגבי הפרשה - "כי מה שמעסיק את כל העולם שמסביבי זה, האם היה או לא היה, האם זה נכון או לא נכון. האם זה חיסול חשבוניות או סיפור אמיתי. האם אפשר להאמין לכתב 'הארץ' או למה שכותבים בעיתון חילוני הוא בבירור אינו נכון 'אפילו התאריך בעיתון הוא לא אמין' אמר לי ידיד יקר". שאלות אלו שמעלה הכותב מאפשרות למסגר את מאמר הדעה כעונה על שאלות רבות אלו.

מאמר הדעה מצטט את דברי המקרא: "את אחיי אנוכי מבקש, הגידה נא לי איפה הם רועים" כשם שצוין בעיתון 'יום ליום' החרדי ואכן כאשר ישנם ציטוטים מדברי המקרא מסגור העיתון כחרדי מתעצם וכך גם עמידת הכתבה בדרך הדת. "הם עסוקים באבלם, עולמם קרס עליהם וההכחשה פועלת שעות נוספות. הם/אנחנו עוסקים בלהתכחש, תצלנה אוזניים משמוע. שלא יבוא הרוע בתוך בתינו, שלא נשמע חלילה". שימוש במילים "תצלנה אוזניים משמוע", כמו גם "שלא יבוא הרוע בתוך בתינו, שלא נשמע חלילה", מעביר ביקורת קשה על הקורא, העוסק בהתכחשות ובכך בונה מסגרת כי מאמר הדעה מבקר את השתיקה אל מול הרוע.

כפי שצוין לעיל, נושא הכאב חוזר שוב ושוב לאורך הטקסט "שם צף ועולה הכאב" כדי למסגר באופן בלתי משתמע לשני פנים את תחושת הפחד שנסובה באירוע המתואר במאמר הדעה. יתרה מזאת, ישנה חזרה על הרע הפעם במילה "רשעים" ועיגון של כך במשפט "אכלה ומחתה פיה ואמרה לא פעלתי און", כפי שטענו שנגזר מהמקרא, כדי לעגן את מאמר הדעה כעומד במאפיינים הדתיים.

כמתואר קודם לכן, המונחים השליליים רוע ואכזריות: "מסתתר אדם עם רוע בלתי נתפס, אשר עושה מעכשיו בחשכת לילה, ובאכזריות", לעומת מונחים אלו הממסגרים את הפוגע כמאופיין ברוע, ברשע, באפלה ובאכזריות ממוסגרים הנפגעים "הוא פוגע בליבם הטהור של נערים קדושים וטהורים, והופך אותם לקורבנותיו, תוך שהוא מקריב אותם על מזבח יצריו האפלים". כמשתמע מכך כי המאמר מתאר נרטיב שבו הנפגעים קורבנות אשר לבם טהור והם נערים קדושים וטהורים. כך מוצגים השחקנים במאמר הדעה - צד אחד הוא רשע וצד אחד טהור. נראה כי המאמר אינו מאפיין את דעת הרבנים בעצם כתיבתו (Cohen, 2019; Cohen, 2012). אף ניתן להבחין כי קוראי המאמר מתאפיינים בו כ"קוראי הנאמנים". פנייה זו ממסגרת את הקורא כחלק החשוב בטקסט, זה היכול לפעול לשינוי.

כמו-כן, משתמשים במושגים: "הלכות לשון הרע" ו"הוצאת שם רע" המוכרים בעולם החרדי וכך תוכן המאמר שוב ממוסגר כחלק מטקסט המכוון לחלק מהקהילה החרדית. לבסוף, מאמר הדעה מעגן עצמו כביקורתי כלפי ההגמוניה: "כן, דווקא כעת את קולם של אחיי אני מבקש להשמיע, ואולי בעצם את קולי. אבל הוא לא נשמע, כי ההגמוניה שולטת, והיא חונקת ומשתיקה, אבל דעו לכם שיכולים לצעוק בקול דממה דקה, צעקה כ"כ גדולה, גם אם איש לא ישמע".

משתמע כי כתבה זו חשובה ומשמעותית, מפני ששונה בנוף החרדי ומעידה על פתיחות יחסית לכלי התקשורת המסורתיים. כך, נכתב בכתבה בעיתון 'גלובס' תחת הכותרת "מקרה חיים ולדר הוא נקודת המבחן של התקשורת החרדית", כאשר הכתבה דנה בתגובת הציבור לתקשורת החרדית: "מי שבוחן את תגובת התקשורת החרדית להתאבדותו של חיים ולדר, מפספס את הסיפור הרחב של היחסים שבין הציבור החרדי לכלי התקשורת שהוא צורך. הציבור רוצה תקשורת שלא מחפה יותר על עברייני מין, גם אם הם חזקים ומקושרים" (רוזנפלד, 02/01/22).

לכתבה לעיל **מעיתון 'יום ליום'** התווספה כתבה נוספת, גם היא נכתבה על ידי קסל (**קסל, 25/11/21, להלן: נספח מס' 5**) תחת הכותרת "תשמרו על הילדים שלכם". כתבה זו התעמקה באופן תיווך פגיעות מיניות לילדים וכיצד ההורים צריכים לנהוג במצבים שבהם הילדים נפגעים "איך מדברים עם הילדים, איך מחנכים אותם למוגנות". נעמוד כעת על הממצאים שנמצאו בכתבה השנייה (קסל, 25/11/21). בדומה למאמר הדעה לעיל, מאמר הדעה שבו נתמקד נכתב על ידי אותו כותב מתוך נקודת תצפית אישית. מאמר דעה זה מהווה התפתחות עוקבת לקודם ומציג בחינה נוספת לפגיעות המיניות בקהילה החרדית. אופי מאמר הדעה נכתב מתוך חוויה אישית ומשמש בנוסף כמדריך "נורת אזהרה" ו"כללים: אשר מכוונת כיצד לגשת לשיח ו"להקשיב" כאשר מדובר בפגיעות מיניות והאם הילד אכן עובר זאת. פגיעות אלו ממוסגרות כ"חששות" וכ"סוד" מצד הילדים, אם יספרו עליהם.

מאמר הדעה מתייחס לפרשה בדרך העקיפה: מצד אחד, מאמר הדעה נכתב בעקבות אירועי 'פרשת ולדר' ועם זאת, הם אינם מוזכרים. מאמר הדעה נבנה כמדריך למוגנות על הילדים מפגיעות מיניות, אך שוב, ההקשר שבין הפגיעות לפגיעות מיניות חסר. מדריך זה מוביל לסיום בסימן 'קריצה' ל'פרשת ולדר', ו"המסר החשוב" ביותר שהמאמר מעביר הוא שאנשים רעים קיימים גם בצורת אישיות מפורסמת. מתברר שנרטיב חדשני נבנה המבקש להזהיר את הקהילה החרדית ולעזעזע אותה מפני הפגיעות המיניות, אך נשמר ומציג את הדברים במגבלות הקהילה.

בכותרת מאמר הדעה סימן קריאה ובכך מצווה על הקוראים ודורש: "תשמרו על הילדים שלכם!". ברישה משתמשים במספר מילים המצביעות על מסגור הפגיעות המיניות והיחס אליהן. בעת שנשאלות שאלות על אודות הפגיעות המיניות האלו הנחשבות "שאלות רגישות" ההתייחסות אליהן הייתה במילים "מעשים שכאלה" והפוגע מוסגר כ"אדם רע". לצד כך, כותב המאמר מציג כלים למניעת הפגיעות המיניות "אחרי פרוץ הפרשה הסוערת"- אם כי לא ברור מה היא הפרשה הסוערת, אולם היא מוגדרת כחויית מטלטלת.

המילה "נפגעים" אינה מוצמדת למילה נוספת שתתאר על איזה סוג נפגעים מדובר. כמו-כן, ביטויים העולים מן הטקסט ממחישים שהטור נכתב מחוויה אישית: "לשנות ממנהגי ולא לספר סיפור" ו"אין לכם מושג כמה הצורך של נפגע שיאמינו לו". עושה רושם שהטור עצמו מלווה את הפגיעות המיניות ב'פרשת ולדר' וממסגרן כרע, כמסעיר ובעיקר כאינו נכון מוסרית ויש להעלות מודעות לגבי הנושא בקרב ילדים.

"נושא המודעות" אינו נהוג בקהילה החרדית ולכן חורג ממסגרת הנורמה הקהילתית, ובכך מאמר הדעה מועבר כמאמר בעל רעיון חדשני (Mendes, 2019).

יתרה מכך, הפגיעות המיניות מוצגות כ"מעשים לא ראויים ולא צנועים" ואף נעשתה אנלוגיה בין: "מציאות של מחללי שבת, ולא מנסים להסתיר מהילדים שלנו מציאות כזו. או לדוגמא אנחנו מחנכים על שמירת הלשון, ולא מסתירים מהילדים שלנו שיש כאלה שנפלים בשמירת הלשון". שימוש במושגים דתיים אלו מתקשר אל הקהילה שאליה מאמר הדעה מכוון וממסגר את הפגיעות כעבירה נוראית בסדר גודל של חילול שבת (Cohen, 2017). כשבוע לאחר פרסום הפרשה בעיתון החרדיים 'יום ליום' (18/11/21) תחת כותרת "הצעקה" נכתב בעיתון 'משפחה' (25/11/21, להלן: נספח מס' 3), כתבה תחת הכותרת "לא נוכל להתעלם" שאליה נתייחס.

כתבה אשר נוגעת לאופן שבו יש להתייחס ל'פרשת ולדר' אל מול נפגעים (בעיקר ילדים) מתוך תדהמה בנוגע ל'פרשת ולדר', כפי הכתוב "יש רגעים שבהם המילים קופאות הרגשות סוערים והמחשבות מבולבלים". בבסיס עיתון 'משפחה' הנטייה לחרדיות מתונה וליברלית, דבר המתאפשר בשל היותו עיתון עצמאי אשר יכול להתאים ל'חרדים מודרניים' המשתייכים לקהילה החרדית, אך המבקשים להשתלב בעולם שאינו חרדי (Cohen et al., 2021). בשילוב שבין ערכי עיתון 'המשפחה' וערכי החרדים המודרניים אפשר למצוא מאפיין משותף והוא הרצון לשלב את העולם החרדי עם העולם הכללי, ומכאן שניתן לצפות בערכים הנכונים להתקיים בקהילה החרדית. לצד זה, ניתן להבחין כי הדיווחים מותאמים בחלקם להגמוניה החרדית (Wasserman & Gabel, 2019).

המאמר מופיע תחת כותרת בולטת המכילה את המילים "מאמר מערכת" ואינו חלק מכתבה רגילה. ניתן לפרש זאת כניסיון מכוון מצד העיתון למסגר את עמדתו כמחויבות לשבירת השתיקה בנושאים רגישים מסוג זה. חיזוק לכך ניתן אף למצוא בחתימה המודגשת 'המערכת' בסוף המאמר. כותרת המאמר 'לא נוכל להתעלם', מודגשת כרעיון מרכזי שהמאמר מקדם, שאף ניתן לזהותה כביקורת סמויה על אלו הבוחרים בשתיקה בקהילה. בכותרת המשנה מודגשות המילים: "יש רגעים בהם המילים קופאות, הרגשות סוערים והמחשבות מבולבלות". באמצעות הדגשה זו, מערכת העיתון מבליטה את יחסה כלפי האירועים ואת הנחותיה לגבי תפיסות הקהל הקורא. בכך, המערכת מדגישה את החשוב ואת הזניח ביחס למידע הקיים ולציבור היעד.

כמו-כן, ציטוטים מן המקרא שזורים בטקסט: "עת לחוש ועת ולדבר". בחירה זו משקפת את מורכבות הנושא הנדון, הרצון והניסיון לגשר בין ערכים מסורתיים העומדים בבסיס הקהילה החרדית והצורך בהתמודדות עם סוגיות עכשוויות רגשיות ולא דרך השתיקה. כמו כן, המערכת מתייחסת לציטוט מתוך 'קִינֵת עֵמוֹס'. הדגש על הקינה ממסגר את שבירת השתיקה כחובה מוסרית ודתית. זאת ועוד, ביטוי זה ממסגר את המאמר כבעל ממד רגשי של כאב: "המשכיל בעת ההיא ידום- כי עת רעה היא". כך גם ישנו שימוש במצווה כדי להעביר את הצורך לשמור על טוהר ועל קדושה במחנה בני ישראל. פסוק זה מושאל מן ההלכה הקשורה לעת מלחמה, אבל מיושמת בטקסט כהעברת מסר בעניין שמירה על קדושה מוסרית בקהילה "והיה מחניך קדוש".

לאורך הטקסט נעשה שימוש תדיר בשורש 'שתק' בשילוב עם מילים המביעות זעזוע והממחישות את חומרת השתיקה בעיני הכותבים, לדוגמה: "אבל השתיקה, כמוה כבריחה זוהי גישה מתחמקת, קלה אך לא בטוח שאחראית". בהמשך לכך נעשה שימוש במילים: "נפגעים", "פגיעה", "תקיפה" ו"קורבנות". נמנעים מלספק הקשר ספציפי או פירוט לגבי טבען של הפגיעות. שימוש זה במונחים כללים, ללא התייחסות

מפורשת לפגיעות מיניות, מציג את המאמר כפורץ דרך ומאידך גיסא, מדגים את המתח בהעלאת נושאים רגישים בקהילה החרדית אשר אינם הולמים את דרכי מנהיגיה - הרבנים. יתר על כן, הסיפור הנבנה יוצא מתוך נקודת מוצא שלפיה קוראי מאמר המערכת מודעים לאירועי עבר. מאמר המערכת אינו מזכיר את 'פרשת ולדר' והכאב שעלה בעקבותיו בקהילה ועל כן, ממשיך את השתיקה סביב הנושא וכך נרטיב השתיקה ממשיך לצד הכוונה לשנות זאת בקהילה. בצורה זו, המאמר אומנם נכתב כדי לשרת נרטיב חדשני ועם זאת מנסה להישאר בגבולות הקהילה, תוך כדי 'כיבוס מילים' והתאמתן לקהילה החרדית.

כתבות נוספות הנוגעות ל'פרשת ולדר' נכתבו בשנת 2021 בחודש דצמבר. אלו תחילה הזכירו את מותו, ואתר **'חדרי חרדים' (ויסברג, 27/12/21, להלן: 'נספח מס' 16)** בישר על מותו של ולדר תחת הכותרת "בד"ה הסופר חיים ולדר ז"ל הלך לעולמו בן 53". הכתבה מציגה נרטיב שבו ולדר מצטייר כדמות מופת חרדית, הניכרת מנקודת תצפית בעלת הערכה לדמותו של ולדר, הדגשת הישגיו והשפעתו החיובית בקהילה החרדית. על כן, ישנה בנייה של חומרים ומיונים. ויסברג (27/12/21) מדגיש את הישגיו הספרותיים של ולדר, תפקידיו החינוכיים והציבוריים, אזכור פרסים שקיבל ותיאור מסלול חייו החרדיים. הכתבה נפתחת בהודעה על אודות פטירתו של ולדר ואופן הצגתה דרמטי. בחירות לשוניות כגון: "ברוך דיין האמת" ו"הלך לעולמו בנסיבות מצערות", מעוררות אמפתיה ומציגות גוון של אבל לצד כבוד. תוכן נכבד מהכתבה מציין את סיפור חייו של ולדר ובתוך כך, פעילותו הציבורית והישגיו המקצועיים כמו ההכרה הציבורית בהן.

בכתבתו ויסברג מציג את הטרגדיה האישית שולדר חווה המוסיף ממד אנושי ובכך הקוראים עשויים לחוש שוב אמפתיה כלפי האחרון. הזכרת טרגדיה זו, לאחר שנבנית תמונה חיובית של ולדר, מעצימה תחושת אלו. לבסוף, מועד ההלוויה והביטוי "יהי זכרו ברוך" מסמנים על כבוד בליווי ולדר בדרכו האחרונה והשמטת הסיבה שבעטיה מצא ולדר את מותו. הצגת נרטיב, שבו ולדר אינו דמות הפוגעת המינית אלא דמות מופת בקהילה החרדית, מנקה אותו מהאשמות ומתעלמת מהנפגעות ומהפגיעות שביצע. כל אלו מחדדים את מגמת התמודדות הקהילה החרדית עם פגיעות מיניות, בעיקר כאשר דמות סמכותית מעורבת. הכתבה מחזקת את הנרטיב החיובי ומתעלם מהאספקטים הבעייתיים ב'פרשת ולדר' ובפעולותיו.

הבחנו כי הכותרת הראשית "בד"ה הסופר חיים ולדר ז"ל הלך לעולמו בן 53" בונה מסגור לכתבת דיווח על אודות מותו של ולדר בשימוש הביטוי 'ברוך דיין האמת'. מעבר לכך ולדר ממוסגר כדמות הראויה להיזכר לברכה. כותרת המשנה גם מהללת את ולדר, מכנה אותו "סופר נודע" ו"איש החינוך המפורסם", ממסגרת אותו כאישיות חשובה ואף מכנה אותו בכינוי "רב". שימוש במילים אלו בכותרת המשנית המודגשת והמשמעותית, מציגה את ולדר באור חיובי. המשכו של דבר הוא בחותמת הכתבה כאשר ויסברג משתמש בביטוי "יהי זכרו ברוך" כהדגשה להשפעה החיובית שהשאיר אחריו ולדר.

נבחר ייצוג חזותי קונוונציונלי שבו ולדר ניצב אל מול המצלמה. עם זאת, ניתן לזהות כי ברקע ספרים המרמזים על זהותו המקצועית. בנוסף לכך, ניתן להבחין בייצוג חזותי שבו נראה כי ולדר יושב עם דמות הנחזית כבעלת חשיבות. ייצוג חזותי מסוג זה מאפשר למסגר את ולדר כנורמטיבי, כבעל הישגים מקצועיים ומעמד נבחר בקהילה ולהפנות את תשומת הלב מהפרשה עצמה על ידי הדגשת היבטים חיוביים או ניטרליים בדמותו של ולדר. כתבה נוספת אשר התייחסה באותה היממה למותו של ולדר התפרסמה באתר **'כיכר השבת' (מערכת 'כיכר השבת', 27/12/21, להלן: 'נספח מס' 11)** תחת הכותרת: "בגיל 53 הסופר חיים ולדר ז"ל הלך לעולמו", שהודיעה רשמית על אודות מותו. פוטנציאל פרסום הכתבה שאותה נציג עומדת בעיקר בבחירת אירוע משמעותי. כפי שניתן להבחין, הכתבה פורסמה תחת מדור "הלם בעולם החרדי". מכאן שעוצמת האירוע גבוהה ואינה כתבה שגרתית. הכתבה מהווה נושא שלילי אך מפתיע וכהמשך דיווח לכתבה

לעיל (נספח 10). סמיכות האירוע רלוונטית ביותר שהרי הכתבה פורסמה מיד ביום פטירתו. תחילת הכתבה עוסקת בתיאור מותו של ולדר, אם כי לא בנסיבות מותו. עיקר ההתמקדות בטרגדיה האישית בקהילה והזעזוע שלה בשל מותו הפתאומי, כאיש חשוב בתחום החינוך וכסופר נחשב. בכך, תיאור אירוע זה משתקף כמשפיע עמוקות על הקהילה החרדית ובונה נרטיב שמציג את ולדר כדמות מרכזית וחיונית בקהילה.

התייחסות האתר למותו ממוסגרת בצורה שבה יש לזכור אותו לברכה-לטובה (ז"ל), חרף ביצוע פגיעות מיניות מצדו. כותרת המשנה מתארת כי חיים ולדר נמצא "ללא רוח חיים" בכך מתעלמת מהתאבדותו ומקנה מסגור אירועים של מוות טבעי. שימוש במילים "התנהגות לא הולמת" גם מתעלם מההתנהגויות שהתרחשו בפועל, על פי התחקיר, המציגות הטרדות מיניות מצד ולדר ותיחום גבולות הכתבה למכבסת מילים בקהילה החרדית. במכבסת מילים זו מבחינות כשהכתבה מתייחסת לפגיעות המיניות כ"עדויות חמורות" או "צורה שאינה הולמת".

התייחסות נוספת לאופן מותו של ולדר מצויה במילים "נסיבות טראגיות" המבטאות את המוות המזעזע, בנוסף ל"הותיר את הציבור בהלם גדול", המחזק את רגש הזעזוע ועוצמת האירוע, אך לא את המעשים החמורים שהובילו לכך, הצגת מותו בשילוב עם אלו כטראגי אשר פגע במעמדו ותפיסת הציבור אותו. אלו מצטרפים אל העברת נרטיב אשר מורכב מנקודת מבט אישית משפחתית וטרגית הקושרת את סיפור מותו של בנו אל סדרת טרגדיות משפחתיות ומותו של ולדר ויוצרת פתח לאמפתיות כלפי סדרת האירועים, אם כי הצגת השהייתו של ולדר מעבודתו ו"התנהגויות לא הולמות" שמופיעות בכתב ניתנות לאבחן נרטיב דואלי המתמקד גם בפגיעה במוסר.

עיתון 'יתד נאמן' פרסם גם הוא כתבה אשר מתייחסת לדבר מותו של ולדר (**מ.בגר, 28/12/21**, **להלן: נספח מס' 1**) תחת הכותרת "הרב חיים אליעזר ולדר זכרנו לברכה" וכך נכתב בפסקת הפתיחה: "בהלוויה רווית יגון והוגה ליוו אתמול קהל המונים בראשות מרביצי תורה ורבנים שליט"א למנוחות, את הסופר הנודע הרבי חיים אליעזר ולדר זכרנו לברכה, מאנשי החינוך והחסד בבני ברק, אשר חיבר עשרות ספרים בנושאים שונים שזכו לתפוצה בכל קהילות ישראל, שהסתלק אתמול בחטף במיטב שנותיו בשנתו הנ"ג".

עיתון 'יתד נאמן' התייחס ל'פרשת ולדר', אולם אך ורק לאחר מותו. כזכור, האחרון לקח חלק בעיתון והיה בעל טור בו ועל כן התעלמות מהפסקת כתיבתו ומותו בלתי אפשרית. כנראה, נבצר מהעיתון להתעלם לגמרי מ'פרשת ולדר', מאחר שמלבד העובדה שולדר היה כותב קבוע בעיתון, הפרשה עצמה התגלתה כאירוע משמעותי ומעוררת תהיות, שיצרו צורך לספק הסברים על מותו לקהל הקוראים.

לכאורה, העיתון מבקש לבנות נרטיב המגולל את תחילת 'פרשת ולדר' בפטירתו ומתעלם מאירועי העבר שהובילו לאופן פטירתו. כך מצטייר מצג שווא כי הפטירה פתאומית ואינה התאבדות, האסורה על פי ההלכה. באופן זה, העיתון שומר על שמו הטוב של ולדר כאדם חשוב בקהילה החרדית. בכתבה אין סדר עלילתי קוהרנטי, ונראה כי מיון סדר האירועים בצורה זו מסייע להציג את ולדר לא רק כאדם חשוב, אלא כאדם בעל תמיכה מרבנים וכפועל יוצא, פעולותיו מקבלות גושפנקה הלכתית ומוסרית ממעלה ראשונה. בנוסף, הכותב מציין כי ולדר הפסיק את כתיבתו בעיתון. עובדה זו מציגה מצג חלקי וטוענת כי ולדר הפסיק את עבודתו מרצונו האישי, ולא לאחר שפורסמו הגילויים על מעשיו. להצגת הנרטיב בצורה כזו יש הקשר מכון, העיתון אינו מתייחס לתקיפות המיניות שביצע ולדר ולכן עליו לגלול את סיפור חייו ולהוכיח שאכן הוא צדיק, כמופיע בכותרת. כך הוא מדגיש את חינוכו ירא השמיים, כמו גם את העילוי שצמח להיות: "קבע לימודו בכולל בבני ברק. לאחר מכן נקרא ללמוד בת"ת 'שארית יוסף' בבאר יעקב, שבו החל את דרכו

החינוכית כשהוא נוטע בלב הילדים יוסדות החינוך התורנית". לחלופין, העיתון מפרט את מעשיו הטובים והחותמת שהשאיר בקהילה החרדית: "לאורך שנים ארוכות לפני שנים ספורות פתח את "המרכז לילד ולמשפחה" מטעם עיריית בני ברק, מוסד מקצועי חשוב ומרכזי אשר מרכז בתוכו פעילות יעוץ והדרכה לאלפי ילדים ומשפחותיהם, על ידי אנשי מקצוע מן המעלה הראשונה". לבסוף כדי לעורר אמפתיה כלפי ולדר נראה כי מסופר על מציאתו מת בקבר בנו.

העמקה בתוכן הכתבה חושפת את מלאכת המסגור המתוחכמת, כשהכותרת הראשית מציגה את ולדר כרב: "הרב חיים אליעזר ולדר זכרוננו לברכה". כידוע, הרבנים זוכים לכבוד רב והקהילה החרדית כפופה להם. בחירת מילים אלו מציבות את ולדר כסמכות חשובה שאותה יש לזכור לטובה. בהמשך, אף ישנה התייחסות לולדר כצדיק, כשבצמוד לשמו נכתב "זכר צדיק לברכה", בחירת מילים המתעלמת ממעשיו ומציגה את ולדר כאדם חף מפשע. יתרה מכך, כותרת המשנה מתייחסת למותו של ולדר כ"הסתלק אתמול בחטף". ביטוי זה מהווה אינדיקציה לשוניית משמעותית. מטבעות לשון אלו מרמזות לדמות מרוממת ואפשר שפטירתה מזעזעת את הקולקטיב ויוצרת נרטיב אובדן פתאומי. כמו כן, הסתלקות בצורת מוות ידועה כדרך מות צדיקים ולא כדרך אסורה, כפי שהתרחשה במציאות בהתאבדות.

מגמת סיקור 'פרשת ולדר' באתר 'כיכר השבת' נמשכת (קצבורג, 30/12/21, להלן: נספח מס' 12), תחת הכותרת "חיים של שתיקה". קצבורג פורשת את דעתה כפי שנכתב בכותרת המשנה: "אני רק רוצה לחבק כל אמא ואמא ולספר שגם עלי עבר לילה בלי שינה וגייגלתי בין הילדים בישיבה לבין אלה שבבית, בשביל לנסות להבין ולהכיל ולהזדהות- אתי קצבורג מדברת על השעות שאחרי פטירת חיים ולדר (דעות)". קצבורג בעלת טור עיתונאי באתר 'כיכר השבת'. זהו מצב חריג בנוף החרדי, מכיוון שכתבות שנכתבו על ידי נשים, עליהן או על פגיעות מיניות נחשבים כלא צנועים ולא קדושים, ועל כן כלי התקשורת לא ידווחו על כך (Cohen, 2019; Cohen, 2012). יש להניח כי שילוב נושא הכתבה ('פרשת ולדר') וטור הדעה שנכתב על ידי אישה, מעידים על פתיחות מסוימת באתר החרדי ביחס למגמות בעולם החרדי.

הכתבה המוצגת (קצבורג, 30/12/21) התפרסמה כשלושה ימים לאחר התאבדותו של ולדר ומציגה אירוע מתמשך ואת תוצאותיו הקהילתיות. אפשר להבחין שכתבה זו בעלת היבט אישי המכילה את רגשותיה של הכותבת ומועבר לקהל היעד החרדי. קצבורג מעבירה נרטיב של כאב ושל חוסר אונים כאשר מתארת את רגשותיה בימים הנוכחים לכתבה. קצבורג יוצקת אותם אל תבנית ביקורתית כלפי השיח הציבורי. היא מתעלמת מהתחקיר שהציג באור שלילי את ולדר ומעבירה את זרקור האחריות אל הרחוב החרדי באמצעות ביקורת נוקבת ושלילית כלפי הקהילה. היא מציעה לה להוריד ראש עד לגל הבא. בכך מבנה הסיפור שונה ומתמקד בקהילה ובשתיקה הנדרשת בה ביחס למקרה ולדר.

מצד אחר, קצבורג מייצרת נרטיב סולידרי עם אימהות אחרות תוך שימוש בדוגמאות אישיות ובאופן התמודדותה במצב זה, אם כי בהתייחסות אל הנרטיבים זה אל זה אי אפשר להתעלם מכך שהם סותרים. מצד אחד, מחבקים את האימהות ומצד שני, מבקרים את אלו שאכן חוו על בשרן את הפגיעות או מבקשות להביע את דעתן בנושא. זהו מוטיב חוזר, הרצון ליצור הזדמנות להזדהות עם הכותבת לקורא: "אין לי כוח", "אין בי אנרגיות לשמוע", "ולספר לה שגם עלי".

כמו כן, היא מייצרת התאמה רגשית ואמפתיה אינטימית: "אני רק רוצה לחבק כל אמא ואמא" לקוראיה האימהות. באשר להטרדות המיניות, קצבורג מציגה זאת כ"מקרה שלא יורד מסדר היום", "דברים כאלו קורים" ובקישור לעתיד "טרגדיה הבאה". עוד נצביע על מיקומם של ביטויים לשוניים חרדיים - דתיים בטקסט שלפנינו. "ולפתע מתנגבות מחשבות של משיח", דמותו של המשיח היא דתית אשר מוצגת

גם ביהדות כ"בן דוד" כשם שמציג הטקסט שאליו כמהים "בוא כבר", ואלו מתקשרות לאמונה שדמות זו תגאל את העולם.

בדומה לכך, ישנו שימוש במושג אשר גם הוא בעל ביטוי לשוני דתי "ריבונו של עולם"- או במילים אחרות אלוקים (אל). קצבורג מתייחסת אליה ואל קהל קוראיה כ"אנחנו כך כך [שגיאה במקור] קטנים מפחדים ושטחיים. מעריצים כסף וכבוד והצלחות ונוצץ, בתוך עולם שכלום בו לא יציב: לא כסף, לא כבוד. מאום". בצורה זו היא מקטינה את מקומם של קוראיה ושלה, ממסגרת אותם כמעריצי כסף וכבוד שרודפים אחר ריק בעצם ובכך מעבירה מסר כי אלו פעלו בצורה שאינה נכונה.

נוסף על כך, קצבורג מציגה את רגשותיה כדי להעביר מסגור ברור לאי השתיקה: "אתמול הרגשתי בסרט מדע בדיוני עם סוף מר, כשטון של מלל לא נחוץ, מלא גועל ושטנה, הסתובב סביבי כמו ג'וקים". מילים אלו מתארות גועל ושנאה אשר התקיימו בעולם שסביבה. עם קריאה מלאה של הטקסט נראה כי הכותרת "חיים של שתיקה" אינה מתייחסת בהכרח לנפגעות ששתקו במהלך חיים שלמים, אלא דווקא לאלו שלא הביעו דעה כלפי האירועים. על כן מתייחסת "לדין", "לשתוק", "עיוורון" - כל אלו מעבירים מסר אשר אין זה מקומו של האינדיווידואל לעשות דין באירוע זה אשר הוא עיוור לו ורצוי לו לשתוק, מפני שעשייה מסוג דין היא שלילית, כפי שהכותרת כעת מתפרשת כ"חיים של שתיקה". כדי לעגן דעה זו היא משתמשת באנלוגיה שבין הבעת דעה/דין לאלמנט דתי שלילי "קשת בשמיים", אשר על פי היהדות אינו מסמן טובות אלא תזכורת לאירוע שלילי, שבו האל היכה באנושות לאחר עבירות (מעשים שליליים לפי התורה).

לאחר כל אלו, חוזרת קצבורג להעברת מסר אמפתי וקהילתי עם הקוראות "ושוב חיבוק לאמהות. קבוצתי". ניתן להניח כי לאחר העברת ביקורת נוקבת זו, קצבורג מבקשת לסיים את דבריה ברכות ולמסגר את המסר מתוך מקום של חמלה ושל הזדהות. אולם לא די בכך, היא מוסיפה את התייחסותה לאירועי ההטרדות המיניות כ"גל" שיעבור בסוף ויחזור על עצמו לעתיד ולבסוף משתמשת במילות התנעה לפעולה: "נוריד" ו"נפיק" וממסגרת את הכתוב כאופן הפעולה הנכון שיש לבצע.

כתבה נוספת אשר התפרסמה בעיתון 'יתד נאמן' (מערכת העיתון, 31/12/21, להלן: נספח מס' 2) מוצגת כתגובה להתייחסות ל'פרשת ולדר' בעיתון החרדי. ניתן לשער כי התגובה, ככל הנראה, מיוחסת למאמר מערכת שפורסם בעיתון 'המשפחה' או בכתבה בעיתון 'יום ליום'. הכתבה הופיעה כמודעה תחת הכותרת "דברים שהיו למראה עיני רבינו מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א, אשר ביקש לפרסם את הכתבה כדי להדריך את הקהילה החרדית בהתייחסותם ל'פרשת ולדר'. הפרסום הנדון מציג נרטיב מתוך נקודת מבט רבנית המשמשת קול סמכותי להשתקת פרסומי פגיעות מיניות. כנראה, חומרים המגוללים את 'פרשת ולדר' הוסרו. בדומה לכך, הוסרו שמות אתרים ועיתונים שנגדם נכתב הפרסום ועל בסיסם הוצג הרעיון המרכזי שלו.

אלו מרמזים על הצנזורה בפרסום. בנוסף לכך, השתיקה מהווה מרכיב מרכזי המשקף את הערכים המסורתיים בקהילה החרדית. הדגשת החשיבות של טיפול בצנעה בפגיעות המיניות והימנעות מפרסום פומבי של אלו בכלי התקשורת החרדיים ברורה. ניתן להבחין כי השתיקה נעשתה באופן אקטיבי מכון בניסיון להתמודד עם סוגיית הפגיעות המיניות, תוך התייחסות בעקיפין לעיתון שפרסם את מאמר המערכת ודעתו לגבי 'פרשת ולדר'. הפרסום הנדון מציג נרטיב מורכב המשקף את המתח שבין הערכים לבין אתגרי העידן המודרני בקהילה הדתית. כדי להעצים זאת משתמשים בציטוטים מהמקרא הצובעים את הטקסט כמקור סמכותי, אלא שהם ממוינים ומובנים כדי ליצור את ההקשר הדתי המתאים לאירועים, אם כי

לעיתים לא נכתבו בקונטקסט השתיקה סביב פגיעות מיניות. כך, מנווטים את שימור המסורת הדתית למול ההתמודדות עם התקשורת החדשה ומשם שואבים הנחיות מעשיות, בד בבד להדגשת בעייתיות העולם משימוש בתקשורת המודרנית.

דבריו של הרב אדלשטיין מוצגים כ"דעת תורה" ומתייחסים אל פרסום 'פרשת חיים ולדר' בתקשורת החילונית והן בחרדית כ"שפיכת דמים ורציחה של האנשים שמפרסמים עליהם". פרסום 'פרשת ולדר' מושווית לרציחה וכך נבנה נרטיב כי פרסומים אלו חמורים ושווי ערך למעשה נורא. לאורך הטקסט הפרסום עושה שימוש מושכל בציטוטים מן המקראות, אשר ממסגרים את התוכן כהנחיות דתיות המעוגנות במקורות קדומים. מסגור זה נועד, בין היתר, כדי להעניק מעמד של סמכות רוחנית ולהדגיש את הקשר שבין הרוחניות המעשית לבין הערכים הדתיים. ציטוטים אלו בולטים לעין משום שנכתבו בתוך מירכאות: "והודעת להם את הדרך" (שמות, י"ח, כ') המעניקות נפח נוסף לצורך להישמע להוראת הרב אדלשטיין כבעל הסמכות להנהיג בדרך הדת או "המלבין פני חברו ברבים" כהעברת מסר בעד השתיקה ונגד פרסום הכתבה.

בהמשך, מספר ציטוטים אשר הושאלו מן המקרא, אך משמעותם שונתה כדי לשרת את המשך המסגור. אפשר להבחין זאת בציטוט: "פעמים שאתה מתעלם" (ספרי על דברים, כ"ב, מ"ה). ציטוט זה מתייחס להלכה בדבר אבדה ולא להתעלמות מפגיעות מיניות. הרב אדלשטיין מפרש את הפסוקים, על פי ראייה סובייקטיבית המחזקת את דרך ההתעלמות, הקובעת מה זניח ומה לא. עיתון 'יתד נאמן' גם הוא לוקח חלק בזאת היות שמפרסם את הדברים. אם כך, ניתן להבחין כי הסמכות הרבנית שולטת במסגור מציאות.

בדומה לפרסום לעיל של עיתון 'יתד נאמן', אתר ב'חדרי חרדים' מפרסם גם הוא הודעה מטעם הרב אדלשטיין במתכונת זהה (ויסברג, 31/12/21, להלן: נספח מס' 17) עם זאת, נראה כי השוני נעוץ באופן הצגת הטקסט תחת הכותרת "דעת תורה מראש הישיבה": "כלי תקשורת ועיתונים אינם המקום לכך". לפי הכותרת המשנית, פרסום זה מתומצת כ"הגרי"ג אדלשטיין מתייחס לנעשה בציבור החרדי ומורה כי יש איסור לפרסם דברים של הלבנת פנים: "הדבר גורם לחורבן החיים של אנשים נוספים, הדברים צריכים להיות מטופלים על פי דין, בצורה מקצועית ונקיה ובצנעה ככל האפשר, ועל הכל צריך ליתן את הדעת ולנהוג על פי דין תורה". אתר ב'חדרי חרדים' מעביר את הכתבה מתוך נקודת תצפית דתית ומעלים עין מכך שרבנים הקפידו לציין את הסתייגותם כלפי אתרי האינטרנט בקהילה החרדית. בכך, מדגים את המתח המתמיד שבין שמירה על ערכי הקהילה החרדית לבין הצורך להתאים לאמצעי התקשורת המודרניים ומעיד על פרגמטיזם המכיר בצורך להשתמש בכלים מודרניים כדי להפיץ מסרים מסורתיים.

ניתן לזהות מבנה מורכב המשקף את האידיאולוגיה והערכים של החברה החרדית, אשר מציגה ערכים הדומים לאלו של כלי התקשורת המסורתיים, המבטאים את חשיבות הציות לסמכות הרבנית, לצניעות, לחשאיות ולביקורת עקיפה על כלי התקשורת שאינם פועלים לפי דרך הרבנים. אלו מעבירים סדר עלילתי הנע מהצגת הרקע ל"אירועים מצערים" מצד ההנהגה החרדית ועד לאחריות אישית וחינוכית. השמטה של האירועים הקודמת לפרסום הכתבה מדגישה את הצנעה שבה עניינים אלו מטופלים ובחירה קפדנית של הסיפור המסופר לעומת השמטת פרטים ממנו.

כמו כן, הנושא מוצג כחרף, ככתבה המעניקה במה לדבריו של הרב אדלשטיין ובכך מאשררת את הפרסומים הביקורתיים על 'פרשת ולדר' כשפיכת דמים. לצד כל אלו, העלילה מבליטה את מעמדו של הרב אדלשטיין: "ראש הישיבה" ו"נשיא מועצת גדולי התורה" ומדגישה את חשיבות ההתייעצות ברבנים "בכל

דבר ועניין", שימוש בשפה הדתית ומקורות מן המקרא מחדדים את שמירת הערכים המסורתיים. אפשר להבחין כי לפני הכותרת הראשית אלמנט ויזואלי, מלבן בגוון אדום עז, המשמש כרקע לטקסט לבן.

הניגודיות הצבעונית החדה שבין הצבעים מייצרת אפקט ויזואלי מושך עין, המכוון את תשומת לב הצופה באופן מיד. הטקסט המופיע במסגרת זו מכריז: "עוברים באיסור חמור של הלבנת פנים". שילוב זה של צבעוניות בולטת והמיקום האסטרטגי מעל הכותרת הראשית מדגישים את חשיבות המסר ומעצימים את השפעתו התקשורתית אל קהל היעד. בתוך כך, הטקסט מהווה שיקוף של הנושא המרכזי שהכתבה מבקשת להעביר, כשהניסוח החד והישיר של המשפט מהווה מסר חזק ומטריד לקורא. שימוש במילים "איסור חמור" מדגיש את חומרת הנושא ומעורר תחושת דחיפות ואזהרה ממעשה הלבנת הפנים, ביוש פומבי ופגיעה בכבודו של אדם. כך, מוסיף רובד של חומרה מוסרית ודתית לנושא ומעורר סקרנות לגבי תוכן הכתבה ומהות האיסור המדובר.

נראה כי אתר 'כיכר השבת' פרסם מאמרי דעה נוספים המתייחסים ל'פרשת ולדר', שביניהם הטור השבועי של בורודיאנסקי (31/12/21, להלן: נספח מס' 13) כתבה תחת הכותרת "אלילות אנושית; הפתח לאסונות כבדים מאד", הכוללת את כותרת המשנה "בין קודשת החיים ופולחן אישיות, על נשמה ונשימה שאנו זוכים, על התערבות מלאכותית ובגידה בהחלטת הבורא לתת לנו נשמה וחיים. הרב אברהם בורודיאנסקי בטור השבועי (טור)". נקודת המוצא של בורודיאנסקי ביקורתית כלפי אופן התנהגות הקהילה אל ישות אנושית ואל ערך החיים. הוא בונה נרטיב בעזרת השוואות ומשתמש באירועים אקטואליים המוכרים לקהילה החרדית ויוצק לתוכם את המסר שמבקש להעביר.

במקביל לכך, נזהר בלשונו בבחירת מילותיו, אם כי מתייחס לכך ומעביר מסר על פגיעה בחופש הכתיבה שלו "אפילו ברגעים אלו בכותבי שורות אלו אני חש ממולכד בכל מילה שאני כותב. הלוואי ויכולתי לכתוב בחופשיות את דעתי ולא הייתי נפסל בגין כך". סדר האירועים אשר אליהם מתייחס בורודיאנסקי מתעלם מן האשמות על ולדר בגין פגיעות מיניות, דוחק את האחרון לפינה ומתמקד בהתאבדות עצמה ללא אזכור ישיר לכך אלא עקיף כ"אירוע שהתרחש השבוע". כך בונה נרטיב אמביוולנטי אשר מבקש להציג את דעתו ומצד שני נתון לצנזורה.

האחרון בכתבו מציג אנטיטזה לאירוע אשר מבסס את חוות דעתו לגביו בפירוט רחב ולגבי נסיבות מותה של הילדה אלטע פיקסלר. בפירוט זה מבקש להציג נרטיב ברור בנוגע לקדושת החיים, לצורך בהתעסקות ואף למאבק בזכות לחיות שיש לנהל במקרים מסוימים. בדומה לכך, מגולל את סיפורו של הגאון רבי נחום פרצוביץ, המעגן את הערך הגבוה של חיי אדם גם על פי התורה ומעביר מסר אידיאולוגי דתי. בורודיאנסקי ממסגר את תוכן הכתבה בצורה אשר מציגה את סיפוריו (אנטיטזה להתאבדותו של ולדר) כחשובים, מאחר שמעניק להם הסברים ומעמיק בהם, לעומת התאבדותו של ולדר שמקבלת תשומת לב מועטה.

בורודיאנסקי מצרף נרטיב נוסף לנרטיב קדושת החיים ומציג את הסכנה בהענקת כוח יתר לבני האדם. האחרון מעלה דוגמאות כדי לעגן את כתביו, החל מתפילה בקברו של רשב"י דרך הצגת דתות שבהן סגידה לאדם ספציפי היא שקר ועד לדימוי ניסיון הכנסה שאינה אפשרית: ליטר וחצי של מים לכוס של 180 מ"ל. עם הצגת דוגמאות אלו מעביר מסר עיקרי שאין לסגוד לאלילים ולייחס להם כוחות.

בורודיאנסקי מגולל סיפור מלא באלמנטים, בדוגמאות ובהשוואות ומנקז אלו אל אסון קהילתי, שבהם נפגעים ראו בפוגע ישות בעלת כוחות מיוחדים וניצלו מעמדם. אין זה ברור לאיזה אסון מתכוון הכותב או מי הם הנפגעים והפוגע. מיון החומרים הידועים לכול, אף שאינם מקבלים יחס בכתבה, אינם מונעים

מלהעביר ביקורת על המצב שבו אדם אשר "מתחבא" מאחורי מסכתו ומזניח את תוכו. רגשות קשים מאוד מועברים דרך בניית העלילה שאותה מגוללת הכתבה אשר אינה רצופה ומעבירה מספר אירועים, אם כי כל אלו מושתתים על מסר אחד - מבלי להזכיר את אירוע חיים ולדר אדם בכיר שאליו התייחסו כמרוםם ופגע בחייו (התאבדות), בחיי נפגעי התקיפה המינית בדרך הנוגדת את התורה ולבסוף התגלה, על אף מסכה שמאחוריה היה נוכח.

הכותב מתקשר מסר חד על אודות מעשי ולדר. המסר מועבר לכלל הקוראים ומבקש מהם להתנהג בדרך הנכונה שאותה מציג. צורת כתיבה זו לכאורה משליכה את האחריות האינדיווידואלית של ולדר למעשיו אל הקולקטיב החרדי ומייצר סיפור שונה לחלוטין מפרסום התחקיר בעיתון 'הארץ' המתמקד במעשיו של ולדר עצמו בחברי הקהילה החרדית והאשים אותו בכך.

בפתח טור הדעה נבחרה הכותרת: "אלילות אנושית; הפתח לאסונות כבדים מאד", העלנו כי ולדר הצטייר כדמות אליטה בקהילה החרדית, כך שניתן להשליך את צמד המילים "אלילות אנושית" - המתאר אוקסימורון כמאפיין ולדר בעיני הקהילה. מצד אחד, מדובר באלילות הערצה רבה לישות הנשגבת מבני אדם ומצד שני מדובר בישות אנושית אשר מנוגדת לאלילות. צמד מילים זה ממסגר את הישות המוצגת בכתבה כדמות מורכבת בשל הסתירה במאפייניה. מעבר לכך, ישות נוספת מוזכרת, "הבורא" הלא הוא האל. קודם לכן הוזכרה פעולת ה"בגידה". חיבור זה בין המילים ממסגר את הכתבה כמתארת מעשה שאינו פשוט שבו ממרים את פה הבורא - בגידה.

בהתאם לקהל היעד שאליו מכוונת הכתבה וכיאה לפרסומים אשר סקרנו קודם לכן, השימוש במושגים דתיים ברור גם בממצאים להלן. שימוש באלמנטים דתיים מחזק את המסר - קדושת החיים, איסור נטילת חיי אדם "ואתה עתיד להחזירה בי לעתיד לבוא" - ציטוט זה מעביר מסר שמציג מי אחראי על חיות האדם ועל מותו.

לצד הטקסט, נוספה תמונה של המון ובראשו אדם. בהתייחס למסגור לעיל ולנרטיב להלן, ניתן להתייחס לכך כביקורת על הציבור למקרה שבו הקהילה מייחסת לאדם הנדון בתמונה תכונות אלילים - מנהיגות עליונה. בנוסף, ההתייחסות להמון כקהילה תצביע על חלק בפעולה שיש מצדם לנקוט במצב זה ובחיבור שבין מעשיו של אותו אדם אליהם ובביקורת נגדם. רעיונות אלו נכתבים בכתב בולט כך שגם ללא התמקדות בטקסט עצמו באופן מעמיק, מציגים את הרעיון המרכזי של הכותב ומושך את עין הקורא כדי לקרוא את כתבתו.

אתר **'כיכר השבת'** מפרסם מאמרי דעה הנוגעים בדבר 'פרשת ולדר' בפרקי זמן קצרים שבין יום או יומיים. כך, ניתן להבחין בכתבה נוספת באתר, שנכתבה על ידי **כהן (02/01/21, להלן: נספח מס' 14)** תחת הכותרת "זוהי עת רצון: הגיעה שעת מעשה!!/דעה" בנושא "השבוע המטלטל שעברנו צריך להוביל אל המסקנה המובנת מאליה: כל נפגע הוא עולם ומלואו, והוא הדמות שאנחנו צריכים להגן עליה • עכשיו הזמן למעשה • טור אישי (חרדים)" נדמה כי כהן בונה נרטיב אשר מגולל סיפור מאבק שבין הטוב לרע, ובו הטוב הוא הנפגע ואילו הרע הוא הפוגע. כהן אינו מקשר את סוג הנפגעים, אך מזכיר את שמו של ולדר כדוגמה לרע ולצד זה הוא אינו מגולל את הסיפור המלא, את מעשיו של ולדר או את ההאשמות כלפיו, אלא דוחק את אלו אל מאחורי שיח רחב יותר. שיח זה נוגע בפוגעים, בנפגעים ובקהילה. לכל אחד מהם כותב באופן "אישי". ראשית, כותב לנפגעים מילים המצביעות על אמפתיה כגון "לחבק", "לעמוד איתנים מול כוחות הרשע", "לעצור את הפשע" - אלו מאפשרות לכותב למסגר את הרע אל מול הטוב כאשר את הנפגעים צריך

לחבק ולפוגעים יש להתייחס כאל פושעים ורשעים. כמו כן, כותב הוראות לקהילה באיזה אופן לפעול אל מול מצב זה.

מתברר שהכותב אמביוולנטי כלפי הפוגעים ועיקר מאמרו - הטוב מול הרע. בהתייחס אל הפוגעים, אמנם אלו מוצגים כרעים, אך גם זוכים לאמפתיה. האפשרות לתיקון מעשיהם ולכפר עליהם מוענקת להם - בעצם לחזור לצד הטוב. בכך המחבר סותר את עיקר המאמר - ההבחנה בין רע לטוב, מאחר שדמות הפוגע עשויה להיות טובה משורשה עד כדי חזרה בתשובה. יש להתייחס לכותרת "זוהי עת רצון: הגיעה שעת המעשה!", סימן הקריאה בכותרת זו מצביע על צווי לביצוע מעשה.

הצגת המצוי אל מול הרצוי צובעת את מאמר הדעה כביקורתי כלפי הקהילה החרדית מתוך נקודת התצפית הפרטית של כותב מאמר הדעה. זו מואשמת כמחזיקה בעקרונות המסייעים לטורפים הרעים להמשיך במסע הטרף שלהם. על אף כי הפוגעים ממוסגרים כרעים, מאמר הדעה אינו פונה אליהם בצורה ישירה. מנקודת מבטו של כהן ניתן להיווכח כי הוא קושר את נושא התקיפות המיניות באלמנט של שתיקה והסתרה, יוצר סדר עלילתי המציג את מצב זה כמתמשך בקהילה החרדית ומשמש כמעגל השתקה ציבורי אשר על פיו יש לסיימו.

באשר לתמונה הנלווית לטקסט, הרי שמכילה משחקי אור וצל - כאשר הילדה בחושך והחלון מונע ממנה לעבור אל צדו השני של החלון, הצד המואר. אפשר להתייחס למסגור התמונה כאל אפל, החושך שבו נמצאת הילדה לצד הניגודיות באור מעצים את האפלה, בנוסף להפרדה בצורת חלון הכולא את הילדה מלצאת אל האור. ניתן לייחס כליאה זו הן לחוסר האפשרות של הילדה עצמה לחלץ עצמה מכך או לחוסר אפשרות זו עקב שתיקת הקהילה שנים. בולט כי פניה של הילדה אינם חשופים. כפי שהזכרנו, כלי התקשורת החרדיים נמנעים מפרסום נשים וניתן לייחס את אי חשיפת פניה של הילדה לכך, מאחר שהכתבה ממוסגרת כפונה לקהל החרדי.

את התייחסות האתרים ל'פרשת ולדר' בתחום הזמן הנחקר חותמת כתבתו תחת הכותרת: "הרוע, החרטה, והטיפול; עולמם האפל של הפוגעים", שבה הוא מגולל "מה חושב לעצמו הפוגע? מה הדרך הנכונה ביותר – לטפל בפוגע? הצצה לעולמם המזעזע של הפוגעים. וגם, ראיון מיוחד עם אחד הדיינים הבולטים בטיפול בנושא (מגזין 'כיכר')". הכתב מתייחס אל נושא הפגיעות, אולם מספר את הסיפור מנקודת מבט של הפוגע. סיפור מנקודת תצפית זו משפיע על אופן הצגת המידע וגורעת מחשיבות עדויות הנפגעות, כפי שהתאספו והביאו לפרסום 'פרשת ולדר', אף על פי שכותב הכתבה טוען כי אינו מצדיק את הפוגעים. מצד אחד, בהתייחסות לאי הצגת צד הנפגעים והנפגעות טוען הכותב כי אינו מצדיק את הפוגעים. מצד שני, כאשר אין הצגה של הנפגעות קולן אינו נשמע ומקנה לקול הפוגעים במה נרחבת לניסיון להצדיק מעשיהם או לחלופין לייצר אמפתיה.

על אף הכתבה המתיימרת לחשוף את עולמם של הפוגעים, נראה כי התוכן עצמו מציג התמודדות עם פגיעות מיניות באופן של השתקה, בין אם טיפול בסתר או דיווח ללא פרסום רחב. לעיתים רחוקות פורסמה הפגיעה המינית בפרהסיה. כותב הכתבה מציג את הבניית החומרים כמדגישים את ההתמודדות פנים-קהילתית עם פגיעות מיניות. בכך, מציג מתח שבין הקהילה והרצון לשמור על שמה הטוב ועל הפגיעות המיניות ואינו מציג בהכרח את עולמם של הפוגעים.

טננבוים קושר את הפגיעות המיניות למסע תשובה ושיקום של הפוגע, אך מתעלם מהשתקת פגיעות מיניות של אוטוריטות בקהילה. כך הוא מציג את סיפור ההתמודדות, את החרטה ואת השינוי של הפוגע,

כמו גם מתמקד ב"אומץ" הפוגע לחשוף את עולמו האפל ורצונו של הפוגע לקבל הבנה לגבי מעשיו ולצייר את האחרון כנורמטיבי בעל "מחלה", כאופן הצגתו את מעשיו.

הכתבה התהוותה בצל 'פרשת ולדר'. על אף שבמרכז הפרשה פגיעות מיניות, הכתבה מציגה את הפגיעות המיניות בשלל דרכים, אך אינה נוקבת באופן נחרץ כי מדובר בפגיעות מיניות ולרוב משתמשת במילים 'פוגע' או 'נפגע' ללא תיאור סוג הפגיעה (מינית) כמו גם בעיה, דבר רע, מעשה שנופלים בו, ואף בעיני הפוגע כמחלה בהשוואה ל"מחלה הידועה". בנוסף רצון, דחף או פשע, כמו גם רצח הנפש. אומנם אלו מדגימות את הנושא החמור, אך עם זאת משמשות השוואה לשונית לפגיעות מיניות. כמו כן, שמו של ולדר נעדר מהכתבה ומשאיר מקום לספק לגבי רקע כתיבת הכתבה, אם הקורא אינו מכיר את התרחשות האירועים.

הבחנה בכותרת הכתבה המודגשת מעבירה מסר דרמטי אשר משתמש במילה "רוע", מילה המציגה התנהגות מזיקה לחברה או לבודדים על פי בסיס ערכי החברה. בהמשך לכך ניתן להבחין בפרדוקס: מצד אחד, המילה "רוע" ומצד שני, המילים "חרטה וטיפול". אלו ביחד מאפשרות לרוע להתחולל בחסות החרטה והטיפול ללא הסדרת ענישה ומיגור רוע. כותרת הכתבה "עולמם האפל של הפוגעים" מאפשרת לכתב למשוך את הקורא לנושא המסתורי והמעורפל ולהתעניין בו.

כותרת המשנה גם היא מוצגת בהדגשה ביחס לטקסט במהלך הכתבה ומוסיפה סקרנות אצל הקורא עוד לפני קריאת הכתבה. זו מעלה שאלות ללא תשובות וכופה על הקורא לקרוא את כלל הכתבה כדי לענות על שאלות אלו. באשר לאלמנטים חזותיים נראה כי הכותב בוחר לשזור במבנה הכתבה סרטון שמציג את הרב קנייבסקי המשמש בסרטון זה כאוטוריטה ומדריך את עמותת 'המרכז הישראלי למוגנות'. במיקום הסרטון לצד הטקסט טננבוים מקפיד לערוך קטע המשרת את העברת המסר של הרב קנייבסקי באופן קצר ומודגש ומעניק תוקף לכתב על ידו באשר לקיום הסרטון.

ניתן אף להתייחס לסרטון כמציג את חומרת נושא הפגיעות המיניות אשר יש "ללכת למשטרה" בעקביות, אך מצדו השני מציג את חשיבות ההסתרה "בשקט". במהלך הכתבה מסתבר שחלק מהמילים ומהמשפטים מודגשים כדי לבלוט וממסגרות עצמם כחשובים. אנו עדים לשימוש באלמנט זה כאשר טננבוים מסמן חלק מגילוי נאות שכותב: "איננו באים להצדיק אף אחד שעושה מעשה חמור שאין לעשותו. סוף דבר ובעצם כבר בתחילתו- על האדם לשלוט בעצמו. ומי שיש לו בעיה- יתכבד וילך לטיפול, בהקדם".

בהדגשת חלק זה מהגילוי הנאות הכתב מעביר הצהרת כוונות אישית של העיתון ושלו באופן המושך את תשומת הלב של הקורא לנקודות המרכזיות ומעביר הצהרה זו בנחרצות. במהלך הכתבה בולט לעין כי כותרות המשנה מודגשות באדום וממסגרות כל נושא כשלעצמו. ראשית, ניתן להבחין בהחלטה על אופן הטיפול, ההתייחסות לפגיעות והטיפול עצמו. הדגשים נוספים הם שמות הרבנים והדיינים, כמו גם שאלות. ציטוטים מצד הרבנים מובאים אשר ממסגרים את הכתבה כראיון שבו מוצגות דעתן של דמויות אשר אינן מתוך מערכת האתר. אלו מתחזקים עם התמונות בכתבה, בדומה לזו של הרב אשר מלמד עם המראיין.

אלמנט חזותי נוסף המצורף לטקסט - תמונה שבה מצולמת דמות כשגופה מכונסת בעצמה וידיה מכסות את פניה. דמות זו מצולמת על רקע שחור. התמונה יכולה ליצור מסגור לאירוע אפל, המתארת את הדמות כפגועה ובודדת ולכן מכונסת בעצמה וידיה מסתירות את פניה, ספק מייאוש ספק מבושה. הנחה זו נחתמת עם הכיתוב מהמצורף לתמונה: "הם צריכים את הסליחה שמגיעה להם", הדגש על הצורך בסליחה מציבה את הדמות המדוברת כתלויה בכך. מלבד התמונות שהוזכרו לעיל, מצורפת תמונה, שבה מתוארים סורגי בית כלא וידיים הלופתות אותם על רקע שחור. את התמונה זו מלווה הטקסט: "יש לי סיזימ"

מהכלא". כאשר מתייחסים לאלה נראה כי הפוגע ממוסגר כסובל ונפגע בעצמו, אשר שוכן בתא אפל וחשוך מאחורי סורג ובריח. שימוש בתמונה זו מתייחס לפוגע ובהתאם עלול לעלות רגש אמפתיה, מפני שהתמונה מעבירה מקום קשה שבו האדם נמצא.

מסגור הכתבה כמתאימה לקהל החרדי מתבטא לאורך הטקסט בשימוש במושגים דתיים, אלו משתקפים בכותרת: "עוזרים בלסור מרע- לא בעונש". חלק מכותרת זו נגזרה מספר תהילים שבו נכתב "סור מרע ועשה טוב בקש שלום ורדפהו" (תהילים ל"ד, ט"ו). כוונת סור מרע היא כפשוטו, להתרחק מעשיית רע, ולפי המקרא שלב ראשוני בעשיית הטוב ורדיפת השלום. בכתבה פעולה זו מתארת את עזרת בית הדין "עיני ישראל" בהפסקת הפגיעות המיניות מיד הפוגע. בדומה לכך, בכותרת נוספת "פוגע בקודש הקודשים" המושג 'קודש הקודשים' שאול מהמקרא "ונתתה את הפרכת תחת הקרסים והבאת שמה מבית לפרכת את ארון העדות והבדילה הפרכת לכם בין הקדש ובין קדש הקדשים" (שמות, כ"ו, ל"ג) שאילת מושג זה מעצימה את גוף האדם כקדוש ביותר.

תוכן הכתבה גם הוא שאול בחלקו מלשון המקרא בתיאור יוזמה שרקם הרב מלמד בשם "והיה מחניך קדוש", הלקוח מתוך ספר דברים "כי ה' אלקיך מתהלך בקרב מחנך להצילך ולתת איביך לפניך והיה מחניך קדוש ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך" (דברים, כ"ג, ט"ו). נראה כי קריאת היוזמה בשם זה לא נבחרה במקרה אלא יש רעיון העומד מאחוריה והוא נבנה על בסיס הפסוק מספר דברים המתאר איסור הלכתי בהרהור קדושה במקומות המיועדים להיגינה האישית או דברים מאוסים (מלכים, פרק ו', הלכה י"ד). משמע, יש להוציא מאזור קדושה את הדברים המאוסים, כפי שמנסים ביוזמה להתמודד עם פגיעות מיניות מאוסות ולהוציא אותן מאזור קדושה - הקהילה החרדית. כזכור, שימוש בביטוי זה הופיע בכתבה בעיתון 'משפחה' ובנוסף בקמפיין 'כולנו מאמינים'. נראה כי שימוש מוגבר בביטוי מדגיש את ערך הקדושה והטוהר סביב שיח פגיעות מיניות בקהילה החרדית, כמו גם מדגיש את המתח שבין ערכים דתיים למציאות ברחובות הקהילה החרדית.

פסקוילים

אציג את הממצאים אשר עלו מכלי התקשורת החרדיים המסורתיים, הפשקווילים. קשה להתחקות אחר תאריך פרסום הפשקווילים, לכן נחרוג מציר הזמן הכרונולוגי שבו השתמשנו עד כה. עם זאת, נדגיש כי הפשקווילים המוצגים בפרק הנוכחי התפרסמו בתקופת המחקר הנוכחי. הפשקווילים המרכזיים אשר התפרסמו בהתייחס ל'פרשת ולדר' פורסמו תחת קמפיין 'כולנו מאמינים' בשני סבבים. קמפיין זה שימש עדות למחאת החרדים כנגד השתקת קורבנות הפגיעות המיניות ותמיכה בהם. הקמפיין חריג בנוף החרדי ועל כן, ניתן להניח כי כלי התקשורת החוץ-חרדיים זיהו זאת וכתבו על כך. בעיתון 'מקור ראשון' נכתבה הכותרת: "מאות אלפי מודעות תמיכה בנפגעי תקיפה מינית הופצו בריכוזים החרדים". הכתבה מתארת את גודל המחאה והשינוי ברחוב החרדי ביחס לתפיסת 'פרשת ולדר'. על פי הכותרת המשנית כך נכתב: "כ-300,000 פלאיירים המתייחסים לפרשת חיים ולדר חולקו בריכוזי מגורים חרדים על ידי מאות מתנדבים" (דנה בצלאל, 01/01/22).

סבב ראשון: קמפיין כולנו מאמינים לנפגעות ולנפגעים, להלן: נספחים מס' 7 ו-8

כפי שהוזכר, פשקווילים מופיעים גם כמודעות המפוזרות ברחובות (חרל"פ, 2010). כמוהם חולקו בקרב הקהילה החרדית, בשכונות, בתיבות דואר, בבתי כנסת ונתלו כמודעות על ידי אנשים פרטיים בהתנדבות ומארגון 'לא תשתוק' תחת קמפיין 'כולנו מאמינים'. בהמשך נתלו אף מודעות כחלק מהקמפיין ובמסר זהה. במודעה המדוברת ניתן להתייחס לצבעים המודגשים - שחור, לבן ואדום, המקפידים להדגיש את הדמויות החשובות ביותר - הנפגעים והנפגעות ואת המענה לפגיעות המיניות בהדגשה בצבע אדום. מודעות מסוג אלו פוזרו עם אלמנט חזותי המציג תמונה מרכזית של ילדה ויד גברית. ניתן להציג זאת כאלמנט שאינו אובייקטיבי אלא מדגיש היבט של בעייתיות ומאפשר ליצור פרשנות לכך. הבחירה להציג ילדה מפוחדת עם דמעות בעיניה ממסגרת את הקורבנות כפגיעים וכחסרי אונים, אשר נתונים תחת משקל כבד של השתקה, ואלו מעוררים אמפתיה בקרב הבוחן את המודעה.

היד החוסמת את פיה של הילדה מהווה מטפורה עוצמתית וממסגרת את הפגיעה המינית כסוגיה של כוח ושליטה. מסגור זה מציג את הפער שביחסי הכוחות שבין הפוגע לנפגע ומעלה את סוגיית השתיקה בנושא בקרב הקהילה. נוסף על כך, הצמיד על ידו עם כיתוב "לשון הרע לא מדבר אליי". "לשון הרע" מיוחס כהלכה יהודית האוסרת על "לשון הרע": "לא תלך רכיל בעמך" (ויקרא י"ט, ט"ז) ונושא המשמעות המילולית המתאימה לקהילה החרדית. בהקשר ביטוי זה וליד המכסה את פיה של הילדה, לא ניתן להתעלם מהעובדה שמוצגת ביקורת על אודות השימוש בערכים הדתיים והמסורתיים ככלי להשתקת קורבנות. מודעה זו מציגה סיפור מורכב של פגיעה, השתקה ומאבק לשינוי בקהילה החרדית. אין ספק שנקודת המבט ביקורתית וחושפת פערים שבין אורח החיים של הקהילה החרדית והמציאות שבה שורים הנפגעים.

מתואר נרטיב של קונפליקט שבין ערך ההימנעות מ'לשון הרע' לבין החובה המוסרית של חשיפת פגיעות. אלו מציגים הקשרים אידיאולוגיים ומסוריים מורכבים. ישנה התפתחות רעיונית שאינה בהכרח כרונולוגית החל מהצגת האידיאל הקהילתי המבקש מכולם להאמין, חשיפת המציאות עם תמונת הילדה והיד המציג את מנגנון ההשתקה, המכירה בקיומם של הפגיעות והנפגעים ומסתיים בפתרון על ידי הצגת קווי טלפון החירום לנפגעים ולנפגעות. המודעה אינה כלי להעברת מידע אלא אמצעי לשינוי חברתי, המעודד את חברי הקהילה לפעול במציאות החברתית והערכית שבה הם חיים ולהשפיע עליה. כך, הוא אינו מספר את הסיפור בלבד אלא מזמין את הצופה לקחת חלק מתהליך השינוי ומעודד מעבר מפסיביות לאקטיביות בהתמודדות עם הבעיה.

בצדן הנוסף של המודעות אשר פוזרו שו"ת (שאלות ותשובות) תורניות אשר מציגות מה נכון ומה אינו נכון לעשות כאשר יש חשש לפגיעה מינית. גם בצד זה של המודעה ניתן להבחין בצבעים: אדום, לבן ושחור. השימוש בצבע האדום בולט ומושך את העין ומתרכז בנושא המהותי שעליו המודעה דנה, מאחר שזוהי מודעה העונה על שאלות בעקבות "הפרשה המייסרת" שעוררה שאלות. שימוש במילה 'מייסרת' מעוררת רגש כבד של סבל וכאב, בעל הקשר שלילי וממסגרת את הפרשה באור זה. בנוסף, המסר גם הוא צבוע באדום מודגש "ובערת הרע מקרבך והיה מחניך קדוש". ליבנו עם הקורבנות והנפגעים. אנחנו מאמינים לכם!". בניתוח הממצאים שהוצג זוהה כי לביטוי המשתקף במודעה זו משמעות דתית מהותית בקהילה החרדית ואף נצפה כי נעשה בו שימוש בעיתון 'המשפחה', כפי שהצגנו קודם. ביטוי זה מלווה בשיח המוחים כנגד השתקת נפגעי פגיעות מיניות בקהילה החרדית וקורא לפעולה המשלבת בין ערכים הדתיים לבין הצורך בשינוי חברתי ובהגנה על הנפגעים.

לאורך המודעה מודגשים ביטויים אשר כוללים מוטיב בעל ערכים דתיים ומחדדים כי מודעה זו עומדת בקווים המנחים של הקהילה החרדית. בתוך כך יהיה ניתן להבחין במספר איסורים אשר מעגנים את הרעיון הכללי של המודעה: "כי אשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה" (דברים, כ"ב, פסוק כ"ו). נראה כי התפיסה של המעשה כרצח הופיעה בהודעות הרב אדלשטיין אשר הופיעו בממצאים קודמים. בשונה מדברי הרב אדלשטיין אשר התייחס לפרסום מעשיו של ולדר כרצח, במודעה זו עצם השתיקה נחשב לרצח. גם בעיתון 'המשפחה' משתמשים בביטוי לעיל גם הוא ביחס להקבלת השתיקה לרצח. שימוש בביטויים נוספים אשר מסמנים ומתקשרים לרציחה מועברים בבולטות כדי לעגן את חומרת מעשה השתיקה ודעת התורה עליה. כמו-כן, הביטוי 'לשון הרע' הוא אלמנט חוזר המתבסס על מניעים הדומים לביטויים שהוזכרו.

המודעה מתארת את הנושא שבו היא עוסקת, את השלכותיו ובכך מתייחסת לסיפור הכולל וממיינת את החומרים ל'פרשת ולדר' באופן כמעט שלם. ישנה התייחסות ל'פרשת ולדר' - שמו מופיע במלואו, כך גם השתלשלות האירועים שקדמה למודעה והתאמתה בסדר כרונולוגי אשר ישרת את המסר העיקרי במודעה - החל ממותו של ולדר, הביקורת על התקשורת ותיאור ההאשמות ועדויות - אלו מאפשרים לקוראים להתמודד עם המידע בהדרגה, אשר מסייע לבנות קונטקסט ומתח סביב הפרשה וממסגר חשיבה חדשה אצל הקוראים שיעודדו ליצור שאלות אשר יקבלו תשובות מהמודעה.

ניתן אף לראות בכך נקודת מבט חדשנית וביקורתית כלפי התנהלות הקהילה החרדית לאירועים וביניהם אי פרסום הפרשה בכלי התקשורת החרדיים והשתקת הפרשה. לצד אלו המילים "נפגעים ונפגעות" ללא הקשר (בדומה לממצאים שבחנו לעיל) מסמנות צנזורה ועמידה בכללי הקהילה ובכלי התקשורת החרדיים. רכיבים אלו מהפסקוויל מסייעים לשקף את המורכבות שבה החברה החרדית נתונה מול התמודדותה בסוגיית הפגיעות המיניות. אולם המודעה מיישבת זו על ידי בניית נרטיב אשר שואף לגשר בין ערכי הצניעות והקדושה לבין טיפול בהשתקת הפגיעות המיניות ו'פרשת ולדר'. זאת, על ידי שימוש בעיגונים ובציטוטים מתוך מקורות ואנשי דת. אלו יוצרים מסגרת חשיבה חדשה שבה ההשתקה הופכת לתמיכה והתעסקות בנושא מאפשרת איזון בין השניים על ידי ביסוס הנרטיב החדש.

סבב שני: קמפיין 'כולנו מאמינים לנפגעות ולנפגעים' (להלן: נספח מס' 9)

נציג את הפסקוויל אשר נתלה כחלק מהסבב השני של קמפיין 'כולנו מאמינים', הפסקוויל בעל מראה זהה בנראותו החזותי אשר מאופיין בכיתוב שחור-לבן, מסגרת ונתלה כמודעת קיר כיאה למדיום זה. אף על פי כן הבחנו כי את הפסקווילים מעטר צבע אדום, אשר חריג בחזות הפסקוויל השכיח. צבע זה מדגיש את עיקר

המסר שאותו מבקשים הפשקווילים להעביר- "לנפגעות ולנפגעים" אומנם המילים ללא קונטקסט אחיד, אך מספרות כי יש עלילה המסתתרת סביבן ובקריאה שנייה ניתן להבחין כי המשפט המלא מעביר מסר ברור: "כולנו מאמינים לנפגעים ולנפגעות". בנוסף, הצבעים הללו מייצרים תחושת דחיפות וחומרה.

כותרתו "כולנו מאמינות" הולמת את האידיאל הקהילתי, אך נוצר פער בשל הניגוד שבין הכותרות "לנפגעות ולנפגעים" ומציג מציאות כואבת של פגיעות. האזכור על אודות "דף הסבר שחולק שבוע שעבר" ו"השאלות שהתעוררו" מרמז על תהליך מתמשך של התמודדות עם הנושא. אפשר שהפשקוויל מבטא תגובה לביקורת ול"שאלות שהתעוררו ביחס לפרשה". דברי "גדולי ישראל" מאפשרים חיזוק הרעיון הכולל מאחורי קמפיין חלוקת המודעות ותלייתן על ידי סמכות עליונה בקהילה החרדית. אלו מעידים כי הפשקוויל ממוסגר כמדגים את האופן, שבו הקהילה מתמודדת עם נושא רגיש (פגיעות מיניות), תוך ניסיון לשמור על איזון ועל הכרה במבנה הסמכות המסורתי בקהילה.

אומנם הושמטו הפרטים אשר מהווים רקע לתליית פשקוויל זה. עם זאת, הובלטה תוצאת הסיפור אשר שופכת אור שלילי על 'פרשת ולדר'. פשקוויל זה נבנה על ידי מיון ובנייה של אלמנטים מרכזיים: ההתמקדות בקהילה והאמונה המשותפת שיש לפעול לפיה ולצד זה ביטוי מציאות כואבת שבה הקהילה אינה פועלת כך. כמו כן, גבולות הקהילה נשמרים והשימוש במילים "פגיעות מיניות" או התייחסות לפרשה באופן ספציפי אינן באות לידי ביטוי. אפשר אף להבחין כי מתוארות תחושות שעלו מן הקהילה, כאלו של: "כאב, חוסר אונים, חוסר אמון" ומשבר קהילתי רחב יותר מסתמן. מכאן, ניתן לטעון כי מתפתחת עלילה בפשקוויל המתארת הצגת האידיאל הקהילתי, לאחריו הכרה בקורבנות תוך חשיפת הקושי הפרטי והקהילתי ולבסוף מציגה את תגובת ההנהגה הרוחנית. עלילה זו משקפת את המעבר שבין הכחשה להכרה לבין שתיקה לאובייקטיביות מצד ההנהגה והקהילה והתמודדות עם משבר פנימי.

קמפיין מרב מיכאלי להלן: נספח מס' 6

נוסף אל קמפיין 'כולנו מאמינים', נתלו מספר פשקווילים ברחוב החרדי וכותרתם: "קומי והזדעזעי ארץ". הפשקוויל מוצג כאותנטי אשר נכתב על ידי פעילים חרדיים כחלק ממאבקם נגד ניסיון השתקת הקורבנות והוקעת מעשיו של ולדר. למעשה, הפשקוויל פורסם על ידי מרב מיכאלי, אשר כידוע אינה חלק מהקהילה החרדית. על כן, זהו פשקוויל יוצא דופן. כאמור, 'פרשת חיים ולדר' נחשפה בכתבתם של רבינוביץ ואלק (12/11/21) בעיתון 'הארץ', עיתון חילוני. מכאן ניתן ללמוד כי הידיעה על מעשיו של ולדר פרצה אל מחוץ לחומות הקהילה ולפרסומים והיוותה ערך חדשותי רלוונטי למגזר הכללי. על כן, ניתן לראות בפשקוויל שפרסמה מי ששימשה באותם ימים ראש מפלגת העבודה, ח"כ מרב מיכאלי, כתגובה לאירוע חדשותי בסדר היום הציבורי, אם כי זוהי תגובה שאינה אופיינית, מאחר שהפשקוויל כלי תקשורת המאפיין את הקהילה החרדית.

התקשורת החילונית נתפסת כליברלית ומכילה תכנים אלימים ומיניים שאינם הולמים את ערכי הקהילה החרדית (Cohen, 2017; Cohen, 2012). מיכאלי, אשר משתייכת למגזר החילוני, מאמצת את הנורמות התקשורתיות החרדיות בפשקוויל שפרסמה. הפרסום נמנע מחשיפת מלוא פרטי 'פרשת ולדר' שבו תכנים מיניים ואלימים ובכך מתיישר עם הסטנדרטים המקובלים בתקשורת החרדית. מסתבר שמיכאלי משתמשת בבלטפורמת התקשורת המסורתית-החרדית לקידום אג'נדה סמויה, שניתן להגדירה 'חילונית' תוך שמירה על מוסכמות הקהילה. הפשקוויל מעביר מסר של זעזוע ומגנה את הרוע של הפושעים תוך הדגשת חשיבות שמירת חיי אדם ואי גילוי רחמים לעבריינים.

בהמשך לכך, ניתן להבחין כי הפשקוויל מאמץ אסטרטגיות עיצוב ויזואליות הדומות משמעותית לאלו המאפיינות את הפשקווילים המסורתיים הנפוצים במרחב החרדי. אימוץ זה של קומבינציות עיצוב משקף ניסיון של הלימה חזותית עם אמצעי התקשורת בקהילה החרדית, באמצעות שימוש בטיפוגרפיה, במבנה ובמאפיינים חזותיים המזוהים עם פשקווילים מסורתיים. מיכאלי מבקשת להעניק לגיטימציה ואותנטיות למסר שלה בעיני הקהילה החרדית, תוך יצירת רושם של המשכיות ושייכות לשיח הפנים-קהילתי, אם כי בהמשך חזות זו מתפוררת היות שמיכאלי חתומה עליו - "מ.מיכאלי" בניגוד לאנונימיות המאפיינת את הפשקווילים (חרל"פ, 2010).

הפרסום נמנע מאזכור שמו של ולדר או מפירוט המעשים הספציפיים שאליהם מתייחס כמזעזעים. בכך, הפשקוויל בונה סיפור חסר רקע וסדר אירועים קוהרנטי ומתמקד בנושא במפתיע. מיכאלי מייצרת נרטיב אישי כשבבסיסו ביקורת חברתית כלפי הקהילה וכלפי המעשים שלגביהם הקהילה שותקת כמזעזעים.

מיכאלי מציגה את התנגשות בין ערכי החילוניות לבין החרדיות תוך מיון סלקטיבי של מידע הידוע לה מהתקשורת החילונית ומעבירה את האידאולוגיה שלה באמצעות התקשורת החרדית. על כן, מיכאלי משתמשת בציטוטים מן המקורות, לדוגמה: "ונשמרתם מאוד לנפשותיכם", המצווה להגן על בריאות האדם. יתרה מכך, שימוש במילה "להוקיע" מעבירה משמעות קשה עוד יותר כלפי מעשיו של הפוגע, שדורשים ענישה קולקטיבית חברתית כלפיו, שהרי ידוע כי הקהילה החרדית מגובשת כקבוצה (Caplan & Leon, 2023) והוקעה מתוכה היא ענישה קשה. בנוסף, אזכור נוסף המניע לפעולה הוא "כל שנעשה רחמן על האזורים, לסוף נעשה אכזר על רחמנים". מעבר לזעזוע שהפשקוויל מבקש להעביר לקהל, הוא עומד על כך שיש להתעורר כשכל אלו בחסות קיום מצוות שהוזכרו לעיל.

סביבת המדיה החדשה

כפי שהוזכר, השימוש באינטרנט בקרב הקהילה החרדית הוביל לשימוש ברשתות החברתיות, אלו אומנם אינם בשימוש תדיר, אך ניתן להבחין כי הצליחו לחדור את חומות הקהילה החרדית. סביבת המדיה החדשה כוללת מספר פלטפורמות. במחקר זה נתמקד בפלטפורמות האינסטגרם והפייסבוק. מהממצאים עולה כי בפוסטים בשתי הפלטפורמות הוזכרה 'פרשת ולדר'.

פייסבוק

פייסבוק נחשבת פלטפורמה נרחבת ומגוונת. עם זאת, נראה כי השימוש בה פוחת בעקבות עלייתה של פלטפורמת אינסטגרם. פלטפורמת פייסבוק מאפשרת יצירת קשרים ותחושת השתייכות, הניכרת אף בממצאים באשר לקבוצות שמשמשים משתייכים אליהן ומבקשים ליצור שיח ודיון במרחב זה, המעניקים להם תחושת השתייכות. בנוסף, פייסבוק מאפשרת לרעיונות ליברליים אשר אינם תואמים את הקהילה החרדית להיות בהישג יד של האינדוידואל החרדי.

קבוצת 'ישן (בנות ומה שביניהן)'

בשלב זה של המחקר, נפנה את תשומת הלב להצגת ממצאים מפרסומים בקבוצת הפייסבוק 'ישן (בנות ומה שביניהן)' אשר הופיעו בעקבות חשיפת 'פרשת ולדר'. קבוצה זו מונה כ-52,000 חברות קבוצה. על כן, ניתן להניח כי מהווה פלטפורמה משמעותית לשיח ציבורי בקרב נשים מהקהילה החרדית.

הזדהות עם הקורבנות (ק', 13/11/21, להלן: נספח מס' 18)

בפוסט הראשון בקבוצת 'ישן' ק' מתארת את רגשותיה בפוסט, מביעה הזדהות עם קורבנותיו של ולדר ומעידה על כך שידעה על הפרשה בעבר. הפוסט האישי אינו כתבה חדשותית, אך מציג את עוצמת האירוע-מאחר שהאירוע מוגדר כמה שהתפוצץ "רק חיכיתי ליום שזה יקרה ויתפוצץ הסיפור". בנוסף לכך מציג את התגובה כאירוע מתמשך לפגיעות המיניות שבוצעו על ידי ולדר "שהושתקו ופוטרו".

כך התוכן החדשותי משפיע על התוכן המפורסם בקבוצה. בעזרת נקודת התצפית האישית - צפייה 'התפוצצות' הכתבה "בשביל חברות טובות שלי", הכותבת מבנה נרטיב שבו "איש החינוך" (ולדר) הוא גורם רע אשר גרם להשפעות הרסניות ופוגעניות. כמו כן, הפוסט מדגיש את הקו שבו נהגו עד כה בנוגע ל'פרשת ולדר' - שתיקה בנוגע לאירועים על אף הידע כי הם מתחוללים.

עם זאת, הכותבת מציגה כי חלק מן הקהילה אכן הייתה שבויה של שתיקה ולכן "מזועזעות מהסיפור של חיים ולדר". כך ממסגרת את חשיפת הפרשה כצדק מאוחר. כמו כן, הפוסט מציג ביקורת כנגד מערכת כושלת שלא הצליחה להגן על נפגעות ולהעניש את הפוגע כראוי. נראה כי עיקרו של הפוסט בהדגמת ביקורת כלפי המערכת הפנימית של הקהילה החרדית הכושלת ושלא הצליחה להגן על נפגעות ולהעניש כראוי את הפוגע. בפוסט זה הפגיעות המיניות אינן עומדות במרכז הפרשה והחשיפה אלא הוא מוגדר כ"סיפור של חיים ולדר".

קריאה להפסקת האשמות נגד ולדר (ש', 14/11/21, להלן: נספח מס' 19)

ש' (14/11/21) מביעה ספקות כלפי האשמות הציבור, שלטענתה באופן שאינו מבוסס ושעלול להביא לנזק בלתי הפיך אם יתגלה כשגוי. האחרונה בחרה בסיקור ובהבעת דעתה על אודות אירוע חדשותי וגבול המקצוע העיתונאי לבין התוכן שאנשים מעלים ברשת החברתית טושטש. הפוסט מציג נרטיב שבו הפוגעים לא רק קורבנות, אלא גם אלו שמואשמים. הכותבת מציגה את סיפורה מנקודת תצפית אישית וביקורתית, זו

בוחרת להתחיל ולאזכר את 'פרשת ולדר' ובכך פותחת בנקודה אקטואלית. לצד זאת, היא אינה מציגה את מעשיו אלא צוללת אל הסיפור מיד ומאשימה את מוסרת העדות, כותב התחקיר בעיתון 'הארץ', כמו גם את הקהילה אשר שופטת את ולדר לפני משפט.

לאחר מכן, ש' עוברת לסיפור אישי על אודות איש חינוך שהואשם לשינוי בניצול מיני. באמצעות מעבר זה, היא יוצרת הקבלה עם מקרה ולדר ומניחה בסיס לטיעונה. אומנם הכותבת "לא באה לטהר את שמו של ולדר", אך עם זאת, אינה מקנה סביבה תומכת לנפגעות. ניתן אף להגיד כי היא מבקרת את הנפגעות: "את זה לא תחליט שום אישה בדויה בשם טליה". בסיס זה משמש אמצעי רטורי להדגמה של האשמות שאינן מבוססות ושל שיפוט מהיר מצד הציבור. בנוסף לסכנה בדבר זה, הטקסט מתמקד במסגור הספק והזהירות בהאשמות מיניות אשר אינן מעוגנות במשפט. ניתן להבחין, בדומה לדעת רבנים שהצגנו לעיל בפרק הממצאים העלו מן העיתונות, ישנה הוראה מתוך הפוסט להיזהר בשפיטת ולדר. בשונה מכך, ישנו שימוש במושג אשר הושמט מכלל הכתבות, "ניצל מינית", אשר מציב את הפוסט במעין קונפליקט שבין קו מחשבת הרבנים לבין דיון הדומה רטורית לעולם החילוני.

ביקורת על הציבור והתקשורת החרדית (R, 27/12/21, להלן: נספח מס' 20)

הפוסט מתאר את התאבדותו של ולדר עקב האשמות על פגיעות מיניות ומבקר את התקשורת החרדית אשר משווה את כלי התקשורת שסיקרו את הפרשה כרוצחים והחומרה בכך. הפוסט המדובר מדגיש את עוצמת התאבדותו של ולדר והשלכותיה החברתיות: "בתעודת הפטירה של חיים ולדר תופיע סיבת המוות: ירייה מאקדחו האישי". הכותבת מציגה המשכיות אירוע ההתאבדות לצד חשיפת עדויות נוספות מצד הנפגעות בהתייחסות לעדויות שעלו יום לפני כן. נוסף לכך ישנו היבט אנושי בהתייחס לקורבנות שנשארו, מאחר שהם מקוטלגים כ"אמיצים!", לעומת השליליות שבמעשי ולדר וביקורת על הקהילה החרדית לפרשה.

מלבד זאת, ישנה ביקורת על אלו שתמכו בגרסתו של ולדר וקראו לתומכי הנפגעות "רוצחים". כזכור, בהודעה שהתפרסה מטעם הרב אדלשטיין (ראה נספח 2) בעיתון 'יתד נאמן' ואף באתר 'חדרי חרדים' נאמר כי אלו העוברים על איסור חמור של הלבנת פנים (ביחס ל'פרשת ולדר') מעשה זה נמשל לשפיכת דמים ולרציחה של האנשים שמפרסמים על אודותם. בכך ניתן להבחין בהעברת ביקורת אף כלפי הרבנים התומכים בולדר. זאת ועוד, הצגה של הלכות המוקיעות את מעשי ולדר: "אסור לקבור בן אדם ששם קץ לחייו יחד עם מתים שומרי תורה ומצוות. וכן לא יושבים עליו שבעה, ולא מספידים כלל!". שילוב, שבין העובדות הקשורות למותו של ולדר לבין ההלכות הדתיות הנוגעות להתאבדותו ותמיכת הרבנים, מציג נרטיב מאבק פנימי ביחס לפגיעות מיניות בקהילה החרדית. לפי התומכים בנפגעות, מעשי ולדר האסורים לפי תורה ואילו האיסורים שמציגים הרבנים שאסורים גם הם לפי תורה ומשמשים אותם כדי לחזק את תמיכתם בולדר.

כמו כן, נמתחה ביקורת נוקבת על האתרים החרדיים, אשר "מתקשים לכתוב את האמת על האיש הזה" - אינם מסקרים את מקרה ולדר, כמו גם משתמשים במכבסת מילים, "נפטר" ולא התאבד או מספידים אותו ללא אזכור למעשיו הרעים ע"י ביטוי "זכרוננו לברכה". בנוסף לכך, ניתן להתייחס לבניית נרטיב על אודות דמותו של ולדר והנפגעים, היותש הפוסט מציג את ולדר כפושע הבורח מאחריות "חמק מאחריות, וברח מן הבושה", כמו גם אדם שאינו ירא שמיים בשל מעשיו. במקביל לכך, מציג את הנפגעים כגיבורים "אילו שנשארים בחיים ולא בורחים". מתוך המתח בקהילה החרדית הנפגעים מוצגים במסגור אומץ ועמידה בהתמודדות מול הפגיעות המיניות והשתקתו אל מול מסגור של ולדר כ"פושע הבורח מאחריות".

הפוסט אומנם פונה אל חברות הקבוצה, אך בו בעת מביע עמדה שאינה בהכרח מתיישבת עם קו רשמי של ההנהגה הרבנית. עם זאת, ניתן להבחין כי הפגיעות מוצגות כשלעצמן ללא הוספת הקשר-פגיעות מיניות. נראה כי אכן כותבת הפוסט מתארת מעשים אשר אינם מסוקרים בתקשורת החרדית ואף ברחובות הקהילה – התאבדות. עם זאת, הכותבת אינה מזכירה את סוג הפגיעה (פגיעה מינית) ודבקה בדרך הרטוריקה המאפיינת את הקהילה החרדית, כך גם משתמשת בציטוט מהמקראות וממסגרת את הפוסט כנכתב בנקודת מבט דתית: "אל יבטיח יצרך שהשאלו בית מנוס הוא לך".

הספד תכליתי לחיים ולדר' (ג', 27/12/21, להלן: נספח מס' 21)

גמליאל (27/12/21) מביעה בתמצות את צערה על אודות מותו של ולדר בפוסט שעלה לקבוצה ביום התאבדותו של ולדר ועל כן מדגיש את קרבתו לאירוע ועוצמתו. יתר על כן, נראה כי הנכונות להעלות פוסט שכזה ביום ההתאבדות מראה את שליטת הכותבת בנושא המתפרסם בקבוצה. נעשה שימוש בביטוי המסורתי - יהודי "תהא נשמתו צרורה בצרור החיים" הממסגר את הפוסט כנכתב גם מנקודת מבט דתית. למרות שהפוסט קצר, הוא מציג את התאבדותו של ולדר כסיפור של אבל ועצב ומנקודת תצפית אוהדת כלפי ולדר.

הפוסט מציג שימוש בסמלים פארא- לשוניים וברגשונים (אימוג'ים), וכך משלב אלמנט ויזואלי ומשמש נדבך נוסף למסגור הטקסט כעצוב וכמצער. עיצוב ויזואלי נוסף הוא הרקע הירוק שבו השתמשה מפרסמת הפוסט. זה אינו דומה לממצאים אשר סקרנו בקבוצת 'שנן'. ניתן להתייחס לכך כאל רקע המבקש למשוך תשומת לב מקרב הקוראות, מכיוון שהצבע בולט לעין בין עשרות, אם לא מאות, פוסטים המפורסמים בקבוצה.

השלכותיה של 'פרשת ולדר' (ו', 30/12/21, להלן: נספח מס' 22)

הפוסט מתאר את ההשפעה של 'פרשת חיים ולדר' על נפגעות התקיפה המינית, תוך שימוש בסיפור אישי על מקרה התאבדותה של חברת הפוסט. לעומת הפוסט לעיל, נראה כי הפוסט המדובר נוקב במסר חד משמעי, אשר מתייחס לעדויות ב'פרשת ולדר' כאמינות וכמהימנות. הפוסט נכתב כשלושה ימים לאחר התאבדותו של ולדר ולאחר כיממה מהתאבדותה, כשם שנכתב של קורבן לפגיעה מינית מצד ולדר, ואף התעדכן "קבלו תיקון היא מנפגעות חיים ולדר****". מדובר באירוע מתגלגל החושף את ממדי השלכות הפגיעות המיניות ב'פרשת ולדר'. הפוסט נכתב מתוך נרטיב אישי של כאב הנפגעות וסבלן בקרב הקהילה החרדית. חשיפת סיפור הנפגעת והשלכות הפגיעה מאפשרת לקוראים להבין את ההשלכות הקשות של פגיעות מיניות, כדי להשתיק את הקולות שעלו כנגד אמינות הנפגעות והפרשה.

הפוסט ממסגר את נושא הפגיעות המיניות כבעיה חברתיות חמורה, תוך הדגשת ההשפעות הרגשיות ונפשיות של אלו על הנפגעות. כותבת הפוסט מציגה את המצב כ"רוטינה אכזרית" שבה הנפגעות נתקלות באי צדק ובחוסר תמיכה ומעלה את המודעות לתמיכה ולשינוי היחס שהשתרש עד כה בקהילה החרדית ובכך קוראת לפעולה. לאורך הטקסט משתמשים בסימני קריאה, על מנת להעביר מסר נחרץ כלפי תגובות הספקנות כלפי הנפגעות "אני רוצה שתקום האחת שעדיין בעד!!".

ניתן לפרש את התגובה כביטוי לעמדה ביקורתית כלפי הגישה ששורה בקרב המנהיגים החרדיים, אשר נמנעו מלהתייחס ישירות לטענת הנפגעות ואף עמדו על כך שהאשמות נגד ולדר הן עלילות דם. במקום המשיכו להספיד את ולדר ולהדגיש את חפותו. תגובה זו מלמדת על אודות המתח הגובר שבין הנרטיב הרשמי של ההנהגה החרדית לבין הקולות המתעוררים בקרב חברי הקהילה. יתרה מכך, ניתן להבחין בעדות

לאובדן השליטה של רבנים על אודות השיח התקשורתי בקהילה החרדית. הפוסט אומנם פונה אל חברות הקבוצה, אך בד בבד מביע עמדה שאינה בהכרח מתיישבת עם קו רשמי של ההנהגה הרבנית. עם זאת, הפגיעות מוצגות כשלעצמן ללא הוספת הקשר - פגיעות מיניות.

קבוצת 'חרדים ברשת'

הודעת ישי כהן בדבר עיסוקיו של ולדר (ב', 17/11/21, להלן: נספח מס' 23)

הפוסט מצטט ידיעה מהעיתונאי ישי כהן. ידיעה חדשותית זו מתפשטת מעולם החדשות הממוסדות לפלטפורמות דיגיטליות, ובכך מאפשרת להציג דעה בצורה חופשית יותר, מאחר שצנזורה אינה מוטלת על פלטפורמות דיגיטליות. אומנם הפוסט אינו מציג באופן נחרץ עמדה, אם כי משתמש באלמנטים חזותיים כדי להעביר את המסר העיקרי, על ידי רגשונים (אימוג'ים) של פצצה ושל פרצוף עם פה פעור, על גבי רקע שחור, אלו ממסגרים יותר מכל את הלך הרוח שבו הכותב שורה.

ניתן לתאר את אלו כמוסיפים ממד דרמטי לדיווח ומדגישים את ההפתעה וההלם מהחדשות. מחד גיסא, הפוסט אשר מפורסם בימים לאחר חשיפת הפרשה מציג את הידיעה ומאידך גיסא מתעלם מאירועי עבר אשר הובילו אל ה"פסק זמן" שלקח ולדר מעבודותיו ובכך ממייך את חומרים והאירועים בעלי הקשר לציטוט הדיווח, יוצר נרטיב נטרלי ביחס לולדר ומתמקד בדיווח עצמו ולא בהעברת ביקורת ישירה או תמיכה בולדר.

היעדר חמלה בשפיטת ולדר (צ', 27/12/21, להלן: נספח מס' 24)

הכותב מביע תסכול מהחברה ומבקר אותה על כך ששופטת את ולדר ללא הבנה מעמיקה. עם זאת, הכותב תוהה לעצמו אם להזדהות עם הנפגעים או להביע אמפתיה לפוגע. בנוסף לכל, מביע רצון לעזוב את המציאות בדומה לולדר. הפוסט אשר נכתב ביום ההתאבדות מעניק נפח עוצמתי נרחב לתוכנו, ונראה שפוסט זה נכתב מתוך נקודת מבט אישית - רגשית, אשר מזדהה עם מעשה ולדר או לפחות עם חלקו. ציינו בעבר כי התאבדות נחשבת מעשה הנוגד את ההלכה (Serfaty et al., 2021). לכן, הפוסט המזדהה עם המעשה על אף שתומך לכאורה רק ביציאה מהקהילה ומציג יציאה זו באור חיובי למרות שנעשתה על ידי התאבדות, חריגה ואינה מקובלת בקהילה החרדית. מתברר שהכותב ממסגר את החברה החרדית כ"מקום מאוד אליס רדוד ושטחני", "בו אין משפט אין צדקה", "אין חמלה ואמפתיה" ו"בו חייו של אדם נחשבים כאושר ונטילתם כטרגדיה".

שימוש במילים אלו אינו פשוט. לצד זאת, מתאר הכותב את ולדר כ"פוגע האומלל" וחמל עליו, על שלא עבר משפט ובכל זאת נשפט בידי הציבור, על שהתאבד אף כי מציין שאינו "רוצה להגיע לאותו מקום שהוא מגיע אליו", משמע שהכותב מניח שמעשיו ובניהם התאבדותו של ולדר חמורים, ובעלי השלכות שליליות, ולכן יגיע למקום לא טוב לאחר מותו. מצדו השני, נראה כי הכותב אומנם מאשים את הקהילה, אך לא את הנפגעים: "מקום בו אני לא יכול להאשים את הנפגעים". בכך מצייר את הפרשה כבעלת נרטיב מורכב.

הביקורת החריפה שאותה הכותב מעביר מבוססת על מיון ועל בנייה שונה של המציאות, מכיוון שאין שימוש בהתאבדות אלא "ללכת" - דרך עקיפה לתיאור המציאות. בנוסף לכך, תיאור הקהילה כמקום שאינו חיובי או הכללת קהילה זו שבה אנשים "לא מסוגלים לשתוק" ביחס לפרשה. נוכחנו לגלות כי השתיקה אכן נתונה בקהילה הפנים-חרדית וכדרך קבע בכלי התקשורת החרדיים (ראה נספחים 16, 17, 2, 1) ואף בפרסומים אשר מבקרים את ולדר, כשאלו נעשים ללא אזכור שמו או מעשיו (ראה נספחים 3, 4, 5).

נקודת המבט בפוסט זה מתבססת על מושגים דתיים. תיאור מעשיו של ולדר וולדר המוצג על ידי הכותב כ"נואף" (אשר יכול להתפרש כפגיעה מינית) ושעליהם יקבל עונש. בכך, מעביר את נטל האשמה שעל הקהילה אל ולדר שבמעשיו חרץ את עונשו, שבא מידי שמייים- ולא בידי הקהילה. הנרטיב המתקבל הוא כי עונשו של ולדר תואם את הערכים הדתיים הרואים את מעשיו כה חמורים עד שעונשו מוות. נראה כי, בניגוד לכלי תקשורת ופוסטים שביקרו את הקהילה, הפוסט הנוכחי עומד על מעשיו של ולדר והאיסור שביצע. אלו מודגשים על ידי אלמנט חזותי- רקע בצבע תכלת ומילים מודגשות, המושכות את תשומת הלב אל הפוסט באופן מוגבר וכך ממסגרות אותו כרלוונטי.

מספר התלונות ב'פרשת ולדר' (W, 30/12/21, להלן: נספח מס' 26)

הפוסט, שנכתב שלושה ימים לאחר התאבדותו של ולדר, חושף מידע לגבי 'פרשת ולדר' ומספר התלונות החדשות שהוגשו לבית הדין ביום שלאחר התאבדותו ונוספו לתלונות קודמות. הבחנו כי הפוסט נכתב בצורה חזותית בולטת, הרקע הכתום מבליט את הכתוב ומושך תשומת לב. בנוסף, נראה כי בעזרת אלמנטים חזותיים (להלן: ●) 15 (●) מדגישים את מספר המתלוננות, זאת בנוסף לטענות כנגד ולדר כי הוא רוצח המוני- מילים שגם הן מודגשות בעזרת קו תחתון ו'האשטג' (תג הקבצה) אשר מאפשר קטגוריזציה לתוכן דומה- אולי אף הוא בנושא 'פרשת ולדר'. בעזרת כך, ניתן להבחין כי נעשה שימוש בפלטפורמות הדיגיטליות אשר מעניקות כלים למשתמשים בהן ליצירת תוכן חדשותי בצורה מאורגנת בתחום קטגוריות.

הפוסט מדגיש את היקף הפגיעה, שבו מרכיבים בהירים לגבי מספר הנפגעות ובתוך כך מתמקד בפשעים חמורים. לצד זאת, נראה כי ההמשכיות שבפוסט בולטת, היות שכותב הפוסט הציג את נתוני העבר לצד אלו העכשוויים ואף רמז לעתיד. בתוך כך, מתברר שהוא ממשיך את המגמה המאופיינת ברצף הפרסומים הביקורתיים בפלטפורמות הדיגיטליות בימים שלאחר התאבדותו של ולדר (ראה נספח 22). ישנה התפתחות ניכרת במרכיב הדרמטי של הפוסט אשר הפך לטעון רגשית בזאת ניתן להבחין בציטוט "עוד נתון מזעזע", היות שנבנה נרטיב סביב ולדר כדמות רוצח ופגיעותיו חריגות מתוך נקודת מבט אישית. ציינו כי מעשה ולדר- התאבדות - אינו לפי דרך ההלכה (Serfaty et al., 2021). אם כן, נראה כי הפוסט נכתב בין היתר על אודות מעשה חריג אשר לא ניתן לו מקום בעולם החרדי או בתקשורת החרדית המסורתית.

ביקור ניחומים בבית משפחת ולדר (W, 30/12/21, להלן: נספח מס' 27)

הכותב מתאר ניחום אבלים שערך בבית משפחת ולדר ובאופן כתיבתו מביע אמפתיה כלפי המשפחה ובד בבד, ביקורת על המנחמים המהללים את ולדר. בהמשך לפוסט לעיל הכותב מחבר את הפוסט הנוכחי, אשר מאופיין בחמלה וברגש, כמו גם בנקודת תצפית אישית המגוללת את קשייו. זאת, בניגוד לפוסט הקודם אשר אומנם נכתב מתוך תחושה אישית, אך לווה ברגשות של זעזוע ואף כעס המופנה לולדר ואף מציג אותו כדמות רוצח המוני. בפוסט הנוכחי ניכרים תיאורי אבל וכאב כשלצדם ביקורת נוקבת, הנכתבת כלפי המנחמים מהקהילה החרדית. כאשר אלו מתבטאים בסיפור שאותו הכותב מציג, החל מכניסתו לבית האבלים, דרך רגשותיו בבית ועד היציאה לרחוב החרדי. אלו מאפשרים להבנות מתח בין החמלה האישית כלפי המשפחה המוצגת כקורבנות משניים לבין הביקורתית החברתית בקהילה כלפי אב המשפחה - ולדר. כך יש לכותב שליטה באפיון השחקנים לכאורה מי בצד הטוב ומי בצד הרע.

מתח זה בולט כאשר ישנה הצגה דיכוטומית ברורה, המשפחה המוצגת כתמימה ומסכנה: "הם לא אשמים במה שקרה והם פשוט מסכנים". בה בעת המנחמים וביניהם "נציג ארגון גדול וחשוב" בדומה לצורת

הכתיבה בכלי התקשורת החרדית, אלו ממוסגרים כבעלי תפיסה שגויה הממשיכה את הכחשת הפרשה והאדרת ולדר ב"אימרות בלע מזויעות". כך ניתן למצוא את ביקורת הכותב כמתנגדת לקו הנטוע בקרב הנהגת הקהילה החרדית. אמירות אלו מעלות לפני השטח את אובדן השליטה על הצנזורה החרדית ביחס לחדשות המתפרסמות בפלטפורמות דיגיטליות.

בנוסף לכך, תמונה אשר מהווה אמצעי חזותי מלווה את המלל ואף מקבלת הפנייה ישירה מהטקסט. זו מציגה את ולדר כאיש אמונה ומספידה אותו במילים המציגות אותו כמכובד וטוב. אך, מודעת אבל זו קרועה ונראה כי ניסו לתלוש את המודעה. אפשר לזהות את השימוש במושג 'שתיקה' אשר הוצג כבר בעבר בפרסומו של הרב אדלשטיין (להלן: נספח מס' 2), אשר מתאר את הצורך לשמור בצנעה את הפרשה והמאורעות - השתקה פומבית למעשי פגיעות מיניות. עם זאת, בעיתון 'המשפחה' (ראה נספח מס' 3) וקמפיין 'כולנו מאמינים' (ראה נספח מס' 7) נראה כי ההשתקה מתוארת כשליטת וכמתנגדת לדעת רבנים. קו מחשבה זה מופיע בפוסט, בשונה מהתקשורת המסורתית ואף מאתרי החדשות (ראה נספחים מס' 17, 16) ואף ניכר באלו שהצגנו לעיל (ראה נספחים מס' 26, 22, 20). בכך, ניתן להבחין כי שימוש בשורש "שתק" מאפשר למסגר את 'פרשת ולדר' והתקיפות המיניות בקהילה החרדית מנקודות מבט שונות, אלו התומכות בהשתקה ואלו המוודאות כי זו לא תתרחש.

תאוריית קונספירציה על 'פרשת ולדר' (C, 05/01/22, להלן: נספח מס' 28)

הפוסט מציג את 'פרשת ולדר' כמזימה וכטיוח פרשת פדופיליה בצמרת השלטון. האשמות אלו ללא בסיס, אך הן מחזקות את טענתו של הכותב ומכחישות את אמינות העדויות נגד ולדר. ניתן להבחין כי ולדר ממסגר כאדם בעל מעלה גבוהה ופונה אליו בכינוי "הרב חיים ולדר" ואף משתמש במושג "ז"ל" - זכרנו לברכה וכקורבן. בנוסף לכך, ישנו שימוש בהאשמות כלפי ולדר, היות שהכותב משתמש במושג 'פדופיליה', מושג אשר שופך אור על מעשיו של האחרון. בנוסף לאלו ממסגר את העדויות כ"מזימה גדולה" ובעצם מפריך את הטענות למעשיו של ולדר.

השימוש בהאשמות המופנות לולדר ביטירות מציג כי אין צנזורה בפלטפורמות הדיגיטליות וניתן להשתמש במושגים אשר דנים בהם בהסתרה בקהילה ובכלי התקשורת החרדיים. פוסט זה מלווה בתמונה אשר כותרתה: "אולי אתם מבינים מה קורה פה?" ומגולל את "פרשת מעצר בכירים ממשרד הבריאות והביטחון בשידול נערים לקיום יחסי מין בתשלום". תמונה זו מהווה חלק חזותי אשר מעניק תמיכה לתוכן הפוסט והכתוב בו. אומנם את הקשירה שבין 'פרשת ולדר' לפרשת הבכירים כותב הפוסט יוצר בעצמו.

קבוצת 'חי"ש' - חרדים ישראלים

תמיכת הרב זילברשטיין בולדר (נ', 06/12/21, להלן: נספח מס' 29)

הפוסט מציג את הבעת התמיכה הנחרצת של הרב יצחק זילברשטיין בחיים ולדר, תוך הצגת מעלותיו של האחרון. תוכן הפוסט מכיל חלק מהקלטה של פגישה בין הרב יצחק זילברשטיין לבין ולדר, וכך מתמקד באליטות בקהילה החרדית ומקנה נפח אקטואלי ורלוונטי לקהילה. כותבת הפוסט משתמשת בפלטפורמה הדיגיטלית כדי להעביר או לחזק את דעתה לגבי 'פרשת ולדר', בעוד שהאחרונה משתמשת במסגור דתי וממסגרת את ולדר כאיש בעל מעלה חשובה ובגדר אדם צדיק וחשוב, "הרב חיים ולדר". ניתן אף להבחין בתוארו של הרב יצחק זילברשטיין וולדר ולהיווכח כי יצרה השוואה בדרגותיהם "רב". הפוסט מציג את תמיכתו של הרב זילברשטיין בולדר, תוך שימושים במושגים דתיים מצד הרב זילברשטיין - "צדיק יסוד עולם" (משלי, י', כ"ה). אלו ממסגרים את ולדר ופרשתו תחת הגנות דתיות אשר תומכות בגרסתו ומסמנות

אותו כצדיק שאלוקים לצדו "הקב"ה ישלם לך על זה". על רקע אלו נבנה נרטיב הגנה על ולדר מפני ההאשמות שעלו נגדו.

קריאה לכיבוד כבוד המת ואיסור 'לשון הרע' (פ', 27/12/21, להלן: נספח מס' 30)

עם התאבדותו של ולדר פורסם בקבוצה מועד הלווייתו לכאורה הוצגו פרטים "יבשים", טכניים - שעת הלוויה, מיקומה ובית העלמין שבו ייקבר. עם זאת, כותב הפוסט מביע את דעתו ומשתמש באזכורים מן המקראות, בין היתר, ציטוט מוכר "אחרי מות קדושים אמור" ממסגר את התמיכה בולדר כציווי דתי, שבו ראוי לציין מעשי הטוב של אדם לאחר מותו. ניתן אף להבחין בשימוש במושג "לשון הרע", המחזק את איסור הפצת דברים שאינם אמת, ובמקרה זה הכותב מתכוון ל'פרשת ולדר'.

בכלי התקשורת החרדיים (ראה נספחים מס' 8, 7, 4) נעשה גם כן שימוש במושג 'לשון הרע', אך זה הוצג כביקורת לקהילה החרדית המשתמשת במושג כדי להצדיק את השתקת הנפגעות. נראה כי נבנה בפוסט נרטיב דתי המתמקד בכבוד המת ובשמירה על הלכות. לצד נרטיב ההגנה המצטייר מן הפוסט, ישנה הכרה במעשה חטא, מאחר שהכותב מציין: "תהא מיתתו כפרתו". עם זאת, הוא משליך את אחריות המעשה אל עבר העם ומתייחס אל האחרונים כאל החוטאים, אך מעשיהם נסלחים כי נעשו בשגגה.

זיכרון אישי מחיים ולדר (Y, 28/12/21, להלן: נספח מס' 31)

בונה את תיאורו של ולדר על ידי התמקדות באירוע אישי אותו הוא מגולל לאורך הפוסט - פגישה ביניהם, אשר קרתה בעבר, תוך התעלמות מהאשמות על פגיעות המיניות שביצע בנשים ובילדים, במקביל ליחסו הטוב שהעניק לילדיו של הכותב. בצורה זו בונה נרטיב המציג תמונה מורכבת של ולדר: מצד אחד, מתחיל בהצגת מעשיו הטובים, ממסגר את ולדר כאדם בעל הבנה נפשית, אינטליגנציה רגשית לילדים ואנשים ככלל. כך, אנו עדים להצגת מציאות אשר אינה אובייקטיבית אלא מסגרת פרשנית המשרתת את דעת הכותב ביחס לולדר. מצד שני, מתייחס "להידרדרותו" של ולדר ולקורבנות הקיימים, כמו גם לחילול "שמו של הקב"ה בעולם".

מסתבר שלצד המילים הטובות, הכותב אינו יכול להתעלם לגמרי מהפרשה עצמה ומהאשמות כלפי ולדר, אם כי אינו מקנה לאלו את מרב ההתמקדות. הכותב בוחר למסגר את היום שלאחר התאבדותו של ולדר, כ"יום עצוב". עצוב גם לקורבנות, על אף שאינו מציג את ההקשר של סוג הקורבנות, מדוע היום נחשב כעצוב ומדוע שמו של האל (הקב"ה) "התחלל". שימוש בסיפור אישי ממחיש את הפלטפורמה הדיגיטלית כזירה שבה אנשים פרטיים משתתפים באופן פעיל בהצגתם את החדשות ללא פיקוח, אומנם הפוסט בוחר בדרך התקשורת הממוסדת - תמיכה בולדר, אך עם זאת אינו מתכחש כי ישנם קורבנות ולכן מודע למעשיו של הראשון. את הפוסט מלווה תמונה התומכת באמינותו של הפוסט, היות שמציגה הקדשה בכתב ידו של ולדר כלפי ילדיו של הכותב. הקדשה זו מעצימה את טענותיו של הכותב על רגישותו ועל טובתו של ולדר כלפי הזולת.

השוואה בין מכתבי התאבדות, משי זהב וחיים ולדר (ג', 29/12/21, להלן: נספח מס' 32)

הפוסט מתאפיין באקטואליות לאירוע העדכני - התאבדותו של ולדר וחשיפת מכתב התאבדותו אשר התרחשה יומיים קודם לפרסום. הפוסט משווה בין שני מכתבי ההתאבדות - האחד של ולדר והשני של יהודה משי זהב, כשעל המכתב האחרון פורסם תחקיר חדשותי המציג עדויות על אודות פגיעות מיניות שביצע בנערות ובנערים. ג' בעיקר מציין כי תוכן המכתבים שונה, אך דרך ההתמודדות של ולדר ומשי זהב זהה. אומנם כותב הפוסט אינו מציג את הרקע להתאבדויות, אך מתייחס לנושא שלא מקובל להתייחס אליו

בקהילה החרדית במישרין והוא כותב: "שני מכתבי ההתאבדות האלה". נעשה שימוש משמעותי באלמנט החזותי המלווה את המלל - תמונות שבהן מוצגים מכתבי ההתאבדות מוצגים, מאחר שאלו יוצרות מסגרת פרשנית ברורה כדי להדגיש את ההבדל שבין הדמויות.

אלו אומנם בחרו להתאבד לאחר פרסום התחקירים והואשמו בטענות זהות ועם זאת כל אחד מהם לחוד התייחס לפרשה באופן שונה. ההשוואה מדגישה את הבחירה שבה מחזיק השופט ביחס להתמקדות הקוראים, על אף ששתי הדמויות מואשמות במעשים חמורים. נראה כי הוא מנסה ליצור מדרג בחומרת מעשיהם, מאחר שולדר עד רגעו האחרון לא התחרט ואילו משי זהב הביע חרטה וביקש סליחה. כך ממסגר את ולדר כמתנער מאחריות ובונה נרטיב של השוואה ושל ניגוד. ההשוואה מאפשרת יצירת קרקע יציבה להצגת ולדר באור שלילי. כמו כן, היא אינה מתכתבת עם מוכתבות התקשורת החרדית ומציגה את סוגיית ההתאבדות ואת אופן ההתמודדות של אלו אשר פגעו מינית.

עדות אדם שטופל על ידי ולדר (ג', 31/12/21, להלן: נספח מס' 33)

הפוסט הנוכחי הוא השני שאותו מפרסם ג' וגם הוא שופך אור על דמותו של ולדר בעיניו. כחלק מהפוסט מתואר סיפור אישי אשר חושף נושאים מזעזעים שאינם מפורסמים בקהילה ובתקשורת החרדית, מאחר שכוללים תכנים המתקשרים למין (Cohen, 2019). הסיפור מגולל כיצד תלמיד של כותב הפוסט, מטופל לשעבר על ידי ולדר, פנה אל האחרון כדי להתייעץ על כך ש"נמשך לצעירים ממנו". בתגובה, ולדר הורה לתלמיד שלא לספר על דבר התייעצותו ובכל הנוגע לכך לבצע זאת בחדרי חדרים. הפוסט כולל בתוכו אזכורים מן המקורות כך העדות אשר מופיעה בפוסט ממוסגרת כדעות שאין לחשוש בה כי היא שקר - "מסיח לפי תומו" (יבמות, קכ"א, ב').

ביטוי זה משרש את אמינות העדות ולשם כך נשען על דעת תורה. בנוסף, הפוסט מציג את הפער שבין תפקידו הציבורי של ולדר "דמות חינוכית ומשפיעה בציבור החרדי" לבין התנהגותו בפועל - המנצל את מעמדו ומבצע מעשים בלתי מוסריים. הציטוט מפי התלמיד מחזק את הלך הרוח הכללי של הפוסט ומעיד על אסמכתה להאשמות נגד ולדר. כמו כן, מעגן את נרטיב השיפוט המוסרי, אשר נבנה כסיפור חשיפה.

הכותב משקף את מעשי ולדר כדי להציג את החומרה שבהם, אי המוסריות ושופט אותם לעיני הכלל ומחליט כי "יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם" (תהלים, ק"ד, ל"ה). משמעות הביטוי לתקווה שבה ולדר הוא חוטא ורשע ייעלם מהעולם והארץ תהיה נקייה מחטא. בנוסף לכך, ניתן להבחין בפועל השתיקה החוזר בפוסט זה, הפעם בצורה ישירה מדברי ולדר. אלו מצביעים על שתיקה שהנהיג בקורבנותיו וראינו גם שהונהגו בכלי התקשורת השונים על ידי חברי הקהילה.

עכשיו תורך

'מאמינות לכן', תמיכה בנפגעות (ר', 17/11/21, להלן: נספח מס' 34)

בפוסט הכותבת מדגישה שהנשים בקבוצה מאמינות לנפגעות וקוראת לאחרונות שלא לשתוק. הפוסט אינו מעניק רקע לתוכן שבו. ניתן להבחין כי זהו חלק מאירוע נמשך ובנוסף ניתן להבחין בתאריך, הפוסט פורסם חמישה ימים לאחר חשיפת 'פרשת ולדר' ולכן אפשר להניח כי פוסט זה מתמקד בפרשה. הפוסט ממסגר את הנשים כראויות לאמון. זו מגמה שונה מהמגמה שהשתרשה עד כה בקהילה החרדית - השתקת הנפגעות, השתקה זו מוצגת כדבר שלילי. שימוש בתוכן ויזואלי, המציג רקע ואייקון בצורת לב- מפנה את תשומת הלב לפוסט ומעיד על אמפתיה ורגש כלפי הנפגעות. מתפתח אפוא נרטיב העצמה ותמיכה בקורבנות 'פרשת ולדר'.

הפוסט פורסם בקבוצה לאחר שפורסם בדף האישי של הכותבת. הפוסט מגולל סיפורים מקראיים וביניהם 'פרשת דינה' (אשר נחטפה ונאנסה על ידי שכם) וחנה, שמוצגת כחלוצת "מהפכת מי טו" אשר התנגדה לגזרות בזמנה שכללו פגיעות מיניות כלפי נשים. כותבת הפוסט משתמשת בסיפורה של דינה ומדגישה את הצורך האקוטי בתגובה פעילה שאינה פסיבית כלפי פגיעות מיניות. נראה כי מתבצע שימוש במסגור דתי כדי להעביר מסר וזאת על ידי שימוש במקורות יהודיים ואזכורים מתוך מדרשים. אלו מחזקים את נפגעות הפגיעה המינית ותומכים בהן, תמיכה שרצויה על ידי הדת ומצביעה על השיח החופשי מצנזורה.

אלו מייצרים הקשרים היסטוריים ותרבותיים ומדגישים כי הסיפורים רלוונטיים גם היום בקהילה. הפוסט מציג נרטיב מורכב: מצדו האחד, הפגיעות המיניות ומצדו האחר, תגובת החברה (המשתקפת בשני הפרשות זו של חנה וזו של דינה). בכך, מעבירים את האחריות לחברה בתמיכה בנפגעות ולא בהשתקתן ובצורך לשנות את התפיסות החברתיות-תרבותיות. הפוסט נכתב מתוך נקודת מבט אופטימית, שמאמין שכשם שמעשה חנה העלה טענות לכתחילה וכך גם בנוגע לשתיקת נפגעות ולדר, לבסוף יתחולל שינוי.

בנוסף לכך, הכותבת מזכירה את המחיר היקר שמשלמות הנפגעות כשהן אוזרות אומץ "ויוצאות נגד הביזיון הזה" - התגובות ברחוב החרדי וזקפת להן זאת כאומץ. הכותבת מתייחסת ישירות אל 'פרשת ולדר' ואף מציגה את שמו ולאורך הפוסט משתמשת במילים שבהן אין נוהגים להשתמש בקהילה החרדית כמו אונס, על אף שאינן מופיעות במקראות עצמן (Cohen, 2012). חלק משמעותי מהסיפורים שמציגה אינו מגנה את הפוגע עצמו, אלא את החברה. אומנם כאשר מתייחסת למעשיו של ולדר ממסגרת אותה כביזיון וכטומאה - מושג אשר סותר את קדושת הדת.

התמודדות עם שאלות ילדים על 'פרשת ולדר' (K, 27/12/21, להלן: נספח מס' 36)

הפוסט עוסק באתגר העומד בפני ההורים באופן הסברת 'פרשת ולדר' לילדיהם. אומנם מדובר בפוסט תמציתי, אך נראה כי מתייחס לנושא אקטואלי, על אף שאינו מציג את הנושא שעליו שואל את השאלה - פגיעות מיניות ו'פרשת ולדר'. ברור לכל רקע השאלה, משום שהפוסט נכתב ביום התאבדות ולדר. עולה כי השאלה ממסגרת מראש את חשיבות התשובה לשאלות שעולות להישאל על ידי הילדים בקהילה אל מול הוריהם ביחס ל'פרשת ולדר'. השאלות אשר עלולות לעלות מילדים בקהילה מציגות את ולדר כאדם מוכר אף בקרב ילדים ומרכזיות הפרשה בקהילה. בכך נבנה נרטיב המציג את האתגר בחשיפת נושאים רגישים כמו פגיעות מיניות בידי דמות סמכותית מוכרת לילדים ותווך המציאות והאמת אל מול קהילה אשר אינה מעלה נושאים אלו על סדר היום.

התמודדות הקהילה החרדית עם משפחות הפוגע (H, 27/12/21, להלן: נספח מס' 37)

הכותבת מדגישה את הקושי של משפחות הפוגע ומציגה גישה חדשה של חמלה כלפיהם, תוך הפרדה בין הפוגע למשפחתו. הפוסט מכיל נקודת מבט אישית המעלה רעיון חדשני וממשיכה את השינויים העכשוויים בקהילה החרדית. כך, הוא מתמקד ב'פרשת ולדר' באופן חד משמעי ומזכיר את שמו ומשתמש במושג "פגיעה מינית". ציינו בעבר כי המושג אינו בשימוש תדיר בקהילה החרדית ובפרט בתקשורת החרדית, אם כי היינו עדים לשימוש במילים דומות בעבר (ראה נספח מס' 35). בנוסף לכך, הוא מציג את השינוי החיובי בשיח על אודות פגיעות מיניות בקרב הקהילה החרדית ומבקש לקדם שינוי נוסף.

ישנה התמקדות במשפחתו של ולדר בלבד, אשר ממסגרת אותה כקורבנות, משום שהתמקדות הפוסט במשפחתו של ולדר ללא אזכור הנפגעות, תוך התייחסות לקשיים חברתיים וקשיי בידוד וסבל שאיתם מתמודדים ועלולים להתמודד המשפחה. אלו מחזקים את הרעיון הכללי של הפוסט אשר מבקש להבחין בין החטא לבין בני משפחתו של הפוגע על ידי ייצור נרטיב טראגי והצגת מציאות עגומה אם לא תבוצע הפרדה זו. כדי לאשרר את השינוי שיש לבצע כדי לא להגיע אל מציאות עגומה הכותבת מחזקת את הרעיון שלה בעיני הציבור על ידי מושג דתי ומציגה את דמות אלוקים כמאשררת את פעולות השינוי: "בואו נתקדם עוד צעד! אנחנו רק נצא מזה יותר טובים, בעיני ה' ובעיני אדם, ולשפר את עצמנו זהו חסד לעצמנו". לצד הפוסט מרכיב חזותי - התמונה מציגה שני אנשים אשר מחזיקים בוורד ועשויה להעיד על תמיכה ועל קהילתיות שיתופית - כשם שמחזיקים בוורד שני אנשים.

משבר אמון בעקבות 'פרשת ולדר' (א', 27/12/21, להלן: נספח מס' 38)

הפוסט מציב במרכזו את רגשותיה האישיים של הכותבת, תוך הדגשת המציאות שנחשפה ב'פרשת ולדר' אל מול המציאות שהוצגה לה לפני חשיפת הפרשה. היא משתמשת במילים המתארות כאב עז: "נבגדת", "חנוקה" ו"שבורה", ובאופן זה היא מציגה את תחושותיה כנבגדת על ידי דמויות סמכות רוחניות ותרבותיות וממסגרת את אלו כשבר אישי. לאורך הפרק זה, הצגנו ממצאים אשר השתמשו בפעולת ההשתקה כמעשה נכון ואילו אחרים כמעשה שגוי וקראו להפסקת השתקת הקורבנות (ראה נספחים מס' 4; 7; 8; 22).

פעולה זו חוזרת בפוסט והכותבת משתמשת במילים אשר מובילות לפעולת נגד ההשתקה: "לצרוח" ו"זעקה". היא מציינת כי איבדה את אמונה במנהיגים אשר התייעצה איתם ולכן רוצה לזעוק את הבגידה שאותה היא חשה מצדם. אלו מקנים מסגור למילים לעיל ולפעולת שבירת השתיקה - את הצורך לשינוי מערכתי במנהיגים רוחניים שאליהם פונים בקהילה החרדית. מסתבר שהכותבת חווה מסע אישי, מאמונה תמימה במנהיגות הדתית אל עבר ספקנות.

הכותבת משתמשת בסיפורה האישי והבחירה של בעלה ושלה המציגים נרטיב של שבר, כאב, אכזבה והקושי להתמודד מול המציאות הזו. בשל הקושי ישנה קריאה לשיתוף פעולה ולתמיכה קהילתית. עם זאת, אין אזכור ל'פרשת ולדר', לא בשמו ואין אזכור הנפגעות. הפוסט מתמקד ברגשות הפרט והכלל לגבי 'פרשת ולדר' ונראה כי מבקש להציג את הקהילה גם כקורבן אשר הציגו לכלל מציאות שווא ובגדו באמונתה. לצד זאת, מתברר שישנו ביטוי אופטימי בפנייה ל"אלוקים שיאמר די לצרותינו", הממסגר את האמונה באלוקים כדרך להתמודד עם משבר ולצלוח אותו.

תמיכה בנפגעות ואזהרה לפוגעים (ס', 27/12/21, להלן: נספח מס' 39)

הכותבת מדגישה בפוסט את חומרת הפגיעות המיניות והשלכותיהן, כמו גם מזהירה את הפוגעים ומדגישה כי הם אינם קורבנות, אלא הנפגעות הן אלו שפגועות ובהן יש לתמוך. ראשית יש להתייחס לאלמנט האשטג שבו משתמשת הכותבת בתחילת הפוסט (#את_לא_אשמה). האשטג בפוסט הנוכחי מתמקד בנפגעת עצמה ומדגיש את אחריות הפוגעים, תוך העצמת הנפגעות - שאינן אשמות, אמירה שמראה על אמונה בעדותן. בעזרת האשטג ניתן ליצור קיבוץ פוסטים בנושא אחיד, משום שהאשטג ממייך את הפוסטים וכך ניתן לשמור את כולם תחת נושא אחד #את_לא_אשמה. עם זאת, הפוסט אינו מציג את האירועים שקדמו לכתיבתו, מי הקהל שאליו הוא פונה ומי הפוגעים (שמו של ולדר אינו מוצג) ובכך גורע מהבנה מלאה של הנושא. האשטג עומד עם רעיון קמפיין "כולנו מאמינים", אשר הוצג על הפשקווילים, נראה כי בשתי הפלטפורמות הוצגו רעיונות שבו האמונה וניקוי האשמה מהקורבנות הם מרכזיים.

שנית, הפוסט ממסגר את הקורבנות כאינן אשמות, ומצד שני ממסגר את הפוגעים כמלוכלכים, כמי שאינם מסכנים וכעושים מעשי רוע שבסופם להתגלות. השימוש בביטוי המושאל מן המקורות "מאיגרא רם לבירא עמיקתא" (תלמוד בבלי, מסכת חגיגה, דף ה', עמוד ב') ממסגר את הרעיון הכללי של הכותבת כבעל תוקף דתי הגורס כל איש במעלה גבוה יכול לרדת ממעמד גבוה ומכובד לשפל. מוצג כי מעשיהם "הכול יצא לאור", ובכך ניתן להבחין כי הפוסט מסרב להוביל הלך רוח של שתיקה. המסגור מאפשר לשנות את התפיסה החברתית, כך שהאחריות תועבר לפוגעים והם לא יזכו לאמפתיה או לסלחנות. כמו כן, התמקדות בתחושותיהם של הנפגעים מדגישה את הצורך לנכוח לצד הנפגע ומבקשת להדגיש את הצורך בהכרה ובתמיכה בנפגעות. בכך בונה נרטיב אישי המוביל לתמיכה קהילתית ואישית לנפגעות, שעליו ניתן להשקיף כתקווה לשינוי בקרב הקהילה שאינו מקנה להן זאת.

לא להתעלם ממעשי ולדר בגלל מותו (ז', 28/12/21, להלן: נספח מס' 40)

הכותבת מציגה תמיכה והזדהות עם נפגעות הפגיעה המינית וביקורת בנוגע להתעלמות מצד נשים בקהילה החרדית ממעשי ולדר. אולם, יש לציין כי היא אינה מציגה את שמו של ולדר או את ההקשר של הנפגעות לתקיפה המינית, כמו גם את ההתאבדות מגדירה כ"בריהא". אך עצם כתיבת הפוסט, כיום לאחר התאבדותו, מעידה כי אכן נכתב על 'פרשת ולדר'. הפוסט מציג מגמה בקרב הקהילה על אודות התנהלותן של נשים בתוכה אשר אינן מגנות את מעשיו בשל מותו. ראינו כי זו מגמה מוכרת אשר מתבססת על אזכור מן המקראות "אחרי מות קדושים אמור" (ראה נספח מס' 30). בכך, הכותבת עומדת כנגד אל מול תפיסה חרדית. הפוסט נכתב מנקודת מבט אישית ורגשית, אשר מתמקדת בנפגעות ומציגה אותן כ"בודדות במערכה" או את חומרת ההתעלמות כ"חטא על פשע". הכותבת יוצרת מסגור אשר מבטא כי התאבדותו של ולדר אינה גורם השתקה מספק ובצורה זו היא יוצרת נרטיב תמיכה והזדהות בנפגעות ולא בפוגע.

קריאה לאימהות לשמור על הילדים (כ', 28/12/21, להלן: נספח מס' 41)

כותבת הפוסט קוראת לנשים בקבוצה, אימהות לילדים, לדבר איתם על פגיעות מיניות כדי לחדד כי פגיעה עצמית אינה דרך, בעקבות מקרי התאבדותן של נשים אשר נפגעו מולדר. אפשר לזהות שהפוסט ערוך, משמע, לאחר שהתפרסם (יום לאחר התאבדותו של ולדר), הוא נערך שוב. פרט זה משמעותי, מכיוון שעריכת הפוסט כללה דיווח על התאבדות נפגעת מינית. בצורה זו, עריכת הפוסט מבססת את תוכן הפוסט אשר מצביע על הצורך לפעול חינוכית כדי למנוע התאבדויות נוספות בקרב נפגעות תקיפה מינית. הכותבת ממסגרת את ההתאבדות כתופעה העלולה לצמוח מתוך ייאוש וחוסר מצוקה ללא הכלים הנכונים. זאת, בשל משבר שבו אין הנפגעים יודעים כיצד עליהם לפעול, ולכן יש להניח כלים בידי הילדים ולמנוע התאבדות. כל אלו מצביעים על נרטיב אשר מתאר רצף אירועים של מציאות קשה עד כדי מעשה התאבדות. תוכן הטקסט מתייחס לרכיבים רבים אשר נמנעים מלהתייחס אליהם בכלי התקשורת המסורתית כשביניהם: "פגיעה עצמית", "התאבדויות" ו"שמה קץ לחייה" ושם של הפוגעים - משי זהב וולדר.

סיום הדיון על 'פרשת ולדר' (K, 29/12/21, להלן: נספח מס' 42)

כותבת הפוסט היא מנהלת הקבוצה, אשר משתפת בהתלבטות לגבי היקף הדיון ב'פרשת ולדר' בקבוצה שלה ומרגישה כי זה הזמן לסיים את הדיון, תוך שהיא מסיימת בהבעת תמיכה לנפגעות. מתברר שהפוסט נכתב על ידי מנהלת הקבוצה מתוך אירוע מתמשך, כשעיקר הפוסט מתמקד בניסיון למזער את התחושות והטלטלה שנוצרו בעקבות 'פרשת ולדר' ולהחזיר את השלווה לקבוצה. כותבת הפוסט מציעה איזון בין סיום הדיון בקבוצה, על ידי מסגור הפוסט כדואג כלפי הנפגעות וכלפי חברות הקבוצה וכעוטר אותן, לאחרונות

כדי למנוע זעזוע מהמידע ולראשונות על פגיעות שהן עברו. הפוסט אשר נכתב מנקודת מבט אישית ומתאר נרטיב של מאבק פנימי בקרב הכותבת בנוגע לשאלה האם להמשיך לדון ב'פרשת ולדר'.

להרגשתה, מצדו האחד היה מקום לחלוק "את אשר על ליבנו" ומצד שני "מספיק"- אינה חושבת שיש להמשיך לדון בכך. נראה כי השימוש בסימני קריאה, מדגיש את החשוב בטקסט - הדילמה שניצבה בה "התחבטתי (שוב!)" או את החשיבות בלהאמין לנפגשות "אנחנו מאמינות לך!". עם זאת, הפוסט עשוי להיחשב כלי השתקה, מאחר שהוא מציע להפסיק את הדיון הקבוצתי סביב 'פרשת ולדר'. אומנם זה נעשה למען חברות הקבוצה ולמניעת טלטול רגשי, אך גם מוביל להורדת הנושא מסדר היום הציבורי בקבוצה, ונראה שקיימת שליטה על אירועים חדשותיים הנידונים בקבוצה.

אינסטגרם

כהנר ומלאך (2023) טוענים כי "בעשור האחרון חלה מהפכה של ממש בשימוש האוכלוסייה החרדית באינטרנט". בתוך כך, מציינים כי חלה עלייה בשימוש בכלי תקשורת לצרכים חברתיים על ידי שימוש ברשתות החברתיות. השימוש בפלטפורמת אינסטגרם, המאופיינת כפלטפורמה חברתית, מהירה וקלה לתפעול, הולך וגובר. רוב המשתמשים בה צעירים, שמעלים תוכן ויזואלי השייך להם, ובאופן זה, מייצרים אינטראקציה חברתית לצד ביטוי עצמי, מאחר שלאינסטגרם לא ניתן להעלות פוסט ללא אלמנט ויזואלי או תוכן טקסטואלי ארוך. בשל כך, נתקלנו בטקסטים קצרים ובתמונות המשמעותיות למסר הפוסט. בנוסף, בקרב החרדים מתקיימת דואליות כלפי האינסטגרם: מצד אחד, ערכי הקהילה נשמרים (למשל, צניעות בבגדי האישה) ועם זאת, השימוש בפלטפורמה הוויזואלית נוגדת את ערכי הקהילה, במיוחד כאשר אישה מופיעה בה ובכך מציבה תיגר להוראות הרבנים.

דוס סלבס

דף האינסטגרם 'דוס סלבס' מונה כ-121,000 עוקבים והוקם על ידי סימי הרשקופ, אושיית אינסטגרם חרדית שגדלה בבני ברק כחסידיית. הדף משמש כעמוד רכילות חרדי (מאירי, 08/09/22). ברוב פרסומיו, העמוד נצמד לתכנים שבעלי סממנים דתיים או דמויות דתיות. כך ניתן לזהות שפוסט שנכתב על מפורסמים מהעולם החילוני מפורסם כאשר אלו משתפים בשמירת השבת, בהנחת התפילין או בכיסוי ראש, על אף שאינו קשור ישירות לקהילה החרדית. יש לציין כי הבחנו שבניגוד לעמוד הרבני 'דוס סלבס', שימש כדף חדשותי בנוגע להודעה על אודות נפילת חיילים במלחמת 'חרבות ברזל', למרות שהוא עמוד רכילותי.

תגובת כלתו של ולדר (דוס סלבס, 13/11/21, להלן: נספח מס' 43)

הפוסט מגולל את תגובת כלתו של ולדר ומרכז את מעשיו הטובים, כמו גם תיאור תכונותיו לפיה ולבסוף טוען כי האמת תצא לאור. תחילה ניתן לזהות כי הפוסט נכתב בצורת דיווח אשר מציג "תגובה ראשונה מהצד של משפחת ולדר". הפוסט נכתב יום לאחר חשיפת הפרשה, ומפרט זאת גם כן בפוסט. אומנם הוא אינו מציג את נושא הפרשה, אלא מדגיש את תוצאות בדיקת הפוליגרף המציגות את ולדר כדובר אמת, ללא התייחסות לנפגעות התקיפה המינית. ניתן לראות בכך ניסיון מסגור להחזיר את האמון בולדר בקרב הקהילה החרדית, המנוגד לתחקיר בעיתון 'הארץ' עם זאת, מציג ערך חדשותי שפורסם בעיתון חילוני מחוץ לכותלי הקהילה הממוסגרת. הצגת תוצאות הפוליגרף עשויה להצביע על הענקת לגיטימציה לטענות משפחת ולדר וכך הנרטיב שמוצג בפוסט מתמקד בניסיון להציג את ולדר כקורבן של התקשורת החילונית.

אלו מבקשים להציג בצורה אמינה את חפותו של ולדר ונראה כי המתאימה ביותר למרכיב החזותי המלווה את הטקסט. מרכיב זה בצורת תמונה מציג את תגובת כלתו של ולדר המסגרת על ולדר ומעידה על אופיו המתמקד בהצגת ולדר כדמות חיובית. מציגה נרטיב הדומה למוצג בפוסט, אם כי מתמקד באופיו בצורה משמעותית כדי לבסס שהוא קורבן על ידי הדגשת התמיכה והאהבה שהוא מעניק למשפחתו והצגתו כאיש משפחה, מידור קורבנות התקיפה המינית ואזכור הפרשה.

הודעה על השהיית ולדר מעבודתו ('דוס סלבס', 17/11/21, להלן: נספח מס' 44)

ניתן לזהות כי הפוסט הוא דיווח חדשותי, אשר נלקח מעיתון מחוץ לקהילה החרדית (עיתון 'בשבע' אשר מכווין לקהילה הדתית-לאומית). הפוסט מציג את הפסקת עבודתו של ולדר מעיתון 'יחד נאמן', כמו גם מרדיו 'קול חי' כהושעה, בניגוד לדיווח בעיתון החרדי שהתייחס להשהייתו כהפסקת עבודתו מרצון. אתר החדשות 'כיכר השבת' אכן תומך בפוסט זה ומציג את איבוד כוחה של הצנזורה החרדית, אם כי מערכת 'דוס סלבס'

בחרה שלא לפרסם בעצמה את הדיווח אלא להעתיקו מעיתון שאינו חרדי. כך, המערכת עוקפת את הצורך שלה עצמה לכתוב את המציאות כפי שהיא. בכל זאת, הצגת הדיווח ממסגר מידית את השהייתו כתגובה ישירה לפרסום העדויות נגדו, וכך מציב את ולדר במצב שבו מקומות עבודתו מבקשים להתנער מהאשמות נגדו. אלו מייצרים נרטיב של האשמה המופנית לולדר עד להוכחת חפותו ולמשפט ציבורי.

עידוד הציבור לרכוש את ספרי ולדר ('דוס סלבס', 19/11/21, להלן: נספח מס' 45)

הפוסט הנוכחי נכתב על רקע החרמת הספרים, הורדתם ממדפי החנויות ואף שריפתם. בפוסט נראה הרבי מברדיצ'ב קונה את ספריו של ולדר ומעודד להמשיך לרכוש אותם על אף הפרשה. מערכת 'דוס סלבס' פרסמה פרסום עצמאי, שבו ההתמקדות בתמיכת הרבי מברדיצ'ב ביצירותיו של ולדר, שאותו הוא מסביר כתמיכה במחברים נוספים והעוסקים במלאכה שהוציאו את הספרים לאור. הדגש על דיכטומיה שבין ספרי ולדר לבין מעשיו וכך נוצר נרטיב אשר מציג את המצב כמורכב שבו הספרים אומנם מיוחסים אל ולדר, אך עמלו עליו אנשים נוספים העלולים להיפגע מהחרמת הספרים.

הנרטיב נבנה באמצעות דיכטומיה, אך גם על ידי השוואה למקרה משי זהב, אשר "יצירותיו" (ארגון זק"א) אינן מוחרמות. הרעיון הכללי נתמך על ידי מנהיג דתי ומעניק חותמת סופית לאפשרות לרכוש את ספריו של ולדר על אף מעשיו. כמו-כן, בסרטון המצורף לפוסט ישנה הבטחה מהוצאה לאור של הספרים כי יפעלו ליצירת סביבה בטוחה לילדים. כך נראה כי למרות אי הזכרת הפרשה, בין השורות, ניתן לרדת לסוף דעתם של חברי ההוצאה לאור, היות ששמו של ולדר מוזכר ומוכר ככותב הספרים שהתפרסם ברקע חשיפת הפרשה.

התאבדותו של ולדר ('דוס סלבס', 27/12/21, להלן: נספח מס' 46)

פרסום זה של המערכת התפרסם ביום התאבדותו של ולדר. הפרסום אינו אובייקטיבי ומזכיר את הסערה שהתפתחה נגד ולדר, שלאחריה מפרסם את מציאת גופתו הירויה של ולדר. בצורה זו, ניתן להבחין בהתמקדות בהצגת התאבדות ולדר כתוצאה ישירה של הסערה הציבורית שהתפתחה נגדו. הבחירה להדגיש את מקום מציאת גופתו ליד קבר בנו ממסגרת את האירוע כטרגדיה, המתחזקת בביטוי "עצוב מאוד" שנכתב בפוסט ומסייע להציג את האירוע כמעורר אמפתיה כלפי ולדר, למרות ההאשמות נגדו וההתעלמות מקשיי הנפגעות.

כך, ולדר מוצג במצוקה עמוקה וזהו ניסיון ליצור נרטיב שבו אין אזכור למעשיו אלא למעשי הקהילה, אשר התעוררה בה סערה נגד ולדר שהובילה למצבו. על כן, אין אזכור לכך שהתאבד אלא שנמצא ירוי, וללא הקשר עלול להתפרש כרציחה ולא דווקא כהתאבדות. התמונה המלווה את הטקסט גם היא מחזקת את מסגור האירוע כטרגדיה, כדרמטי וכעוצמתי של אובדן ואסון.

מכתב ההתאבדות של ולדר ('דוס סלבס', 27/12/21, להלן: נספח מס' 47)

הפוסט אפוא משמש דיווח למציאת מכתב ההתאבדות של ולדר. עם זאת, הוא אינו מקנה הבנה לגבי תוכנו, מאחר שאינו מגולל את האירועים שקדמו לכתיבת המכתב ואינו מציג אותו כמכתב התאבדות. כמו כן, אינו מציג ואינו חושף העדויות שאליהן התכוון ולדר כי אלו מעידות: "בעולם השקר אין לי סיכוי להוכיח את חפותי". על כן, מערכת 'דוס סלבס' משאירה את הקוראים לקרוא את המכתב ולקבל החלטות לגבי תמיכתם או אי תמיכתם בולדר, אך אינה מציגה את העדויות כדי לאזן את המציאות ולהציגה לשני הכיוונים.

כזכור, בחנו השוואה המציגה את המציאות וממסגרת את אופיו של ולדר (ראה נספח 32). מכאן, חשיבות איזון המציאות והצגת מרכיבים נוספים מעבר למכתב הכרחיות, אם כי קשורות למסגור שאותו הכותב רוצה להציג. ההתמקדות במכתב והצגתו באופן חזותי עלולות לייצר בקרב הקוראים אמפתיה כלפי ולדר ולייצר נרטיב שבו הוא חסר אונים להאשמות עד כדי התאבדותו.

תגובת הזמר גד אלבז ('דוס סלבס', 28/12/21, להלן: נספח מס' 48)

יום לאחר התאבדותו של ולדר, נכתב פוסט על ידי גד אלבז, זמר בקהילה החרדית. אלבז מתייחס, בין היתר, לאירוע שקדם לכתיבת הפוסט, סרטון שאותו העלה לרשת, אך הורידו בשל תגובות העוקבים שלו. עמוד 'דוס סלבס' מצטט את דבריו מעמודו האישי ומעניק להם במה מרכזית. הפוסט מתמקד בהצגת השיפוט הציבורי ובהפצת 'לשון הרע' כבעיה חברתית שיש להתבייש בה. כזכור, הביטוי 'לשון הרע' הופיע בכמה ממצאים. כולם תומכים בביטוי זה, אך בעוד חלקם רואים ב'לשון הרע' סיבה טובה להשתקת הקורבנות, אחרים מתנגדים לכך. בפוסט ניתן לצפות הפצת 'לשון הרע' כממוסגר בצורה שלילית, אשר אינו נכון כל עוד אדם לא הוכח כנפגע, ובאותה נשימה טוען כי לכן "שיש דברים שצריכים להשאר בין בן אדם לבוראו או לאנשים שנפגעו ממנו". כך נראה כי השימוש במושג הדתי 'לשון הרע' בפוסט זה הוא כדי למנוע השמעת עדויות. בצורה זו הפוסט בונה נרטיב המתמקד בחפותו של ולדר עד שיוכיח אחרת, בהתעלמות מעדויות והאשמת הקהילה למעבר על הלכת 'לשון הרע'.

תגובת סיון רהב-מאיר ('דוס סלבס', 28/12/21, להלן: נספח מס' 49)

הפוסט נכתב יום לאחר התאבדותו של ולדר על ידי כותבת חיצונית ולא ממערכת 'דוס סלבס'. סיון רהב-מאיר מגוללת ארבע נקודות מחשבה על אודות 'פרשת ולדר' הכוללות את הנושאים: הסברה לילדים; אובדן האמון בדמויות; רעיון חסידי של מייסד חסידות חב"ד; וקריאה ללמוד הפרשה ולהפיק ממנה לקחים. בפוסט של רהב אין אזכור ישיר של שמו של ולדר או הצגה של תוכן הפרשה, אלא התמקדות בהשלכות הפרשה על החברה. אומנם המושג 'פגיעות מיניות' אינו מופיע, אך ישנו שימוש במילה "נפגענו", אשר אינו מסביר את הפגיעה, אם כי בהתחשב בכלל הצגת הנתונים ניתן להניח כי מדובר בפגיעות המיניות שאותן ביצע ולדר. עיקר הפוסט מתייחס להצגת הזדמנות לתיקון חברתי ולדיון ציבורי, כדי לשמר את האמון בחברה ואת מיגורם של אירועים מעין אלו.

עוד ניתן להבחין כי הפוסט מקדם את השיח על אודות פגיעות מיניות ו'פרשת ולדר' ומבטל את דרך את ההתעלמות והטשטוש של אלו. בפוסט משתמשת הכותבת במושג 'לשון הרע' אשר נעשה בו שימוש לעיל מספר פעמים. במקרה זה, כותבת הפוסט מעבירה מסר נחרץ שבו 'לשון הרע' אינו נוגע לסיפור מעשיו של ולדר ואת אלו מיישב על ידי עקרונות החסידות ביהדות. הנרטיב מציג את המאבק הפנימי והרוחני, ונראה כי מצד אחד ניתן להיכנע להתעלמות, אך הכותבת מייחסת לאי ההתעלמות חלק מהחסידות שיש לעשותה.

תגובת דנה ורון ('דוס סלבס', 29/12/21, להלן: נספח מס' 50)

מערכת 'דוס סלבס' פרסמה את הפוסט להלן אשר נלקח בחלקו מאושיית הרשת, דנה ורון, לאחר שזה פורסם בדף האישי של הכותבת, שבו מוצג תוכן ביקורתי כלפי התקשורת החרדית בעזרת סרטון וידאו המאפשר ויזואליזציה משמעותית והעברת רגשות בצורה ישירה יותר מטקסט. כמו כן, מעביר בדרך ברורה את המסרים המורכבים ומרב התוכן שבו מתמקד בביקורת זו ועל האופן שבו היא מציגה את 'פרשת ולדר' בצורה שאינה ראויה. מסגור זה מדגיש את הצורך בתמיכה בנפגעות ובנפגעים על ידי שימוש במונח 'לשון הרע', שכפי שראינו, אינו נוגע לעדויות ולפרסום מקרה ולדר. כותבת הפוסט אף מדגישה כי התורה (ספר

דברים) היא זו שמתייחסת לאונס כרצח ולהתאבדות כדבר אסור ולא לפרסום האונס כרצח, כטענות שעלו בכלי התקשורת החרדיים.

מעבר להתנגדות לכלי התקשורת החרדיים ולהצגתם את 'פרשת ולדר', הכותבת משתמשת במילה "אונס", ועל כך עמדנו כבר קודם שאינה מופיעה תדיר בכלי התקשורת והקהילה החרדיים (Cohen, 2019). בכך נראה כי הכותבת יוצרת מסגור אשר קורא תיגר על הצנזורה החרדית. בנוסף שימוש בהאשטג #מאמינה_לך, כמו גם #לא_תשתוק, על ידי דף 'דוס סלבס' מחזק את המסגור של הפוסט כתומך בנפגעות ומדגישה את חשיבות שבירת השתיקה. מתוך אלו נבנה נרטיב אשר חש תחושת כאב כלפי התנהלות התקשורת והכותבת קוראת לפעולה להפסיק את השתקת הקורבנות או האשמתם ולהעצימם, להפסיק את גישת כלי התקשורת החרדיים עד כה.

תגובה נוספת מכלתו של ולדר ('דוס סלבס', 29/12/21, להלן: נספח מס' 51)

הפוסט של כלתו של ולדר הוצג בדף 'דוס סלבס' לצד המחשה ויזואלית של הפוסט המקורי ואת כלתו מבכה את מותו ומגוללת את תחושותיה. הפוסט מתמקד בנקודת מבטה האישית של כלתו של ולדר. זו מדגישה נרטיב של כאב ואובדן שחוה המשפחה, היא מציבה אמפתיה כלפי ילדיה, אשר התייתמו מאב וכעת מדמות אב שהיה סבס. בנוסף, מעבירה את קשייה שגם היא חווה ומציגה את ילדיה ואותה כקורבן. הדגשה של התגובות הקשות ברשתות החברתיות והביקורת הציבורית מציבה את כלתו בעמדה של הגנה על שמו ושם משפחתה. למעשה, המסגור מבקש להציג את מצוקת המשפחה ואת הצורך באמפתיה כלפיהם, כמו גם צער על ולדר עצמו.

פנייה לעוקבים במטרה לשאול לדעתם על הפרשה ('דוס סלבס', 31/12/21, להלן: נספח מס' 52)

הפוסט כולל שתי שאלות: "אחרי שבוע סוער במיוחד אין [שגיאה במקור] אתם מסכמים את פרשת חיים ולדר? מה למדתם מזה?" הפוסט מתמקד ביצירת שיח פתוח סביב 'פרשת ולדר', היות שמעודד את העוקבים לשתף את מחשבותיהם ואת תובנותיהם, תוך מסגור הפרשה כמאורע שממנו אמורים להפיק לקחים ובתוך כך מתייחס לפרשה כאל מטלטלת ובונה לה נרטיב של אירוע משמעותי בעל השפעה חברתית בקהילה החרדית. אומנם הפוסט מפרט שמדובר ב'פרשת ולדר', אך אינו מתייחס לנפגעות או לנושא הבווער שכלל הפרשה, פגיעות מיניות.

תגובת ח"כ מרב מיכאלי ('דוס סלבס', 02/01/22, להלן: נספח מס' 53)

הפוסט מתאר את המצב הקיים כבעייתי. אף על פי שכלי תקשורת חרדית נוהגים להימנע מדיווח פרשות מין מהעולם החילוני (Moors & Webber, 2013), עמוד 'דוס סלבס' מדווח על פרסום דעתה של מרב מיכאלי. האחרונה משתמשת בביטוי 'לשון הרע' אשר ליווה פוסטים נוספים ומעט ידיעות בתקשורת. מיכאלי מבקשת למסגר ביטוי זה כהרסני אשר נעשה בו שימוש בידי רבנים בנוגע לפגיעות מיניות (השתקתן). בכך בונה סיפור אשר מגלגל קו זה שמובילים הרבנים כקשור לייצוג הנשים בכנסת או לחסינות שניתן לפוגע.

שריפת ספריו של ולדר ('דוס סלבס', 03/01/22, להלן: נספח מס' 54)

הפוסט עלה כאשר לצדו סרטון הממחיש את אשר נכתב בפוסט: "היום בני ברק שורפים ספרים של חיים ולדר מה דעתכם?". שריפת הספרים אפוא מסמלת את עוצמת האירוע של הפרשה, מאחר שהבחירה לשרוף את ספריו של ולדר מגבירה את הצעדים של הקהילה נגד ולדר. אלו ממסגרים את הצגת האירוע בצעד משמעותי, המבטא את זעם הציבור ומחאתו. כמו כן, מדגישים את אלו כאי תמיכה במעשיו של ולדר

ו"ענישה" התבטאת במפעל חייו, סדרת הספרים שמזוהה איתו. כך נבנה נרטיב המבקש להוקיע את מעשיו של ולדר, בנוסף לשינוי חברתי לשבירת שתיקה, אומנם בצורת שריפת ספרים ולא חשיפת עדויות הקורבנות אך זו קרובה ביותר לכך.

'הרבנית'

עמוד 'הרבנית' מונה כ- 77,100 אלף עוקבים. העמוד נוסד על ידי יוני קדם ושותפו, איציק אוחנה, וסוקר חדשות בידור ורכילות בציבור הדתי והחרדי (מוניץ, 01/02/23). בשנת 2023 בחודש ספטמבר דווח כי קדם פרש מניהול הדף והשאיר את ניהולו בידיהם של איש העסקים שוקי סולמון ואיש התקשורת איציק אוחנה ('חדשות סרוגים', 03/09/23). בדומה לעמוד 'דוס סלבס' באינסטגרם, עמוד 'הרבנית' גם הוא מפרסם תכנים שקשורים לתכנים בעלי סממנים דתיים או לדמויות דתיות, ובנוסף מועלים בו כוכבים מהעולם החילוני ככל שהם נצמדים לריטואל דתי.

תגובת כלתו של ולדר ('הרבנית', 13/11/21, להלן: נספח מס' 55)

הפוסט הראשון שעסק ב'פרשת ולדר' ושעלה לדף הרבנית כלל התייחסות לתחקיר 'הארץ', אשר התפרסם יום קודם לכן ועשה שמות בקהילה החרדית בפרט ואף מחוצה לה. הפוסט מתאר את אשר התרחש בתחקיר ומתייחס למעשיו של ולדר כ"ניצול קטינות". לא רק זאת, אלא ששמו של ולדר מופיע במלואו בפוסט. אומנם אין התייחסות לניצול קטינות באופן פגיעות מיניות, אך מבין השורות ניתן להבין זאת, בנוסף לתמונה המתלווה לטקסט וכוללת התייחסות ברורה להקשר הניצול. בכך, אינה משאירה ספק לגבי האשמות נגדו: "נשים מעידות: הסופר איש החינוך חיים ולדר ניצל אותנו מינית כשהיינו קטינות".

בדרך דיווח זה הפוסט ממסגר עצמו כדיווח עיתונאי ללא הצגת דעותיו על האשמות. בנוסף לכך, הפוסט משתמש באלמנט חזותי שבו מציג את הכתבה מתוך עיתון 'הארץ' - כך מעיד על עבודת תחקיר מקצועית המתבססת על מקורות. לצד זאת, מעלה את בדיקת הפוליגרף שאותו ביצע ולדר ואת עדות האופי אשר נכתבה על ידי כלתו, גם באינסטגרם שאליו התייחסנו לעיל (ראה נספח מס' 43). הנרטיב בפוסט אפוא מגולל סיפור שמציג את ההאשמות נגד ולדר ועם זאת את תגובתו, ובכך מרכיב סיפור רב שכבתי, אשר מתחיל בתחקיר וממשיך בהצגת ראיות הסותרות את התחקיר, ובאופן זה מצטייר לקוראים נרטיב בעל מתח ואינדיבידואליות.

פרסום עדויות נוספות בעיתון 'הארץ' ('הרבנית', 26/12/21, להלן: נספח מס' 56)

הפוסט להלן מדווח על פרסום נוסף של עיתון 'הארץ' הכולל עדויות נוספות ואת תגובת הרב שמואל אליהו ונראה כהמשך לדיווח לפוסט לעיל. במקרה זה, בניגוד לקודם, המסר הוא חד משמעי ואינו מתפרש לשני פנים. מסגור של הכתבה כהעברת האשמה מהקורבנות לפוגע על ידי הכותרת "הבושה עוברת צד" מעמידה את הפוסט כנוקט עמדה מובהקת בקרב עורכי הפוסט. עמדה אשר ההנהגה אינה מחזיקה בה. הפוסט מעביר את האירוע כהמשך לתחקיר עיתון 'הארץ'. בנוסף לכך, מבהיר כי האירוע רלוונטי לקהילה החרדית, היות שדיינים ורבנים הגיעו לבית הדין הרבני עם עדויות לפגיעות מיניות. למעשה, הפוסט נכתב במלואו וכי הפגיעות אשר התבצעו הן על רקע מיני.

בנוסף מדגיש כי ולדר פגע מינית גם בילדים ובנוער. עד כה נחשפנו מעט מאוד לשימוש בצירוף המילים "פגיעות מיניות" ולכן, זהו ממצא חשוב, שבין היתר, ייבחן בפרק הדיון. מכאן מתפתחת נקודת מבט המדגישה את המעבר מהסתרה לחשיפה, משום שהשימוש בהתמקדות בקורבנות כקורבנות וולדר כפוגע שונה מן הפוסט הקודם. כמו כן, נחשפו עדויות המעידות על אודות הפגיעות המיניות ומחזקות את

האשמות. שימוש בהאשטג, בדומה לפוסטים לעיל (ראה נספחים מס' 49 ; 39 ; 26), מחזקת נרטיב שבו הפוסט יוצר סיפור שיש להאמין לנפגעת (#metoo). בנוסף לכך, כי מדובר בפגיעות מיניות ולכן השימוש בהאשטג "מאמינה לך".

דיווח על התאבדותו של ולדר ('הרבנית', 27/12/21, להלן: נספח מס' 57)

מותו של ולדר מוגדר כאירוע בעל עוצמה רבה. הפוסט מתמקד באירוע מתמשך של האשמות נגד ולדר, הפוסט ממסגר כאירוע חדשותי "דיווח" על אודות התאבדותו של ולדר. המסגור אף מתעצם כאשר בתמונה המלווה את הטקסט מצולם מקום התרחשות האירוע (התאבדות). יש לשים לב כי הפוסט מאתר במפורט את העולה מן העדויות על תקיפות מיניות באופן ברור כמו גם על כך שולדר שם קץ לחייו ולא מת מוות טבעי. ניתן להבחין כי אלו מצביעים על ערעור הכוח של האליטות בחברה, כמו גם על ערכי החברה שלא מגלים בפרהסיה על תקיפות מיניות או מקרי התאבדות. כך נבנה נרטיב המציג סיפור על אודות דמות ציבורית אשר נפלה הן חברתית והן מוסרית, כלפי האחרים וכלפי האיסורים ההלכתיים- בין אם הפגיעות המיניות ובין אם ההתאבדות.

נוכחות חני וינברגר בהלווייתו של ולדר ('הרבנית', 27/12/2021, להלן: נספח מס' 58)

הפוסט כולל מלל ותמונה המציגים את הנוכחות חני וינברגר, אושיית רשת ובעלה בכניסה לבית העלמין שבו נערכת הלווייתו של ולדר. הפוסט ממסגר את האירוע החדשותי כידיעה 'צהובה' בעזרת שימוש במילה "פראצ" ומתמקד באושיות רשת מוכרות כדי להגביר את עניין הציבור. המסגור מציג את הפלטפורמות החברתיות כחלק בלתי נפרד מהרחוב החרדי, שבו מתרחשת הלווייתו של ולדר. בנוסף, אלמנטים ויזואליים המוצגים בפוסט בצורת רגשונים (אימוג'ים) המתארים פרצוף בהלם ומצלמה ממסגרים את נוכחות בני הזוג כמפתיע.

יש שיטענו שהפתעה זו אינה לטובה, משום שבפוסטים הקודמים (ראה נספח מס' 56) דף 'הרבנית' לא תמך בולדר. כך שהופעתם של הזוג גורמת הלאה מאחר שהם תומכים בולדר, ואם הדף היה תומך בולדר, לא היה ממסגר זאת כהלם אלא כמעשה הגיוני. בכך הפוסט מעניק נרטיב שונה להלוויה, מתייחס לכך כאל אירוע 'צהוב' ואינו מזכיר את סיבת ההלוויה או פרטים נוספים הקשורים בולדר, אלא מתייחס לכך כאל אירוע מתגלגל, מאחר שהציג זאת בפוסט הקודם (ראה נספח מס' 56). בנוסף לכך, תיעוד של הזוג וינברגר בהלוויה מאשרר לכאורה תמיכה בולדר.

מכתב התאבדותו של ולדר ('הרבנית', 27/12/21, להלן: נספח מס' 59)

הפוסט הבא משמש המשך של אירוע חדשותי, מאחר שפורסם ביום שבו פורסמו שני פוסטים - אחד על התאבדותו של ולדר והשני על אושיית רשת שנכחה בהלווייתו. הפוסט אשר חושף את מכתב אשר ולדר השאיר לאחר מותו, ממסגר את זה כ"מכתב התאבדות" שאינו משאיר צל של ספק לגבי אופן מותו של ולדר, כמו גם פשר המכתב. מכתב התאבדותו של ולדר מצביע על עוצמה רבה של האירוע. בנוסף, הפוסט משתמש באלמנט חזותי - תמונה של המכתב כדי להעצים את תוכנו של המכתב.

הפוסט מעביר את הרעיונות הכוללים של ולדר במכתב, אשר ממסגר את התאבדותו כתוצאה של מאבק אישי, סבל נפשי וחוסר צדק, כמו גם חוסר אונים - "קצה של יכולת הסבל האנושית". הפוסט אשר מאפשר למכתבו של ולדר לקבל במה נרחבת מייצר נרטיב אשר מרמז על קונפליקט שבין דמויות סמכותיות (הרבנים) לבין ולדר ומכאן שבמכתבו מציג את ההתאבדות כמעין מחאה או ניסיון אחרון להוכחת חפותו. אופן כתיבת הפוסט שונה מאלו שהיו עד כה (ראה נספחים מס' 57, 58, 55, 56), מאחר שבחלקו זהו פוסט

דיווח. לאחר הדיווח על הימצאותו של מכתב ההתאבדות, פונה עורך הפוסט בשאלה אל עוקביו ושואל לדעתם, ובאופן זה משתף אותם בדיון. בדרך זו ממסגר את הפוסט, לא רק כדיווח חדשותי אלא כפוסט אינטגרלי מהשיח הקהילתי.

תגובה נוספת מכלתו של ולדר ('הרבנית', 29/12/21, להלן: נספח מס' 60)

הפוסט פורסם במקביל לפוסט נוסף (ראה נספח מס' 50). תוכנו ממסגר כפוסט טראגי המגולל אסון משפחתי ומקנה במה רחבה לתגובתה של כלתו של ולדר, בדומה לפוסט ב'דוס סלבס' אשר סקר את אותו אירוע ומשתקף נרטיב של כאב ואובדן. בנוסף, הפוסט מציג מודרציה או צנזורה, בכך שמעיר בסוף הפוסט כי "תגובות פוגעניות יימחקו". הערה זו מצביעה על דף האינסטגרם של הרבנית כמקום כלפי משפחה ולדר, אך יותר מכל מצביעה על צנזורה ברשתות החברתיות המתרחשת כאשר תגובות אשר אינן משרתות או אינן הולמות את כותב הפוסט מפורסמות. בכך, עלולה להיווצר מגמה של יחסי כוחות שאינם שווים, מפני שלמפרסם שליטה על השיח הסובב את הפוסט.

דיווח על התאבדותה של שפרה הורביץ קורבן 'פרשת ולדר' ('הרבנית', 30/12/21, להלן: נספח מס' 61)

הפוסט מדווח על מותה של הורביץ, אשר הייתה מקורבנותיו של ולדר וכולל בו את המוקדים שאליהם יש להתקשר לעזרה בנושאי פגיעות מיניות ומחשבות אובדניות. תחילה, נראה כי הפוסט ממסגר עצמו כאמין ובעל בסיס עובדתי. על כן, פותח בקביעה כי "כותבים את הפוסט לאחר בירור יסודי של העובדות". הפוסט מציג קשר בין הפגיעה המינית על ידי חיים ולדר לבין מותה של הורביץ. ניתן להבחין כי הורביץ צוינה כז"ל (זיכרונה לברכה), בעוד שולדר לא כונה כך למרות שכבר לא היה בין החיים בתאריך פרסום הפוסט. השימוש בביטוי זה ממסגר את הכבוד כלפי הורביץ, אל מול ולדר, אשר לא מצוין דבר לצד שמו. בניגוד לפוסט על התאבדותו של ולדר (ראה נספחים מס' 58, 56), בפוסט הנוכחי המילה 'התאבדות' אינה מוזכרת, אם כי מספר הטלפון של ארגון ער"ן, המעניק עזרה ראשונה נפשית, מצביע על מצוקה נפשית לפני מציאתו ללא רוח חיים.

בנוסף לכך, נראה כי הורביץ "נפגעה" ללא הקשר, אך מספרי הטלפון המלווים את הטקסט של הקו לנפגעי תקיפות מיניות רומזים על ההקשר. זאת ועוד, הפרסום מתרחש כשלושה ימים לאחר התאבדותו של ולדר וחודש ימים לאחר חשיפת הפרשה, כך שאירוע פגיעות מיניות כבר ידוע וסוקר בדף האינסטגרם של הרבנית ועל כן הקשר הפגיעות ידוע. שימוש בהאשטג "#מאמינה לך" "#אל תעזבי ידיים", ממקם את דף האינסטגרם 'הרבנית' כבעל דעה תומכת בנפגעות ולדר. בתוך כך, יוצר נרטיב המציג את ההשלכות הקשות של הפגיעות המיניות אשר בוצעו על ידי ולדר, כמו גם עמידה על זהות הפוגע והנפגעת.

תגובתו של הרב שמואל אליהו ('הרבנית', 31/12/21, להלן: נספח מס' 62)

הפוסט מציג את עמדת הרב שמואל אליהו ביחס ל'פרשת ולדר' וממסגר את ולדר כאשם ללא ספק. בנוסף לכך, הרב מציג את 'פרשת ולדר' כבעיה חינוכית, מאחר ששמירה של הספרים שכתב האחרון תעניק לגיטימציה למעשי ולדר, ובכך מאשררים פגיעות מיניות בילדים. הרב מתייחס בפה מלא להתאבדותו של ולדר "אחרי שחיים ולדר התאבד היו הרבה אנשים בהלם גדול". לצד התייחסות להתאבדות, הרב מתייחס גם לקהילה ולמצבה בעקבות חשיפת הפרשה. הרב אליהו מציג נרטיב המציג את 'פרשת ולדר' כמעשה פשע הגורר אשם. עם זאת, מתייחס להתמודדות הקהילה עם הפרשה וכיצד עליה לנהוג כדי ליצור התמודדות ראויה כדי לבנות את העתיד בצורה נכונה יותר.

הפוסט בחר להתייחס לחלק שבו הרב אליהו מתייחס להתאבדותו של ולדר, למרות הצעה של הרב לחזור בתשובה. בממצאים קודמים נטען כי העדויות כלפי ולדר הן עלילות דם ודברי 'לשון הרע'. עוד התפרסם במכתב התאבדותו של ולדר כי הרב אליהו יזומן על ידו לדין שמיים (זאת, בשל הרצון להעמיד את ולדר לדין בבית דין רבני מטעמו של הרב אליהו). על כן, הרב אליהו אינו מגולל את כל אלו אלא מעביר מסר כי לולדר הייתה האפשרות לחזור בתשובה ולקבל מענה על מעשיו והוא זה שבחר לקחת את חייו ולהתאבד, ושוב הנרטיב המצטייר הוא שולדר במעשיו הביא את האשם על עצמו. ניתן להבחין במסגור על ידי תמונה המלווה את הטקסט בפוסט וזו מכילה את טור הדעה שממנו נלקח הטקסט שנכתב בפוסט. כך, דף 'הרבנית' מקנה במה נרחבת להתמקדות בהעברת הביקורת על ולדר ומבסס את הדברים שנכתבו בפוסט על ידי המקור.

פרסום מאמרי דעה מהעולם החילוני והדתי על 'פרשת ולדר' ('הרבנית', 07/01/22, להלן: נספח מס' 63)

הפוסט מציג כתבה מעיתון 'מקור ראשון' וכתבה מאתר 'מאקו'. הפוסט אינו סוקר באופן מלא את הפרשות אלא מצטט את כותרתן, העוסקות ב'פרשת ולדר' וקהילה החרדית. הפוסט מציג שני מסגורים שונים ל'פרשת ולדר'. בעיתון 'מקור ראשון' מרב המסגור עמד על תהליך שינוי בקהילה החרדית. מתואר תהליך של שינוי תפיסתי באשר לנפגעות ולהתנערות ממעשיו של ולדר ודמותו. בעוד הכתבה באתר 'מאקו' מתייחסת ל'פרשת ולדר' כדוגמה לבעיה חברתית בקהילה, כך הכתבה ממסגרת את 'פרשת ולדר' כחשיפת בעיות בקהילה החרדית.

עם זאת, שתי הכתבות מתמקדות בקהילה החרדית ולא בולדר עצמו, מאחר ש'פרשת ולדר' משמשת נקודת מפתח לסיפור שהן מבקשות להעביר. בעוד עיתון 'מקור ראשון' מעביר סיפור התפתחות, השני מציג את נרטיב הכאב הקולקטיבי. הפוסט משתמש למעשה בכלי תקשורת חוץ-קהילתיים כדי להעביר דיווחים אל הקהילה החרדית ואף מפנה את עוקבי הדף לקישורים כדי לקרוא את הכתבות.

דיון

בפרקים הקודמים נבחנו ההבדלים שבין פלטפורמות התקשורת המסורתיות והדיגיטליות בסיקור 'פרשת חיים ולדר'. כעת נבאר את הסוגיה ונבחן את מכלול הממצאים כדי לענות על שאלת המחקר המרכזית: **האם ובאיזה אופן סביבת המדיה החדשה מאתגרת את התקשורת המיועדת לחרדים?** בממצאים הצגנו את כלי התקשורת הנפרד. בפרק זה נבצע ניתוח רחב שיאפשר לנו להבין את השפעות המדיה החדשה על התקשורת החרדית, במטרה לחשוף האם לאור הממצאים שנאספו, השערת המחקר טוענת כי המדיה החדשה מציבה אתגר לכלי התקשורת החרדיים. לשם כך נשתמש בשאלות המשנה הללו:

1. כיצד סוקרה 'פרשת ולדר' בפלטפורמות מסורתיות המיועדות לחרדים (עיתונות מודפסת, פשוטילים)?

ניתוח כלי התקשורת המסורתיים המיועדים לחרדים העלה, כי ישנן שתי גישות בפלטפורמות המסורתיות. האחת - הזדהות עם ולדר, המשתקפת בהסתרת מעשיו ובהטלת צנזורה, תוך התעלמות מן העובדה מכך שאין אפשרות מעשית למנוע מהקהל החרדי לשמוע על מעשיו של ולדר ונסיבות מותו. המגמה השנייה היא המגמה ההפוכה והיא באה לידי ביטוי בהוקעת מעשיו. בניתוח הראשונה היה ניתן להבחין כי כלי תקשורת אשר נוסדו על ידי מפלגות חרדיות מסגרו את 'פרשת ולדר' בהזדהות חיובית אליו, הימנעות מסיקור והטלת צנזורה ובין עיתונים אלו: 'המודיע', 'המבשר' ו'הדרדך' (Cohen, 2012; Cohen 2017, Feldman, 2022). האחרונים מפקחים על ידי רבנים ולכן מתייחסים אך ורק לנושאים המוגדרים צנועים. בכך, כלי תקשורת אלו שומרים על המגמה טרום עידן הדיגיטל והם אינם מתייחסים לפרשות מין ואונס הנחשבות לא צנועות וקדושות (Cohen 2012; Cohen, 2019) ובעלות צנזור מוחלט (קפלן, 2006).

על אף כי נעדר מהעיתונים המפלגתיים אזכור 'פרשת ולדר', עיתון 'יתד נאמן' שבו כתב ולדר היה מחויב להתייחס להפסקת כתיבתו בעיתון. לכן, ישנה התייחסות בעיתון 'יתד נאמן' למותו, אם כי בחירת הזווית המתארת את ולדר מבנה סיפור שונה לחלוטין מזה שהתגלה בפרשה. באופן זה, בנו נרטיב אשר העמיד את ולדר באור חיובי. העיתון מציג מסגור של כבוד והערכה לפועלו במשך השנים ואף מעורר בפני הקוראים חמלה באשר להתמודדותו עם מות בנו ומתעלם מהפרשה. נראה כי ההסבר ביחס עיתון 'יתד נאמן' למותו של ולדר, בין היתר, טמון בערכים החדשניים של הפרשה, שהפכו אותה לכזו שאי אפשר להתעלם ממנה, בשל הקרבה של העיתון לולדר ולקהילה החרדית.

בדומה לעיתון 'יתד נאמן' אשר מסגר את 'פרשת ולדר' בכבוד והערכה אליו, ניתן להבחין כי הודעתו של הרב אדלשטיין אשר פורסמה בעיתון 'יתד נאמן', גם התייחסה ל'פרשת ולדר' באותו מסגור, אך באופן כמעט מצונזר לגמרי והגבילה את פרסומה לשמו או למעשיו של האחרון. כמו כן, ביקשה לשמור על ערכי הקהילה החרדית אשר אין מסקרים בה פגיעות מיניות (Cohen, 2012; Cohen, 2019) על ידי גינוי ההתייחסות לפרשה ברחובות החרדיים. ההתייחסות לפרשה גם היא הייתה חלקית ועשתה שימוש במילים קשות בעלות סמנטיקה הלכתית, כך שמי שמכיר את רצף האירועים יוכל לעשות את ההקשר בין הדברים (קפלן, 2006). בניגוד לכך, הגישה השנייה אשר טוענת לאי הזדהות והוקעת מעשיו של ולדר השתקפה בעיתונים העצמאיים והפרטיים ובהם: עיתון 'יום ליום' ועיתון 'משפחה', שאופייניים בפתיחות יחסית (Cohen 2012).

בשלב איסוף הממצאים ניכר היה כי הפרסומים בעיתונים אלו נכתבו מתוך נקודות מוצא כי הקורא מודע לפרשייה וסביב לה. כתבתו של קסל בעיתון 'יום ליום' תחת הכותרת "הצעקה" הייתה היחידה שבה אוזכר תחקיר עיתון 'הארץ', אך ללא תקציר או פירוט תוכן הכתבה. כך, נמנע מן הקורא הנחשף רק לכלי התקשורת החרדיים לקבל מידע מלא אודות הפרשה, ובאופן זה נוצר ריק בין הידע המצוי מכלי התקשורת

החרדיים לבין הפרשה עצמה. סביבת המדיה החדשה עשויה למלא ריק זה, מאחר שהסיפור שבה מופיע בצורה חשופה ביותר ובהירה. מזווית זו ניתן לשער, כי אופן סיקור הפרשה בעיתון 'ליום' מושפע מסביבת המדיה החדשה, משום שהעיתון מודע לכך שהקורא צורך תוכן זמין חוץ-קהילתי בין היתר מרשתות חברתיות. לכן, מתאפשר לו לכתוב על הפרשה בלי להסביר, לאזכר או לתת רקע עליה ובכל זאת להעביר מסר ודעה על הפרשה. כמו כן, כתיבה על 'פרשת ולדר' היא בלתי נמנעת בעידן סביבת המדיה החדשה שכן הכול יודעים על הפרשה והתעלמות ממנה לא תטיב עם אמון הציבור בכלי התקשורת.

בעיתונים 'משפחה' ו'יום ליום' ניתן להבחין בביקורת נוקבת על 'פרשת ולדר' אשר מייצרת נרטיב חדשני, מאחר שקושרת בין אירועי ולדר למאמר ביקורתי בשונה מעיתונות מפלגתית. אנו עדים לביקורת על מעשיו של ולדר הקהילה, אך גם על רבנים. בשני העיתונים משתמשים במילים מהשדה הסמנטי ההלכתי, ובעזרתן הביקורת על הרבנים עוברת ומתפרסמת. העיתונים מציגים כיצד הלכות שונות וביטויים שונים מן המקראות סותרים את שימוש הרבנים במושג 'לשון הרע' בצורה זו, היות שהאחרונים משתמשים ב'לשון הרע' כהלכה האוסרת על פרסום הפגיעות המיניות בפרהסיה.

אכן קיימת ביקורת אך זו חסרת הקשר, מאחר שהקשרים שבין הכתוב לנושא שבו העיתונים עוסקים אינם מתוארים. כפי שהצגנו בפרק הממצאים, העיתונים אכן מאזכרים את הפגיעות, אך אינם מתייחסים לאיזה פגיעות הם מתכוונים, שהרי ניתן להכליל במילה 'פגיעות' מספר מגוון של פגיעות. בכך, פרשנות הטקסט לעיתים עמומה ואינה חד משמעית בנוגע ל'פרשת ולדר'. מסגור זה מטיב עם העיתון להמשיך להתקיים בקרב הקהילה החרדית, היות שהביקורת אינה נחרצת כלפי הפרשה והרבנים המקבלים את תמיכתם, אך בכל זאת מאפשרת לפרשה כהציג מציאות ביקורתית (Hall, 1997).

כך משתרש הרעיון שפרסום, אף אם הוא ביקורתי בנוגע לפרשות שאינן תואמות את ערכי הקהילה החרדית, יורסמו בצורה מוסתרת ו"מטויחת" אל מעבר לשימוש במילים עקיפות (קפלן, 2006). נראה כי על אף שהעיתונים עצמאיים ונפרדים מפיקוח הרבנים, הם משרתים בצורה חלקית את הלך הרוח של הרבנים והקהילה החרדית, בשל דיווחים מותאמים בחלקם להגמוניה החרדית (Wasserman & Gabel, 2019).

נמצא דמיון בין העיתונים ואסטרטגיות דומות להעברת מסרים, דיווחים או מאמרי דעה. אלו משתמשים בצנזורה בצורה כזו או אחרת, האחת מוחלטת והשנייה חלקית. אך המשותף לכלל העיתונים - הם אינם משקפים את המציאות במלואה ואינם מתייחסים לגמרי ל'פרשת ולדר', לשמו ולסוג הפגיעות, על אף שהם מוקיעים את מעשיו של ולדר. בכך מהווים דוגמה למחקרים אשר טענו כי על אף שהעיתונים עצמאיים, אורח החיים שמובילים הרבנים עדיין ניכר בהם (Cohen 2012; Cohen et al., 2021).

בפשקווילים אשר פורסמו גם הם בעת הפרשה, העיקרים שבהם פורסמו על ידי ארגון 'לא תשתוק' ובעזרת אנשים פרטיים מתוך הקהילה החרדית, נתקלנו בשתי צורות פשקווילים: האחת - מודעות התלויות על הקיר והשנייה - עלונים (חרל"פ, 2010). הפשקווילים שאותם הצגנו משמשים כהתנגדות לתופעת ההשתקה ועם זאת מנסים לעמוד ברעיונם של Zamir & Hauptman (2016) על ידי ניסיון למקם את תופעת ההשתקה כאיסור תופעה המנוגדת לערכי הקהילה.

2. כיצד סוקרה 'פרשת ולדר' בפלטפורמות חדשות דיגיטליות המיועדות לחרדים?

התנייחסנו לשני אתרים מרכזים אשר מהווים פלטפורמות חדשות דיגיטליות המיועדות לחרדים. האחד הוא אתר 'כיכר שבת' והשני הוא אתר 'בחדרי חרדים'. כפי שהובא להלן, יהיה ניתן לדון בהבדלים הניכרים ביותר, ואלו באים לידי ביטוי בפתיחת הדיווחים ומאמרי הדעות המסקרים את 'פרשת ולדר' וממסגרים את המציאות. באתר 'בחדרי חרדים' מצאנו כי ישנם דיווחים מצומצמים אשר אינם משקפים את המציאות, ואילו ב'כיכר השבת' מצאנו פתיחות מסוימת לגבי תיווך המציאות למשתמשי האתר, מאחר שלצד דיווחים על אודות 'פרשת ולדר', נכתבו מאמרי דעה. נעמוד על כך להלן. דרך אחת להסביר את ההבדל שבין אתר 'בחדרי חרדים' לאתר 'כיכר השבת' היא לפי Caplan & Leon (2023) אשר בבסיס רעיונם הקהילה החרדית אינה "המוני גברים בלבוש שחור". כך שניתן להניח כי קהל הקוראים או העיתונאים באתרי החדשות בעלי השקפות ליברליות פחות או יותר והכתבות בהתאם.

באשר לאתר 'בחדרי חרדים', העלנו בממצאים שתי כתבות (ראה נספחים מס' 17, 16). שתיהן פורסמו לאחר מות ולדר. האחת מדווחת על מות ולדר ומזכירה את הכתבה שפורסמה בעיתון 'יתד נאמן' (נספח מס' 1). כתבה זו מדגישה את דמות המופת שהיה, משתמשת במילות כבוד ומתעלמת מרצף האירועים שקדמו למותו ככלל. המקרה דומה לפרסום שבעיתונות החרדית אשר מתעלמת לגמרי מהאירוע, ואף אזכור מותו של ולדר בלבד אינו מלמד על דרך מותו. כמו כן (קפלן, 2006), אלו מייצרים מציאות שאינה קיימת, היות שממיינים את החומרים בצורה אשר תציג את האירועים בסדר עלילתי, שבו ולדר אדם מכובד שנפטר ואינו אדם שפגע מינית והתאבד.

הכתבה השנייה שפורסמה (ראה נספח מס' 17) נתנה מקום לרעיונו של הרב אדלשטיין אשר העביר ביקורת על כלי התקשורת שהם מחללים את דרך הדת ופוגעים בה. הכתבה פורסמה גם היא בעיתון 'יתד נאמן', אך באתר הוסיפו מלל שהציג את עמדתם, כי הם נוהגים לפי הוראות הרבנים, זאת על אף כי הרבנים מתנגדים לאינטרנט ככלל בשל תפיסתה כאיום (Campbell & Golan, 2011; David & Baden, 2020). פרסום זה מדגים את המתח שבין שמירה על ערכי הקהילה החרדית אל מול האינטרנט (Zimmerman Umble, 1996) ובחירה בשמירת ערכי הקהילה.

אם כך, נראה כי אין ביקורת כלפי השתיקה מצד מנהיגי הקהילה החרדית לפגיעות המיניות, אלא אף בחירה בדרך זו. זאת בניגוד לתזות העומדות על כך שאתרי החדשות מעידים על פתיחות וביקורת על מנהיגי הקהילה (Golan & Miahoh-Shauli, 2018; Taragin-Zeller et al., 2024). דרך זו של תמיכה בשתיקה תומכת ברעיון כי כלי התקשורת החרדיים מתייחסים רק לנושאים צנועים העומדים בערכי עולמם - שאינם כוללים פרשות מין ואונס (Cohen, 2012; Cohen, 2019). לעומת זאת, אתר 'כיכר השבת' תומך מעט יותר בתזות המעידות על אתרי החדשות כעצמאיות וביקורתיות בהשוואה ל'פרשת ולדר' (Golan & Miahoh-Shauli, 2018; Taragin-Zeller et al., 2024).

באתר 'כיכר השבת' מדווחים כי הוא הושעה (משמע בניגוד לרצונו). באתר ממסגרים את הפסקת עבודתו כמשמעותית. בנוסף נעשה שימוש במילים שונות: "התנהלותו של ולדר", "עדויות קשות", "שורת טענות חמורות כנגד התנהלותו של ולדר, והחשש כי התנהג בצורה שאינה הולמת כלפי מטופליו". למעשה, האתר "מהלך בין הטיפות", משתדל לעמוד על מקור פרסום הפרשה ('הארץ'), עוצמת האירוע וחריפותו. מצדו האחר, פועל תחת צנזור חלקי כיאה לעיתים עיתונות חרדית, אינו מבהיר באילו עדויות מדובר, מה המשמעות של עדויות קשות ומהו אופן התנהלותו של ולדר (קפלן, 2006).

מוטיב חוזר באתר 'כיכר השבת' הוא הביקורת כלפי הקהילה. נראה כי הביקורת כלפי ולדר אינה קיימת באופן ישיר. מאמרי הדעה המבקרים את הקהילה קושרים בין 'פרשת ולדר' לדרך החיים של קהילה, על אף כי בנייה בצורה זו של החומרים, אינה בהכרח מתאימה וקשורה אחד בשני. אך, המאמרים מאפשרים ליצור נרטיב אשר אינו מתמקד באשמה של ולדר, אם כי קושרים את שמו למעשים קשים, כך שמצטייר באור שלילי. המוטיב מופיע במאמרי דעה, כאשר כל אחד מציג את הביקורת באופן שונה. במאמרי הדעה ניתן להבחין כי עיתונאים מבקשים לנווט בין המתחים שבין שמירה על ערכי הקהילה החרדית, אך גם משתמשים באינטרנט וברעיונות חדשים לעיתים. אלו מאפשרים גיוון קולות ושינוי חברתי בקהילה (Golan & Mishol-Shauli, 2018). כל אחד מהעיתונאים סיקר מעיניו את מקרה ולדר, אך לא צלל לתוכו ולעדויותיו באופן מלא.

מספר מועט של כתבות התפרסמו באתר ב'חדרי חרדים' בהתייחס ל'פרשת ולדר'. על כן, בלט ההבדל בשימוש במונחי שפה ודת שבין אתר 'כיכר השבת', ל'חדרי חרדים'. ראשית נבחין בין שתי כתבות אשר הודיעו על מותו של ולדר. אתר 'כיכר השבת' המעיט במונחי שפה דתית והסתפק בכותרת ובאזכורים בודדים שבה מופיעה המילה ז"ל (זיכרוננו לברכה), הנקשרת לביטוי בפסוק בספר משלי. עם זאת, אתר ב'חדרי חרדים' השתמש במילים מהשדה הסמנטי ההלכתי "בד"ה" (ברוך דיין האמת), הלוא היא ברכה הנאמרת לאחר פטירת קרוב ובשורה על פטירה. בנוסף לכך, נעשה גם שימוש בביטוי ז"ל ובתואר רב, תואר אשר לא הוזכר בהקשר לולדר בכתבה ב'כיכר השבת'. על אף שנראה כי ההבדל אינו משמעותי, השימוש בתואר "רב" או הברכה בד"ה, בקהילה החרדית משמעותי, וכך ההבדל נראה כניצן הגדל ומעיד על שוני מזערי בין הפלטפורמות. אתר 'כיכר השבת' מנסה לגוון את הקולות וליצור שינוי באופן ההתייחסות לולדר, וכך נבחין במתח שבין שמירה על ערכי הקהילה החרדית ודמויות ממנה לבין הסתגלות למודרנה המביאה איתה שינוי (Golan & Mishol-Shauli, 2018). כמו כן, בעת סיקור 'פרשת ולדר' באתר 'כיכר השבת' אפשר לגלות רעיונות מהכתובים ופרשנות שלהם המתאימה לרעיונות שאותם ביקשו הכותבים להעביר.

ניתוח האתרים מצביע על ניצני תהליך התיווך, בשל ההבדלים באופן הסיקור בכל אתר. אתר 'חדרי חרדים' מציג תפיסה מסורתית, אך כדי להציגה לקהל הרחב אשר לא צורך עיתונות מסורתית ונעשה תלתי בתקשורת כדי לתפקד בחברה המודרנית (Hjarvard, 2013). כדי לאפשר את 'תאוריית התיווך' המאפשרת קיום אוטונומיה עיתונאית אל מול מסגרות אליטה, ניתן להבחין בבחירת מילים ובביטויים דתיים, כפי שמתואר (ראה נספח מס' 13), שבו חלקים מתפילת שחרית מתוארים (De Vreese, 2014) כדי להעביר מסר שאין לבצע אלילות אנושית, בגידה בבורא, ובכך מכתובה נרטיב שיוצר סיפור עלילתי המעביר על אלו שמעריצים יתר את ולדר (McFarland, 2004).

3. כיצד 'פרשת ולדר' באה לידי ביטוי ברשתות חברתיות שונות?

אבקש להתמקד בממצאים אשר נמצאו בקבוצות פייסבוק ודפי אינסטגרם המיועדים לחרדים ופועלים במרחב הרשתות החברתיות. הרשתות החברתיות המושתתות על האינטרנט, מצביעות על עקיפת הצנזורה ובכך על השפעות הדומות לזו של האינטרנט- דמוקרטיה וליברליות (David & Baden, 2020), מפני שהרשתות החברתיות מאפשרות גישה לתכנים אסורים שבין גברים לנשים, רכילות והשמצות (Cohen, 2018; Lev-On & Lissitsa, 2012). אלו התבטאו בפוסטים אשר סקרו משפיעני רשת בצורה 'צהובה' (ראה נספחים מס' 57, 49). בדרך זו מקיימות הרשתות החברתיות את הנבואה של המנהיגות החרדית אשר תפסה את האינטרנט, ובתוך כך את הרשתות החברתיות, כאיום (Kay & Levine, 2019).

ראשית, ניתן להבחין בהבדל משמעותי שבין הפלטפורמות המיועדות לחרדים לבין הרשתות החברתיות. האחרונות אינן מיועדות אך ורק לחרדים, מאחר שעומדות בסתירה עם ערכי הבידול שאותם מקדמים הרבנים (Ben Porat, 2013; Friedman, 1991). שימוש באינטרנט לצורך גלישה ברשתות החברתיות השונות מציג את ניהול המשא ומתן של החרדים ביחס לטכנולוגיה אשר לה יתרונות חברתיים רבים (Zimmerman Umble, 1996). ליתרונות אלו נוכל להיחשף בקבוצות הפייסבוק ובדפי האינסטגרם המיועדים לחרדים ומעניקים מעטפת קהילתית חברתית (Okun & Nimrod, 2017).

כפי שצינו, האינטרנט מהווה איום לקהילה החרדית (Campbell, 2010) ובתוך כך, גם הרשתות החברתיות שהתשתית שלהן היא האינטרנט. בקבוצות הפייסבוק נעשה דיון רחב סביב 'פרשת ולדר', שבה כל אדם פרטי הציג והחווה את דעתו ביחס לפרשה והשתלשלותה ונראה כי הפוסטים החליפו את הדיווחים של העיתונאים (Harcup & O'Neill, 2017). בדומה לכך, דפי האינסטגרם שנחקרו גם הם הציגו דעות שעליהם דנו העוקבים. עם זאת, דפי האינסטגרם מנוהלים על ידי מערכת המציגה רק את דעותיה, בניגוד לקבוצות הפוסטים שבחנו בפייסבוק שכל אינדיווידואל יכול לקחת חלק בהצגת דעותיו. עם זאת, פלטפורמות אלו מציגות קהילתיות, כל אחת לפי אופייה (Zappavigna, 2015; Park et al., 2009).

מהממצאים עולה כי חלק מהפוסטים בפייסבוק ייצגו דעות כנגד ערכי הרבנים בקהילה החרדית, אבל עדיין שמרו על המאפיינים הלשוניים של הקהילה בעלי קונטקסט דתי, לדוגמה 'לשון הרע' או רעיונות מתוך המקראות אשר נעשה בהם שימוש בפרסומים בכלי התקשורת המיועדים לחרדים (ראה נספחים מס' 20, 25, 29, 30, 33, 35). ממצאים אלו מעידים כי בקבוצות הפייסבוק המיועדות לקהילה החרדית נשמרים ערכי הקהילה ובאים לידי ביטוי, למרות השימוש בהם נוגד את ערכי הבידול (Lev-ON & Lissitsa, 2018). ההתמקדות שבין שימוש תרבותי בערכי הקהילה לעומת ביקורת על הרבנים מביע אי אחיזה של הרבנים ברשתות החברתיות (Wolfsfeld, 2017).

עוד עלה כי ישנו הבדל מהותי בין אופן הכתיבה בעיתונות החרדית לבין הפוסטים ברשתות החברתיות. הבדל זה מחזק את היחלשות כלי התקשורת החרדיים ובתוך כך הרבנים אל מול סביבת המדיה החדשה. הפוסטים מתאפיינים בשפה פשוטה ואישית, המתאימה אף לדור הצעיר יותר המשתמש בפלטפורמות אלו (Kay & Levine, 2019). השימוש ברשתות חברתיות הקלות לתפעול ומהירות באופן פרסומם (Pelletier, Krallman, Adams & Hancock, 2020), מאפשרות לפוסטים להיות אותנטיים ללא עריכה או צנזורה, אלא המפרסמים כותבים פוסט ומפרסמים אותו 'כאן ועכשיו'. זאת, לעומת העיתונות החרדית, אשר עוברת תהליך אישורי צנזורה כדי להתאים לכללי הקהילה. בצורה זו כל מילה נבחנת ופרסומים בעיתונות הם רשמיים יותר. בנוסף, בפוסטים השימוש בקאנון מתוך המקורות מופחת לעומת העיתונות החרדית. העיתונות החרדית משתמשת בביטויים מהמקורות היהודיים כדי להעביר את הסיפור

שאינו הולם את ערכי הקהילה, ואלו מאפשרים לספר סיפור מבלי לספר אותו באופן בהיר וגלוי בעיתונות החרדית (קפלן 2001; קפלן 2006). בדומה לפוסטים שבהם הביטויים ואופן הצגתם הולם את ערכי הקהילה, אך זה בשימוש מזערי יותר, מאחר שאינו מופיע באופן גורף בפוסטים.

עלה כי בימים הראשונים לאחר חשיפת הפרשה הציגו דיכוטומיה מובהקת. מצד אחד, אמונה שלמה לעדויות נפגעות התקיפה המינית (ראה נספחים 35, 34, 29, 18), ומצד שני, תמיכה בולדר ואף הכפשה של הנפגעות בחלק מהמקרים, ולחלופין התעלמות מהן (ראה נספח מס' 19). על אף זאת, עיקר הפוסטים הציגו תמיכה. פוסטים בודדים פורסמו סביב חודש נובמבר, חודש חשיפת הפרשה. מגמה זו השתנתה כאשר ולדר התאבד (בחודש דצמבר) והממצאים משקפים עלייה בפרסומי פוסטים על 'פרשת ולדר' וכן על תמיכה בנפגעות.

בפרק הממצאים הצגנו את סיקור התאבדותו של ולדר בעיתונים ובאתרי החדשות החרדיים. ניתן היה להבחין כי אלו התייחסו במרב המקרים למותו כמוות רגיל או מוות מקרי, אך לא כאל התאבדות. ניצנים ראשונים להתייחסות בקבוצות הפייסבוק להתאבדות במובן המלא של המושג נמצאו אמנם במעט פוסטים, אך אכן עלו בממצאים: "בן אדם ששם קץ לחייו" (ראה נספח מס' 20) ו"שני מכתבי ההתאבדות האלו" (ראה נספח מס' 32). בנוסף לכך, הופיעו סימנים ראשונים לשימוש בביטוי פגיעות מיניות או במושגים מקבילים לביטוי כדוגמת "ניצל מינית" (נספח מס' 19). הנספח שאליו אנו מתייחסים (נספח מס' 19) מציג אמביוולנטיות, היות שמחד גיסא מבקש לנתח את 'פרשת ולדר' בדרך הרבנים ומאידך גיסא שימוש בביטוי זה אינו עומד בתוואי הדרך של הרבנים ושל הקהילה (Cohen, 2012; Cohen, 2019).

אם כן, נראה כי אלו מעידים על צנזורה עצמית, מפני שהרשת החברתית פייסבוק אינה נתונה לצנזורה מצד הרבנים. לצד האמור לעיל, אפשר להבחין שהגמוניה חדשה נבנתה והשונה מזו בקהילה החרדית אשר מובלת על ידי הרבנים. בקבוצות הפייסבוק ובדפי אינסטגרם הלך הרוח נקבע, בין היתר, על ידי מנהלי הקבוצות והדפים. ניתן להבחין בזאת בקבוצת הפייסבוק 'עכשיו תורד' (ראה נספח 36) אשר נכתב על ידי מנהלת הקבוצה, ובפרסומה מבקשת לסיים את הדיונים על 'פרשת ולדר': "ועכשיו נראה שדי, מספיק. בואו נעבוד עם מה שיש. שלא נוצף ונטולטל עד היסוד. אני כבר גמורה מזה".

אומנם זוהי דוגמה בודדת, אך יש לזכור כי כלל הפוסטים נתונים תחת שליטה של המנהלים, אשר יכולים למחוק את התגובות ולהשביתן ואף להרחיק את המשתמש מן הקבוצה. לצד זאת, שליטה זו אינה מבטלת את הדמוקרטיה במרחב המקוון, אלא מסדירה את המרחב המקוון, ומתכננת אותו כדי למלא את הדיאלוגים בצורה מכבדת ופתוחה. הסדרה זו מבטאת את המאפיינים של המרחב המקוון הכוללת תרבות השיתוף בצורה דמוקרטית (Tsuria, 2020).

אם כך, נראה כי מגמה זו נוגדת את הציות להוראות הרבנים אשר מנתבים את המידע הרצוי בעיניהם לקהילה באמצעות צנזורה (קפלן, 2001; קפלן, 2006). בפלטפורמת הפייסבוק מנהלי הקבוצה מאפשרים שיח ליברלי, ומצד שני מנתבים את הדיון סביב הפרשה לפי רצונם - כאשר מבקשים לסיימו, כך נעשה. בכך, ניתן להבחין בתחרות מול השיח ההגמוני שהרבנים מהווים (David & Baden, 2020) וחלופה שלו במנהיגים אחרים.

מגמה זו אף מופיעה בפלטפורמת האינסטגרם, משום שדפי האינסטגרם שאותם ניתחנו מנוהלים על ידי מערכת עצמאית (מערכת 'הרבנית' או 'דוס סלבס'), שבה מנווטים את הדיון לפי רצונם, ובדומה לפייסבוק הם יכולים למחוק תגובות, להשבית תגובות או פוסט ואף לחסום את עוקב הדף, אם ירצו. זה ניכר אף בדף 'הרבנית' אשר בפרסומה כללה כי תגובות פוגעניות יימחקו (ראה נספח מס' 60), ואף בדף 'דוס

סלבס' אשר השבית מראש את התגובות בפוסט (ראה נספח מס' 44). ככלל, ניתן לטעון כי שני הדפים פועלים בצורה עצמאית מהרבנים, אך לכאורה ישנה סתירה. מנהלי הקבוצות נכנסים למעשה לנעלי הרבנים ויוצרים אי דמוקרטיה ובכך מונעים קידום תופעת העצמאות של הקהילה הדתית. סתירה זאת מיישבת Tsuria (2020) הטוענת כי בפייסבוק נדרש ניהול קבוצה כדי לקדם שיח דמוקרטי, ובאינסטגרם ניתן ליצור קהילות מתנגדות להגמוניה על ידי שימוש בכלים כמו האשטג. זאת, ניתן לקשור לרעיונה של Yadlin-Segal (2015) אשר מוצאת כי אלמנטים חזותיים מאפשרים חתירה תחת הגמוניה דתית.

בדף האינסטגרם 'הרבנית' נראה, כי החל מפרסום הפרשה הדף אפשר לעוקביו להיחשף לתוכן שאינו מעובד. בנקודת מבט ראשונית אפשר להבחין שבפוסט הראשון אשר פורסם בעמוד 'דוס סלבס' (ראה נספח מס' 43), הפרטים בנוגע לפרשת ולדר' מצומצמים, הנפגעות אינן מוזכרות וולדר מוצג כדובר אמת. כך נבנה נרטיב סביבו אשר הוא קורבנות וטענות התקשורת החרדית בעזרת דעת קרובת משפחתו. לולא ידיעת הפרשה קודם לפוסט, נראה כי אין להבין את אשר פורסם. בניגוד לכך, דף 'הרבנית' סקר את דעתה של קרובת משפחתו, אך גם הציג חלק מן הכתבה מעיתון 'הארץ' ואף הרחיב בפוסט עצמו כי הוא ניצל קטינות (ראה נספח מס' 55).

לצד כך, ניתן להבחין כי עם התאבדותו של ולדר וחשיפת עדויות נוספות, דף 'דוס סלבס' מצמצם את הפער בינו לבין דף 'הרבנית'. בניתוח, תחת כלים ייחודים ברשתות חברתיות שביניהם האשטג, נראה כי בדיווח על פוסט שאושיית רשת העלתה (ראה נספח מס' 50) הדף הוסיף מעצמו שימוש האשטג #לא_תשתוק ו#מאמינים_לך, אשר כזכור מאפיין אקטיביזם כנגד פגיעות מיניות. שימוש בכלי זה משקף שיח חדש שאינו תואם את הקודים המסורתיים של הקהילה ומעיד על שיח קהילתי ביקורתי כלפי מוסדות דת ללא ביקורת מוצהרת בהכרח (Yadlin, 2015).

אומנם שימוש זה אינו מציג באופן מלא את 'פרשת ולדר', את הפגיעות המיניות ואת העדויות, אך הוא בהחלט רומז כי הכוונה בפוסט לנושא פגיעות מיניות (David & Baden, 2020; Okun & Nimrod, 2017). עצם שימוש בכלי זה מבטא את תהליך המדיהטזיה של הדת ושל עיצובה מחדש, כך שההגמוניה המסורתית אינה שולטת בה באופן מוחלט (Hjarvard, 2013), מכיוון שנוצר שיח ציבורי חלופי, היוצר הגמוניה חדשה שאינה כפופה בהכרח לממסד הרבני (David & Baden, 2020). שימוש בהאשטג מהווה מסגור עדיף, אך ברור לציבור המבין את הקוד התרבותי של כלי זה ובכך יוצר נרטיב משותף, שבו הקהל מתגבש סביב חוסר השקיפות וההגנה על הנפגעות.

בהשוואה לכך, בפרסום בדף 'הרבנית' על אודות התאבדותו של ולדר, השימוש בביטוי "תקיפות מיניות" ואף "שם קץ לחייו" בולט (ראה נספח מס' 56). זוהי מגמה החוזרת על עצמה במרב הפוסטים, שכן בעוד דף 'דוס סלבס' מדווח באופן עקיף במעט את הפרשה, דף 'הרבנית' במרב הפוסטים משתמש בביטויים ישירים (ראה נספחים מס' 55, 56). כמו כן, חשיפת התאבדותו ממשיכה את המגמה: בעוד דף 'דוס סלבס' משתמש ב'מכבסת המילים' - "ולדר נמצא ירוי צמוד לקבר בנו" (ראה נספח מס' 46) - דף 'הרבנית' מעביר את סיבת מותו באופן חד משמעי - "שם קץ לחייו" (ראה נספח מס' 57). יתר על כן, נראה כי דפי האינסטגרם - 'דוס סלבס' ו'הרבנית' - מתייחסים אל הפרסומים שלהם כאל "דיווחים". אלו מאפשרים להם להתמקד בערכים חדשותיים אשר לא התפרסמו בשאר כלי התקשורת: תגובות של אושיות רשת, שריפת ספריו של ולדר והנוכחים שהשתתפו בהלווייתו. בכך, מטשטשים את גבולות העיתונות המסורתית לעיתונאות ברשתות החברתיות (Harcup & O'Neill, 2017).

מגוון הפלטפורמות הציגו את תהליך התיווך בצורה שונה, חלקם בצורה מלאה וחלקם בצורה חלקית. באופן כללי, עצם השימוש בפלטפורמות ברשתות החברתיות פורץ את גדר הבידול, שאליו מתנגדת הקהילה החרדית בשל מניעים דתיים המאופיינים בבידול (אסבן ובכר כהן, 2020; זיכרמן, 2014; קפלן, 2007; 2006; Baume, 2021; Benor, 2017; Cohen, 2006; Schnall). בצורה זו ישנה הגדרה חדשה של דת (Hjarvard, 2013), מאחר שמשתמשים בה חרדים שאינם מבודלים. בכך מביאים לידי ביטוי את 'תאוריית התיווך' שמשפיעה על הדת על ידי סביבת המדיה החדשה.

לאורך הפוסטים בפייסבוק ובאינסטגרם היה ניתן להבחין בשימוש במסגור ובנרטיב באופן מרכזי. בחירת הכותרות, השפה, הכלים, התמונות והמקורות (Entman, 2007) אפשרו לנרטיב להיבנות על מאבק שבין גורמי כוח, הרבנים והקהילה שמבקשת להאמין לנפגעות באמצעות מסגורן (McFarland, 2004). ההבחנה שבין פייסבוק לאינסטגרם בדרך סיקור הפרשה מעידה על תהליך תיווך שונה שבין כל אחת מהפלטפורמות ומצביעה, בין היתר, על מסגור שונה שבין שתיהן ועל בניית נרטיב שונה בכלל הפוסטים.

4. האם ובאיזה אופן אפשר להצביע על קווי דמיון ושוני בין הפלטפורמות השונות?

תחילה נבחן את קווי השוני והדמיון שבין הפלטפורמות המסורתיות והדיגיטליות החדריות. ראינו שבפלטפורמות המסורתיות ישנן שתי גישות: נרטיב הזדהות אל מול נרטיב הוקעת מעשיו של ולדר. שוני זה נובע מפיקוח המנגנון העיתונאי, המפלגות החדריות והרבנים (Cohen, 2017) אל מול אנשי עסקים עצמאיים (Feldman, 2022; Wasserman & Gabel, 2019) או ארגונים עצמאיים. עם זאת, זיהינו דמיון באופי הכתיבה. אומנם העיתון המפלגתי 'יתד נאמן' התעלם לגמרי מהפרשה ותיווך את המציאות באופן שבו הפרשה מעולם לא הייתה (ראה נספח 1), אך הפשקווילים והעיתונים העצמאיים תווכו את הפרשה באופן מעורפל לגבי מעשי ולדר ולא סיקרו את 'פרשת ולדר' במלואה, אלא משתמשים בה כדוגמה לתופעה נרחבת בקהילה החרדית (ראה נספחים מס' 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9).

לאחר שעמדנו על השוני הפנים - תקשורתי המסורתי והדמיון שביניהם, נוכל להציג את אלו אל מול אתרי האינטרנט המיועדים לקהילה החרדית ולבחון את השוני והדמיון שביניהם. בדומה לעיתונים החרדיים, באתרי האינטרנט החרדיים שתי גישות. ניתן להסביר זאת באמצעות אופן הסקירה שבוצע. למעשה סקרנו שני אתרי אינטרנט שונים, שבהם עיתונאים שונים. מטבע הדברים, על אף שאלו מתוך הקהילה החרדית, כל אחד בעל דעה שונה ומסגור המציאות שלהם שונה ואינו מקשה אחת (Caplan & Leon, 2023). בראייה רחבה ניתן לטעון כי אתר 'בחדרי חדרים' התעלם מ'פרשת ולדר', כדי להציג עצמו כנמתך על ידי הרבנים (ראה נספח מס' 17). בכך בנה מסגור אשר החשוב בדבר הוא מעשיו החיוביים של ולדר והקפדה לציית לרבנים בעניין הפרשה.

בהתבסס על כך, נראה כי הנרטיב הציג את ולדר בצורה דומה לזו של העיתונים המפלגתיים, איש אשר היה עילוי ללא הזכרת הפרשייה שנקשרה לשמו, לעומת אתר 'כיכר השבת', אשר מציג פתיחות יחסית. אומנם אינו מציג 'בפה מלא' את הפגיעות אשר ביצע ולדר, אך אינו מסתיר את ההשלכות לכך (ראה נספח מס' 10). יתר על כן, מאזכר את שמו ומשתמש ב'פרשת ולדר' כצוהר להעברת מסרים לקהילה בנוגע לפגיעות מיניות, בדומה לעיתונים העצמאיים (ראה נספחים מס' 3, 4, 5). בנוסף לכך, נראה כי השתרש נרטיב שלילי לגבי ולדר, מאחר ששמו נקשר בסיפורים ובדיונים על אודות פגיעות מיניות. אלו מציגות התייחסות נרחבת לנושאים שהתרחשו במציאות ובכך ניכרת מגמה המעידה על פתיחות יחסית בהצגת המציאות (Golan & Miahil-Shauli, 2018; Taragin-Zeller et al., 202).

עד כה בחנו את קווי השוני והדמיון בסיקור 'פרשת ולדר', הן בפלטפורמות המסורתיות והן בפלטפורמות הדיגיטליות המיועדות לחרדים. מניתוח זה עלה כי קווי הדמיון כוללים מסגור מוגבל. גם התקשורת המסורתית והאתרים הדיגיטליים מסקרים באופן מוגבל את 'פרשת ולדר', תוך הימנעות מסיקור של כל פרטי הפרשה. בנוסף לכך, נראה כי השפעת הרבנים ניכרת בשני סוגי המדיה, אם כי באופן וברמת השפעה שונים. כמו-כן, שתי הפלטפורמות נמנעות משימוש במונחים ישירים (פגיעה מינית) ופונות לשימוש בשפה עקיפה או ברמיזות לכך. יתר על כן, מתחוויר כי בפלטפורמה המסורתית ובפלטפורמה הדיגיטלית ניתן למצוא נרטיבים עיקריים שונים, אלו המזדהות עם ולדר ואלו המוקיעות אותו או משתמשות בסיפורו כדי להוקיע את מעשיו בעקיפין.

על אף קווי הדמיון שבין הפלטפורמות עולה כי עומק הסיקור באתרים, במיוחד אתר 'כיכר השבת', מציג את הפרשה באופן מקיף ומעמיק, בעוד התקשורת המסורתית (ואף אתר 'בחדרי חרדים'), אם בכלל מציגה את הפרשה, מציגה אותה באופן מעמיק פחות, מעניקה לה במה מצומצמת ואינה מדווחת באופן עדכני או בכתבות המשך על 'פרשת ולדר'. עלה כי התקשורת המסורתית ואתר 'בחדרי חרדים' נמנעו

מלהשתמש בשמו של ולדר, לעומת אתר 'כיכר השבת' אשר העלה את שמו, קשר אותו לנושאי הכתבה וערך סיקור מתמשך.

הממצאים מעידים על כך שהרשתות החברתיות, פייסבוק ואינסטגרם, שונות במעט באופן הסיקור של 'פרשת ולדר', אף שבשתייהן ניתן לזהות את התיווך על 'פרשת ולדר'. ראשית, דפי האינסטגרם ('הרבנית' ו'דוס סלבס') בחרו אירועים חדשותיים ויצרו תוכן של מעין דיווחי מבזקים, על אף שאינם עיתונאים מקצועיים. לעומת זאת, הפלטפורמות מתנהלות מתוך פרקטיקות תקשורתיות שונות. דף האינסטגרם 'דוס סלבס' מלכתחילה נראה מתון יותר וסוקר את הפרשה באופן המזכיר את האתר 'כיכר השבת', ומערכת הדף אינה מפרסמת את מעשי ולדר כפגיעות מיניות, אלא משתמשת במכבסת מילים דומות כמו: "עדויות נגדו" (ראה נספח מס' 44) או "הסערה שהתפתחה נגדו" (ראה נספח מס' 46).

לצד זאת, המערכת בוחרת לפרסם את תגובות אושיות הרשת ועיתונאים ל'פרשת ולדר', ומעניקה להם במה באופן ויזואלי, כשהם משתמשים בביטויים מלאים המתארים את מעשיו של ולדר נפגעות מיניות, "אונס" (ראה נספח 50) ו"התאבדות" (ראה נספח 48), המלווים סרטונים של אותן אושיות או תמונות עם תגובות. על אף שהפלטפורמה מעניקה מקום לביטוי עצמי של מנהלי עמודי אינסטגרם, מנהלת עמוד 'דוס סלבס' אינה משתמשת בכך (Pelletier, Krallman, Adams & Hancock, 2020). אם כך, למרות האנטומיה שרשתות חברתיות מעניקות לחרדים, מנהלת העמוד בוחרת בהצגת החדשות במסגור המתאים עם מסר של אליטות (רבנים) בקהילה החרדית. מן האמור משתמע, כי מתנהל משא ומתן בפרסום החדשות ובשימוש במסגור שונה בין התכנים בסיקור החדשותי בדף (De Vreese, 2014), שכן אומנם המערכת אינה מפרסמת באופן ישיר את 'פרשת ולדר', אך כן את דעות האושיות.

מהממצאים שעלו מסתמן כי בניגוד למערכת 'דוס סלבס', מערכת 'הרבנית' מקפידה על דיווחים ותכנים שבהם מציגה את הפרשה בחופשיות ואינה נמנעת מביטויים נוקבים אשר נכתבים מתוך המערכת. מלכתחילה הציגה את הסיבה בעטיה כתבה על ולדר בעיתון 'הארץ' - "ניצול קטינות" ואף העלתה את החלק הראשון בכתבה (ראה נספח 55). בכך נראה כי הפרקטיקה התקשורתית החרדית מעוצבת מחדש (Lovheim, 2019; Hjarvard, 2019). כמו-כן, פרקטיקה מסוג זה משפיעה על הגדרת הדת (Hjarvard, 2014), כפי שמצטיירת בקהילה החרדית שכוללת התבדלות מן המודרניות (Ben Porat, 2013; Friedman, 1991). כך, אפשר לראות שדף 'הרבנית' אינו הולם את הלך רוח שאותו מובילים הרבנים. זה מערער את מנהיגותם ואת ערכי הבידול שהם מקדמים.

במחקר זה בחנו קבוצות ברשת החברתית פייסבוק, המאפשרת יצירת קהילה אשר משמשת מרחב לביטוי דעות המתאימות לערכי הרבנים והקהילה החרדית ואלו שלא. על אף שתהליכי המדיטזציה סותרים את מערכת הדת, כפי שמוצגת בקהילה הדתית, הם מאפשרים להעברת תכנים דתיים, משום שמדי פעם ישנו שימוש בביטויים וברעיונות דתיים (Hjarvard, 2012; 2013). אפשר לגלות שפייסבוק תורמת ליצירת שייכות וקהילתיות, זה בולט במיוחד בקבוצות נשים שהמבקשות ליצור מעטפת קהילתית לנפגעות או לולדר. ניתן להגיד כי ניגוד לפייסבוק, עמודי האינסטגרם אינם מאפשרים יצירת קהילות מגובשות, משום שהפוסטים אינם מתפרסמים בקבוצות אלא בדפים שבהם הפוסטים נוטים להיטמע בזרם התמידי של תוכן. כך, ישנו קושי לפתח קהילה ממולכדת. מאפיין הקהילתיות בפייסבוק מונע ביטוי עצמי מלא, משום שהאינדיווידואל החרדי מבקש להשתייך לקבוצה וכדי כך לעמוד בדעות ובערכים דומים אליה, בניגוד לדפי האינסטגרם שמפרסמים את דעתם והקוראים יכולים להסכים או לא להסכים. כך, הם אינם מתחייבים לקהילתיות ולא ירגישו צורך לחשוב באופן שונה מאמונתם רק כדי להרגיש השתייכות קהילתית. לצד זה,

מהממצאים עולה ששימוש בהאשטגים מאפשרים בסיס לחיבור בין אנשים ויצירת קהילתיות, המובלת בשיח סימבולי ויזואלי. כך, נוצרת קהילה ביקורתית כלפי ההגמוניה, קהילה מסוג זה תתמודד בנפגעות, על אף התנגדות הרבנים (Yadlin-Segal, 2015; Zappavigna, 2015).

זאת ועוד, הבחנו כי בפייסבוק ישנם פוסטים בעלי נפח תוכן טקסטואלי רחב יותר לעומת האינסטגרם, בשל המאפיינים השונים שבין הפלטפורמות. בעוד באינסטגרם יש הגבלת מילים, פייסבוק אינה מגבילה אותן, וכך הפוסטים הארוכים בחלק מהמקרים מובילים לשיח עקיף ומרומז על 'פרשת ולדר', מפני שניתן להשתמש ביותר אלמנטים ורמזים ולא לכתוב באופן תמציתי את הרעיון שאותו הכותבים רוצים להעביר בנוגע לפרשה. על כן, התוכן בפייסבוק עלול להתפרש כמצונזר, שהרי הצגת הנרטיב מורכב והקוראים יכולים להסיק מסקנות לגבי הנושא הנידון גם ללא אזכור ישיר לכך.

לעומת זאת, פלטפורמת אינסטגרם מוגבלת במספר המילים, לכן הפוסטים קצרים יותר. בנוסף, כחלק ממאפייניה מוצמד לפוסט כברירת מחדל תוכן ויזואלי (Pelletier, Krallman, Adams & Hancock, 2020). מאפיין זה מושך את תשומת הלב של העוקב, היות שתופס מקום דומיננטי במסך הטלפון כאשר הטקסט ממוקם תחתיו. מאפיין זה מעודד כתיבה תמציתית אשר לא תיבלע אל מול החומר הויזואלי. בעת שאספנו ממצאים הבחנו כי התוכן הטקסטואלי תמציתי ולכן מעביר מסרים ישירים. כתוצאה מכך, אזכור 'פרשת ולדר' באינסטגרם נוטה להיות ישיר וחד משמעי ללא פיתוח נרטיב מורכב או סיפור עקיף.

כפי שהתברר בפלטפורמות לעיל, הרשת החברתית פייסבוק אף היא כוללת שתי גישות: זאת הדוחה את 'פרשת ולדר' ותומכת באחרון (ראה נספח מס' 21) וזאת התומכת בנפגעות ומאמינה כי הפרשה אכן התרחשה (ראה נספח מס' 32). בפלטפורמה זו התגלו מגוון דפוסי חשיבה בקבוצות השונות, מאחר שכל פוסט משקף תפיסת מציאות המאפיינת את הכותב. לכן, נוצר קושי להתייחס לרשת הפייסבוק כמקשה אחת ביחס לאופן סיקור 'פרשת ולדר'. אך בה בעת, קושי זה מעיד על פיתוח רעיון הדמוקרטיזציה בקרב הקהילה החרדית. מאחר שדעות רבות ואופן סיקור נרחב עולים מן הפוסטים וכך תמורות ושיבושים נוצרים בקהילה החרדית (Hjarvard, 2012; 2013), מפני שחלק מהסיקורים של הפרשה אינם כוללים רק את דעת הרבנים. הדבר מצביע כי עקיפת צנזורה ותחרות מול השיח ההגמוני מתאפשרות ברשת החברתית (David & Baden, 2020).

לאור זאת ניתן להסיק כי הרשתות החברתיות, בניגוד לכלי התקשורת המסורתיים, מציגות מגוון רב יותר של דעות, באופן דומה לאתרים המיועדים לקהילה החרדית או לעיתונים עצמאיים. אך בשונה מהם, הן מאפשרות התייחסות ל'פרשת ולדר' במסגור מלא, שימוש לשוני "חילוני" אשר אינו מותאם לערכי הדת בקהילה החרדית שאותה החרדים מנהיגים או דיווח על אושיות רשת שהציגו את כלל הפרשה. בנוסף לכך, ניתן להבחין כי דפי האינסטגרם וכן קבוצות הפייסבוק אומנם נשלטים על ידי הרבנים, אך חלק מהפוסטים כללו את הלך הרוח שהם מתווים. חלק זה עומד כנגד הפוסטים שאינם מסכימים עם דרך הרבנים. אם כן, אלו מעידים על דמוקרטיזציה.

מסקנות

נמזג את הממצאים והדיון שהצגנו קודם לכן, במטרה לגבש את המסקנות המרכזיות הנובעות מהמחקר ולהציגן. נתמקד בהתייחסות לשאלת המחקר הראשית ולהשערת המחקר. ניזכר בשאלת המחקר **האם ובאיזה אופן סביבת המדיה החדשה מאתגרת את התקשורת המיועדות לחרדים? ניתוח סיקור פגיעות מיניות ופרשת חיים ולדר בפלטפורמות המסורתיות ודיגיטליות**. במחקר ראינו כי מגוון רחב של רבדים עולה, שאותו סביבת המדיה החדשה מערערת, אך אנו מבקשים להתמקד באתגר התקשורת המיועדת לחרדים בראי פגיעות מיניות ו'פרשת ולדר'.

מהמחקר עולה כי מסגור המציאות והנרטיב הנבנה היו שונים בין כלי התקשורת, בנוסף לסיקור שונה שבין הפלטפורמות המסורתיות והדיגיטליות המיועדות לחרדים, כמו גם סביבת המדיה החדשה. שוני זה גם התבטא בפנים הפלטפורמות, אך בהרחבה היה ניתן להציג כי המסגור אשר שיקף באופן המדויק והאוטונומי ביותר את המציאות היה בסביבת המדיה החדשה (De Vreese, 2014). כלי התקשורת המסורתיים לא דיווחו את 'פרשת ולדר' במלואה, אלא בחלקה ללא שימוש בחלקים דומיננטיים אשר נצרכים בסיקור אירועי פגיעות מיניות, לדוגמה: שמו של ולדר, עדויות מנפגעות, הקשרים בין מילים והעדכונים שוטפים בנוגע לפרשה.

באשר לפלטפורמות הדיגיטליות, הסיקור אכן היה נרחב ביחס לפלטפורמות המסורתיות. אלו גילו טפח על 'פרשת ולדר' אך הסתירו טפחיים. אתר 'כיכר השבת' אכן התייחס לתוצאות 'פרשת ולדר', אך במאמרי הדעה לא הוצגה הפרשה בפה מלא וברוב המקרים שמו לא הוצג. בניגוד לכך, אתר 'חדרי חרדים' דיווח על מות ולדר והחשיבות להגן עליו, אך לא סקר את 'פרשת ולדר' מעבר לכך. בשל חוסר סיקור הפרשה עצמה, אלא סיפורים שונים ודעות, הנרטיב שנבנה בהקשר ולדר היה סבוך ומרב ההתרכזות הייתה סביב נרטיב הקהילה ואחריותה.

באופן זה, הדיגיטל מסמן התפתחות הדרגתית ופריצת גדר באופן סיקור 'פרשת ולדר' אל מול התקשורת המסורתית ששומרת על מעמדה. עם זאת, זו אינה פורצת דרך, היות שממשיכה במודל חדשות כזב כשם שהתקשורת המסורתית נבנית מנרטיב המתעלם מ'פרשת ולדר'. זאת, היה ניתן להבחין בבירור באתר 'חדרי חרדים' במיוחד, לעומת אתר 'כיכר השבת' שהיה מתון יותר בהפצת נרטיב חדשות כזב. פלטפורמת הדיגיטל החרדית מוסיפה לקהילה החרדית אלטרנטיבה תקשורתית אשר מעניקה יכולת להיחשף לדיווחים בעלי תוכן מלא ביחס לתקשורת המסורתית ולמלא את הריק במידע שאינו מועבר להם.

במחקר זה ביקשנו לחקור כל פלטפורמה ברשתות החברתיות בנפרד. כלומר, בחנו באופן ספציפי רק פלטפורמה אחת בכל פעם, וכך נחשפנו אל הבדלים שבין פלטפורמת אינסטגרם אל מול פייסבוק. באופן זה התמקדנו בהבנה מעמיקה של ההבדלים ביחס לאופן שבו כל אחת מהן מאתגרת את התקשורת המיועדת לחרדים. באופן זה מקסמנו את תשובתנו לשאלת המחקר, מאחר שכל פלטפורמה בעלת ייחודיות ומאפיינים שונים כדי למלא את צורכי המשתמשים. נחשפנו לפער שבין הפוסטים המופיעים בפלטפורמות השונות, ואופן הצגת 'פרשת ולדר' בכל אחד מהן מעיד על הרשתות החברתיות ככלל כפורצות דרך באופן הצגתן את הפרשה.

מצאנו כי פלטפורמת פייסבוק ואינסטגרם שונות האחת מהשנייה בשל הבדלים מבניים. פלטפורמת אינסטגרם מכוונת את כותב הפוסט לתמצת את רעיונו הכללי, כך שנמנע ממנו לדבר בעקיפין על הנושא, אחרת הפוסט יאבד ממהותו. עם זאת, פלטפורמת הפייסבוק מעניקה לכותב כר פורה להעלאת דיונים

וסיפורים ארוכים המתעלמים מ'פרשת ולדר'. אין מאזכרים את שמו כלל ומובילים ליצירת תוכן מצונזר, אם כי לאדם המעורה ב'פרשת ולדר' ברור כי הפוסט הוא על נושא זה.

בנוסף לכך, נראה כי הפלטפורמות מעצבות שיח ציבורי באופן שונה סביב 'פרשת ולדר'. מכיוון שפלטפורמת פייסבוק מעניקה קהילתיות אשר אינה מתקיימת באינסטגרם, האינדיווידואל עלול להיטמע ברעיונות שאינם מציגים אותו כדי שייקח חלק בקהילה. מכאן, שדעות מגוונות עלולות להיות מדוכאות ו'פרשת ולדר' עשויה שלא לקבל מקום מרבי כפי שתאורטית היא יכולה. פלטפורמת אינסטגרם, לעומת זאת, פועלת ללא קהילתיות כאשר מועלים פוסטים וכך מאפשרת לדמוקרטיזציה גבוהה יותר מזו בפייסבוק, שמתקיימת גם היא אך באופן מועט יותר, מאחר שהאינדיווידואל אינו מרגיש צורך ליישר את קו חשיבתו לקבוצה שאליה משתייך בפלטפורמה החברתית.

מתוך כך, ניתן להסיק כי הרשתות החברתיות ממלאות תפקיד מכריע בעיצוב השיח בקהילה החרדית בנושא פגיעות מיניות, היות שהפלטפורמות פועלות תחת האפשרות לחשוף את 'פרשת ולדר' במלואה. עם זאת, לכל אחת מאפיינים שונים ונראה כי אינסטגרם "דוחפת" לחשיפה גבוהה יותר מפייסבוק בנוגע לפרשה. באשר לקבוצות הפייסבוק ולדפי האינסטגרם, הרי שניתן לחלקם גם כן ולהתייחס בנפרד אל תפקידם המאתגר את הפלטפורמות החרדיות. זאת, על ידי ניתוח הממצאים, אשר מעיד על כמות הפוסטים שנכתבו על 'פרשת ולדר' באופן מלא, ללא צנזור או השמטה של הנושא.

עם זאת, חלוקה זו אינה מדויקת, היות שהכותבים בקבוצה אינם מאפיינים אותה בהכרח, ולכן הניתוח הוא מתוך ספקולציה רחבה. לעומת זאת, דפי האינסטגרם ניתנים לניתוח ולחלוקה מדויקת. אלו מנוהלים על ידי המייסדים והפוסטים המועלים מביעים את קו המחשבה של האחרונים, כך גם את אופי דף האינסטגרם. הבחנו כי מייסדת דף האינסטגרם 'דוס סלבס' בעיקר שיתפה כתבות וטורי דעה של אושיות וכתבים אשר סקרו באופן מלא את 'פרשת ולדר', אך היא עצמה בחרה לכתוב את הפוסטים באופן שבו היא מצניעה פרטים מהותיים הנוגעים לפרשה, בעיקר בעזרת האשטג המעיד על התנגדות להגמוניה הרבנית. בניגוד לכך, מערכת דף 'הרבנית' באינסטגרם פירטה באופן מלא את מעשיו של ולדר והחשדות נגדו. אלו בחרו להציג את הפרטים על אודות הפרשה באופן עצמאי בפוסט, בנוסף לשיתוף פוסטים של אושיות רשת ועיתונאים. מכאן מסקנתנו היא שדף האינסטגרם של 'הרבנית' פורץ דרך משמעותי באופן שבו הוא מאתגר את סביבת המדיה החדשה באשר לניתוח סיקור פגיעות מיניות ו'פרשת ולדר'.

לבסוף ניתן להצהיר כי המדטיזציה נשקפת בסביבת המדיה החדשה. הסביבה מאפשרת להציג את 'פרשת ולדר' באופן מלא ומשקפת את שמו, את העדויות, השימוש בהקשרים ואף עדכונים שוטפים רבים יותר מאשר אלו בדיגיטל. בשקיפות זו בונה את אמון הציבור, שסומך על הדיווחים אשר יגיעו אליו ולא ישמיטו מהם דבר. המסקנה המתבקשת היא ששימוש החרדים בסביבת המדיה החדשה מעלה את חוסר השביעות מסיקור התקשורת החרדית, בדומה לרעיון שהוצג אצל Cohen et al. (2021) בהקשר לקורונה. אלו מצביעים על היחלשות בצריכת התקשורת החרדית (המסורתית והדיגיטלית), מאחר שאינה מציגה את האירועים במלואם, כפי שהיו רוצים בקהילה לצרוך. בנוסף לכך, סביבת המדיה אשר משפיעה על היבטים רבים, שביניהם תרבות, דת ואף מנהיגות, עיצבה מציאות אשר מאפשרת לחדור את חומות ההתבדלות, מפני שמאפשרת לקיימם בתוכה ולא רק בפלטפורמות המיועדות לחרדים (Hjarvard, 2012; 2013; 2014).

גרף המרחק משומרי החומות: מתאר את כלי התקשורת הנחקרים. ככל שאלו רחוקים מהתקשורת המיועדת לחרדים כך מאתגרים את האחרונים בצורה מרבית.

סיכום

המחקר בחן את האופן, שבו סביבת המדיה החדשה מאתגרת את התקשורת המיועדת לחרדים, תוך התמקדות בסיקור פגיעות מיניות ו'פרשת חיים ולדר' בפלטפורמות מסורתיות ודיגיטליות. מצאנו כי קיים הבדל משמעותי בין מסגור הפרשה והנרטיב שנבנה תחת מסגור בקרב הפלטפורמות המסורתיות לבין הפלטפורמות הדיגיטליות. שיקוף נאמן יותר של המציאות הקשה אפשר למצוא בפלטפורמות הללו, שבהן קשה יותר להשליט את הנוהגים הוותיקים, שלפיהם אין מדברים בפרשות מסוג זה והן מיועדות לציבור צרכנים שמבקש לצרוך מידע גם מחוץ לעיתונות הקהילתית המבוקרת.

זיהינו כי הרשתות החברתיות מחוללות מהפך משמעותי בקרב סיקור 'פרשת ולדר' ואלו סוללות דרך חדשה לאופן סיקור האירועים והפגיעות המיניות בקהילה החרדית. בין הפלטפורמות השונות הפער משמעותי: כלי התקשורת החרדיים המסורתיים נטו שלא להציג את הפרשה. אולם, עיתונים פרטיים ופשווילים הציגו סיקור חלקי ומוגבל לפרשה, תוך השמטת פרטים מהותיים ממנה.

לעומת זאת, הפלטפורמות הדיגיטליות החרדיות סקרו את הפרשה 'צעד אחד קדימה' והציגו סיקור נרחב יותר, אך עדיין מוגבל. לעומת אלו, הרשתות החברתיות הציגו פריצת דרך, סקרו באופן מקיף את הפרשה ואפשרו כר פורה למגוון דעות ולביטוי אישי. אלו מאתגרות את הנרטיב ההגמוני ועוקף את מנגנוני הצזורה, לעומת הפלטפורמות הדיגיטליות ששמרו על שליטה מערכתית בתוכן שהציגו.

במחקר זה בחנו את כלי התקשורת באופן מבודד אחד מן השני ולא כמכלול, כלומר, הפלטפורמות הדיגיטליות נבחנו הן באתר 'חדרי חרדים' והן ב'כיכר השבת'. ממצא משמעותי נמצא בסביבת המדיה החדשה, שבה גם כן בחנו באופן ספציפי את פלטפורמת פייסבוק ואינסטגרם. אף על פי שאלו מדיה חברתיות בעלות יסוד זהה, של שיתוף החברה בתכנים האישיים, מצאנו כי האופן ש'פרשת ולדר' מסוקרת בהן שונה. עלה כי המסרים המועברים באינסטגרם ישירים וחדים בהשוואה לפלטפורמת הפייסבוק, ועל כן 'פרשת ולדר' מסוקרת בצורה השקופה ביותר באינסטגרם. בפלטפורמות פייסבוק ואינסטגרם עלה כי דפים וקבוצות שונים באופן שבו הם מסקרים את הפרשה. נמצא כי דף האינסטגרם 'הרבנית' סקר באופן המרבי את 'פרשת ולדר'.

עוד עולה, כי סביבת המדיה החדשה אומנם מאתגרת את כלי התקשורת החרדיים, אך כל אחת בדרך שלה ובעוצמה שלה. כמו כן, בפנים פלטפורמות אלו ניתן להבחין בסיקור שונה שבין הקבוצות פייסבוק שנחקרו וכן, דפי אינסטגרם שאליהם התייחסנו. על כן, המחקר מצביע על אתגר המציב סביבת מדיה חדשה לכלי התקשורת המיועדים לחרדים. סביבת המדיה החדשה פורצת את חומות הקהילה החרדית, מערערת את הסמכויות שבה, כשהיא מאפשרת למגוון קולות מהקהילה החרדית להעלות את מאפייניו ולאתגר אותם. זיהינו כי ישנו ריק שבין המידע הקיים אצל החרדי לבין המידע שנמסר לו מכלי התקשורת המסורתיים, שאותו ניתן להשלים במידע מהפלטפורמות החברתיות. כאשר מידע זה יבואר לאינדיווידואל החרדי תאוגר התקשורת החרדית, היות שאמונו בתקשורת החרדית יתערער ואף בסמכות הדתית בקהילה החרדית שעומדת בראש סינון התכנים לתקשורת.

רשימת מקורות

מקורות בעברית¹

- בן שחר, נ. (2011). דימויים וייצוגים של נשים חרדיות בעיתונות הנשים החרדית מקום המדינה ועד ימינו. קשר, 41: 88-100.
- הרוויד, מ. (2019). הקשר בין השקפות המגדר הפוליטיות ובין מגדר הולמות המזרח התיכון. מערכת, 18(2), 35-54.
- ויסברג, מ. (2021, דצמבר 27). בד"ה: הסופר חיים ולדר ז"ל הלך לעולמו בן 53. ב'חדרי חרדים'.
<https://www.bhol.co.il/news/1318641>
- זיכרון, ח. (2014). (שחור כחול לבן: מסע אל תוך החברה החרדית בישראל. ישראל: ידיעות ספרים.
- חדשות כיפה. (2023, נובמבר 29). אחרי פרשת חיים ולדר: הנשים החרדיות שוברות שתיקה. כיפה.
<https://www.kipa.co.il/תרבות/טלוויזיה/0-1171369>
- חדשות סרוגים. (2023, ספטמבר 3). שנה אחרי הנס הגדול: יוני קדם בהחלטה מפתיעה. סרוגים.
<https://www.srugim.co.il/836550>
- חכמון, א. & ברסקי, א. (2021, דצמבר 27). לאחר הטענות על עבירות מין שביצע: הסופר החרדי חיים ולדר שם קץ לחייו. מעריב.
<https://www.maariv.co.il/news/israel/Article-886615>
- חרל"פ, ל. ר. (2010). תרבות הפשקווילים בראי הלשון: עיון בתופעות מתחביר הטקסט ומסגנון השיח. עיונים בשפה וחברה. 3(1),
- כהנר, ל., ומלאך, ג. (2023). (שנתון החברה החרדית בישראל 2023. המכון הישראלי לדמוקרטיה.
- כיכר השבת. (2021, דצמבר 27). בגיל 53 הסופר חיים ולדר ז"ל הלך לעולמו. כיכר השבת.
<https://www.kikar.co.il/death-notice/408708>
- כיכר השבת. (2021, נובמבר 17). הסופר ואיש החינוך חיים ולדר הושעה מרדיו 'קול חי'. כיכר השבת.
<https://www.kikar.co.il/haredim-news/405626>
- מאיר, מ. (2022, ספטמבר 8). אף אחד לא יכול להגיד לי אם אני חרדית או לא, את זה אני אחליט. מאקו.
<https://www.mako.co.il/tvbee-tvbee-weekend/Article-332e9f9191c1381026.htm>
- מוניץ, ש. (2023, פברואר 1). מייסד "הרבנית של האינסטגרם" מתאושש מהנפילה: "לא הייתה פגיעה מוחית, בניגוד למה שרבים קיוו". Ynet.
- מילצקי, י., ורגב, א. (2024). (ליו"ח מצב החברה החרדית 2023. ירושלים: המכון החרדי למחקרי מדיניות.
- פרידמן, ש. (2021). (ישראל והקהילה החרדית: חומות מתגבהות ועתיד מאתגר. המכון הישראלי לדמוקרטיה.
- קפלן, ק. (2001). כלי התקשורת בחברה החרדית בישראל. קשר. 18-27, 30,
- קפלן, ק. (2006). "רבות רעו"ת צדיק": קווים לתולדות העיתונות החרדית בישראל, למאפייניה ולהתפתחותה. התקשורת המגזרית בישראל. 3,
- קפלן, ק. (2007). בסוד השיח החרדי. ירושלים: מרכז זלמן שזר.
- קצבורג, א. (2021, דצמבר 30). חיים של שתיקה. כיכר השבת.
<https://www.kikar.co.il/467/408793>
- רבינוביץ, א. & אלק, ש. (2021, נובמבר 12). נשים מעידות: הסופר ואיש החינוך חיים ולדר ניצל אותנו מינית כשהיינו קטינות. הארץ.
<https://www.haaretz.co.il/news/law/2021-11-12/ty-article-magazine-highlight/0000017f-e90f-d62c-a1ff-fd7fef900000>
- רוזנפלד, נ. (2022, ינואר 2). מקרה חיים ולדר הוא נקודת המבחן של התקשורת החרדית. גלובס.
<https://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1001396985>

¹ כל המקורות המקוונים נדלו לאחרונה בחודש מרץ, 2025.

List of references in English:

- Ami, I. B. (2022). *Modern Haredim and contemporary Haredi society: Beyond the paradigm of liberalization*. *Jewish Social Studies*, 27(2), 183-205.
- Barzilai-Nahon, K., & Barzilai, G. (2005). *Cultured technology: The Internet and religious fundamentalism*. *The Information Society*, 21(1), 25-40.
- Baumel, S. D. (2002). *Communication and change: Newspapers, periodicals, and acculturation among Israeli Haredim*. *Jewish History*, 16(2), 161-186.
- Baumel, S. D. (2006). *Sacred speakers: Language and culture among the Ultra-Orthodox in Israel*. Berghahn Books.
- Benor, S. (2012). *Becoming frum: How newcomers learn the language and culture of Orthodox Judaism*. Rutgers University Press.
- Ben-Porat, G. (2013). *Between state and synagogue: The secularization of contemporary Israel*. Cambridge University Press.
- Ben-Porat, G. (2013). *Between state and synagogue: The secularization of contemporary Israel* (Vol. 42). Cambridge University Press.
- Berkovich, I. (2011). No we won't! Teachers' resistance to educational reform. *Journal of Educational Administration*, 49(5), 563-578.
- Blondheim, M., & Katz, E. (2016). *Religion, communications, and Judaism: The case of digital Chabad*. *Media, Culture and Society*, 38(1), 89-95.
<https://doi.org/10.1177/0163443715615417>
- Brown, B. (2017). *The Ultra-Orthodox: A Guide to Their Beliefs and Sectors*. Jerusalem: Am-Oved and the Israel Democracy Institute. (In Hebrew)
- Campbell, H. A. (2010). *When religion meets new media (Media, Religion, and Culture)* (1st ed., p. 232). Routledge.
- Campbell, H. A., & Golan, O. (2011). Creating digital enclaves: Negotiation of the internet among bounded religious communities. *Media, Culture & Society*, 33(5), 709-724.
- Campbell, H. A. (2013). Religion and the Internet: A microcosm for studying Internet trends and implications. *New Media & Society*, 15(5), 680-694.
- Caplan, K., & Leon, N. (Eds.). (2023). *Contemporary Israeli Haredi society: Profiles, trends, and challenges*.
- Cohen, Y. (2012). *God, Jews and the Media: Religion and Israel's Media*. New York: Routledge.
- Cohen, Y. (2017). The media challenge to Haredi rabbinic authority in Israel. *ESSACHESS - Journal for Communication Studies*, 10(2), 113-128.
- Cohen, Y. (2019). Israeli Haredi media and the 'female factor': The case of the Kol Barama radio station. *Israel Affairs*, 25(2), 366-382.

- Cohen, Y., Adini, B., & Spitz, A. (2021). The Haredi media, religious identity, and the COVID-19 crisis. *Israel Affairs*, 27(5), 921–935.
- Cohen, Y., Adini, B., & Spitz, A. (2021). The Haredi media, religious identity, and the COVID-19 crisis. *Israel Affairs*, 27(5), 921–935. <https://doi.org/10.1080/13537121.2021.1968213>
- Curran, J. (2002). *Media and power*. Psychology Press.
- David, Y., & Baden, C. (2020). Reframing community boundaries: The erosive power of new media spaces in authoritarian societies. *Information, Communication and Society*, 23(1), 110–127.
- De Vreese, C. (2014). Mediatization of news: The role of journalistic framing. In Esser, F., & Strömback, K. (Eds.), *Mediatization of Politics: Understanding the Transformation of Western Democracies* (pp. 137–155). Palgrave Macmillan.
- Don-Yehiya, E. (2005). Orthodox Jewry in Israel and in North America. *Israel Studies*, 10(1), 157–187.
- Elena, O. (2021). Media practices of Russian-speaking Orthodox Jews: Women's groups and rabbis' blogs on Facebook and Instagram. *State, Religion and Church*, 8(1), 44–69.
- Entman, R. M. (2004). *Projections of power: Framing news, public opinion, and U.S. foreign policy*. University of Chicago Press.
- Entman, R. M. (2007). Framing bias: Media in the distribution of power. *Journal of Communication*, 57(1), 163–173.
- Ertas, H., Pak, B., & Newton, C. (2019). An operational framework for an online community based on the commons, dissensus and shared knowledge. *Postdigital Science and Education*, 2, 397–415.
- Feldman, A. (2022). “I live to serve the rabbi”: Women's role in shaping ultra-Orthodox society in the twenty-first century—The Israeli case. *Cogent Social Sciences*, 8(1). <https://doi.org/10.1080/23311886.2022.2084888>
- Friedman, M. (1991). *The Haredi (ultra-orthodox) society: Sources, trends and processes*. Jerusalem: The Jerusalem Institute for Israel Studies.
- Friedman, R. (2018). Beyond rejection, glory, and the Soldier's Matrix: The heart of my group analysis. *Group Analysis*, 51(4), 389–405.
- Gabel, I., & Wasserman, V. (2007). *New Voices in the Ultra-Orthodox Media or the Same Old Thing* (Hebrew). *Democratic Culture*. Ramat Gan: Bar-Ilan University Press.
- Gann, H., & Dreßing, H. (2019). Sexual abuse at the hands of Catholic clergy. *Deutsches Ärzteblatt International*, 116(40).
- Gershuni, H., & Hassida, Y. (2018). “It is not at all certain that there is a permit under Torah law to hand it over to the police”: The covert doxa that shapes the ultra-Orthodox discourse in cases of sexual crime in the community. *Bar-Ilan Law Studies*, 32, 1–32. (In Hebrew)
- Gutierrez, B., Howard-Grenville, J., & Scully, M. A. (2010). The faithful rise up: Split identification and an unlikely change effort. *Academy of Management Journal*, 53(4), 673–699.

- Hall, S. (Ed.). (1997). *Representation: Cultural representations and signifying practices* (Vol. 2). Sage.
- Harcup, T., & O'Neill, D. (2017). What is news? News values revisited (again). *Journalism Studies*, 18(12), 1470-1488.
- Heck, M. C. (1981). The ideological dimension of media messages. In S. Hall, D. Hobson, A. Lowe, & P. Willis (Eds.), *Culture, media, language: Working papers in the cultural studies, 1972-79* (pp. 122-127).
- Hjarvard, S. (2013). *The Mediatization of Culture and Society*. London: Routledge.
- Hjarvard, S. (2012). *Three forms of mediatized religion: Changing the public face of religion*. In S. Hjarvard & M. Lövheim (Eds.), *Mediatization and Religion* (pp. 21-44). Gothenburg: Nordicom.
- Hjarvard, S. (2014). Mediatization and cultural and social change: An institutional perspective. *Mediatization of Communication*, 21, 199-226.
- Hou, A. C., & Shiao, W. L. (2020). Understanding Facebook to Instagram migration: A push-pull migration model perspective. *Information Technology & People*, 33(1), 272-295.
- Kalagy, T., & Braun-Lewensohn, O. (2019). Agency of preservation or change: Ultra-Orthodox educated women in the field of employment. *Community, Work & Family*, 22(2), 229-250.
- Kay, A., & Levine, L. (2019). Offline: The possible effects of internet-related behavior on work values, expectations, and behavior among Ultra-Orthodox millennials. *The Journal of Social Psychology*, 159(2), 210-224.
- Kook, R. B., & Harel-Shalev, A. (2021). Patriarchal norms, practices, and changing gendered power relations: Narratives of Ultra-Orthodox women in Israel. *Gender, Place & Culture*, 28(7), 975-998.
- Kravel-Tovi, M., Malev, T., & Nisan Schwarzfuchs, E. (2023). Purge the evil from your midst: Material cancel culture among religiously observant Jews. *Journal of Contemporary Ethnography*, 52(6), 849-878.
- László, J. (2008). *The science of stories: An introduction to narrative psychology*. Routledge.
- Lee, S. T., & Basnyat, I. (2013). From press release to news: Mapping the framing of the 2009 H1N1 A influenza pandemic. *Health Communication*, 28(2), 119-132.
- Levine, D., & Gazit, T. (2024). Unorthodox information sources of coping with the COVID-19 crisis in the Ultra-Orthodox society. *Social Science Computer Review*.
- Lev-On, A., & Lissitsa, S. (2018). Facilitating cross-cleavage communication online: Findings from interviews with Ultra-Orthodox, religious, and secular participants. *The Communication Review*, 21(3), 212-227.
- Lev-On, A., & Neria-Ben Shahr, R. (2011). A forum of their own: Views about the internet among Ultra-Orthodox Jewish women who browse designated closed forums. *First Monday*, 16(4).
- Lingard, B., & Rawolle, S. (2004). Mediatizing educational policy: The journalistic field, science policy, and cross-field effects. *Journal of Education Policy*, 19(3), 361-380.

- Lövheim, M., & Hjarvard, S. (2019). The mediatized conditions of contemporary religion: Critical status and future directions. *Journal of Religion, Media and Digital Culture*, 8(2), 206-225.
- Lusky-Weisrose, E., Fleishman, T., & Tener, D. (2022). "A little bit of light dispels a lot of darkness": Online disclosure of child sexual abuse by authority figures in the Ultra-Orthodox Jewish community in Israel. *Journal of Interpersonal Violence*, 37(19-20).
- Marwick, A. E. (2015). Instafame: Luxury selfies in the attention economy. *Public Culture*, 27(1[75]), 137-160.
- McFarland, D. A. (2004). Resistance as a social drama: A study of change-oriented encounters. *American Journal of Sociology*, 109(6), 1249-1318.
- Mendes, P., Pinskiar, M., & McCurdy, S. (2019). How do Jewish communities respond to manifestations of institutional child sexual abuse? A case study of Malka Leifer and Adass Israel in Melbourne, Australia. *Journal of Child Sexual Abuse*, 28(8), 927-944.
- Mishol-Shauli, N., & Golan, O. (2019). Mediatizing the Holy Community—Ultra-Orthodoxy negotiation and presentation on public social media. *Religions*, 10(7), 438.
- Moors, R., & Webber, R. (2013). The dance of disclosure: Online self-disclosure of sexual assault. *Qualitative Social Work*, 12(6), 799-815.
- Neiger, M., & Cohen, A. (2007). To talk and talkback: Analyzing the rhetoric of talkbacks in online journalism. Retrieved from <https://www.researchgate.net/publication/237539794>
- Neiger, N. (2017). On collective vision: The mediatization of shared social futures. *The Mediatization of Time Workshop*, Bremen University, Germany.
- Neriya-Ben Shahr, R. (2017). Negotiating agency: Amish and Ultra-Orthodox women's responses to the Internet. *New Media & Society*, 19(1), 81-95.
- Okun, S., & Nimrod, G. (2017). Online Ultra-Orthodox religious communities as a third space: A netnographic study. *International Journal of Communication*, 11, 17.
- Pelletier, M. J., Krallman, A., Adams, F. G., & Hancock, T. (2020). One size doesn't fit all: A uses and gratifications analysis of social media platforms. *Journal of Research in Interactive Marketing*, 14(2), 269-284.
- Rheingold, H. (1993). A slice of life in my virtual community. *Global networks: Computers and international communication*, 57-80.
- Rosenberg, H., Blondheim, M., & Katz, E. (2019). It's the text, stupid! Mobile phones, religious communities, and the silent threat of text messages. *New Media & Society*, 21(11-12), 2325-2346.
- Rosenberg, H., & Rashi, T. (2015). Pashkevlim in campaigns against new media: What can pashkevlim accomplish that newspapers cannot? In *Digital Judaism* (pp. 161-182). Routledge.
- Schnall, E. (2006). Multicultural counseling and the Orthodox Jew. *Journal of Counseling & Development*, 84(3), 276-282.
- Shahr, R. N. B. (2023). Not just wall posters: Mass media in Israeli Haredi society. In *Contemporary Israeli Haredi Society* (pp. 160-203). Routledge.

- Shoham, E. (2012). Between Ultra-Orthodox and secular Jewish society: Cultural conflicts and stigma contest in the mass media. *International Review of Social Sciences and Humanities*, 4(2), 33-47.
- Stadler, N. (2009). *Yeshiva fundamentalism: Piety, gender and resistance in the Ultra-Orthodox world*. New York: New York University Press.
- Taragin-Zeller, L., Golan, O., Tsfati, Y., Mishol Shauli, N., Rozenblum, Y., & Baram-Tsabari, A. (2024). The four “R”s: Strategies for tailoring science for religious publics and their prices. *Public Understanding of Science*.
- Tsuria, R. (2020). The space between us: Considering online media for interreligious dialogue. *Religion*, 50(3), 437-454.
- Wasserman, V., & Baikovich, A. (2024). Fashion as embodied resistance: The case of Jewish Ultra-Orthodox female entrepreneurs. *Gender, Work & Organization*, 31(2), 535-553.
- Wasserman, V., & Gabel, I. (2019). Juggling resistance and compliance: The case of Israeli Ultra-Orthodox media. *Culture and Organization*, 25(3), 217-232.
- Whiting, J. B., Pickens, J. C., Sagers, A. L., PettyJohn, M., & Davies, B. (2021). Trauma, social media, and #WhyIDidntReport: An analysis of Twitter posts about reluctance to report sexual assault. *Journal of Marital and Family Therapy*, 47(3), 749-766.
- Yadlin-Segal, A. (2015). Communicating identity through religious internet memes on the “Tweeting Orthodoxies” Facebook page. In *Digital Judaism* (pp. 110-124). Routledge.
- Zalberg, S. (2017). The place of culture and religion in patterns of disclosure and reporting sexual abuse of males: A case study of Ultra-Orthodox male victims. *Journal of Child Sexual Abuse*, 24(5), 590-607.
- Zamir, S., & Hauptman, S. (2016). Ostracism by Pashqvil: Language, style, and content. *Kaveret*, 24(13), 13–15. (In Hebrew).
- Zappavigna, M. (2015). Searchable talk: The linguistic functions of hashtags. *Social Semiotics*, 25(3), 274-291.

חדשות

הרב חיים אליעזר ולדר זכרונו לברכה

מ. ברגר

בהלוויה רוויית יגון ותוגה ליוו אתמול קהל הטונים בראשות מרבתי מרה ורבנים שליט"א למנוחתו, את הסופר הנדע הרב חיים אליעזר ולדר זכרונו לברכה, מאנשי החינוך והחסד בבני ברק, אשר חיבר עשרות ספרים בטשאים שונים שזכו להפצה בכל קהילות ישראל, שהסתלק אתמול בחטף בטיפט שנתינו בשנת ה'תש"ג.

המנוח זצ"ל נולד בכ"ד בחשוון תשכ"ט לאביו הרה"ג רבי שלמה שילבסטיא מאנשי החינוך והחסד הגדולים של העיר חיפה, ולאמו מרת פנינה פרי שתיח"י, לבית ריזל, ובבית גדול לר' ולתורתו הוא התחנך וגדל במסורת אבותיו הגדולים.

בילדותו התחנך בח"ת "תורת אמת" בחיפה, שם נודע בבישוריו הברוכים, ולאחר מכן המשיך ללמוד בשיבת "משכן יעקב" בחיפה, שם התחבב עד מאד על ראש הישיבה הגאון רבי דוד כץ זצוק"ל, ממנו קיבל יסודות תורה וחז"ן, ולאחר מכן גדולי ישראל.

לאחר מכן עלה לירושלים ללמוד בשיבת "קול תורה", בה התחנך וגדל לתפארה, ונקשר לרבנות שגדלותו וחינוכו. לאחר מכן עבר ללמוד ב"ש" יב"ת "בנסת חזקיהו" בפרס הסידים, שם התקרב לשיעוריו העמוקים של ראש הישיבה הגאון רבי דוד יצחק מן זצוק"ל, ולשיחותיו הייחודיות של המשגיח הגאון הגדול רבי דב יפה זצוק"ל, ממנו קיבל יסודות רבים בדרכי החינוך.

בתנעו לפרקו נשא את רעייתו החשובה מרת ברכה שתיח"י לבית שורין, ולאחר נישואיו קבע לימודו בכולל בבני ברק, לאחר מכן נקרא ללמוד בח"ת "שארית יוסף" בבאר יעקב, בו החל את דרכו החינוכית כשהוא טוע בלב הילדים ויסודות החינוך התורתי. בהמשך שימש כמתנן בח"ת קרלין סטולין בב"ב, שם העמיד תלמידים רבים לתורה בברכו המיוחדת.

פרק נרחב בימי חייו היה עת החל לכתוב את סיפורו, אשר נכתבו בשפה ייחודית ובסגנון אשר טרם נעשה בו שימוש עד לאותם ימים, והוא כתב לרבבות קוראיו בשפת ישירה ובהתאם לגילם ולמצבם, הרבה לכתוב על נושאים שבפנש האדם, נושאים שעד אז נדונו רק במסורת שאינה מתאימה לקהל הרחב, ובוודאי שלא לעיבוד בני התורה, ודרך ספריו אלו קיבלו רבים וטובים כלים שלא היו במצא עבורם עד אז.

במקביל החל לכתוב את מאמריו בפה"ח "מל המראה" וראות חיים" בבטאון צילם התורה "יתר נאמן", אשר התפרסמו בעיתון לאורך שנים ארוכות, לפני שנים ספורות פתח את "המרכז לילד ולמשפחה" מטעם עיריית בני ברק, מוסד מקצועי חשוב ומרכזי, אשר מרכז בתוכו פעילות ייעוץ והדרכה לאלפי ילדים ומשפחותיהם, על ידי אנשי מקצוע מן הפעלה הראשונה, לפני תקופה שכל את בנו חביבו

הגדול הרב מאיר צבי זכרונו לברכה שחלה במחלה הקשה וחודכן ביסורים קשים, כשהוא ליווה אותו במשך שנים קצרות וכל העת ציפה וייחל לבורא העולם שירפאו ויביא להחלמתו, אך למענת כל לב הוא הסתלק לעולם שכולו טוב במיטב שנותיו בחיוריו אחריו את רעייתו שתיח"י וילדיו הפטורים ים, והוא עם רעייתו חתי' התמסר בכל לבו ומאודו לעמוד לימין כלתו בסיוע לנכדיו וליוויים ברוחניות וגשמיות.

בתקופה האחרונה ביקש להספיק באופן זמני את כתיבת מדורי הקבוצה בייתר נאמן וליטול ספק זמן מהמב"ב, בה אתמול בשעת צהריים עת פקד את קבר בני בבית העלמין סגולה כפתח תקווה, נלקח בחטף לבית עולמו ולטר חות ההצלה שהגיעו למקום לא נותר אלא לקבוע את פטירתו.

מסע הלוויות יצא אתמול מביתו ברח' שפיעה 3 ב"ב, בה הספידו הגאון רבי נחן זיכובסקי שליט"א מראשי ישיבות "גאון יעקב" ו"החכמה ודעת", כמו כן הספידו הרב חנניה ציולק שליט"א ו"ר יצחק מצי"ן והרב אברהם רובינשטיין ראש עיריית בני ברק וכן מבני המשפחה. לאחר שהמספידים שליט"א השמינו רבדי מספר והתעורר דות ונספדו ממנו בקריאה להתחזק בנתיבות החינוך בהם פעל שנים ארוכות ולאחר אמירת הקדוש ע"י בני שליט"א, המשיך מסע הלוויה לבית החיים סגולה כפתח תקווה.

הותיר אחריו את הוריו שתיח"י, אחיו הרבנים הגאונים: רבי יעקב צבי שליט"א מחשובי האברכים בכולל שער תורה בח"א, רבי מנחם שליט"א איש חינוך בירושלים, רבי מאיר שליט"א מנהל ח"ת "תהלת שלמה" בענה שאן בחיפה, אחיותיו שתיח"י לבית שטיימן, לבית אורבילנדר ולבית פריינד, וילדיו: רבי משה שליט"א מחשובי האברכים בכולל "נר יצחק" בירושלים, רבי דוד שליט"א אברך בכולל "יששכר באהל" י"ן ב"ב ורכו סיוע לנענו מחמוד בעיריית ב"ב, חתני: רבי משה הומינר שליט"א מחשובי האברכים בכולל "מורשה ודעת" בב"ב, ורבי יעקב שחורי שליט"א מחשובי האברכים בכולל "עטרת שלמה" בב"ב, ושתי בנותיו שלא זכה להשיאן, נכדים ונכדות הממשיכים בדרך התורה. ת.נ.צ.ב.ה.

16 יום שלישי כ"ד בטבת תשפ"ב יתד נאמן

בס"ד, ערש"ק פר' וארא, תשפ"ב.

דעת תורה

מרבנו הגדול מרן ראש הישיבה שליט"א

והודעת להם את הדרך

איתא בגמ' אמר דוד לפני הקב"ה וכו', אמרתי להם: "הבא וכו' מיתתו בחנק, ויש לו חלק לעולם הבא. אבל המלכין פני חבירו ברבים אין לו חלק לעולם הבא", וכאשר באים לדון במגוון דא, חובה על כל אחד שישים מול עיניו כי חיי עוה"ב שלו תלויים בזה. ועל כן צריך לדעת כי:

א. אנשים שחטאו נגדם או נגד הקרובים להם, צריכים לפנות לגורמים האמונים על כך, הן כאשר הדבר יועיל רק למקרה שלהם, וק"ו כשלדעתם זה ימנע מלהזיק לאחרים, וכן צריך לנהוג כל היודע עדויות בדבר, וכמובן שאין בזה משום לה"ד. אך הדברים חייבים להיות מטופלים בצנעה, וכמ"ש 'את צנועים חכמה' ורק ע"י אלו הממונים לכך ומומחים בעניין, ולאחר שאילת רב המומחה בדבר.

ב. כלי תקשורת אינם המקום לכך, ועיתונים ועיתונאים, שכל מציאותם לפרסם בחוצות, עוברים באיסור חמור של הלבנת פנים ועליהם להוש' לחורבן החיים, שפיכות דמים ורציחה של האנשים שמפרסמים עליהם, שגם זה אסור בתכלית. ומאחר ובכל מקרה הדבר גורם גם לחורבן החיים של אנשים נוספים, הדברים צריכים להיות מטופלים על פי דין, בצורה מקצועית ונקיה ובצנעה ככל האפשר, ועל הכל צריך ליתן את הדעת ולנהוג על פי דין תורה.

ג. וכל מי שעוסקים בדבר ואינם מן הניזוקים או קרוביהם או הממונים לכך, אינם מועילים לניזוקים כלל. וכל האנשים מבחוץ, שעוסקים רק בהפצות בתקשורת ומורבים להרחיב במיעור ובדומה לו הם אינם באים לתקן, אלא לקלקל. וחלילה לבני אברהם יצחק ויעקב, ללכת בדרכי הרשעים בצורת "נקמה" ולשה"ר בראש כל חוצות, וח"ו דלא ליעביד איניש דינא לנפשיה, וזהו היפך התורה"ק ובכלל שופכי דמים.

ד. דברים אלו נכונים לכל צורה ואופן של עיסוק ופרסום באמצעי תקשורת לרבים, ובמיוחד בדור התקשורת המהירה של ימינו וה'אתרים' וחדשות האינטרנט על מגרעותיהם האיומות, ולהבדיל אלף אלפי הבדלות, בוודאי ב'עיתון חרדי', שמאז ומתמיד אחריותו היא גם בדברים שאינו מסקר ומדווח, 'פעמים שאתה מתעלם', והדבר מסור לגדולי התורה.

ה. כל ירא יעשה בדעת ויחנך בביתו וישריש את עניין שכר ועונש, ואת מאמרו ז"ל "ואל יבטיחך יצרן שהשואל בית מנוס לך, שבעל כרחך אתה חי ובעל כרחך אתה מת, ובעל כרחך אתה עתיד ליתן דין וחשבון", ובכלל דבריהם ז"ל, שיחנך ויבאר כי ח"ו שיעלה על דעת אדם שיש מקום והצדקה למעשה של מאבד עצמו לדעת רח"ל, שעניינו חמור מאד כמבואר בדברי חז"ל ובפוסקים.

דברים שהיו למראה עיני רבינו מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין שליט"א וביקש לפרסמם. אחד המחנכים.

מאמר מערכת

לא נוכל להתעלם

ש ונעים שבהם המילים קופאות

הרגשות סוערים

והמחשבות מבלבלות

על מצבים כאלה קונן הנביא עמוס
בכאב עצור המְשְׁכִיל בַּעַת הַהֵיא יָדָם

פִּי עַת רָצָה הִיא

המקרה כואב לכולם עד דכדון נפש המשימה לזקק מסר נכון אל מל התרחשויות איננה שחורגת תוריה כל כך קיצונית מהמורה היא משימה כמעט בלתי אפשרית והמחשבה הראשונית היא שעדיף לכלוא את הזעקה ופשוט לשותק אבל השתיקה כמות כבירה זוהי גישה מתחמקת קלה אך לא בטוח שאחראית אם יש רגעים שבהם אסור לדפוק ולהמשיך הלאה בסדר היום הרגיל אלו דווקא רגעים כאלה רגעים של סערות קיצוניות שבהם קשה לנשח תגובה הולמת אבל דווקא ברגעים האלה נדרש להגיב

אוי לו אם נאמר אבל אבוי לו אם לא נאמר אבוי לו מחברה חפצת חיים החיה על ערך כיבוד הכולל וקידוש החיים אם בגיליון הזה תקראו רק על דברים משולי החיים על סערות פוליטיות וסערות טרופיות ולא תישמע מילה וחצי מילה על מה שזעזע את הלבבות של כולו החיים זעקים אליו והזעקה הזו מהדהדת ושמעת ומצלצלת מכל כיוון

מל כל זה המשימה הנדרשת היא לכתוב את שראוי לכתוב ולא לומר את מה שלא יועיל ולא יפא את השיבר

דיני נפשות נוטלים לפנינו מכל הצדדים האמצעיות חוגגות בראש חוצות עד שכמעט לא שמענו השבוע מסר שנכתב מהראש ולא מהבטן וכן אלו דברים שמעולם לא התלבטו בפרהסיא החרדית ולא נידונו מעל גבי עיתון חרדי מצד שני מעולם לא התמודדה הפרהסיא החרדית מול שעה מה מורכבת מה קשה מה מדוברת מה בלתי ניתנת להדחקה

הפעם הדברים הצליחו לפרוץ את כל חומות ההגנה שבנינו בעמל עבד ילדינו אותן חומות שכדי לשמר עליהן נמנעת העיתונות החרדית באופן מחושב מעיסוק במקרים קשים וההימנעות הזאת הרי מועדה לשמר אותם ממעשים קשים ומשעות רעות

אבל כאשר באופן חסר תקדים העניין מדובר בכל מקום וכאשר אפילו לבתי התשובה ומוסדות החינוך זולמת ידיעות מבלבלות ולא חינוכיות ואין אחד שלא יודע שתיקה היא הפקדה היא בריחה והיא פריצת החומות

הרי מדיניות אי העיסוק במקרים כאלה בבמה פומבית מועדה לשמר על ילדינו ממידע שעלול להזיק לנפשם ואם המידע נמצא בתודעתם ממילא מה תועיל השתיקה

דווקא לכן נדרשת התייחסות רצינית מקצועית מבקרת ואחראית התייחסות על פי תורה התורה שלנו תורת חיים היא תורה אלקית

המציבה פתרונות לשאלות החיים המורכבות והקשות ביותר דווקא עכשיו חובה עלינו לתוּך את דעת התורה אל לב ההמון לשם כך **בדיק לשם כך** קיים כלי ביטוי חרדי זוהי ההצדקה העיקרית לקיומו לצעוק את צעקת הלב של הציבור שעבורו אנו מעלים ולמעט אנו קיימים לא לברוח למחוזות הקלים של השתיקה

עַת לְחִשּׁוֹת וְעַת לְדַבֵּר

ועכשיו צריך לדבר

אז מה אומרים

ראשית לכל מחבקים את המשפחות את הסובבים את הנפגעים הישירים והעקיפים את כל מי שליבו התריסר בימים האלה לרסיסים ולמען האמת ליבו של מי לא התרסק השבוע לרסיסים מחזקים את כל מי שבראשו התחוללה סערה בלתי ניתנת להתמודדות ולמען האמת בראשו של מי לא התחוללה השבוע סערה כזו

בשעה הזאת עלינו להיות לאוזן ולפה לכל מי שנפגע כל מי שסוחב או סוחבת צלקת נפשית בעקבות פגיעה או תקיפה מכל סוג שיידעו שיש להם כחובת שיביטו שיש להם אוזן קשבת שיחזרו שאנחנו מאמינים להם ללא סייג וסובבים את כאבם שיפנינו שהם יכולים וצריכים לשתף בסיפורם הכאב וחלילה אנחנו כחברה לא נאשים את הקרובות ולא נוסיף עוד פגיעה על היפגעויות דווקא בשעה קשה וכאובה כזו אסור שיהיה חלילה אפילו נפגע אחד שיחוש שאנחנו כחברה השואפת לשלמות כציבור שחי לאור הציוני האלקי של והיה מחנך קדוש וכיהודים שאמננו על כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה מעדיפים לברוח למחוזות הנחות ולא לעשות הכל כדי לעמוד לצידו ולתמוך בו בכל מאדעו כל נפגע ראוי להבנה להכלה לסיוע לתמיכה בלתי מסויגת לאמון הם לא האשמים הם לא הפוגעים להם אנו אומרים בשמה של החברה החרדית כלה

ליבנו איתכם אנחנו תומכים בכם ומאמינים לכם ללא סייג ונעשה הכל כציבור כדי לבנות עבורכם עולם נאמן וטוהר יותר כולו רחמים למשימה הזאת

ומכאן אמור להתחיל תהליך הריפוי הציבורי זה לא יקרה ברגע אחד בגלל מורכבותו של השבר והיותו רב צדדים נדרשת דעת תורה בהירה והזעזעת רגישה עם תלמידי חכמים זה לא יהיה נכון בטח שלא חכם להציג כאן ועכשיו פתרון לכל השאלות ומענה לכל התהיות אבל השיח חייב להתחיל והוא אכן מתחיל מהנקודה הזו

כמערכת משפחה ההתחייבות שלנו היא לחזור אליכם עם תשובות נתייעץ נכנס קבוצות דין בהובלתם של תלמידי חכמים ונעלה ללשכת הגזית נלבן באחריות את מה שטוען ליבון ציבורי ונייחל לסייעתא דשמיא אנו נשתף את הקוראים

בתובנות שיעלו מתוך אותן שיחות נדאג שתלמידי חכמים יפרסמו כאן טורים ומאמרים וראיונות בשושים החשובים הנוגעים לעתידם ולחיהם של כל כך הרבה צעירים וצעירות מתוכנו לא נעדר השתקה לא נתנוך בטשטוש לא נהיה בצד של המשתתקים נעודד שכל זה ייעשה על פי דעת תורה ובהתאם לכללי ההלכה

והשיח הזה כך אנו מקווים יציל חיים כי כאשר ייווצר שיח בריא תיסלל במקביל דרך תשובה ויווצר אקלים שבו מקרים מטופלים בצורה נכונה אחראית וממוסדת וכך תימנע בעתיד מציאות קשה שבה השיח מתלהט בזירות לא נכונות ובצורות לא אחראיות עד שנעשים מעשים טראים של ייאוש שלא מדעת רחמנא ליצול

כדי להגיע לידי כך נידרש להבטיח שכאשר ישנה פגיעה היא מטופלת נכון במקומות הנוכחים בזירה האחראית עם מעטפת קהילתית תומכת עם אוזן קשבת ובלב פתוח שמאמין בצורה מחלטת לאלו שסובלים ונשאים מצוקה ובעיקר על פי כללי תורתנו הקדושה

דבר אחד בחר כבר עכשיו

אינו יכולים לברוח אין אנו רשאים להתחמק כלי תקשורת אינו רק אמצעי לבידור המונים תפקידו הוא להיות טרם אחראי מעורב שנוביל את התהליך החברתי הרצוי תחת עינם הפקודה של מורי דרכנו הרוחניים מה אמרו לנו השבוע כמה מגדולי תלמידי החכמים שבדור יש לכם שליחות ציבורית עליכם למלא אותה ואין אחרם רשאים לברוח הימנה

כבית לכל כך הרבה קוראים שמבקשים עכשיו תשובות וכתף תומכת תפקידנו בראש ובראשונה הוא לתת מענה לחֶסֶד הזה אינו כלי תקשורת סתם אנו שופרה הנאה של חברה נאצלת רחנית שואפת לשלמות שאחראית בכל ליבה לילדיה ולילדותיה ורוצה לעשות הכל כדי להבטיח את חייהם של אנשיה הרי את כל אשר לנו אנו מוכנים לתת עבור ילדינו

הציבור החרדי עובר תהליכים של תיקון אפשר לומר בהירות תהליכים של התבגרות אלו תהליכים טובים שאם יגיע לבסוף לכדי טיפול נכון והתייחסות אחראית לבעיות חמורות הרי שזה יהיה הריפוי שיבוא אחר הפצע הטראי אנו במשפחה ניתן את המקום לשיח הזה אבל נקפיד לנהל זאת רק על פי תורה ודעת תורה ונישמר מכל משמר מלחצות גבולות הלכתיים ומוסריים שאסור לחצותם

אנו נושאים תפילה מקירות הלב שבזכות המאמץ לתקן ובזכות התחירה ליטול אחריות הקב הישמר מכל מיני פורעניות המתרגשות ובאות לעולם ירפא את שברו וימציא מזור לכאבנו והיה מחנך קדוש ונאמן

המערכת

י"ד נסלו תשפ"ב | 18.11.2021 | גליון 1746 | פרשת וישלח

יום ליום

העיתון הארסי לזרעים

פנים אמתיות

תומכי טרור מוסלמים לצד פעילי מסיון נוצרים: כך מצליחים לחדור לתוככי הקהילות היהודיות במסווה יהודי - בעקבות הפרשיה שמתחוללת בארה"ב עם חשיפת הפיק-נישואים של היהודייה מליקוד למוסלמי מלבנון, יום ליום' בתחקיר מטריד על תופעת המתחמים שמצליחים לתעתע במערכת השמרנית

גילה את האוד

כבר כשריה ילד קפן אמו תלחה בו תקוות. כשהוא גדל הוא החל לממש את שאיפותיה, אבל ביום אחד הוא נשש את הכל והחליט לחזור בתשובה

על דוכן העדים

אחרי תביעת ההשתקה שהוגשה נגד מלכאל גרינוולד, העלילה מסתבכת - דניאל חפץ בפרק שני על המשפט הדרמטי בתולדות מדינת ישראל שהפיל את ממשלתו של בן גוריון וחולל מחלוקת שלא נפתרה עד עצם היום הזה

יומולדת למושי

המסע לדרום המדינה תם, אך לפני התורה לשגרה הרב אביגדור חיות פקד את ציון הרשב"י, שם על מדרגות המוות, הוא סיים את המסע האחר והעניק מתנה למושי שחונג יומולדת. כשהוא בעולם שכולו טוב

הם כואבים, פצועים, אך עיניהם כלות. הם רואים לנול עיניהם את הנוציות הכואבות. כיצד גם אם הם יבחרו לדבר או לספר הם יוקעו אל עמוד הקלון כביכול בטענות של קדושה והם יאלצו לשאת את כאבם. לבד

הרב אשר יחיאל קטל

הצעקה

האינטואיציה הוכיחה את עצמה: הגבוה יושב במזרח בית הכנסת, בתוך חבר מרעים בכבוד גדול. ליבו של אודי עלה על גדותיו, והוא החל להפליא בו את נחת זרועו. רב בית הכנסת יהודי בעל ייחוס גדול, שישב גם הוא בקידוש היום, נרתע. בתוך בית הכנסת עומד בריון ומפליא מכותיו באחד מחשובי בית הכנסת, ואין איש פוצה פה ומצפצף. הוא לא יכול היה לראות את זה, ליבו הרחום לא עמד בזה והוא צעק לעבר המתפללים: תעצרו אותו, תוך שהוא מחווה באצבעו על אודי, הקרבן. כאן חלה תפנית בעלילה. אודי שמע את הקריאה, פנה אל הרב וענה לו: האם הייתם מסכים שהבן שלך יעבור את מה שעברתי? אני בטוח שלו הייתי הבן שלך והייתי עובר את מה שאני עברתי, היית מצטרף אלי להכות ברשע. שקט השתרר בבית הכנסת, הלם על פני הנוכחים ורק הרב התאושש, כשדמעות נקו מעיניו של הרב. הוא ניגש לאודי וליטף את גבו ואמר בקול רחמימאי: "אהובי, אין לך מושג כמה אני מבין אותך, ליתר דיוק כמה אני לא מבין אותך". מתברר שהדמעות שנקו מעיני הרב, לא היו דמעות תנין, "מאז אותו מקרה" סיפר אודי, "הרב דואג לי והוא מתעניין בי מעת לעת". שקט סמך השתרר בחדר כאשר אודי סיים את הסיפור, ועיניו כולנו עוד היו נעוצות בו מקשיבים לקולו. אמרתי כולם? אז זהו שלא בדיוק כך. לא אלאה אתכם בסיפורים, אבל היה שם אחד – העונה לשם ארי – שלא ישב על מקומו בשקט. הוא קם כאחוז תזוית ונטל את המכשיר הנייד וניסה להתקשר. ברגע הראשון זה היה נראה לי הפרה בוטה של הכבוד המינימלי למספר, אבל אחרי שתי דקות הבנתי שנסגר כאן מעגל. ארי הוא לא אחר מבניו של הרב, והוא סיפר: "אבא שלי לא הצליח להבין מה זו פגיעה, הוא אפילו כעס עלי למה אני לא ממשיך את החיים ולמה אני מתעסק כל הזמן במה שקרה לי, 'תתקדם' הוא אמר לי, אבל רק כאשר הוא ראה את כאבו של אודי והמילים הקשות שהוא הטיח בו, 'אם זה היה הבן שלך לא היית מגיב כך', דעתו השתנתה". קוראיי הנאמנים: אני יודע שיש הלכות לשון הרע והוצאת שם רע. אני גם יודע שיש צד שני, ויש לו משפחה וילדים, והוא אב שכול ואומלל. אבל בינינו מסתובבים אנשים כואבים ופגועים ועיניהם כלות. הם רואים למול עיניהם את המציאות הכואבת, כיצד גם הם יבחרו לדבר או לספר הרי שהחברה תתייחס לזה בפרט אם הוא אדם חזק, ומקושה. ההכחשה תרדוף אותם, הם יוקעו על עמוד הקלון כביכול בטענות של קדושה, באזהרה ומחאה על 'הוצאת שם רע', וכדומה, והם ייאלצו לשאת את כאבם, ויחזרו לדממה. כך, דווקא כעת את קולם של אחיי אני מבקש להשמיע, ואולי בעצם את קולי. אבל הוא לא נשמע, כי ההגמוניה שולטת, והיא חונקת, ומשתקה, אבל דעו לכם שיכולין לצעוק בקול דממה דקה, צעקה כ"כ גדולה, גם אם איש לא ישמע.

ושוב אני מרגיש בודד, כן אני בודד. כי מה שמעסיק את כל העולם שסביבי זה, האם היה או לא היה, האם זה נכון או לא נכון. האם זה חיסול חשבונות, או סיפור אמיתי. האם אפשר להאמין לכתב 'הארץ', או מה שכותבים בעיתון חילוני הוא בבירור לא נכון. 'אפילו התאריך בעיתון הוא לא אמין', אמר לי ידיד יקר. את אחיי אנוכי מבקש, הגידה נא לי איפה הם רועים. הם עסוקים באבלם, עולמם קרס עליהם וההכחשה פועלת שעות נוספות. הם/אנחנו עסוקים בלהתכחש, תצלנה אחניים משמוע. שלא יבוא הרוע בתוך ביתנו, שלא נשמע חלילה. 'לא יכול להיות' ו-'אסור להאמין' הפכו לצד מילים שנאמרו יותר מידי פעמים השבוע ואני מרגיש בודד, יודע כי זה הדוגמא למה שיקרה, לו חשבתי או העליתי בדעתי, לפתוח את הסיפור האישי שלי. פעם בשבועיים אנחנו נפגשים, אחים יקרים ואהובים שההשגחה העליונה בחרה בנו להתמודד עם כאב בלתי נתפס, שלא מסתיים. אחים שחיים בקידוש השם, שמאמינים באמונה שלימה בבורא יתברך, למרות המכה הכואבת שהם חטפו. הם הורים לילדים, הם חיים לכאורה חיים תקינים, עובדים לפרנסתם, מלמדים בחיידה, עושים חיל בעסקים, אבל הכאב שטמון בליבם הוא בלתי נתפס והם באים לחלוק אותו בקרב חברים מקשיבים, ששומעים את כאבם. חברים שמבינים האחד את שפתו של השני, מכיוון שכל אחד עבר את מה שהשני עבר, כך או אחרת. שם בחדר אנחנו פורקים וחושבים בקול, מה עושים, איך ממשיכים. אנחנו פורקים את התסכול על כך שהעולם ממשיך כאילו לא היה כלום. שם צף ועולה הכאב, על אותם רשעים, שעליהם נאמר, "אכלה ומחתה פיה ואמרה לא פעלתי און". מפעם לפעם מצטרף לחבורה חבר חדש, הוא לא חדש בהתמודדות, הוא חדש בחדר. רק כעת הוא אור אומץ, להגיע ולכאוב את הכאב. שם, בחדר החשוך – גם אם האור דולק – פגשתי לראשונה את אודי. הוא גדל בעיר חרדית – בין אנשים יראי השם לכאורה – השכן מהרחוב הסמוך למשל, ידוע בפועל הרם למען קירוב רחוקים. הוא איש בעל צורה, זקן הדור יש לו. ומקום של כבוד בכותל המזרח. אבל אף אחד בשכונה לא יודע, כי מאחורי הצורה הטהורה, והתמימה, מסתתר אדם עם רוע בלתי נתפס, אשר עושה מעשיו בחשכת לילה, ובאכזריות. הוא פוגע בליבם הטהור של נערים קדושים וטהורים, והופך אותם לקורבנותיו, תוך שהוא מקריב אותם על מזבח יצירי האפלים. תשאלו את אודי מה עשה לו אותו אחד. כדרכנו בקבוצה קיבלנו את פניו של אודי באהבה גדולה, והתכנסנו למעגל, לשמוע את סיפורו הכואב. אודי בשונה מאיתנו, עשה את מה שכולנו אולי היינו רוצים בסתר ליבנו לעשות. לרדוף את פני הרשע עד תום. הוא לא וויתר, הוא רדף את האדם שעולל לו את הרוע, פעם אחר פעם. זה פגע בו באודי, כי לנקמה אין סוף והרשע ממשיך בחייו, מבחינתו זה רק מכה קלה בכנף. אבל אודי לא הבין את מה שהוא מבין היום, ובצהרי אחת מן השבתות בשכונה, ליבו אמר לו כי בקידוש בבית הכנסת, יושב הלה בכבוד גדול. זר לא יבין את הרגע הזה, שבו ליבך אומר, ורגליך מוליכות אותך.

עמוד זה טעון גניזה

תשמרו על הילדים שלכם!

על שמירת הלשון, ולא מסתירים מהילדים שלנו שיש כאלה שנופלים בשמירת הלשון, וכן על זה הדרך. יש דברים אסורים – שהילדים שלנו יודעים שיש כאלו שעושים אותם למרות שהם אסורים וכך צריך להיות גם כאן. באותה רמה ובלשון בריאה, אנחנו צריכים ללמד את הילדים שלנו שיש אנשים שעושים מעשים לא צנועים והם אנשים רעים וזה אסור.

נושא נוסף הוא הקשב. במידה ורואים שהילד משתנה בבת אחת, או יש לו ירידה דרסטית בלימודים, זו נורת אזהרה. אם הילד יידע, או הנער, או הנערה, שאנחנו מקשיבים להם, ואנחנו מבינים שקרה משהו שבגללו הם במצב הזה, מסתבר שהם פחות יחששו לספר לנו, מתוך הבנה שנקשיב להם. ושוב מניסיון רב, הרבה מהנפגעים הצעירים, סיפרו בדרך זו או אחרת על היותם נפגעים, אבל החשש הגדול גרם להם לעשות זאת בדרך אנב, במצב כזה שלא בטוח שההורים ישמעו, באמצע שום דבר, במקום לא נוח. אם תהיו קשובים, אז תנצרו אמירה כזו בלב, ותחכו לשעת כושר הראשונה, ותעלו את השיחה, ותנסו להמשיך אותה. אל תעצרו גם אם הוא עכשיו מבקש, אלא תגידו לו 'אני זוכר את האמירה שלך, זה חשוב לי להבין למה התכוונת ואני רוצה להיות לך לעזר. אני מחכה שתדבר איתי, ותסביר לי למה הייתה הכוונה שלך'.

ועוד נקודה אחת: לא שומרים על הסוד – חפשו דרך, זמן ומקום. להסביר לילדים, שסוד זה לא דבר שצריך לסבול ממנו. אם יש לך כזה סוד, עדיף להיפטר ממנו. זה לא חייב להיות בענייני מוגנות, זה יכול להיות סוד רע אחר, עשיית מעשה לא טוב ואתה מפחד שיום אחד הוא יתגלה? עדיף לספר על זה, מאשר לשמור על זה. כי הסוד הזה עושה לך רע, הוא גורם לך להיות עסוק בו כול הזמן ואז אתם לא יכולים להיות עסוקים בדברים טובים. אל תסכימו שיהיה סוד שאסור לגלות לכם, זה טבעי שזה לא נעים לשאת סוד גדול ולכן תבקשו מילדכם שלא לשמור על סוד שמציק לו. זה גדול עליו.

לא כתבתי הכול כי הגיליון לא מאפשר, אבל הכללים הללו הם כללי הברזל החשובים ביותר. כאבא לילדים וכאדם מגוע, אני יכול לומר שגם זה לא עוזר באופן מוחלט, אבל זה מאפשר לחיות במצב מוגן יותר וזה אולי הכלל החשוב ביותר, 'מודעות'.

כל ילד חמישי במדינת ישראל, הוא ילד שנפגע. זה לא סיפור שקורה פעם ביובל, זה סיפור שקורה בכל מקום, ובכול מצב. ככול שנהיה מודעים, ובין שזה יכול לקרוא לכולם, ייטב עבור הילדים שלנו. לא, אי אפשר לברוח יותר, אי אפשר רק לסמוך על כך שאני חי בחברה טובה. כלנו טובים, ועדיין יש בקרבנו אנשים רעים, שצריכים להיוורר מפניהם. וזה אולי המסר החשוב לילדים: לאנשים הרעים אין ציפורנים ושיניים חדות, הם יכולים להיראות מאוד טובים, אבל הם יעשו מעשים רעים. לכן צריך לבחון את המעשים של כול בן אדם, ולא לומר 'אם הוא צדיק – או מפרסם – אז בטוח שהוא איש טוב'.

ביום ראשון בבוקר הטלפון שלי מצלצל, על הקו בת משפחה שביקשה לשוחח איתי כמה דקות. "הרב, אני רוצה להעניק לך כמה רגעים של נחת" אמרה. היא סיפרה לי, שבנותיה דיברו עם בנותי, והם שאלו אותם שאלות רגישות. למה, ומה קרה וזו הייתה תשובת בנותי: "יש דברים שלא מדברים עליהם, כי הם לא אמורים להיות נושא לשיחה".

"הן – הכוונה לבנותי – השתמשו בספר 'איור משתף ועל הסוד מוותר' כדוגמה. (ספר מומלץ לילדים, בענייני מוגנות) הם הסבירו שאסור להסכים שמישהו יעשה מעשים שכאלה, ולכן אם אנחנו יודעות שמישהו עשה את זה, צריך לדעת שהוא אדם רע. אבא שלנו גם עבר כזה דבר, ועד היום הוא סובל מזה" הן הוסיפו לספר: "לכן זה ברור שאסור להעריך אנשים כאלו, והם אנשים רעים מאוד".

ריק, וחסר, המתקוות שלי, הסבו לי הרבה נחת ועדיין אחרי הנחת, השאלות נותרות אצלי באוויר, איך מדברים עם הילדים, איך מתחנכים אותם למוגנות. איך מסבירים להם שהטוב והרע יכולים להיות בערבוביה, שהרי זה לא נתפס בגיל צעיר, אבל מנגד ברור שלו יכולנו להסביר להם את זה, אנחנו נציל אותם מכול רע. אז איך עושים את זה? עם השאלות הללו אני מתמודד כמעט כל יום, בטח ובטח אחרי פרוץ הפרשה הסוערת. אני אנסה הפעם לשנות ממנהגי ולא לספר סיפור, אלא להתמודד ולתת כללי ברזל. הכללים הללו לא נועדו חלילה כדי לייצר מניפולציה, אלא הם צריכים להיות כך כפשוטו.

הדבר הראשון והבסיסי הוא: אמון. ילדים צריכים לדעת שההורים שלהם מאמינים בהם ולהם, באופן מוחלט. זה נכון לגבי הרבה דברים בחיים, אבל זה נכון יותר לגבי מוגנות. אם הילד שלי יודע, שכאשר הוא יספר לי, אני אדע לקבל את דבריו ולא לעורר אי אמון, הוא יבוא לספר אחד מהדברים שאני שומע ומכיר בעצמי, זה את התחושה של 'מי יאמין לי'. נפגעים רבים מדברים על כך שאף אחד לא יאמין להם. אין לכם מושג כמה הצורך של נפגע הוא שיאמינו לו והסיפור לפעמים כל כך עוצמתי, עד כדי שהוא לא מאמין לעצמו.

הנקודה השנייה היא רגשות אשמה, הווי אומה, כאשר ילד מספר לי על משהו רע שהוא עשה, לא להפוך את הסיפור לרגש של אשמה, אלא למעשה לא טוב של אדם טוב. נניח אחד מהילדים שלי נתפס על שקר, אני יאמר לו 'אתה לא שקרן, זה לא מתאים לך ולכן בא תסביר לי למה נאלצת לשקר'. כאשר ילד ידע להבחין בין המהות שלו, למעשה שלו, אם חס ושלום הוא ייפגע – והפוגע כדרכם של פוגעים יסביר לו שהוא האשם – הוא יידע שהוא יכול לספר לי, כי אני לא אאשים אותו. המקסימום שייקרה הוא, שאני אנסה להבין למה הוא עשה מעשה שלא מתאים לו.

דבר נוסף זה נושא המודעות. ילדים צריכים לדעת שיש אנשים שעושים מעשים לא ראויים, ולא צנועים, ואסור להם לתת להם לעשות מעשים כאלו. אנחנו הרי מתמודדים עם מציאות של מחללי שבת, ולא מנסים להסתיר מהילדים שלנו מציאות כזו. או לדוגמה אנחנו מתחנכים

קומי והזדעזעי ארץ!

אחי ואחיותיי, בשעה קשה זו בה נתגלה כי רבים מאחינו ואחיותנו ברחוב החרדי נפגעו והושחתו ע"י אדם רשע עלינו לתמוך ולחבק כדי לסייע להם ולהן להתמודד עם הכאב והזיכרון שישארו איתם לעולמי עד.

הצורך למנוע ולהעניש את הפושעים הוא לשם קיום המצווה החשובה "ונשמרתם מאוד לנפשותיכם"

זהו זמן התעוררות מיוחד, שבו צריך לעמוד במצווה הגדולה ולהגן על בני ובנות ישראל ולהוקיע את מי שמנסה בשם כוח וכסף וחילול השם לפגוע בנפגעים ובנפגעות.

"כל שונעשה רחמן על האנזרים, לסוף נעשה אנזר על רחמנים"

מ. מיכאלי

יש למי לפנות- קו הסיוע של "תהל": נשים - 1202 | גברים - 1203
קו הסיוע של "מגן": 02-6222188

בס"ד
הרינו
הכ
הדב
וק"ו
נ.ב.
ידוע
זאת
ל
הפיקו
אנשים
הרבני
כשרים

שפ"ב
נים
פ"ב
ם
ם
ים
די
ת
ים

"דררידה"

בס"ד

עם פרסום דבר מותו של הסופר ואיש החינוך חיים ולדר, עוברים על כולנו ימים קשים. ערכים עליהם התחנכנו וגדלנו מתנגשים האחד בשני.

מצד אחד ערכי הצניעות והקדושה היקרים כל כך לליבנו, מצד שני איסורי לשון הרע והלבנת פנים. בכל אחד מהצדדים מדובר בדיני נפשות רח"ל ואין להקל ראש באף אחד מהם.

בדף הזה ננסה לערוך מעט סדר בנושא:

בית דין צדק מיוחד הוקם על מנת לברר את העדויות הרבות שהצטברו, עדויות על העבירות החמורות ביותר בתורה: בנשים, נערות וילדים. במקביל, רבנים מתוך הציבור החרדי קיבלו עדויות שנבדקו ונחקרו היטב וחוזקו בהוכחות נוספות חד משמעיות והוא נמצא אשם על ידי בית הדין ללא כל ספק.

התורה הקדושה רוצה שנתייחס לעבירות כאלו בחומרה גדולה ואומרת לנו שהן נחשבות רצח ממש: **"כִּי פֶאֶשֶׁר יָקוּם אִישׁ עַל רֵעֵהוּ וּרְצָחוֹ נָפֶשׁ בֶּן תְּכַבֵּר הוּא"** (דברים כ"ב). כל שכן כשמדובר באדם שנמסרו עליו עדויות רבות כ"כ שהיריעה קצרה מלהכיל, מאידך הרגש הטבעי האנושי הוא לשתוק כעת, כמאמר "אחרי מות קדושים אמור", הנפש מבקשת למצוא נקודות זכות ולהתמקד בדברים הטובים שעשה. אך התעלמות מהמעשים כמוה כרציחה נוספת של נפשם המיוסרת של הקורבנות והיא בבחינת חטא חמור של **"לא תעמד על דם רֵעֶךָ"** ופגיעה בטוהר המחנה.

רמב"ם הלכות סנהדרין פרק כ"ד הלכה ה': **"וכן יש לבית דין בכל מקום ובכל זמן להלקות אדם ששמועתו רעה והעם מרגישים עליו שהוא עובר על העריות והוא שיהיה קול שאינו פוסק"**

תפץ חיים הלכות לשון הרע כלל ז' סעיף ה': **"וכל זה שדברנו הוא בסתם איש ישראל, אבל אם (י) נתחזק מכבד בלאו הכי לאדם רשע, מפני שנתפרסם עליו כמה פעמים, שעבר בשאט נפש על אסורין הידועין לכל ישראל, שהוא אסור... וכיצא בזה, על איש כזה מתיר לקבל לשון הרע"**

הפרשה המייסרת עוררה כמה שאלות שחשוב לתת עליהן את הדעת, נביא פה את העיקריות מביניהן:

א. אני מכיר/ה את ולדר, נעזרתי בו המון, יש לו לב טוב ומעולם לא נפגעתי ממנו.

חיים ולדר תרם תרומה משמעותית בכל הקשור לתחום החינוך והייעוץ ועשה מעשי חסד רבים. יחד עם זאת, יצר הרע שבו הוביל אותו למקומות שאין הנייר סובלם. אנשים הנוטים לנצל את מעמדם ותפקידם לפגיעה בנשים, נערות או ילדים לא נראים כלפי חוץ בהכרח כאנשים רעים ורשעים. בני אדם יכולים להיות אכזריים במעגל אחד של חייהם ודמויות מופת במעגל אחר.

ב. נערך לו משפט שדה בתקשורת החילונית, אין לי אף אמונה בתקשורת הזו.

לצערנו, התקשורת החרדית לא עוסקת בנושאים אלו מטעמי "הרחק מן הכיעור ומן הדומה לו", אך כתוצאה מכך הכיעור הולך ומתגבר במחנינו ואין פוצה פה ומצפצף. אמנם כלי התקשורת החילוניים לא "חשודים" באהבת חרדים, אך חשוב לזכור שבמקרים של פרסום תחקיר כזה יש בקרבם חסמים רבים ובראשם מחלקה משפטית מיוחדת שמאשרת את הפרסום, אחרי בדיקה מעמיקה שיש בסיס ראיתי חזק מאד שמגן בעתיד מפני תביעת דיבה יקרה.

ג. למה הם נזכרו עכשיו להתלונן? איפה הם היו כל השנים?

פגיעות מסוג זה לרוב נעשות במחשכים ובסתר וכרוכות בתחושת אשמה נוראית וקשה של הקרבנות. לוקח זמן רב ולעיתים חיים שלמים כדי לעבד את הפגיעה ולאזור כח ואומץ לדבר. בפרט כשהפוגע הוא בעל כח ושררה היכול להשתיק את הקורבנות במשך שנים רבות. מילה שלו מול מילה שלהם. הקורבנות חוששים מכך שלא יאמינו להם ושותקים.

ד. אסור לדבר או לקבל לשון הרע, הלבנת פנים היא רצח לכל דבר.

השתיקה מול מעשים אלה מהווה סכנת נפשות חמורה ומול חייו של פוגע יש לעיתים עשרות ואף יותר נפגעות ונפגעים שחייהם נהרסו, לכן מדובר בלשון הרע שהוא לתועלת.

כציבור חרדי האמון על ערכי הצניעות והטוהר לא נוכל לשתוק מול פריצת כל חומות הקדושה ביד גסה על ידי מחנכים ורבנים שאמורים להיות מופקדים על החינוך הטוהר של בנותינו ובנינו.

ה. אז מה עלינו לעשות?

עם כל הצער שבדבר, עלינו להבין ולהודות שיש בקרבנו חוטאים ופוגעים וכתוצאה מכך גם קורבנות ששותקים וחייהם אינם חיים. מוטלת עלינו חובה לייצר תחושה של אמון בנפגעות ובנפגעים ולאפשר להם לדבר את אשר על ליבם בלי חשש שישפטו אותם ושםם ייהרס. כהורים מוטלת עלינו החובה לדבר עם ילדינו על מוגנות ושמירת הגוף והנפש.

"ובערת הרע מקרבך והיה מחניך קדוש"

ליבנו עם הקורבנות והנפגעים.

אנחנו מאמינים לכם!

**כולנו מאמינים
לנפגעות ולנפגעים**

הפרשיה המיסית מעוררת מגוון תחושות לא קלות. כאב, חוסר אונים, חוסר אמון. בדף ההסבר שחולק שבוע שעבר, וגענו בשאלות שהתעוררו בבתיים וברבים ובפרט על איסור לשון הרע ומקומו ביחס לפרשה. בדף זה תוכלו למצוא את דעתם של גדולי ישראל כפי שהתבטאו בשבוע האחרון:

[illegible]

חורב"צ מוצפי (כ"ו סבת, תשס"ב):

[illegible]

הרב דוד לייבל, ראש רשת חבוללים "אחוזת התורה" בדברים שאמר לתלמידיו
(ב"ד טבת, תשס"ב):

[illegible]

חרב אליהו אברול, ראש אבות בתי הדין בירושלים לשעבר ורב שכונת בקעה בירושלים
(ג' שבט, תשס"ב):

[illegible]

הרב אהרן בוטבול, ראש בית החוראח ייביע אומה,
כמי שאמר ברדיו "קול ברמה" (כ"ו סבת, תשס"ב):

[illegible]

הרב אליהו טאדיר פייבליון, בשיעור לתלמידיו (א' שבט תשס"ב):

[illegible]

הרב יוסף יצחק ג'ייקבסון - רב קהילת "אור חיים" בטונסי בש"ע
בעקבות הפרשה (א' בשבט, תשס"ב):

[illegible]

ניתן לעשות את שיעורי הולמס על הרוב באמצע 13:30-15:00.

השיעור נוסק ביחס החומר של הדליקה לבטיחות והחשילות).

התרכזו הישראלים למנוחה וזמן קצת רב פורקני לכל הסגלים וכך התעצמה בקהילה התחרות בכל הקשור לגיוס השולחנות.

מס' הקו החם הוא: 1700-700-848

Windows: info@winlab.org

• १६४ •

Support@magen-israel.org

הסופר ואיש החינוך חיים ולדר הושעה מרדיו 'קול חי'

שורת עדויות על התנהלותו של הסופר החרדי, איש החינוך, חיים ולדר - הובילו להשעייתו מתחנת רדיו 'קול חי'; ב'אפשר עד' הסירו את ספריו; ולדר מכחיש בתוקף את כל הטענות (חדשות)

כיצד השבת | ינואר 2019

חיים ולדר (פיקוח חסידים)

עדויות קשות שפורסמו על התנהלותו של הסופר החרדי, איש החינוך, חיים ולדר - המכחיש בכל תוקף את האשמות כגדו - הובילו להשעייתו מהגשת תוכניות השבועיות, "עצות מהחיים" ברדיו 'קול חי'. בנוסף, לפי הדיווח ב'הארץ', רשת 'אפשר עד' הסירה מהמדפים את ספריו של ולדר.

הרקע לכך הוא תחקיר שפורסם ב'הארץ', על-ידי אהרן רבינוביץ ושרה אלק, ממנו עלו שורת טענות חמורות כנגד התנהלותו של ולדר, והחשש כי התנהג בצורה שאינה הולמת כלפי מטופליו. לאחר פרסום התחקיר פורסמו סיפורים נוספים ברשתות החברתיות אך לפי שעה לא הוגשה תלונה במשטרה כנגדו, והמשטרה לא כתבה בבדיקה.

מוקדם יותר היום הודיעה רשת 'אייכלרס', רשת ספרים גדולה בניו יורק, כי היא מסירה את ספריו של ולדר מהמדפים. יצוין כי עדיין לא ברור האם ימשיך לפרסם את ספריו ב'יתד נאמן' או שמא יבקש להשעות עצמו עד לבירור העניין.

חיים ולדר, בן ה-52, נחשב לסופר החרדי הכי מצליח ולאיש חינוך המשמש כגורם טיפולי. הוא כתב עשרות ספרים, שמוכרים בכל בית, חרדי ודתי. בנוסף, הוא בעל טור מצליח ב'יתד נאמן', ואחראי על המרכז לילד ולמשפחה מטעם עיריית בני ברק המסייע לנוער בסיכון.

עורכי דינו של חיים ולדר, מיקי חובה וגיא שמר, מסרו בתגובה לתחקיר ב'הארץ' כי "מרשנו מכחיש בשאט נפש כל טענה להתנהגות בלתי ראויה מצדו. המדובר בטענות כזב שיסודן בשקר ונסיעות כדי עלילת דם ממש. הטענות המוצגות אינן ראיות להתייחסות שכן אין ביטן לבין המציאות דבר. מר ולדר הוא סופר חינוכי שהקים בבני ברק את מרכז הילד והמשפחה ומאז משך עשרות שנים מקדיש את חייו ופועל לקידום, טיפוח ושמירה על רווחת הילדים וזכויותיהם בכלל ובמסגרת החרדי בפרט. על פעילותו יוצאת הדופן לטובת אלפי ילדים קיבל את פרס 'מגן הילד' שהוענק לו על ידי ראש הממשלה.

"במשך השנים ניהל מר ולדר מאבקים לטובת ילדים שסבלו מאלימות והתעללות, וכתוצאה מכך חברו להם גורמים ששמו להם למטרה לכעו בו, ובידו ראיות לחלק מהניסיונות הנטלים להכיל את מרשנו. כחלק ממלחמתו לטהר את שמו עבר מרשנו בדיקת פוליגרף, הכחיש הטענות, וכצפוי נמצא דובר אמת בכל השאלות. מרשנו נחוש לא לאפשר פגיעה בו או במלוא הנימה ויאבק על שמו הטוב בכל האמצעים החוקיים העומדים לרשותו.

שעה קלה לאחר הפרסום הודיע חיים ולדר כי "החליט לקחת פסק זמן מכל עיסוקי הציבוריים בכדי להתפנות למאבק לטיהור שמו ולהקדיש את זמנו למשפחתו בעת הזו". עוד נמסר מטעמו כי "חיים מודה מכל לב לכל אלה המביעים תמיכה ואמון".

בגיל 53; הסופר חיים ולדר ז"ל הלך לעולמו

בשעות הצהריים התקבלה הבשורה על פטירת הסופר החרדי חיים ולדר ז"ל שנמצא ללא רוח חיים ליד קבר בנו, והוא בן 53 בלבד; חיבר ספרים רבים לילדים ומבוגרים ושימש כיועץ חינוכי; לפני מספר שבועות פורסם נגדו תחקיר על התנהגות לא הולמת (דיין האמת)

89% | כיכר השבת | שחקן נ-ל"ה נאלח חספ"ז | 21.09.22

הכנדה פורסמה ב-ל"ה כנונה חספ"ז | 21.12.21

חיים ולדר ז"ל (מימין: פנחס יעקובי)

הלם בעולם החרדי: בשעות הצהריים (שני) התקבלה הבשורה הקשה כי הסופר החרדי חיים ולדר נמצא ללא רוח חיים סמוך לקבר בנו ז"ל, והוא בן 53 בלבד בפטירתו.

חיים אליעזר ז"ל, נולד לפני 53 שנים בעיר חיפה, לאביו הרב שלמה ולדר שיב"ל ולאמו מרת פנינה פול. בשיבה קטנה למד בשיבת "משכן יעקב" ובישיבה גדולה למד בשיבות "קול תורה" ו"כנסת חזקיהו".

לאחר נישואיו עבר להתגורר בבני ברק, שם החל את דרכו החינוכית כאשר לימד בתלמודי תורה בבני ברק, במקביל החל להוציא ספרים לילדים, תחת השם "ילדים מספרים על עצמם", בעקבותיהם הקים את רשת הקייטנות בשם זה.

לפני מספר שבועות הושעה המנוח ז"ל מהגשת תוכניתו השבועית ברדיו 'קול חי' בעקבות עדויות חמורות כי התנהג בצורה שאינה הולמת, שפורסמו בעיתון 'הארץ'. חיים ולדר ז"ל הכחיש בנחרצות את כל מה שיוחס לו, ואף הודיע כי 'החליט לקחת פסק זמן מכל עיסוקיו הציבוריים בכדי להתפנות למאבק לטיהור שמו ולהקדיש את זמנו למשפחתו בעת הזו'.

היום, כאמור, הוא נמצא ללא רוח חיים ליד קבר בנו בבית העלמין טעלה בנסיבות טראגיות והותיר את הציבור בהלם גדול.

ולדר, כתב במשך שנים רבות - החל משנת ה'תשנ"ב ב'יתד נאמן', ביטאון התנועה הליטאית 'דגל התורה'. תחילה פרסם את הטור 'מול המראה' שעסק בסוגיות מהעולם החרדי ובהמשך, בשנת ה'תשע"ג, החל לפרסם את הטור 'אות חיים' במוסף 'יתד השבוע', שעסק בענייני חינוך ואקטואליה.

בנוסף, הוא שידר תוכנית שבועית בשם 'עצות מהחיים', תחילה ברדיו 'קול ברמה' ולאחר מכן ברדיו 'קול חי'.

בשנת ה'תשנ"ח ייסד בבני ברק את 'המרכז לילד ולמשפחה', שהיה למרכז טיפולי ייחודי, לילד ולמשפחה החרדית, תחת האגף לשירותים חברתיים של עיריית בני ברק. על פעילותו למען ילדים ונוער הוא קיבל בשנת ה'תשס"ט את פרס ראש הממשלה 'מגן הילד' מטעם המועצה לשלום הילד.

במהלך השנים, חיבר עשרות ספרים לילדים, לנוער ולמבוגרים, וספריו הפכו לרבי מכר בעולם היהודי כולו ותורגמו למגוון שפות.

בשנת ה'תשע"ט, איבד את בנו בכורו, ר' צביקי ולדר ז"ל, והוא בן 28 בלבד. פטירת בנו הגדול אליו היה קשור מאוד, לאחר ההתמודדות הממושכת עם המחלה הקשה, שברה את לבו.

הוא הותיר אחריו את רעייתו ברכה שתחי', בנים ובנות, חתנים ונכדים.

הלווייתו תצא בשעה 19:30 מביתו ברחוב שמעיה 3 בני ברק לבית החיים טעלה בפתח תקווה.

חיים של שתיקה

אני רק רוצה לחבק כל אמא ואמא ולספר לה שגם עלי עבר לילה בלי שינה ונ'עמלתי בין הילדים בישיבה לבין אלה שבבית, בשביל לנסות להבין ולהכיל ולהדהות - אתי קצבורג מדברת על השעות שאחרי פטירת חיים ולדר (דעות)

27 | אתי קצבורג | כפר המכנה | 30.12.21

(מיוזם מאתר נעם)

אין לי כוח להיות אמא מכילה בימים האלה. אין בי אנרגיות לשמוע המוני תובנות בשקל של כל מיני יועצים, ש'עושים סיבוב' על המקרה שלא יורד מסדר היום ושואבים הנאה מללמד את ההורים אין לחנוך ולמנוע את הטרדיה הבאה.

אני רק רוצה לחבק כל אמא ואמא ולספר לה שגם עלי עבר לילה בלי שינה ונ'עמלתי בין הילדים בישיבה לבין אלה שבבית, בשביל לנסות להבין ולהכיל ולהדהות.

וכתאום לשמוע על פחדים שלא ידעתי על קיומם ועל האופן בו הבוגרים שלי מסתכלים על החיים ומנתחים אותם ורוצים לשמוע מה אבא ואמא שלהם חושבים, זה לא פשוט.

ולפתע מתגנבות גם מחשבות של משיח, אבל לא מהקטע המיסטי המלחיץ, אלא יותר בסגנון של 'תבין, בן דוד, אתה לא יכול לתת לנו להתמודד בעולם שאף אחד לא עבר כזה לפני, כשאין שום כלים ושום אמת. בוא כבר'.

בכל פעם שדברים כאלו קורים, אני מתחברת לשיר של שולי רנד - 'ריבוננו של עולם, אם נדבר גלויות, לפעמים אין לי כוח בעולמך להיות'.

פעם חשבתי ששולי כופר, אבל כשהזמן עובר, אני קולטת כמה עומק יש פה, כמה - ובכן, אמת.

אנחנו כך כך קטנים ומפוזרים ושטחיים. מעריצים כסף וכבוד והצלחות ונוצץ, בתוך עולם שכלום בו לא יציב: לא כסף, לא כבוד. מאום.

אתמול הרגשתי בסרט מדע בדיוני עם סוף מר, כשטון של מלל לא נחוץ, מלא גועל ושטנה, הסתובב סביבי כמו ג'וקים.

כמה כוחות נפש צריך כדי פשוט לשתוק, לא להביע דעה ועוד לעגן אותה מהמקורות, לא לעשות דין לעצמנו. בינינו, אף אחד לא יודע מה היה. גם אם יש לכם טיעונים בשלושה העתקים, יש פה 2 צדדים והראיה שלנו מצומצמת עד עיוורון. אז כשאין משו אחר לומר, פשוט כדאי לשתוק ולהתכנס פינמה, בדיוק כמו שלא ננפץ כשיש קשת בשמיים, שעצם קיומה לא מסמן טובות, אלא כל אחד יודע בשל מה הסער.

גם פה, אנחנו חוטפים מכה אחרי מכה כמו שוק חשמל ובמקום להבין איפה חלקנו בפנים (בבית, בהסברה לילדים, בפגמים שלנו) - אנו עטוקים בתיקון חוצות עם הכלים הרבים שיש לרשותנו ואין בהם הגבלת מילה או צנזורה.

די. נמאס.

ושוב חיבוק לאמהות. קבוצתי.

הגל הזה יעבור בסוף, קצת נוריד ראש בשקט, נפיק את הלקחים שלנו ונבוא מוכנות יותר לגל הבא.

אלילות אנושית; הפתח לאסונות כבדים מאד

בין קדושת החיים ופולחן אישיות, על נשמה ונשימה שאנו זוכים, ועל התערבות מלאכותית ובגידה בהחלטת הבורא לתת לנו נשמה וחיים. הרב אברהם בורודיאנסקי בטור השבועי (טור)

8 | הרב אברהם בורודיאנסקי | ניסן השנת | כ"ז בשנת | 31.12.21

(צילום: שאנטסטוק)

בשיחה שמסרתי השבוע בפני תלמידיי התבטאתי שאני מתלבט האם הטרגדיה שחווינו השבוע בציבור החרדי היא הראשונה מסוגה ברמת העוצמה והמכה שהיא חוללה והשליכה על כמות כה גדולה של אנשים ברגע אחד, או רק אחת מהגדולים.

המלכוד הפנים מגזרי שנוצר הוא כה מורכב, שאפילו ברגעים אלו בכותבי שורות אלו אני חש ממולכד בכל מילה שאני כותב. הלואי ויכולתי לכתוב בחופשיות את דעתי ולא הייתי נפסל בין כך.

הילדה אלטע פיקסלר ע"ה שנלקחה לבית עולמה רק לפני חודשים בודדים וסיפורה התפרסם בכל העולם היהודי, היא אנטיזה מוחלטת לאירוע שהתרחש השבוע, ילדה קטנה שנולדה משותקת והוריה וכל העולם נאבקים על הזכות שלה לחיות עוד כמה נשימות בעולם הזה ולא לנתקת מהמכשירים, וכשביט המשפט הבריטי מחליט לרצוח אותה, רגעי הניתוק מהמכשירים דמו להוצאה להורג, על אף שמדובר בילדה פגועה ומשותקת בחלק משמעותי מגופה.

הגאון רבי נחום פרצוביץ זצ"ל שכב כצמח בערוב ימיו, אבל כשמצבו התדרדר התכנסו המונים בהיכלי הישיבות להתפלל על הצדיק שימשיך להיות בעולם הזה הגם שאיננו מתפקד.

מתנדבי ארגוני ההצלה הרבים העוזבים את משפחותיהם באמצע סעודות שבת וחגים, באמצע ליל הסדר ותקיעת שופר, עולים על הרכב ביום הכיפורים ובשבת כדי להציל חיי אדם במסירות.

המשותף לכל אלו זו קדושת החיים, המלחמה על עוד נשימה ונשימה, כל בוקר אנו מודים לבורא עולם ואומרים לו: "מודה אני לפניך מלך חי וקיים שהחזרת בי נשמתי בחמלה רבה אמונתך" תודה על הנשמה שבחרת שוב להחזיר לי, ומי שזוכה להכיר בחסד הזה אז הוא זוכה לברכת "ואתה עתיד להחזירה בי לעתיד לבוא", אבל מי שבוגד בחסד הזה ודואג בכוח לא לקבל את הטובה של הנשמה שניתנה בו, ובאופן מלאכותי וזיום מחזיר את נשמתו ליצרה, הוא איננו בקטגוריה זו.

כאשר אנו נוסעים לרשב"י, איננו נוסעים להתפלל לרשב"י, אלא לבורא עולם שבזכות הרשב"י נזכה למילוי בקשותינו. כאשר אנו באים לאדמו"ר או לרב אנו רוכשים לו את הכבוד, לא בזכותו, אלא בזכות התורה שהוא לומד. הגוף שלו איננו מכובד בעינינו, הגוף הוא פגרים מתים, אבל גוף שלומד תורה ומקיימה יש לו דין של ספר תורה.

פולחן אישיות וסגידה לאדם באופן ספציפי זוהי נחלת הנצרות והאסלאם ומשיחי השקר. אין ביהדות סגידה לאדם יש סגידה לדרך התורה ולמי שעמל בה. כל הצרות הקשות והאסונות באמונה ועוד התחילו כשאנשים העניקו כוח אלילי וייחסו חשיבות וכוח לבן תמותה.

אדם שמקבל כוח מידי אחרים, אדם שאחרים סוגדים לו ומשתחוים לו, הוא נמצא במצב מסוכן מאוד, ובאותו הכוח של ההתבטלות של האחר הוא יכול לעשות מעשים קשים מאוד.

דומה הדבר לאדם המחזיק בידו האחת כוס מים של 180 מ"ל ובידו השנייה בקבוק של ליטר וחצי ומנסה להכניס את כל תכולת הליטר וחצי לכוס הקטנה, אין ביכולת הכלי להכיל את כמות המים הזו.

אדם שהופך לאליל ואחרים מאללים אותו, הוא הופך בעקבות הכוח הזה להיות לאט לאט חסר יכולת ורגישות אנושית. הוא מאבד את המידות האנושיות, את האינטליגנציה החברתית הבסיסית וכך הוא הופך מאדם לחסר אנושיות, נכות של ממש - הקנאה התאוה והכבוד מוציאים את האדם מהעולם! ככל שהאדם נעשה לאליל יותר ולנערץ יותר הוא בסכנה של השחתה זו גבוהה יותר.

קהילות, ישיבות, מוסדות, סמינרים, בתי כנסת, ועוד יכולים לאושש דברים אלו עם סיפורי זוועה שחוו בעקבות כוח לא אנושי שניתן למנהיגים/ רבנים/ יועצים/ מורים ומורות, ועוד על ידי קהילות/ תלמידים, דווקא אותו כוח הפך לחרב פיפיות בידם וליצול חולני ולא אנושי.

בפרשתנו אנו פוגשים במנהיג החזק ביותר בבני האדם שהיה לעם ישראל- משה רבינו! מיד בתחילת דרכו חשוב לתורה לספר לנו שמשוה רבינו הוא אדם רגיל בן למשפחה מוכרת, עם כוחות של אדם רגיל, ולכן באמצע פרשת וארא דחוף לתורה לספר לנו את תולדותיו של משה רבינו, וכך מסביר את הדברים הרש"ר הירש שמות (פרשת וארא) פרק ו פסוק יד:

"עדות - ייחוס זו נועדה אפוא לבטל מראש ולתמיד כל האלהה מוטעית, כל רעיון שוא על התגלמות האל בדמות אנוש. היא נועדה לקיים אמת זו: משה, גדול האדם בכל הדורות, היה אדם ורק אדם; ומעמדו לפני האלוקים לא היה מעבר להשגתם של אנשים בני תמותה"

אסונות פנים קהילתיים שהחריבו משפחות רבות וצילקו נשמות רבות, שהתרחשו בשנים האחרונות הצביעו על כך שהנפגעים ייחסו לפוגעים כוחות על מיוחדים, והפוגעים ניצלו את האנרגיות של הכוחות שהוענקו להם לביצוע זממם.

איך בכל אופן ניתן להתמודד עם כוחות שמוענקים לנו?

בתוכנית אות חיים • בדרך הישר והרצוי שהתפרסמה בתאריך י"ז במר חשון תשע"ה נאמרו הדברים הבאים:

"מצפון הוא מלשון מצפן – כלי המאפשר לאדם למצוא את הדרך הנכונה, לא לתעות לא לטעות וכן לתהות על מעשיו הוא. האם משהו מכיר כלי כזה הנולד על האדם עצמו?

אנשים בכל העולם מעצבים את השקפתם על פי הסביבה שהם מתגוררים בה או על פי חומר שקראו בעיתונים. רובם גם ישנו את דעתם על פי רגשותיהם ירחמו על האכזרי ויתאכזרו על הרחמן אם רק הוצג בצורה בלתי מחמיאה.

וישנו את הנימוס שאינו אלא מלבוש ומסיכה והתאמה לסביבה. בנימוס אין דבר וחצי דבר עם המצפון, וככל שהאדם מקפיד במסכתו כך הוא מזניח את תוכו. לא בחינם דווקא אנשי הנימוס הידועים ביותר – הגרמנים – התגלו כגדולי המרצחים בהיסטוריה האנושית.

המצפון היחיד שיכול להיות אמיתי הוא משהו שגדול וחזק משכלו והבנתו של האדם, מחויבות למשהו נשגב ולא ארצי. אמונה. יראת שמים. מחויבות לצו התורה וקיום המצוות"

הכותב הינו ראש ישיבת ברקאי חיספין

זוהי עת רצון: הגיעה שעת המעשה! // דעה

השבוע המטלטל שעברנו צריך להוביל אל המסקנה המובנת מאליה: כל נפגע הוא עולם ומלואו, והוא הדמות שאנחנו צריכים להגן עליה • עכשיו הזמן למעשה • טור אישי (חרדים)

61 | רפאל כהן | כיור מחנה | ליל נשמה | 02.06.22

(צילום: אהוד שטק)

השבוע שחלף היה אחד השבועות הקשים שידענו בחברה החרדית, ולצערנו ידענו לא מעט. זה היה שבוע שבו המאבק היה מוחשי, בין הרע ובין הטוב, ועדיין - רבים בחרו לנטות להקטין את גודל השבר ולהפקיר לגורלם מאות אלפי נפגעים, שקיזו שאולי דווקא ממעמקים ישמיעו קולות תחנונים הרבים והדוממים, שאולי דווקא אחרי ההלם תבוא התרופה.

חיים ולד הוא לא הסיפור. הוא רק דוגמה אחת מני רבות לטורפים החיים בקרבנו - בצינת המשחקים, בבית הכנסת, בשיבה ובסמינר - ופועלים בלי הפסקה כדי למצוא את הקורבן הבא. הם נראים לנו הטובים מכולם, ותוך כדי פועלים כדי לטמון לנו ולילדינו את המוקש שיפלוח את ליבנו לעד.

אדם שנפגע הוא אדם שנכשנו נכתמה, ועליו לעבור הליך ארוך ומייגע להשקיע את יסוריו הפיזיים. אדם שנפגע הוא אדם שאמונתו חטפה מהלומה, ולעיתים הוא נשאר עם המכה הקשה בהתמודדות פיזית ואישית. הגיע הזמן לשנות את המצב הזה, ולהראות את הדרך המוארת, לצאת מאפיליה לאורה. הגיע הזמן לומר לנפגעים: אתם הצד הטוב, והעתיד צופן לכם טוב.

עלינו, על כולנו, לצאת ולחבק את הנפגעים, ולומר להם בקול חד וברור: מה שהיה לא יהיה. לעמוד איתנים מול כוחות הרשע, שמנסים לכתר אותנו בכל פינה ולעצור את הפשע.

אחד העקרונות הבדולחים בתורה הוא שהנשמה קודמת לגוף. לפי תפיסה זו, אם בקורונה עמדנו והתפללנו איש איש במרפסת ביתו, שינינו מנהגים בני אלפי שנים כדי לשמור על גופנו - כאן זו הנשמה שמדממת, שזועקת בקול חריש, נשמה שצריכה תרופה. על הנשמה הזו חשוב שנשמור.

הגיע הזמן שכולנו ננקה מעלינו עקרונות שמסייעים לטורפים להמשיך ולצוד נפשות - ולהתעורר. אסור להמשיך להסתתר מהעולם עד הרגע בו המשפחה יושב עם הבחור לפני החתונה. אסור לחכות לעזרה שתגיע לפרקה. זה צריך להגיע מגיל ילדות, מהרגע שהילד מתחיל לשאול שאלות, ולהעביר את המסר לאט ובזהירות.

אם אתה אבא שהבן מספר לך סיפור על נגיעה לא רצויה של המלמד - תן לו את הביטחון לספר לך, תראה לו שכולך מקשיב, שאתה מאמין לו. ישנו פעמים רבות שילדים מספרים בכוונה חלק קטנטן מהאירוע כולו - רק כדי לבחון את תגובת הוריהם. כאשר התגובה שלך כאבא תהיה מכילה ומחבקת, אתה תציל את נפש בןך.

אם אתה רב קהילה שמגיעים לפתחך חשדות כגון אלו - תכיל אותם ואל תעלים אותם. לכל הפחות תעביר את הטיפול למי שמבין בזה, למומחים לטיפול בפיגועות, כאלו שכל פעולתם ולימודם הן רק למען הצלת נפשות.

אם אתם נפגעים, דעו שאתם לא אשמים. לא עשיתם דבר רע שמצדיק את מה שקרה לכם. אם זה מעמים לכם על הנפש, פנו לבקשת עזרה. יש הרבה מאוד שיוכלו לעזור לכם.

גם לתוקפים, דעו שיש לכם יכולת לתקן ולשנות, לכפר על מעשיכם. אל תתביישו לגשת לטיפול פסיכולוגי-רפואי, שכן הכל תחת חיסיון מוחלט, שייטיע לכם לעבור את ההליך הנדרש. תהיו בטוחים שתקבלו את כל הסייע.

אם אנחנו רוצים לשמר את "המחנה הקדוש", את אהבת השם פועמת, צריך לעשות מעשה. ישנם בתי דין לממונות או לשבת, עכשיו הזמן להקים בתי דין לפגיעות, כאלו שיוקמו בכל קהילה חרדית בארץ. במבנה בית הדין צריכים להיות רבנים ומטפלים, שישמיעו יחד תלונות, גם אם אנונימיות, ויידעו איך לפעול: איך להתייחס לנפגע, ואיך להתייחס לפוגע.

בנפשנו הדבר, ואין עת טובה יותר מהרגע.

הרוע, החרטה והטיפול; עולמם האפל של הפוגעים

מה חושב לעצמו הפוגע? מה הדרך הנכונה ביותר - לטפל בפוגע? • הצצה לעולמם המזעזע של פוגעים • וגם, ריאיון מיוחד עם אחד הדיינים הבולטים בטיפול בנושא (מגזין 'כיכר')

28 | ארי טננבוים | פסח הפגות | י"ח תשפ"ב | 20.01.22

לעיתים יכול לחוש לעצמו משהו, או משהו, שזה לא כל כך נורא לפגוע או חמור מכך, הוא בכלל לא חושב שזה משהו מסוכן. בכתבה שלפנינו נעסוק בנושאים הרגישים: מה עוברים הנפגעים, מה מרגיש הפוגע, עד כמה זה חמור לפגוע בזולת, ואיך מטפלים הן בפוגע והן בנפגע?

לאורך כל הכתבה איננו באים להצדיק אף אחד שעושה מעשה חמור שאין לעשותו. סוף דבר ובעצם – כבר בתחילתו – על האדם לשלוט בעצמו. ומי שיש לו בעיה - יתכבד וילך לטיפול, ובהקדם. הכתבה הזאת נכתבה במקום שבא להראות – כי גם אם משהו פגע, חס ושלום, יש לו דרך להתמודד. אפשר לצאת מזה ולטפל ברצונות ובדחפים ולחיות טוב יותר, נקי יותר.

שוחחנו עם מומחים ועם האנשים שפגעו וטיפלו בעצמם, וכעת הם מוכנים לסייר לנו באומץ מה הם חשבו, איך הם טיפלו בעצמם ועד כמה זה כדאי, לגוף ולנפש. זה לא היה קל. הבושה מדברת בעד עצמה. אבל מתוך תחושת שליחות ועזרה לאי מי מהקוראים הם הסכימו להעריאין.

עוזרים בלסור מרע – לא בעונש

תחילה, אנחנו משוחחים עם הדיין הגאון הרב אהרון ירחי, רב שכונת מקור ברוך בירושלים וחבר בית הדין 'עיני ישראל', אחד הדיינים הבכירים כיום בציבור החרדי שמתעסק רבות בנושא הפגיעות.

תחילה, אנחנו שואלים מה עושה בית הדין כאשר מגיעים לפתחו מקרים של פגיעות. "דבר ראשון אנחנו עסוקים בלעזור לאדם לסור מרע", אומר הרב ומדגיש, "איננו באים להעניש, אנחנו לא סנהדרין. כאשר מגיע אלינו מקרה, אנחנו דבר ראשון נשמע את העדויות. ברגע שהן מבוססות אנחנו קוראים לפגוע ומציעים לו שתי אפשרויות. האחת: אתה מתרחק 'מזירת הפשע', השנייה: עזרה טיפולית".

י"א חשוון תשפ"ב: הרב אהרון ירחי, דיין גאון רבני מקור ברוך

"הגיע אלינו משנים בישיבה ששמענו עליו שהוא פגע", מספר הרב ירחי בטשטוש פרטים, "אמרנו לו אנחנו לא ששים לרוץ למשטרה וגם כבוד המשפחה חשובה לנו – תחילת האם אתה רוצה לקבל על עצמך דרך תשובה או להמשיך להכחיש. הוא הודה שהוא נפל. ראשית אמרנו לו – תעזוב את המקום. כאשר בכלל לא מעניין אותנו פרנסה – לא פרנסה. דבר שני: אתה חותם אצלנו שאתה בא אלינו כאשר נקרא לך לדעת באיזה מצב אתה נמצא. דבר שלישי: אם עוד פעם אחת אתה נתקל בדברים האלה ונכשל בהם – אנחנו נפרסם את המקרה שלך בכל מקום אפשרי."

“במקרה הזה – הוא אכן עזב וכפי הנראה כעת הוא השתכר. וגם כאשר הוא רצה לחזור אחרי תקופה להיות משניח – לא אפשרנו לו בשום אופן”.

מי אמר שהוא לא פוגע במקומות אחרים בהם הוא נמצא כעת?

“אנחנו עוקבים אחריו. הוא גם יודע שברגע שנשמע עליו מקרה אחד קטן – נפרסם עליו בכל הכלים העומדים לרשותנו. ואדם שבאמת עושה תשובה רואים את זה עליו – וזה המטרה האמיתית שלנו בבית דין. המטרה שלנו לא להעניש על העבר אלא לטפל בעתיד”.

הרבנים שולחים לטיפול במכון מיוחד לזה?

“בוודאי. הם צריכים להראות לנו הוכחות שהם מטפלים בעצמם”.

יש אנשים ששוב חוזרים על מעשים שכאלה?

“לצערו יש חלק שכן ואז פרסמנו עליהם, כמה שיכולנו לפרסם”.

ומה אומרים בבית דין לאנשים שמתביישים לתקן את מעשיהם?

“בוא תתקן את מה שעשית. אל תאבד עצמך לדעת. עמוד מול כל קהל ועדה ותניד 'חטאת', עויתי ופשעתי. אל תלמדו ממני. איזה קידוש ה' זה יכול לעשות. איזו כפרה נפלאה זה יכול לעשות לו ולנפגעים”.

יהיה מישור מהחברה החרדית שפגע ויניד בקול וברבים 'פגעת', אל תלמדו ממני?

“אין דבר כזה חרדי שהוא לא בשר ודם. הוא לא מלך. הוא אנושי כמו כל אדם בישראל ובכלל, וגם לו יש יצרים. אם הוא לא ישתמש בחסימות שלו – הוא ציץ לשאול תחתית”.

לא להדחיק – לדבר ושוב לדבר

אז איך ניתן למנוע מקרים כאלה?

“צריך להגיד מפורש: אנחנו לא חסינים מכל הדברים האלה. לא בכלל שאנחנו חרדים ומניחים תפילין אנחנו חסינים – הרי כל הדול מחברו יצרו גדול ממנו”.

כמה מקרים כאלה מגיעים לבית דין בשנה?

הרב ירחי נאמן אנוח ארוכה וכואבת...

מה הפתרון?

“אדם שרואה שיש לו נטיות כאלה שילך לטיפול וירחיק את עצמו מכל מכשול. כי אם ימשיך בדרכו שכזו סוכו להגיע לשאול תחתית”.

אין אצלנו בית דין מיוחד לעניינים כאלה המוסכם על כל הציבור, אני מעיר...

“יש הדחקה מאוד גדולה. אין טעם להגיד 'אין כאן כלום'. אנחנו בשר ודם וצריך להתמודד עם זה. זה לא רק אצלם (אנשים שאינם שומרים תורה ומצוות לעת עתה. א"ט), אני לא רואה בזה 'חילול ה' להגיד שיש את זה אצל החרדים. בוודאי שיש את זה אצל החרדים. אם לא היה את היצר הספיציפי הזה – לא היו ילדים בעולם. אנחנו עשויים מפלדה?! אנחנו עשויים כמו כולם”.

איך ניתן למנוע את המקרה הבא בחברה שלנו?

“אנחנו צריכים להעצים כל מקרה כזה שלצערנו קרה ולהגיד 'אם בארזים נפלה שלהבת' – תזהרו גם אתם. אם אדם מפרסם שנתן דרך חיים להרבה אנשים לא יכל להתמודד – עלינו להזהר פי כמה. ברגע שיידעו את הדברים האלה בחברה שלנו ויתפרסמו האנשים שמטפלים בזה ועוסקים בזה אנחנו נצליח למנוע יותר ויותר מקרים”.

“למה לא שמים אנשים שישמרו במקומות?”, מוסיף ושואל הרב ירחי בכאב לב, “יש כל מיני סוטים שמוציאים שם פורקן עם נערים וילדים. והרי מי שכונע הוא נכנע וזה מגלל עצוב. למה שלא נעצור את זה? למה להדחיק את זה?”, שואל הרב ירחי ושאלתו מנסרת את חלל האוויר.

“אם תעשו משהו ותצילו יהודי אחד – הכל כדאי, מסכם הרב ירחי”.

"פוגע בקודש הקודשים"

את הרב אשר מלמד, יו"ר ומייסד המרכז הישראלי למעגנות, קצין משטרה לשעבר, 22 שנה בתפקיד רב משטרה, אנחנו תופסים לראיון קצר כשהוא בדרכו לכנסת לדיון מיוחד על יחסיה של המשטרה לנכבדים חרדים. עוד נדבר על יחסי משטרה – חרדים, אבל קודם אנחנו רוצים להבין מהרב מלמד מה מחוללת פגיעה אצל הנפגע – וגם הפוגע.

"פגיעה הינה רצת רצח של הנפגע", הרב מלמד נחרץ, "הגוף של האדם זה קודש. והמקומות המוצנעים הינם 'קודש הקודשים'. אף אחד לא יכול לגעת שם. גם לקודש הקודשים כהן גדול יכול להיכנס פעם אחת בשנה, ביום כיפור בקדושה ובטהרה מתוך צום. הכהן הגדול במקרה שלנו זה הבן-אדם עצמו. על הפוגע להבין מה זה לפגוע. הוא נכנס לקודש הקודשים של הנפגע – והפוגע מחלל אותו, ומשאיר אותו בטרומה לאורך שנים".

יו"ר תל אביב הרב מלמד, נגיד אגודת חסידי חסידות ויזמן (אנשים המעלים)

מה פעלת בהיותך רב במשטרה לתועלת הצפת הנושא החשוב הזה?

"כמי שבא מבית של שליחות היה חשוב לי להוביל תהליכים עמוקים בין המשטרה לרבנים וליצור אמון מלא, לכן הובלנו תהליכים עם עשרות רבנים שבואו וידברו עם מבקרי תחנות המשטרה. שירישו ששם זה הבית שלהם. אנחנו כאן בשבילכם".

בנוסף, הוא יזם אספת רבנים תחת הכותרת "זהויה מחנך קדוש" שכותרת המשנה שלה היה איך להתמודד עם פגיעים בחברה החרדית. הוא גייס 16 חוקרות חרדיות למשטרה שיסייעו בטיפול במקרים רגישים שכאלה. "מפקדי התחנות מעריכים אותן מאוד והן קוטפות פריטי הצטיינות פעם אחר פעם", הוא מספר, "הן יודעות את השיח, הן באות ממקום של שליחות. השליחות של החברה החרדית".

לפני שנתיים הקים הרב מלמד את עמותת המרכז הישראלי למעגנות בהדרכתו הצמודה של מרן הגאון קנייבסקי. בטרטון שהתפרסם נראה הרב מלמד שואל את הרב קנייבסקי האם לדווח למשטרה (ובכך ייתכן שהמשפחה הקרובה תיפגע) או לא לדווח (ואז ממשיכים הפגיעות). ענה מרן: לדווח – כי לולי מורא של מלכות איש את רעהו חיים בלעו – אבל בשקט, לדווח בלי פרסום נרחב.

מה ביכולתך לעשות כדי לא לפרסם פרשה בקול רעש גדול?

"אני נלחם שיהיה צו איסור פרסום, שיעצרו את הפוגע בארבע לפנות בוקר ולא באור יום לעיני אנשים – אחרת התיק ייטג. המשפחה לא תשתף פעולה. המשטרה סתם תירה לעצמה בדגלים. ברוב שאנחנו עובדים בצורה הזאת – עם כמה וכמה תחנות משטרה, לא כלום עוד קלטו את זה – אנחנו מביאים לידי פתיחת תיקים עבסופים יש מאה אחוז כתבתי אישום! אנחנו רוצים לצמצם את התופעה ולמנוע עד כמה שניתן את הבעיה מהשורש".

אז מה אתם עושים בעמותה כשנניע כזה מקרה?

"יש לנו מענה נרחב לכולם. אנחנו מטפלים בנפגעים, בהורים של הנפגעים, באחים. בנפגעים ובמשפחה של הנפגעים. אנחנו עושים הערכת מסוכנות לפגיע, יוצרים לו תכנית טיפול וכן מייצרים תוכנית מונגת נרחבות".

"צריך להכניס חובה מטעם המדינה של מורה וכל עובד סוציאלי ילמד על פגיעות", מוסיף מלמד, "כי כיום פסיכולוג קליני לא לומד דבר על פגיעות. אנחנו הולכים לפתוח קורס להכשרת מנחים בקהילה שיידעו לתת מענה למקרים כאלה".

ולמה שפוגע יבוא אליכם לטיפול?

"אנחנו בעמותה באים ואומרים: 'בואו אלינו, אל תפחדו'. אנחנו מקום קהילתי, וגם אם יהיה חובת דיווח אנחנו נעשה כל מה שאנחנו יכולים לעשות כדי שזה יהיה בשקט, כמו 'ועדות פטור' ועוד".

ועדת פטור, על קצה המזלזל, הינה ועדה המורכבת מכמה גופים ממשלתיים שבמהלכה דנים במקרים חריגים בהם המטפל לא יהיה חייב לדווח לרשויות על פוגע שבא אצלו לטיפול. לוועידה אין קו מנחה אחיד וכל מקרה דנים לגופו.

כמה פוגעים מגיעים אליכם כיום?

"זה שירות חדש שפתחנו לאחרונה וכבר יש לנו 12 פניות".

וכמה נפגעים פונים אליכם לקו החם?

"כעשרים נפגעים כל יום", עונה מלמד ומשאיר אותי בהלם. "זה מתחלק לשני שליש מהמגזר כללי ושליש בחברה החרדית, מה שאומר שבע שיחות ביום – שזה גם המון, מהחברה שלנו", הוא מסכם בכאב.

הליך בשם "צדק מאחה"

"כיוון ששבעים אחוז זה פגיעות בתוך המשפחה, אז גם אם הפוגע ילך לטיפול או יישב בכלא – הנפגעת/או המשפחה עדיין תראה אותו כל הזמן, בבית או בשמחות משפחתיות. איך אפשר לחיות ככה?!", שואל מלמד רטורית, "אנחנו באים בשיטה מיוחדת ושמה 'צדק מאחה', אם לא יהיה איחוי בן הפוגע לנפגע לעולם לא יהיה צדק וסליחה לנפגע, וכאן אנחנו באים ואומרים אנחנו נעשה איחוי. תהליך שחייב להיות בהסכמת הפוגע והנפגע.

"בהליך אנחנו יושבים עם הפוגע, מטבירים לו את הנזק שהוא עשה ועל המשמעות שהמעשים שלו הובילו. על זה שייכול להיות מצבים שבגלל זה הנפגעת/עם מחשבות אובדניות. לפעמים אנשים לא מבינים מה המשמעות של הפגיעה. הם עלולים לחשוב שזה 'רק' אקט רגעי, אבל אנחנו גורמים לו להבין את המשמעות של המעשה – בילד, בתא המשפחתי שלו ובקהילה שלו – ואז מביאים את הנפגעת/ת. שואלים אותו, מה אתה רוצה מהפוגע: האם בקשת סליחה או מכתב התנצלות, או אולי שיממן את הטיפול שלו, שיעשה עבודות למען הקהילה – וברגע שקורה האיחוי הזה והם נפגשים ביניהם והפוגע מבקש סליחה והנפגע סולח – זה רגע מיוחד. מרפא מאוד – לכולם".

מה מבין כל הרעיונות הללו – סליחה, מימון, עבודות למען הקהילה – הנפגעים/ות הכי היו רוצים שהפוגע יעשה?

"בקשת סליחה". עונה מלמד נחרצות. "הם צריכים שהוא יבין שהוא פגע בהם. זה הכל".

הם צריכים את הסליחה. חתמים: דנה לוינסקי-חאגניסטוק

איך אפשר למנוע, לדעתך, את המקרה הבא?

ראשית בהסברה ובשתי מישורים מרכזיים: היקף התופעה והיקף הפגיעה.

"היקף התופעה: 25 שנה המדינה כן דואגת לטיפול בדברים האלה – למה הנרי לא יורד?", שואל מלמד ומיד עונה: "כי אין הסברה בהיקף התופעה. יש מחקר במהלכו ראינו אוניברסיטת חיפה 15 אלף תלמידים ואחד מכל חמישה ילדים דיווח שהוא נפגע. זאת אומרת, כך אנחנו משערים, ישנם חצי מיליון ילדים פגועים – שאנחנו יודעים עליהם, מי יודע עוד כמה אנחנו בכלל לא יודעים.

"למה אין דיון חירום היום על פגיעות?" מזדעק מלמד ומיד עונה: "התשובה הכואבת שפגיעות הם שקופות. אם יש תאונת דרכים – כולם יודעו. אבל נפגע? לא מסתכלים עליו בכלל. לכן צריך להקים יחידה מיוחדת – לא מה שיש כיום במשטרה – לחקירת נפגעים. אנחנו נלחמים על זה שיהיו חוקרות ייעודיות שייטפלו בנפגעות כי זה לא מתאים לחוקר רגיל שיש כיום במשטרה.

"הדבר השני זה ההיקף של הפגיעות", מסביר מלמד, "כל בתי החולים לחולי נפש, זה בעיקר מפגיעות, כמו גם מחלת האנורקסיה, אפילו שריטות שאנשים עושים על עצמם מפגיעות, כמו שאמרה לי ילדה ששרטה את עצמה – זה הדרך שלי היחידה להוציא כאב. אם אנשים יבינו כמה חמור מה קרה למי שנפגע וכמה זה הרס לו את החיים – המקרים האלה לא יעברו על סדר היום וכך נצליח בעזרה לצמצם את התופעה".

מה חשוב לך לומר לקוראני לסיום?

"דעו לכם, יש מרכז כזה שמטפל בכלום באופן רב מערכתי. הן בנפגעים אך חשוב – גם בפוגעים. אנחנו נלחמים שיהיה לטיפול כמה שפחות פרסום כי אנחנו באים למנוע את המקרה הבא ולא את ההשפלה של כל המשפחה".

לא להצדקה – כן להבנת המחלה

"אני לא בא להצדיק את המעשים שלי". מספר ר' – "אני רק רוצה שתדע שמדובר במחלה. כמו שיש את 'המחלה הידועה' כך גם יש מחלה הזאת אצל אלפי אנשים נורמטיביים לחלוטין.

אפילו לספר מה הוא עשה ולמי הוא אינו מוכן להפיד. "זה עדיין כואב בי ומאוד אישי", הוא כמעט לוחש. "זה לא בא מרוע ולא מחוסר אנושיות". הוא אומר, "זה קרה לי כי היה לי – ועדיין יש לי באופן מסוים – את המחלה הזאת ופשוט לא טיפולתי בה בזמן".

והיום?

"היום, על אף הבושה, הלכתי לטיפול בעצמי".

אתה מרגיש שנושעת?

"כל יום שאני מחזיק מעמד ולא עושה 'שטויות' – אני מוחא לעצמי כפיים. כפיים על זה שעוד יום הצלחתי להחזיק ולהתמודד עם המחלה שלי. זה לא קל. זה לא פשוט. אבל אני יודע שזה בשליטה שלי ובה שהלכתי לטיפול עזרתי בעיקר לעצמי".

הסכמת להתראיין כדי להגיד אמירה לעולם, הבמה שלך:

"אם אתה הקורא מרגיש או חושש אולי שאפילו לא במודע אתה סובל מהמחלה הזאת – קח את עצמך בידיים. אנחנו בדור שחוץ מטכנולוגיה שיכולה להרוס כל חלקה טובה – יש בו, בדור שלנו, מטפלים נהדרים שכמובן גם ישמרו על דיסקרטיות מלאה ויטפלו בך בצורה הטובה ביותר.

"וכן, יש מרכזי טיפול בכל הארץ. כולל בני ברק ומאה שערים. פשוט צריך לברר במקומות הנכונים. אול דרך מכונים שעוסקים בנושא".

הסליחה שהצילה

"הראיון אתך נעשה בדיוק שנתיים אחרי שיצאתי מהכלא", אומר לי אבי (בדוי) שפגע בקרבות משפחתו במשך תקופה. "סגירת מעגל מעניינת".

"פגעתי באופן קשה במשך שנים", מתחיל אבי בסיפורו המצמרר, "אחרי שזה התגלה עברתי תהליך טיפולי במעצר בית במשך שנתיים. בהמשך קיבלתי חמש שנים בכלא. מהאני הרגיל עברתי לאנף טיפולי לעבריינים מהסוג שלי. הרבה מהם לצערנו הם דתיים וחרדים. שמות ידועים ואנשים מוכרים היו שם.

"אומנם בחרתי לעבור טיפול, אבל אחרי חמש שנים אני יכול לספר לך, הטיפול היה רק בשביל לצאת ידי חובה – הם לא באמת רוצים לטפל, הם לא מאמינים בזה".

למה?

"זה לא טיפול קל בכלל, בפרט שהאדם הוא חרדי. והמטפלים בכלל לא מתייחסים לעולם של הפגע. יש להם שיטה לא פשוטה בכלא והתקציב מהמדינה הוא רק לטיפול הזה".

מה השיטה שלהם?

"בכלא הכניסו לנו לראש: 'אתה עבריין'. דע לך את זה לכל החיים וכנראה שאתה מסוכן לכל החיים".

י"ח יוניסוז הגדול (פרוטו-מאסונוק)

מה הטיפול שהם מציעים?

"שיחות קבוצתיות. בין עשר ל-15 עבריינים עם הפסיכולוג והעל"סים. אחרי שנתיים שבמהלכן עשיתם כמה קבוצות טיפול - השתחררתי כשהייתי מרוסק לחלוטין. חיי המשפחתיים היו בכי רע. לצערי המשפחה מתפרקת במהלך ההליך המשפטי והטיפול, כשאין שימת דגש איך לחזק את חיי המשפחה. וברור שאין להם בכלל עניין לתת קשר לפגוע והנפגע".

אבי נעצר לרגע ומוסיף: "במהלך הכלא התדרדרו היחסים והאישה ביקשה גט והתגרשתי".

כמה זמן הייתם נשואים לפני כן?

"עשרים ושתיים שנה".

מה אתה מרגיש ברגעים שהיא רוצה גט?

"אין טעם לזדות. היא הייתה בשבילי הדבר שמחזיק אותי בחיים. בית הדין ממש בעד העניין של הנידושין. עדיף שהאישה תהיה גרושה ותבנה בית. קיבלתי על עצמי את הדינים הקשים האלה במשך שמונה שנים".

"לאחר שייצאתי מהכלא, אחרי כל הטיפולים והחקירות - שלא פסקו לרגע - אשתי רצתה לחזור אלי. אולי כי היא הבינה שגם לה אין מישוה אחר ממני ולי אין מישוה אחר ממנה. אתה צריך לבדוק את זה מולה. התחתנת שוב והלכנו לטיפול זוגי".

"כאן המטפיל נתן לי רעיון. יש אדם אחד שעשה כברת דרך ופיתח משהו חדש. שמו הרב אשר מלמד, תנסו את שיטת הטיפול שלו. הלכנו כמה פעמים, עברנו כמה תהליכים ועשינו כמה פגישות איך לגרום לי לחזור למשפחה מחדש".

היא רצתה תשובות

"לפני כמה חודשים", הוא מספר, "הנפגעת יצרה קשר - היא רצתה להיפגש איתי במסגרת הליך מיוחד שעושים בעמותה לנפגעים - 'צדק מאחור'".

למה היא רצתה להיפגש?

"אני חושב שהיא רצתה תשובות. להרגיש שלימה עם עצמה".

ומה עושים לקראת הפגישה המיוחדת הזאת?

"מכינים אותי מספר פגישות וכך גם אותה".

איך היה המפגש?

"זה לא היה קל בכלל. אחרי כל מפגש כזה אני חולה יומיים שלושה. אבל ראיתי בבירור שזה הריס אותה. זה הטיפול הכי טוב שהיה לי. אגב, זה החזיר אותי לחשיבה ראשונית שעדיף היה שהייתי נפגש להתעמת מצד החוק (עוד לפני שהוא נכנס לכלא. א"ט) זה היה פועל תיקון בדול לכולנו. שנים של טבל היו נחטכים. הייתי מבין אחרת, כי שראיתי אותה הבנתי אותה".

לא כולם היו מסכימים להיפגש עם מי שהם פגעו, בטח ובטח אם מדובר במשפחה קרובה

"זה נכון. יש קושי נפשי אבל זה היה חשוב לי מאוד. שמעתי ממנה את הדברים. מה שהיא רצתה לבטא ומה שהיא רצתה לקבל. ותדע לך: אם הקב"ה הביא אותי למצב כזה - הוא יעזור לי לתת לתקן את המצב הזה".

איך מגיעים למצב כזה?

"אנחנו אנשים נורמטיביים. זה הרבה פעמים אנשים נורמטיביים שהתדרדרו לפשיעה כי זה היה הכי זמין ואפשרי. זה היה מפלט לצרות של החיים שלא ידעתי להתמודד איתם. פשוט לא ידעתי לדבר, לבטא את עצמי במילים. המאטר עשה לי טוב בכך שלמדתי לדבר".

כמה זמן נמשכה הפגיעה?

"שנים".

ואיך היא הפסיקה?

"כאשר היא הלכה וסיפרה את זה לאמא שלה".

בת כמה היא הייתה כשסיפרה?

"בת שש עשרה".

יבואו אנשים ויגידו לי 'ארי, מה אתה נותן במה לאנשים שכאלה, שיתנצלו ויצטדקו', מה אתה היית עונה להם?

"אז אני מתנצל ומצטדק, אני שילמתי את חובי לחברה. פגעתי בקרובה שלי והייתי חייב לה. תדע לך שכל אחד שעושה מעשים כאלה יש לו סיזנים על מה שהוא עשה. שלא תחשוב שהוא במעמד ומצב של כבוד. הבושה הורגת".

ואיך מרגישים ביום יום?

"אני מרגיש שיש עלי אות קיץ".

אם אפשר לתקן - אני אתקן

כדאי ללכת לטיפול?

"ברור. זה לא כמו סמים או אלכוהול. גם במקרים האלה צריך טיפול אבל במקרה הזה של פגיעות, הבן אדם פוגע בזולת. הזולת נפגע מזה למשך שנים רבות".

כמה פעמים נפגשתם במסגרת "צדק מאחור"?

"ארבע פעמים".

תהיה מוכן לשתף אותי איך הייתה הפגישה הראשונה?

רגע של שתיקה ואז אבי עונה: "ישבנו במשרד של המטפל ואמרתי לה אני מבקש סליחה על כל מה שעשיתי".

איך היא הגיבה?

"היא חשבה לאורך השנים שאני מכחיש. הבנתי ממנה אחר כך שהיא חיה בהרגשה שהיא לא יודעת האם זה היה באמת או לא. ואז אני בפגישה אמרתי: 'קודם כל אכן זה היה, ניצלתי אותך'. קולו נחלש.

ומה הייתה תגובתה על המילים הישירות הללו?

"היא שמחה. נפתרו לה הספקות".

איך הרגשת אחרי הפגישה?

"הייתי מזועזע. זה היה לא פשוט לי בכלל".

איך אפשר למנוע ממעשים כאלה לקרות?

"כיום אין ברירה, חייבים לדבר על זה לפני כן. בציל שיחולטו הרבנים. האקמול של הדור שלנו זה שאנשים ילכו לטיפול".

איך אתה מרגיש כיום?

"אני בגאולה. בכלא היה סיוע. עד היום אני מנסה להתנתק מהסיוטים. אף אחד לא מכחיש את מה שהיה בעבר. הייתי בטוח שהיא לא תרצה להסתכל עלי בחיים והנה הפתעה שעשתה לשנינו רק טוב. היא קיבלה את סליחתה ואני הבאתי על עצמי גאולה".

מדוע הסכמת להתראיין?

"אפשר לעזור. ואם אפשר אני רוצה לעזור. ואם נגיע למצב שיעוד יהודי ינצל זה שווה עבורי".

בד"ה: הסופר חיים ולדר ז"ל הלך לעולמו בן 53

בשורה עצובה: הסופר הנודע ואיש החינוך המפורסם במשך שנים רבות הרב חיים ולדר ז"ל הלך לעולמו בגיל 53. ולדר חיבר למעלה משמונים ספרים למבוגרים וילדים וייסד את רשת הקייטנות "ילדים מספרים על עצמם"

74 תמונות

כ"ג טבת ה'תשפ"ב | 27.12.21 | 13:31

חיים ולדר | צילום: צילומסך

הוריר את האפליקציה הזאת והונה בתדמיה
מקור: | נבוהשקעה ששווה מיליונים: נכס נדל"ן
בשכונה החדשה של רחובות
מקור: | 12.6.4"הילד שאל מה מברכים על שקד מרק ולא ידעתי לענות לו"
מקור: | 12.6.4

ברוך דיין האמת: הלך לעולמו בנסיבות מצערות הסופר הנודע הרב חיים ולדר ז"ל והוא בן 53 בלבד בפטירתו.

חיים אליעזר ולדר ז"ל היה לדמות מפורסמת ומשפיעה בציבור החרדי בארץ ובעולם, היה ידוע כמי שחיבר שמונים ספרים לילדים ומבוגרים והיה איש חינוך מפורסם במשך עשרות שנים, הוא לימד בתלמודי תורה בבני ברק והקים את רשת הקייטנות "ילדים מספרים על עצמם".

נולד וגדל בעיר חיפה, בכ"ד חשוון תשכ"ט לאביו שייבלחט"א הרב שלמה ולדר מגבאי בית הכנסת בשיבת 'תפארת ישראל' בחיפה ולאמו מרת פנינה פרל. בילדותו השתתף במקהלת 'רגנו חסידים' המפורסמת של המנצח הרב חיים בנט. בישיבה קטנה למד בישיבת 'משכן יעקב' בחיפה, ובישיבה גדולה למד בישיבות 'קול תורה' ו'כנסת חזקיהו'.

במשך עשרות שנים כתב בביטאון הליטאי "תד נאמן" טורים שזכו לשם 'מול המראה' ואות חיים, הוא שידר תוכנית פופולארית ברדיו בשם 'עצות מהחיים' תחילה ברדיו 'קול ברמה', ומאוחר יותר ברדיו 'קול חי'.

בעיר בני ברק ייסד את ה'מרכז לילד ולמשפחה' שמפעיל האגף לשירותים חברתיים של עיריית בני ברק, והוא משמש בו כמנהל חינוכי ואף זכה בפרס ראש הממשלה 'מגן הילד'.

ספריו הרבים הפכו לרבי מכר בעולם היהודי, ולדר הגיע למקום השלישי ברשימת הסופרים המושאלים ביותר בספריות ציבוריות בישראל בשנת 2018.

בחיי שיקל את בנו הבכור ר' מאיר צבי (צביקי) ולדר ז"ל, לאחר המחלה הקשה עמה התמודד למעלה משלוש שנים והוא נפטר בן 28 בפטירתו.

הוא הותיר אחריו את רעייתו ברכה שתחי' ילדים ובנות, חתנים ונכדים, מתוכם בת אחת שטרם זכה להשיא.

מסע הלוויה יצא הערב בשעה 19:30, מביתו ברחוב שמטיה 3 בני ברק לבית החיים סגולה בפתח תקווה שם ייטמן.

יהי זכרו ברוך.

דעת תורה מראש הישיבה: "כלי תקשורת ועיתונים אינם המקום לכך"

הגרי"ג אדלשטיין מתייחס לנעשה בציבור החרדי ומורה כי יש איסור לפרסם דברים של הלבנת פנים: "הדבר גורם לחורבן החיים של אנשים נוספים, הדברים צריכים להיות מטופלים על פי דין, בצורה מקצועית ונקיה ובצנעה ככל האפשר, ועל הכל צריך ליתן את הדעת ולנהוג על פי דין תורה"

58 תמונות

08:05 | 31.12.21 | כל סכת התשובה

הגרי"ג אדלשטיין | צילום: שוקי לרר

מצמר: התמונה האחרונה של ר' יוסף טוב עם משפחתו
מקורם | 12:49חשיפת השיטה: 'הכביסה שלי יצאת ריחנית ומושלמת'
מקורם | 12:10"הילד שאל מה מברכים על שקד מרק ולא ידעתי לענות לו"
מקורם | 12:49

האירועים המצערם בשבוע האחרון בציבור החרדי, הביאו את ראש הישיבה, הגאון רבי גרשון אדלשטיין, נשיא מועצת גדולי התורה של 'דגל התורה', למסור דברים לציבור, בעקבות הבלבול השורר.

גם אנחנו כאן באתר 'חרדים', האתר החרדי הגדול ביותר, נהגנו כפי שהורו לנו רבנים, עמם אנו מתיעצים בכל דבר ועניין, הבוקר (שישי) מתפרסמים דבריו של ראש הישיבה בעיתון 'יתד נאמן', תחת הכותרת 'הודעת להם את הדרך'. ראש הישיבה ביקש לפרסם את הדברים על ידי אחד המחנכים שכתב אותם בשמו.

בדבריו אמר ראש הישיבה: 'איתא בגמ' אמר דוד לפני הקב"ה וכו', אמרתי להם: 'הבא וכו' מיתנו בחנק, ויש לו חלק לעולם הבא. אבל המלבין פני חבריו ברבים אין לו חלק לעולם הבא', וכאשר באים לדון בכנון דא, חובה על כל אחד שישים מול עיניו כי חיי עוה"ב שלו תלויים בזה'.

ועל כן צריך לדעת כי:

א. אנשים שחטאו נגדם או נגד הקרובים להם, צריכים לפנות לגורמים האמונים על כך, הן כאשר הדבר יועיל רק למקרה שלהם, וכן כשולדעתם זה ימנע מלהזיק לאחרים, וכן צריך לנהוג כל הידע עדויות בדבר, וכמובן שאין בזה משום לה"ר. אך הדברים חייבים להיות מטופלים בצנעה, וכמ"ש ואת צנועים חכמה' ורק ע"י אלו הממונים לכך ומומחים בעניין, ולאחר שאילת רב המומחה בדבר.

ב. כלי תקשורת אינם המקום לכך, ועיתונים ועיתונאים, שכל מציאותם לפרסם בחוצות, עוברים באיסור חמור של הלבנת פנים ועליהם לחוש לחורבן החיים, שפיקות דמים ורציחה של האנשים שמפרסמים עליהם, שגם זה אסור בתכלית. ומאחר ובכל מקרה הדבר גורם גם לחורבן החיים של אנשים נוספים, הדברים צריכים להיות מטופלים על פי דין, בצורה מקצועית ונקיה ובצנעה ככל האפשר, ועל הכל צריך ליתן את הדעת ולנהוג על פי דין תורה.

ג. וכל מי שעוסקים בדבר ואינם מן הניזוקים או קרוביהם או הממונים לכך, אינם מועילים לניזוקים כלל. וכל האנשים מבחוץ, שעוסקים רק בהפיצות בתקשורת ומרבים להרחיב בפיזור ובדומה לו הם אינם באים לתקן, אלא לקלקל, וחלילה לבני אברהם יצחק ויעקב, ללכת בדרכי הרשעים בצורת "נקמה" ולשה"ר בראש כל חצות, וח"ו דלא ליעבד איניש דינא לנפשיה, וזהו היפך התורה' ובכלל שופכי דמים.

ד. דברים אלו נכונים לכל צורה ואופן של עיסוק ופרסום באמצעי תקשורת לרבים, ובמיוחד בדור התקשורת המהירה של ימינו וה'אתרים' וחדשות האינטרנט על מגרעותיהם האיומות. ולהבדיל אף אלפי הבדלות, בוודאי ב'עיתון חרדי', שמאז ומתמיד אחריותו היא גם בדברים שאינם מסקר ומדווח, פעמים שאתה מתעלם, והדבר מסור לגדולי התורה.

ה. כל ירא יעשה בדעת ויחנך בביתו וישריש את עניין שכר ועונש, ואת מאמרו ד"ל "ואל יבטיחך יצרך שהשאל בית מנוס לך, שבעל כרחך אתה חי ובעל כרחך אתה מת, ובעל כרחך אתה עתיד ליתן דין וחשבון", ובכלל דבריהם ד"ל, שיחנך ויבאר כי ח"ו שיעלה על דעת אדם שיש מקום והצדקה למעשה של מאבד עצמו לדעת רח"ל, שעניינו חמור מאד כמבואר בדברי חז"ל ובפוסקים.

בס"ד, ערש"ק פר' וארא, תשפ"ב.

דעת תורה

מרבינו הגדול מרן ראש הישיבה שליט"א והודעת להם את הדרך

איתא בגמ' אמר דוד לפני הקב"ה זכו, אמרתי להם: "הבא זכו" מיתתו בחנק, ויש לו חלק לעולם הבא. אבל המלכין פני חבירו ברבים אין לו חלק לעולם הבא", וכאשר באים לדון בכנון דא, חובה על כל אחד שישים מול עינו כי חיי עוה"ב שלו תלויים בזה, ועל כן צריך לדעת כי:

א. אנשים שחטאו נגדם או נגד הקרובים להם, צריכים לפנות לגורמים האמורים על כך, הן כאשר הדבר יועיל רק למקרה שלהם, וק"ו כשלדעתם זה ימנע מלהזיק לאחרים, וכן צריך לנהוג כל היודע עדויות בדבר, וכמובן שאין בזה מושום לה"ר. אך הדברים חייבים להיות מוטופלים בצנעה, וכמ"ש "את צנועים חכמה" ורק ע"י אלו הממונים לכך ומומחים בעניין, ולאחר שאילת רב המומחה בדבר.

ב. כלי תקשורת אינם המקום לכך, ועיתונים ועיתונאים, שכל מציאותם לפרסם בהוצאת עוברים באיסור המור של הלבנת פנים ועליהם לחוש להורגן החיים, שפיטות דמים ורציחה של האנשים שמפרסמים עליהם, שגם זה אסור בתכלית, ומאחר ובכל מקרה הדבר גורם גם להורגן החיים של אנשים נוספים, הדברים צריכים להיות מוטופלים על פי דין, בצורה מקצועית ונקיה ובצנעה ככל האפשר, ועל הכל צריך ליתן את הדעת ולנהוג על פי דין תורה.

ג. וכל מי שעוסקים בדבר ואינם מן הניזוקים או קרוביהם או הממונים לכך, אינם מועילים לניזוקים כלל. וכל האנשים מבהוץ, שעוסקים רק בהפצות בתקשורת ומרבים להרחיב בביעור ובדומה לו הם אינם באים לתקן, אלא לקלקל. וחלילה לבני אברהם יצחק ויעקב, ללכת בדרכי הרשעים בצורת "נקמה" ולשה"ר בראש כל הוצאת, וח"ו דלא ליעביד איניש דינא לנפשיה, וזהו היפך התורה"ק ובכלל שופכי דמים.

ד. דברים אלו נכונים לכל צורה ואופן של עיסוק ופרסום באמצעי תקשורת לרבים, ובמיוחד בדור התקשורת המהירה של ימינו והאתרים' והדשות האינטרנט על מנגיעותיהם האינסופיות, ולהבידיל אלף אלפי הבדלות, בוודאי בעיתון חרדי', שגאו ומתמיד אחריותו היא גם בדברים שאינם מוסקף ומדווח, 'פעמים שאתה מותעלם', והדבר מוסר לגדולי התורה.

ה. כל ירא יעשה בדעת ויחנך בביתו וישריש את עניין שכר ועונש, ואת מאמרו ד"ל "ואל יבטיחך יצרך שהשאל בית מנוס לך, שבעל כרחך אתה חי ובעל כרחך אתה מת, ובעל כרחך אתה עתיד ליתן דין וחשבון", ובכלל דבריהם ד"ל, שיחנך ויבאר כי ח"ו שיעלה על דעת אדם שיש מקום והצדקה למעשה של מאבד עצמו לדעת רח"ל, שעניינו חמור מאד כמבואר בדברי חז"ל ובפוסקים.

דברים שהיו למראה עיני רבינו מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א וביקש לפרסמם. אחד המחנכים.

כלכך הרבה פוסטים של מזועזעות מהסיפור של חיים ולדר, ואני לצערי, רק חיקיתי ליום שזה יקרה ויתפוצץ הסיפור, בשביל חברות טובות שלי שלא העיזו להתלונן, שהושתקו ופוטרו, כי בן אדם אחד שמציג את עצמו כאיש חינוך הרס להן את החיים. כואב לי בשביל מי שזה שבר לה את הלב אבל כואב לי יותר בשביל מי שנפגעה, בין אם אני מכירה אותן ובין אם לא.

193 תגובות

257 🤔🙄👍

שלחי 📧

תגובה 💬

לייק 👍

היי בנות, לאחר ההתפוצצות של הסיפור של חיים ולדר. רוצה לספר מקרה אישית שאני מכירה מקרוב של למה לא צריך להאמין לדברים כאלו, וששום חוקר לא יכול להיות שופט, בשביל זה יש משפט, משטרה ראיות וכדומה. יכול להיות שאכן זה קרה, אבל יכול להיות שזה לא קרה. ואת זה לא תחליט שום אישה בדויה בשם טליה או כתב שיש לו אינטרסים נגד חיים ולדר. אני יספר בשינוי פרטים. איש חינוך, שהיה לו תפקיד מאד חשוב ברשת חינוך ידועה ולכמה אנשים לא היה מתאים שהוא עומד בתפקיד הזה אז החליטו להעליל עליו עלילת שווא שהוא ניצל מינית את אחת הלומדות ברשת החינוך, אכן הם שכרו מישהיא שעשתה את זה ונפתח נגדו חקירה וכו וכו. אותו בנאדם יצא אחרי מסכת ארוכה זכאי!!!! זכאי ללא שום אשמה. רק מה, הוא נשבר ועזב את התפקיד ואלו שרצו להפיל אותו בעצם ניצחו.. עכשיו, אם זה היה קורה עכשיו, כולן היו אומרות אני מאמינה... מאמינה. אבל, מערכת המשפט הוכיחה אחרת. קל לטנף, לשפוט.. אבל קשה לתקן. חושבת שאין את הזכות לאף אחד להאשים מישהו כל עוד לא הואשם על ידי בית משפט ובמיוחד לא להאמין לכתב שיש לו אינטרסים כלפי ולדר. אני לא באה לטהר את שמו של ולדר, אני באה לומר שצריך לקחת בעירבון מוגבל ממש את מה שנאמר.

113 תגובות

162 👍

שלחי 📧

לייק 👍

בתעודת הפטירה של חיים ולדר תופיע סיבת המוות: ירייה מאקדחו האישי.
 "התאבדות" - בעברית מקובלת.
 לא יזכרו שם צמד המילים "לשון הרע".
 ולא יכתבו מת מלשון הרע, על מצבתו שתוצב מחוץ לבית הקברות או עם היכר מאחר ואסור לקבור בן אדם
 ששם קץ לחייו יחד עם מתים שומרי תורה ומצוות.
 וכן לא יושבים עליו שבעה, ולא מספידים כלל!
 באתרים החרדיים מתקשים לכתוב את האמת על האיש הזה, לא יעזרו 30 עדויות חדשות מאתמול, הקלטות,
 והיכרות אישית עם הבנאדם מעלליו ונפגעיו.
 כי אנחנו מובנים ומחונכים להיגעל מהשיח הזה ומהנושא הזה, וטוב שכך.
 אבל מכאן ועד לקרוא לכל אילו שכן העיזו וכתבו וגינו והזדעזעו -רוצחים??!! כי איך יתכן שמדברים בכלל
 ורומזים על כאלו מעשים ליהודי חובש כיפה? ירא שמיים? וזה באמת נשגב מבינתי, רק פשוט הבנתי שהוא לא
 ירא שמיים, והתאבדותו מוכיחה שוב את חוסר אמונתו ויראתו.
 ראיתי באתרים החרדיים כתבו עליו זכרוננו לברכה? "נפטר"? לא, הוא לא נפטר! הוא התאבד! עם כדור
 בראש! לאחר שאתמול איים שיעשה זאת במידה והדברים יתפרסמו בבית הדין.
 הוא חמק מאחריות, וברח מן הבושה. ושוב בניצול ציני כדי לגרור אמפתיה התאבד על קבר בנו.
 אבל כפי שנאמר: "אל יבטיחך יצרך שהשאול בית מנוס הוא לך", יש דין ויש דיין.
 והדרך היחידה שזכרו אולי יהיה לברכה, היא דווקא אם נפרסם את שמו, נגנה ברבים, נאמין ונחבק את
 המתלוננים, ונגרום שמקרה כזה לא יחזור על עצמו, ואם לצערינו כן, יהיה מי שישמע, יאמין, ויעצור את הדברים
 בזמן, לפני שהפושע יגרום אפילו לקבוצה קטנה מהציבור לחוש אליו אמפתיה ולרחם על "לשון הרע" או
 התאבדות!
 חיים ולדר הוא לא הקורבן כאן.
 הקורבנות הם הנשים, הילדים, הנערות, הנערים האמיצים! שבאו אליו כמטפל ונתנו בו אמון, והוא ניצל
 את נקודות החולשה שלהם, שוב.
 אילו שנשארים בחיים לא בורחים, ויצטרכו להתגבר על הבושה ולפתוח את הפצעים כדי להמשיך בחיים. הם
 הקורבנות, והם הגיבורים.
 והוא,

זכרו שיהיה לברכה בזה שפרסומו, ימנע את המקרה הבא.

149 תגובות

Chen Sabag Ben-Porat 350 נוספים

שלחי

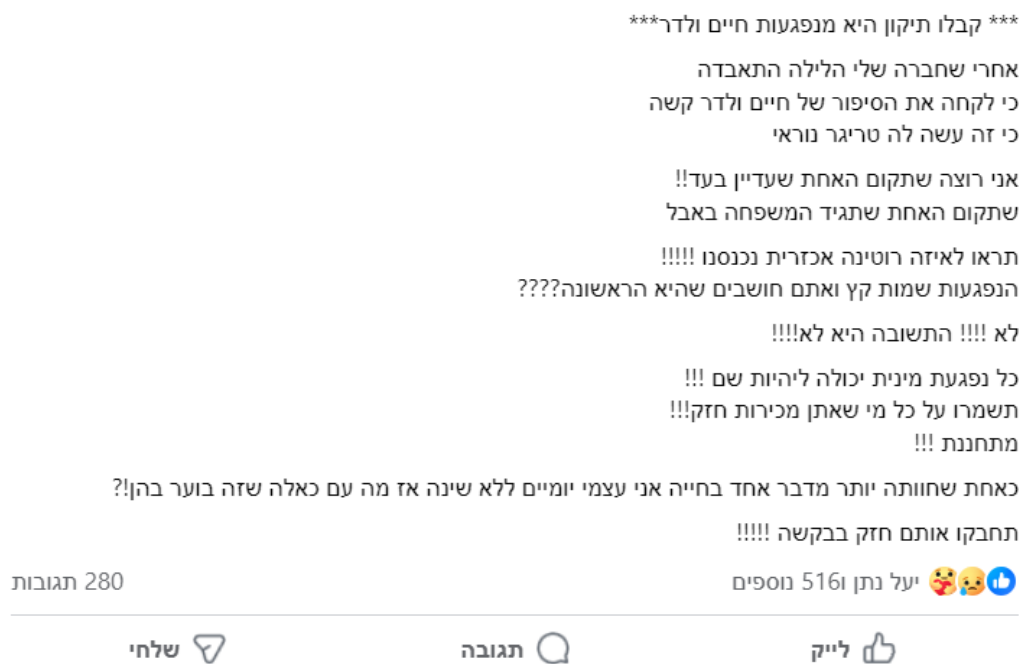
תגובה

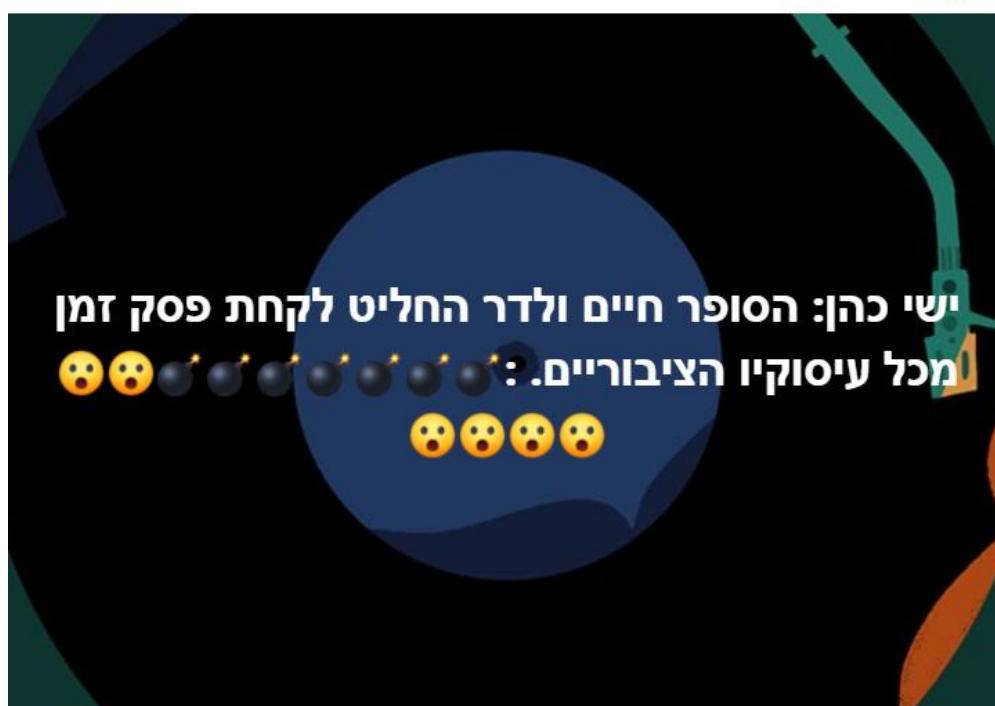
לייק

נספח 21

נספח 22

אני רוצה ללכת ביחד עם ולדר.
אני לא רוצה להגיע לאותו מקום שהוא מגיע אליו, אבל אני כן רוצה לעזוב את אותו מקום שהוא עזב.
כי את המקום האומלל הזה שהוא עזב, הוא מקום מאוד אלים רדוד ושטחי.
מקום שבו לא עומדים זכויותיו של האדם ביום דין.
ומצד שני זכויות של איש מחפים על פשעיו.
מקום בו אין משפט ואין צדקה.
מקום בו אין חמלה ואמפתיה, שאי אפשר לתפוס מורכבות מה היא...
מקום בו חייו של האדם נחשבים כאושר ונטילתם כטרגדיה.
מקום מוזר, שבו האנשים שחיים חייבים לקחת עמדה, לא מסוגלים לשתוק.
הם חושבים שהם מבינים הכל, בעוד שהם לא מבינים כלום.
כי הפסיכולוגיה האנושית והקרימונולוגיה היא תחום מאוד עמום ועדין.
מקום בו אני לא יכול להאשים את הנפגעים, אבל אני גם לא יכול להישאר אדיש לאבדנו של הפוגע האומלל.
מקום דפוק, שמי שחכם עוזב אותו לפני שמגיע יומו.....

2 תגובות

12 🙄👍

שלחי 📧

תגובה 💬

לייק 👍

מותר לבן אדם לעשות מה שהוא בוחר . יש בחירה
 .
 והתורה אמרה על הנואף עם נשואה שעונשו מוות
 .
 חיים ולדר לימד אותנו שמיתת בית דין עדיין
 קיימת על ידי שמיים .

14 תגובות

3

שלחי

תגובה

לייק

עוד נתון מזעזע:
 ● 15 ●
 זה מספר התלונות שהגיעו לביה"ד יום לאחר
 שהוא התאבד.
 כמובן, לא כולל ה22 הראשונות.
 מי יודע כמה עוד ישנם... ראה עוד

24 תגובות

13

שלחי

תגובה

לייק

יבאתי כעת מניחום אבליים אצל משפחת ולדר.

היה לי חשוב לבא ולתת חיבוק למשפחה הזו. הם לא אשמים במה שקרה והם פשוט מסכנים.. מסכנים ממש. עולמם חרב עליהם בבית אחד, כרוך באבל טראגי ונוראי. בסוף, מדובר בילדים שאיבדו את אבא שלהם. רציתי לחבק, לומר להם שלא כועסים עליהם, לומר שאוהבים אותם.

היה לי קשה להיכנס. עמדתי בחוץ הרבה זמן עד שאזרתי אומץ להיכנס.

נכנסתי. לא היו שם הרבה אנשים. ישבתי שם פחות משתי דקות וברחתי.

המשפחה מסכנה ממש, אין מה להגיד.. הלב יוצא אליהם.

אבל הכל הצגה אחת גדולה מה שהולך שם. אחד המנחמים, נציג ארגון גדול וחשוב בישראל לחוזרים בתשובה, הפליג ודיבר בשבחו של ולדר, וסיים במילים 'צדקתו עומדת לעד'.

בשבילי זה כבר היה יותר מידי. לא יכולתי יותר וברחתי משם.

המשפחה מן הסתם לא מסוגלת לעכל את המורכבות, אני לא בא אליהם בטענות חלילה.

אבל המנחמים, במקום לבא לחבק ובעיקר לשתוק, ממשיכים את הקו של יתד נאמן. 'אבד חסיד מן הארץ' 'צדקתו עומדת לעד' ושאר אימרות בלע מזויעות.

הלב שורף מכאב. האטימות הגובלת ברשעות מכאיבה מאד.

דווקא שהתרחקתי מעט מהבית מצאתי נחמה מסויימת.

כמעט בכל פינה בבני ברק, ניתן לראות את מודעות האבל הקרועות. עדות מוחשית לזעקת הציבור הרחב שלא מוכן לשתוק ולהשתיק. שבניגוד לכלי התקשורת המתחסדים שלו, לא מוכן להשלים עם הפגיעה בו, עצמו.

אני רוצה להאמין שנפל דבר בציבוריות החרדית בישראל.

ציבור שחכם יותר מאנשי 'חינוך' ובעלי 'השקפה' שמנסים לחנך אותו ולומר לו מה נכון לחשוב ומה לא.

התמונה צולמה כ-30 מטר מבית משפחת ולדר (אהרלה וסרמן)

נספח 28

הרב חיים ולדר ז"ל קורבן לטיח פרשת פדופיליה בעמרת הממשלה. במשרד הביטחון ומשרד הבריאות. אל תאמינו אפילו ל 100 "עדויות" הכל מזימה גדולה. לעלילת טיח הפדופילים האמיתיים.

13:38

האמת של קורונה

אולי אתם מבינים מה קורה פה?

5:46 3/8/21

34 בכירים, כולל מצמרת משרד הבריאות והביטחון, נתפסו בשידול נערים לקיום יחסי מין בתשלום.

בזמן שמכשלת ישראל עסוקה בדיונים על גזירות קורונה נוספות כנגד העם היושב בציון,

אולי תוכלו להיות אזרחים טובים ותעזרו למכשלה בתשובות על כמה שאלות בנוגע לנושא פעוט, שולי וחסר משמעות שכזה:

1. איך קוראים ליחסי מין בתשלום?
2. איך קוראים ליחסי מין עם קטינים?
3. איך קוראים ליחסי מין עם קטינים בתשלום?
4. האם יתכן שאחד או יותר מהבכירים במשרד

16 תגובות

4 🗨️👍

שליח

תגובה

לייק

נספח 29

דברי הרב יצחק זילברשטיין לרב חיים ולדר :

מאוד רוצה לחזק את ידיך, כל מי שדיבר, אז כל זמן שלא באו לפניו שני עדים ואמרו וכו' (אינו מקבל זאת). ואין כזה דבר שיבואו שני עדים, כי אתה צדיק יסוד עולם, וכל החסידים שעשית וכל הצדקות, וכל מה שדאגת לאנשים, הקב"ה ישלם לך על זה.

והקדוש ברוך הוא יעזור שכל הצער הזה יהפוך לכם רק לטוב.

(ההקלטה אצלי)

79 תגובות 2 שיתופים

33 🗨️👍

שיתוף שליח תגובה לייק

נספח 30

הלווית הסופר חיים ולדר תצא בשעה 19.30 מביתו רחוב שמעיה 3 בני ברק לבית החיים סגולה בפתח תקווה.

'אחרי מות קדושים אמור' למזהיר ולזהר שלומים יתן כמי נהר

על יהודי עמיתך "אסור לדבר עליו לשון הרע"

ועל יהודי שנפטר ישנו "חרם הקדמונים שלא לדבר סרה במתים".

ולמי ששכח ... מצוותיו של האומר לשון הרע (במיוחד שעכשיו שאין את ההיתר של קול שלא נפסק ולהציל אחרים וכו') שכר המצוות עובר למי שמדברים עליו לשון הרע ...

הלימוד יהיה לעילוי נשמת המנוח ולרפואה הצלחה והתגברות למי ... שצריכים במיוחד עכשיו.

תהא מיתתו כפרתו ונסלח לכל העם בשגגה.

לא חייבים להגיב על הפוסט, תודה.

39 תגובות 6 שיתופים

84

שיתוף

שלחי

תגובה

לייק

נספח 31

עובד עם אבא

סיפור קצרצר ממפגש חד פעמי בן מספר דקות ביני לבין חיים ולדר.

לפני מספר שנים ערכתי רצועה שבועית בת שתיים בערוץ קול חי מיוחד.

צורת העבודה היתה כזו, שערכתי את התכנית בבית, העליתי אותה לגוגל דרייב והם הורידו אותה אצלם ושדרו אותה במשבצת הנכונה.

כפועל יוצא, לא הזדמן לי לבקר כמעט אף פעם באולפנים לצורך התכנית הזו.

יום אחד התקשרו אלי שמחה לי שי לחג בתחנה ושקפוץ לאסוף אותו כשאזדמן למקום.

ובאמת לאחר זמן מה, השתתפתי בחתונה בבני ברק ולאחריה עצרתי בתחנת הרדיו לאסוף את השי המובטח,

שהיה ספר חדש של חיים ולדר בתוספת בקבוק יין כמדומני.

בדיוק היתה זו שעת השידור של תכניתו השבועית של ולדר ובדיוק היתה זו הפסקת פרסומות והוא יצא מהאולפן.

החלטתי לנצל את ההזדמנות ולבקש ממנו שיחתום לילדים על הספר.

מאוד הופתעתי מיחסו המכבד אלי, הנחתי שאדם כמוהו רגיל בנודניקים ובודאי מתייחס אליהם בקוצר רוח, אבל לא,

הוא התעניין מי אני ומה אני עושה בתחנה.

סיפרתי לו שאני עורך את רצועת קרליבך בקול חי מיוחד ובדיוק עליתי לקחת את השי לחג וראיתי אותו.

הוא לקח את הספר וכתב עליו כך:

"לאיתמר ונעה

פסח כשר ושמח

קריאה נעימה ומועילה

חיים ולדר

(עובד עם אבא)"

עד היום אני מלא התפעלות מהבנתו את נפש הילד, הוא יכל סתם לחתום את שמו, אבל הוא בחר להוסיף "עובד עם

אבא", הגזמה די פראית בהתחשב במהות ה"קשר" בינינו.

אתם יודעים מה זה עשה לבן שלי? הוא הלך לתלמוד תורה עם הספר מודבק על המצח, אבא שלו עובד עם חיים

ולדר!!

איך 3 מילים, יכולות לרומם ילד.

זהו, חשבתי רק לזרוק עליו מילה טובה ביום עצוב שכזה. עצוב מאוד לקרבנות, עצוב על אדם מוכשר שהתדרדר לאן

שהתדרדר ועצוב לנו שהתחלל שמו של הקב"ה בעולם.

107

ל'א'ת'ת'

1/2

כס' קל

נחמ

ק'א'ה' נחמ

נחמ

נחמ

(נחמ א' א'א)

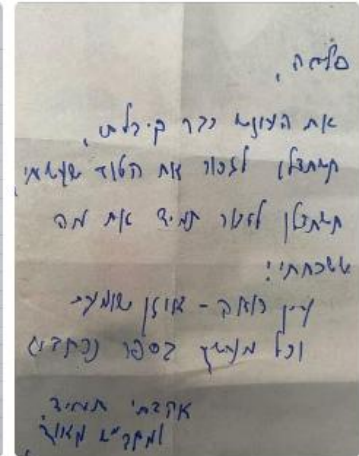
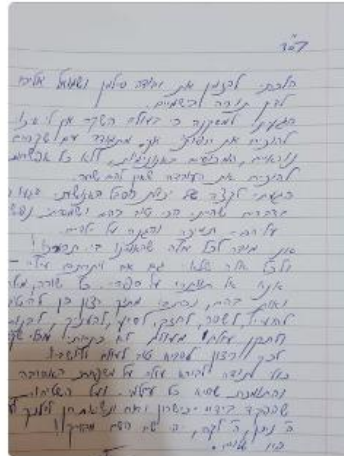
נספח 32

תלמיד שלי העיר את עיניי הבוקר שיש הבדל מהותי ונוקב בין שני מכתבי ההתאבדות האלה.

מימין מכתבו של משי זהב
ומשמאל מכתבו של חיים ולדר

מדהים לראות שמשי זהב בחר לפתוח את מכתבו ב"סליחה" ובהמשך אפילו משאיר צוואה לכולם להתחזק ב"עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבים" ובסוף מכתבו מסיים במילים "מתב"ש מאד, יהודה".

אמנם שניהם בחרו להתאבד במקום להתמודד עם עצמם והחברה, כאן בעולם החיים. אבל ההבדל בולט לעין.

נספח 33

אני מזועזע עכשיו פעם נוספת. 😞

כתב לי תלמיד לשעבר, כמשיח לפי תומו שגם הוא הלך לטיפול אצל חיים ולדר. הנער בא להתיעץ איתו על הבעיה האישית שלו. הוא נמשך לצעירים ממנו, לילדים, ואינו יודע את נפשו. הוא בא להתיעץ עם הדמות החינוכית והמשפיעה בציבור החרדי, בא לשמוע את דעתו.

אמר לו אז חיים ולדר, "אלו דברים שעושים בשקט ולא מספרים לאף אחד! כולם עושים את זה בחדרי חדרים אבל בשקט, בלי לדבר."

יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם!

50 תגובות שיתוף אחד

59 🤔🤔👍

שיתוף

שלחי

תגובה ☐

👍 לייק

מאמינות לכן וכאן בשבילכן.
שאף אחד לא ישתיק אתכן.
הושתקן מספיק ❤️

34 תגובות

166 ❤️👍

שלחי 📩

תגובה 💬

לייק 👍

בהקשר לשרשור שפתחה יונת השבוע, בהקשר לחיים ולדר, ועוד פרשה עצובה שהתרחשה אצלי ביישוב הקטן והקהילתי. יש לי עוד הרבה מה לכתוב אבל תקף שבת.

19 במבמבר 2021

בשבת כולנו נקרא בתורה על מעשה דינה: "ותצא דינה בת לאה". קשה שלא להצטמר מהתזמון שבו נחשפו והתפוצצו לציבור הפרשייה של חיים ולדר והפרשייה הקשה ביישוב שלנו. רק הקב"ה יכול ליצור צירוף מקרים שכזה.. מדרש תנחומא כותב על הפסוק: "זה שאמר הכתוב 'כל כבודה בת מלך פנימה' (תהלים מ"ה, ד). אמר ר' יוסי, כשהאשה מצנעת את עצמה בתוך הבית, ראויה להנשא לכהן גדול..." או בת לאה ולא בת יעקב כשם שלא הייתה יצאנית כך דינה.

יש בחז"ל שלכאורה מטיילים את האחריות באונס דינה על דינה עצמה (או לאה) ועל יציאתה. אך מה קורה כשהפוגע הוא מתוך הבית עצמו? והאשה נערה לא צריכה להתאמץ לצאת מהבית כדי להיפגע? או מה קורה כשהפוגע נמצא מחוץ לבית אך בכל זאת פוגע באישה בתוך ביתה? כשהאישה שומרת על צניעות ובכל זאת מציצים עליה מבחוץ?

הפרשה מדברת אלינו, ולא סתם זה קורה עכשיו. תקף נחגוג את חג החנוכה. כידוע דבחג זה החלה מהפכת המי-טו הראשונה:

"...כיוון שראו יוונים שאין ישראל מרגישים בגזירותיהם עמדו וגזרו עליהם גזירה מרה ועכורה, שלא תכנס כלה בלילה הראשון מחופתה אלא אצל ההגמון שבמקום ההוא. כיוון ששמעו ישראל כך, רפו ידיהם ותשש כוחם ונמנעו מלארס, והיו בנות ישראל בוגרות ומזקנות כשהן בתולות, ונתקיים עליהם (איכה א ד): 'בתולותיה נוגות והיא מר לה', והיו יוונים מתעללים בבתולות ישראל. ונהגו בדבר הזה שלוש שנים ושמונה חודשים, עד שבא מעשה של בת מתתיהו כוהן גדול שנשאת לבן חשמונאי ואלעזר היה שמו. כיוון שהגיע זמן הסעודה נתקבצו כל גדולי ישראל לכבוד מתתיהו ובן חשמונאי, שלא היו באותו הדור גדולים מהם. וכשישבו לסעוד עמדה חנה בת מתתיהו מעל אפיריון וספקה כפיה זו על זו וקרעה פורפירון שלה ועמדה לפני כל ישראל כשהיא מגולה, ולפני אביה ואמה וחותנה. כיוון שראו אחיה כך, נתביישו ונתנו פניהם בקרקע וקרעו בגדיהם, ועמדו עליה להורגה. אמרה להם: שמעו אחי ודודי! ומה אם בשביל שעמדתי לפני צדיקים ערומה בלי שום עבירה, הרי אתם מתקנאים בי, ואין אתם מתקנאים למסרני ביד ערל להתעלל בי?! הלא יש לכם ללמוד משמעון ולוי אחי דינה, שלא היו אלא שניים, וקנאו לאחותם והרגו כרך כשכם, ומסרו נפשם על ייחוד של מקום ועזרם ה' ולא הכלים. ואתם חמישה אחים – יהודה, יונתן, שמעון ואלעזר, ופרחי הכהונה יותר ממאתיים בחור. שימו בטחונכם על המקום והוא יעזור אתכם, שנאמר: 'כי אין מעצור לה' להושיע' (שמואל א יד) על פי מדרש מעשה חנוכה 'אוצר המדרשים'. חנה זועקת על המוסר הכפול, על ביזיון בנות ישראל. זעקתה אינה מופנת כלפי ההגמון, הוא הרי רשע מרושע, זעקתה מופנת כלפי האחים שלה, כלפי ההורים, כלפי המבוגרים האחראים בסביבה. אני בטוחה שהיו שאמרו לחנה, מה את עושה?! זה לא צנוע! או, מה את עושה? עכשיו היוונים יהרגו את כולנו עדיף לסבול קצת בשקט. או, מה את עושה?! מסכן ההגמון הוא נפל הוא מעד או, מה את עושה? סה"כ היוונים גם טובים לנו בחלק מהדברים. לא נכתיים אותם לגמרי רק בגלל זה מזל שחנה לא הקשיבה להם. יש את הפגיעה, ויש את אחרי הפגיעה. את איך שמסתכלים ברחוב או איזה תגובות כותבים למי שאוזרת אומץ ויוצאת נגד הביזיון הזה, נגד הטומאה הזאת. גם כשיש לזה מחירים כבדים. יש לי עוד הרבה מה לכתוב, עוד שעתיים שבת 😊 שבת שלום

תגובה אחת

9 🙏🙏🙏🙏

שלחי 📩

תגובה 💬

לייק 👍

אז מה תגידו לילדים אם ישאלו?

475 תגובות

94 🗨️

שלחי 📧

תגובה 💬

לייק 👍

רוצה להציע כאן משהו חדש?

בשנים האחרונות נפתחה החברה החרדית לדיבורים ודיונים על פגיעה מינית. זה משהו חדש, קודם לכן היו מטאטאים הכל מתחת לשטיח ולחשים בחדרי חדרים.

זו התקדמות גדולה, שמביאה אתה פתיחות לדבר על הנושא וגם להכין את הילדים למוגנות עצמית. ברור שלחלקם לפחות זה יעזור ותמנענה כמה וכמה פגיעות פוטנציאליות.

לחיים ולדר לא נשאר לאן ללכת והוא בחר לסיים את חייו באוויר הפתוח וליד בנו שאהב ולא מאחורי שערי הכלא שהיו בלתי נמנעים. האסון הזה היה לא רק שלו, אלא של משפחתו, והוא ידע זאת היטב. גם במקום המפלט היחיד שנשאר לו, שהוא הבית, היה כנראה קשה לו להסתכל להם בעיניים ולדעת מה יביא להם העתיד. כי מי כמוהו הכיר את החברה החרדית. היא לא שוכחת ולא סולחת.

מוסדות לימוד, שידוכים, שכנים - אין קרקע היום שלא תבער מתחת לרגליהם. ואצל החברה החרדית זה לנצח. בואו לא נתייפייף.

משום מה נראה לנו שלהתחבר למשפחתו של מי שחטא זו תמיכה בחטא עצמו, ואנחנו מתרחקים כמו מאש, כדי שחס וחלילה לא נזכרם בכתם הקלון.

אז אני רוצה להציע שינוי נוסף ומבורך: עצרו רגע וחישבו עכשיו על היכן עומדת המשפחה שלו.

האם תלכו לנחם?

האם תחבקו אחד מצאצאיו שנהרס עליהם עולמם?

האם תניחו לילדכם לשחק עם נכדיו או להזמין אותם לבקר בביתכם?

האם תתייחסו אליהם כמו לשכנים אחרים שפגע בהם אסון או שתתרחקו כמו ממצורעים?

האם תלכו לנחם בשבעה?

האם בתי הספר ישמחו לקבל לשערים את נכדיו אם הם עומדים בכל תקני ההתנהגות והלימוד? ואילו שהם כבר תלמידים אצלם - האם תספקו להם באהבה עזרה נפשית כמו שתספקו לכל תלמיד שקרה לו אסון?

אשאל אתכם: האם מה שקרה הוא אשמתם? האם היה להם בזה חלק?

אולי הגיע הזמן לשיפור נוסף בחברה שלנו:

עלינו ללמוד למחול למי שמגיעה לו המחילה. לא להכליל בעניין בני משפחה שידיהם נקיות. הפרידו בין החטא והחוסא לאלו שלא חטאו. וכן, אם הם אנשים טובים ואיכותיים אז אפילו חישבו עליהם לשידוכים!

בואו נתקדם עוד צעד! אנחנו רק נצא מזה יותר טובים, בעיני ה' ובעיני אדם, ולשפר את עצמנו זהו רק חסד. לעצמנו.

הי

אני יש לי ארבעה ילדים ברוך השם ואפילו נכד.

מרגישה נחנקת. אבודה. שבורה. נבגדת.

כל הסיפורים האלה שתוקפים את המגזר החרדי, ובפרט עכשיו והיום במיוחד.

אם ככה נראים אנשים שהאמנו בהם, גידלנו את הילדים שלנו על "תורתם" ודבריהם... שאלנו, התייעצנו והחכמנו מדבריהם ומשפתם ותרבותם וכתביהם. קשה לי עכשיו לשאוב את האמונה שלי חזרה, להשיב את האמונה בבני אדם בכלל.

שמחה שבעלי יום אחד אמר לי: שוש, אני לא יודע על מי באמת אפשר לסמוך, נשתדל בדרך שלנו, ושאלות שיש - הולכים לאבא שלי או שלו.

בסוף זו הדרך היחידה שנותרה נורמלית. ושמחה שבחרנו בדרך האמת שמתאימה לנו. (לא מתאים לכל אחד)

אבל למרות הכל, ברור, שהילדים קראו והאזינו ושמעו והקשיבו והפנימו גם מהספרים והרדיו והעיתון שמכרו לנו...

מרגישה נבגדת כאילו זרקו אותי לכלבים. חנוקה. בא לי לצרוח ולצאת החוצה ולצעוק.

מי יזעק את הזעקה הזו ???

מי ?

מי יחזיר לי את האמונה התמימה !?

אשמח לשמוע אם מישהי חושבת כמוני.

כותבת בדמעות של יאוש ואולי תקווה,

מבקשת שאלוקים שיאמר די לצרותינו ויראה לנו את הדרך הנכונה תמיד. ויזכה אותנו ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים !!

93 תגובות

139   שלחי לייק

נספח 39

#את_לא_אשמה

ידע כל אחד שפגע או יפגע
בילדה, נערה או אישה.
שימיו לא יהיו קלים.
"מאיגרא רמא לבירא עמיקתא"
כל אנשי ציבור, רופאים וכו'
ידעו לשמור על הידיים והפה
המלוכלך שלהם.
הכל יצא לאור.
אל תהפכו את היוצרות שהם מסכנים.
הנשים והילדים הם הנפגעים קשה,
חיים בצל הארוע, מתביישים פוחדים,
חושבים שעשו משהו רע.
אם קרה במשפחתכם, קרובכם
הושיטו להם יד, אוזן קשבת.
הם זקוקים לזה.
מדברת מנסיון אישי.

18 תגובות

113 🙄👍

שלחי 📩

תגובה 💬

לייק 👍

נספח 40

עצוב לי לשמוע נשים שמבקשות להתעלם מהמעשה בגלל שעכשיו הוא כבר לא פה, באמירה הזו אתן משאירות כל
כך הרבה נשים שנפגעו בודדות במערכה. זה שהוא בחר בדרך הזו זו בריחה מלשלם את המחיר, אנחנו לא נוסיף
חטא על פשע ונתעלם ממעשיו.
אני עם הנפגעות

21 תגובות

90 👍

שלחי 📩

תגובה 💬

לייק 👍

נספח 41

עורכת

הנה התחיל מחול השגים לצערנו

כבר נפגעת שניה ששמה קץ לחייה בתוך שבוע בלבד 💔

מחר כל אמא/ אשת חינוך

במגזר הדתי-חרדי

צריכה לדבר עם הילדים שלה

מה עושים כשקשה לי?

למי פונים?

ושפגיעה עצמית זו ממש לא הדרך!

אחרי משי זהב, וחיים ולדר אם לא יציפו עם הילדים והנוער מה עושים בעת משבר אני צופה גל התאבדויות 💔

38 תגובות

22 👍

שלחי 📩

תגובה 💬

לייק 👍

נספח 42

אני רק רוצה להגיד לכן שהתחבטתי (שוב!) כמה מקום לעשות כאן לפרשיית ולדר הקשה (שוב!)

והחלטתי שכן צריך לאוורר ולחלוק את אשר על ליבנו. וזה מה שעשינו מיום שני ועד עכשיו.

ועכשיו נראלי שדי, מספיק. בואו נעבוד עם מה שיש. שלא נוצף ונטולטל עד היסוד. אני כבר גמורה מזה.

טוב?

טוב

חיבוק לכל מי שנפגעה בכל פרשייה. אנחנו מאמינות לך! אל תהססו לפנות לגורמים הנכונים.

וחיבוק לכל מי שהכל טריגרי עברה.

אוהבים אתכן. בכל הלבבות

34 תגובות

199 ❤️👍

שלחי 📩

תגובה 💬

לייק 👍

נספח 43

dos_celebs_ • Follow

...

dos_celebs_ Edited • 144 w
לאחר החשיפה בעיתון הארץ

דוס סלכס מביאים תגובה ראשונה מהצד
של משפחת ולדר.

לאחר שנחשף בפוליגרף שנעשה לו כי
הוא דובר אמת.

@yaffiwalder
See translation

Liked by

and others

13 November 2021

Add a comment...

נספח 44

dos_celebs_ • Follow

...

dos_celebs_ 144 w
חיים ולדר הושעה מהעיתון יתד נאמן

הסופר החרדי חיים ולדר, שפרסם מידי שבוע
טור בעיתון החרדי הנפוץ "יתד נאמן", הושעה
מכתיבת הטור בעיתון לאור פרסום עדויות
נגדו

בתוך כך, גם תכניתו המשודרת ברדיו החרדי
'קול חי' תופסק.

קרייט @yonatangottlieb
@arutz.sheva
See translation

Liked by

and others

17 November 2021

נספח 45

dos_celebs_ • Follow

dos_celebs_ 143 w
הרבי מברדיצ'ב נצפה קונה ספרי חיים ולדר

כמו שאפשר להזמין זק"א למרות משי" זהב, כך אפשר להמשיך לרכוש וליהנות מתכני הספרים של וולדר". כך אמר
See translation

yael_sheemesh 142 w
החושד בכשרים לוקה בגופו
Replv See translation

Liked by naamaamit and others
19 November 2021

Add a comment...

נספח 46

dos_celebs_ • Follow

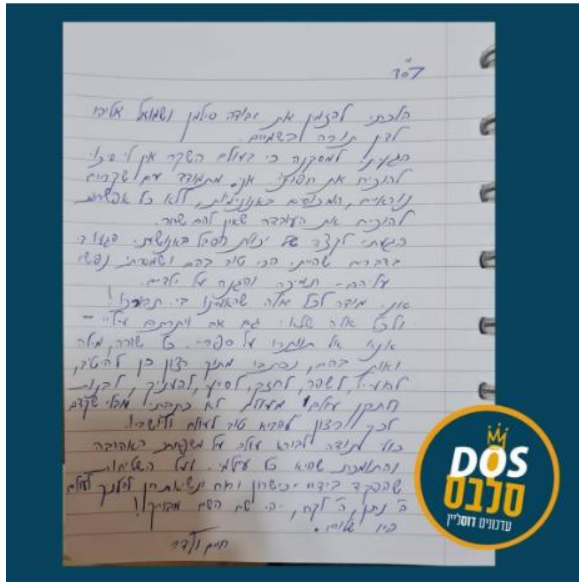
dos_celebs_ Edited • 138 w
לאחר הסערה שהתפתחה נגדו ולדר נמצא ירוי צמוד לקבר בנו בבית העלמין סגולה בפתח תקווה. השאיר מכתב שם ליד

עצוב מאוד.
See translation

yaelsorani18 136 w
גם עכשיו, לא לשכוח מי הקורבנות האמיתיים!!!!

Liked by chani_vainberger and others
27 December 2021

Add a comment...

dos_celebs_ • Follow

dos_celebs_ 138 w

המכתב המלא של חיים ולדר.הגעתי למסקנה כי בעולם השקר אין לי סיכוי להוכיח את חפותי.
See translation

yaelsorani18 136 w

טפו עליך

Reply See translation

maya_tubul1 137 w

מחנך לילדים שלי ❤️

Liked by and others

27 December 2021

Add a comment...

dos_celebs_ • Follow

dos_celebs_ 138 w

הזמר גד אלבז הסיר את הסרטון וכתב

שמעתי היום על ההתאבדות של חיים ולדר וכאב לי הלב במיוחד שלבן אדם יש משפחה, אני לא מעורב בפרטי המקרה או התלונות עליו, אני חי בארצות הברית כבר כמה שנים, קראתי היום איזה ידי של ששלחו לי שאומר שהוא לא עשה את כל מה שאמר עליו אבל הוא כן חטא ולא עמד בנסיגות שעמדו בפניו והרגשתי שזה בושע שאנחנו שופטים אנשים לפני שמערכת המשפט שפטה אותם ושאנחנו מדברים לשון הרע לפני שאנחנו אפילו יודעים פרטים ושיש דברים שצריכים להשאר בין בן אדם לבורא או לאנשים שנפגעו ממנו ואם הוא קצת מפורסם או דתי לא אומר שדעו מותר... התגובות שהיכו לי מראות לי שוב את חשבתה שחוגגת ברשת ואת הקלות ראש לחצית מדורות ואפילו לפגוע ביי אשית, לא התכווין לפגוע ברגשות של אף אחד רק להציב נקודה למחשבה על לשון הרע והשלכותיו ונהנה הסרטון שעשיתי הוכיח שצדקתי לכן הוא יד שאל איזה לכם על מה לדבר.

Liked by and others

28 December 2021

Add a comment...

dos_celebs_ • Follow

...

dos_celebs_ 138 w

סיון רהב מאיר
ארבע מחשבות על פרשת חיים ולדר
ועלינו:

1. זו יכולה להיות הזדמנות גדולה. הפרשה הקשה הזו יכולה להיות מנוף אדיר לתיקון. כשכזו סערה משתוללת, אי אפשר להתעלם ולטשטש. צריך להסביר לעצמנו ואז לילדינו שיש אנשים, גם מפורסמים וחשובים, שעושים דברים חמורים. להסביר שאם נפגענו, חלילה, צריך לספר מייד

Liked by

and others

28 December 2021

Add a comment...

dos_celebs_ • Follow

...

שאנחנו לא אשמים וזה לא "לשון הרע" לספר מה נעשה, רק הפוגע אשם. וכמו שסיכמה אתמול חברה שלי: "זה פשוט מאוד: אסור לפגוע באחרים ואסור לפגוע בעצמך. זו התורה שלנו."

2. מעבר לקורבנות הישירים, יש קורבן נוסף שאותו עדיין ניתן למנוע: אובדן האמון של כולנו. הרב חגי לונדין כותב שאסור לומר כעת "כולם מפלצות" או "אי אפשר לסמוך על אף אחד". זה הרסני. על כל פוגע אחד, יש אלף אנשים טובים. העולם חלץ אנשים ישרים ומסורים, ואם הם

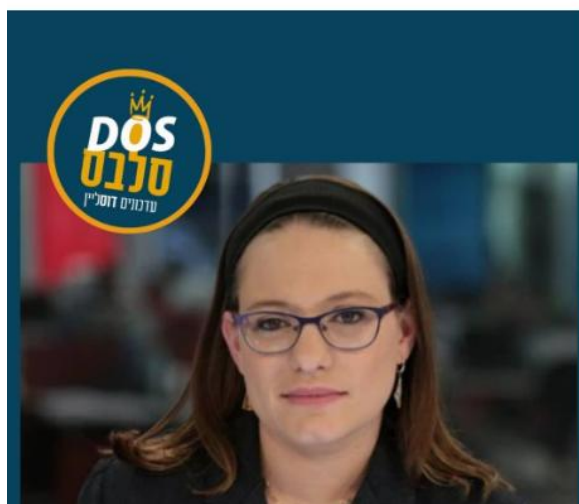

dos_celebs_ • Follow

...

מלא אנשים ישרים ומוסריים, ואם הם חוצים קו אדום – אז מתברר שהם לא כאלה. אבל אל לנו לצבוע את כל המין האנושי בשחור ולהתיימש. הרוב טוב, המיעוט רע, והרוב הטוב צריך לייצר מנגנונים שיטפלו היטב במיעוט הרע.

היום כ"ד בטבת, יום פטירתו של רבי 3. שניאור זלמן מלאדי, מייסד חסידות חב"ד, האיש שלימד אותנו שהמלחמה הכי קשה, מלחמת העולם האמיתית, מתרחשת בכל רגע בשדה הקרב הסוער והמורכב ביותר נשיש – הנפש שלנו. כל אחד ואחת צריכים

dos_celebs_ • Follow

...

שיש – הנפש שלנו. כל אחד ואחת צריכים לנסות ולנצח בקרב התמידי הזה, במאבק שבין הטוב לרע בתוכנו. זו המשימה המרכזית של האדם בחייו.

ועוד לימדה אותנו החסידות, שאם ראינו 4. ושמענו דבר מה – זה לא סתם. אסור להתייחס לאירועים כאל "אייטם", אסור לחשוב שזו עוד ידיעה עסיסית וחולפת שלא קשורה אלינו. יש לנסות ללמוד מכל מאורע מה זה אומר לנו, ואילו לקחים אנחנו אישית יכולים להפיק.

dos_celebs_ • Follow

...

dos_celebs_ Edited • 138 w

אשת התקשורת החרדית דנה ורון קמתי הבוקר עם הבזיון שמתנהל בתקשורת החרדית סביב פרשת חיים ולדר . אני בכוננות ספיגה של גשם תגובות שנויות במחלוקת אבל כבר אומרת - מי . שיעבור את הגבול יחסם מאמינה_לך
 לא_תשתוק#

19פדט
 See translation

Liked by and others
 29 December 2021

Add a comment...

נספח 51

dos_celebs_ • Follow

...

dos_celebs_ Edited • 138 w

יפי כלתו של חיים ולדר משתפת ברוך דיין האמת . הילדים שלי איבדו עוד אבא . אני איבדתי איש שהיה קרוב אליי במיוחד . איזה תענוג בימים אלה , לפתוח את הרשתות החברתיות ולראות את כל הנאצות עליו . לא מאחלת לאף אחד מכם לעבור את מה שאנחנו עוברים . לא מאחלת לאף אחד מכם לבוא לספר לילד יתום שהאיש שהכי קרוב אליו מת באופן פתאומי , ובלי הכנה . הזעקות של הילדים היתומים שלי מגיעות עד לב השמים . איתמר אמר לי אתמול אמא, תשמרי על עצמך הכי חזק בשבילי, את היחידה שנשארה לי . חיים ולדר, שווער יקר, אני מצטערת שכנה זה נגמר בשבילך

Liked by   **tehila_carmeli_1** and others
 29 December 2021

Add a comment...

128

dos_celebs_ • Follow

היתומים שלי מגיעות עד לב השמים.
איתמר - אמר לי אתמול: אמא, תשמרי
על עצמך הכי חזק בשבילי, את היחידה
שנשארה לי. חיים ולדר, שווער יקר, אני
מצטערת שככה זה נגמר בשבילך
See translation

נספח 52

dos_celebs_ • Follow

dos_celebs_ 137 w
אחרי שבוע סוער במיוחד אין אתם
מסכמים את פרשת חיים ולדר
?ומה למדתם מזה
See translation

meirlaniado555 135 w
סוטה מין שלא להאמין
Reply See translation

story_of_the_lifey 137 w
אני חושבת שהפרשה בלבלב פה גם

Liked by mayrdnvk and others
31 December 2021

Add a comment...

Merav Michaeli מרב מיכאלי
@MeravMichaeli

כשהמפלגות החרדיות מונעות מנשים ייצוג, אל תתפלאו שרבנים קוראים לדיווחים על פגיעות מיניות קשות "לשון הרע". יש קשר ישיר בין הדברים והוא הרסני וחייב להשתנות. אין תואר או מעמד שמקנה חסינות לאף פוגע. מחזקת את הנפגעות והנפגעים בפרשה הקשה הזו ובכלל.

פנינה פויפר @pninapf · 16 שעות
פנינה אישית מה ❤️ תרומה לקמפיין הכי החרדי כרגע

DOS סרטונים דוסיין
jgive.com/new/he/ils/don...

dos_celebs_ • Follow

dos_celebs_ Edited • 137 w
ח"כ מרב מיכאלי בתגובה על פרשת חיים ולדר
See translation

yitzhakazran 136 w
איזה חולת נפש
Reply See translation

shirc742 136 w
שונאת את הכלבה הזאת!!

Liked by **jordan_acuon** and others
2 January 2022

Add a comment...

DOS סרטונים דוסיין

dos_celebs_ • Follow
Original audio

dos_celebs_ 137 w
היום בבני ברק שורפים ספרים של חיים ולדר מה דעתכם?
See translation

harell.1 115 w
חולי נפש
Reply See translation

lirazbitton_ 133 w
מי ששורף ספרים סופו לשרוף אנשים, ה' ישמור

mia27.7.2008 133 w
בשביל מה זה טוב זה אכזרי זה אנשים

746 likes
3 January 2022

Add a comment...

harabanit • Follow

...

harabanit 144 w

בסוף השבוע האחרון התפרסם בעיתון "הארץ" תחקיר, עליו חתומים אהרון רבינוביץ ושירה אלק, לפיו הסופר חיים ולדר ניצל קטניות. חיים ולדר מכחיש את כל החשדות ומציג בדיקת פוליגרף התומכת בטענותיו.

הערב, (מוצאי שבת) פרסמה יפי ולדר (אם נכדיו של חיים ולדר) סטורי בו היא תומכת בחיים ולדר. היא כותבת: "מדובר באדם נדיר מלא בטוב ולוחם צדק עם נשמה טובה".

871 likes

13 November 2021

Add a comment...

harabanit • Follow

bnei brak - בני ברק

...

harabanit Edited • 138 w

הבושה עוברת צד: בעקבות תחקיר "הארץ" על מעשיו של חיים ולדר, מפרסם היום העיתון על כך שדיינים ורבנים, נשים, מטפלות ומטפלים, סיפרו לבית דין חרדי מיוחד על למעלה מעשרים פגיעות מיניות שביצע חיים ולדר. בין היתר יש עדויות על פגיעות מיניות של ולדר בילדים ובני נוער לכאורה הרב שמואל אליהו, רבה של צפת וראש בית הדין המיוחד "המקרים האלו הם רק חלק"

696 likes

26 December 2021

Add a comment...

harabanit • Follow

...

harabanit 138 w

דיווחים: בעקבות עשרות העדויות נגדו על תקיפות מיניות והחשדות למעשים חמורים שביצע, חיים ולדר שם קץ לחייו תמונות: דוד 25, וואטסאפ לפי סעיף 38A See translation

rebecca_tal_ 136 w

וואלה אני לא מתפלאת בכלל!!! תקשיבו משהו רבי נחמן כבר אמר שבאחרית הימים יהיו הרבה מפורסמי שקר. שיתגלו עם הזמן דרך מעשים

1,139 likes

27 December 2021

Add a comment...

harabanit • Follow

...

harabanit 138 w

פראצי: אושיית האינסטגרם חני וינברגר ובעלה ישי נצפו הערב בכניסה לבית העלמין סגולה בפתח תקווה, שם נערכה הלוויתו של חיים ולדר See translation

daniel_catering_badatz 137 w

פוסטמה מגעילה שכמוה, נואפת בחדר עליון

Reply See translation

1,092 likes

27 December 2021

Add a comment...

harabanit • Follow

...

harabanit Edited • 138 w

חיים ולדר: "הלכתי להזמין את יהודה סילמן ושמואל אליהו לדין תורה בשמיים" הערב נחשף מכתב ההתאבדות של חיים ולדר בו הוא כותב "הגעתי למסקנה כי בעולם השקר אין לי סיכוי להוכיח את חפותי, הגעתי לקצה של יכולת הסבל האנושית" כמה דעתכם? צילומים: צילום מסך. לפי סעיף 38A See translation

1,422 likes

27 December 2021

Add a comment...

😊

harabanit • Follow

harabanit Edited • 138 w

יפי ולדר, אלמנתו של צביקי ולדר ז"ל ואם ילדיו כותבת בסטורי בתגובה ראשונה על סערת חיים ולדר:

"הילדים שלי איבדו עוד אבא, אני איבדתי איש שהיה קרוב אלי במיוחד. לא מאחלת לאף אחד מכם לעבור את מה שאנחנו עוברים. לא מאחלת לאף אחד מכם לבא לספר לילד יתום שהאיש הכי קרוב אליו מת. באופן פתאומי ובלי הכנה. הזעקות של הילדים היתומים שלי מגיעות עד לב השמיים. איתמר אמר לי אתמול: אמא,

1,638 likes

29 December 2021

Add a comment...

harabanit • Follow

...

תשמרי על עצמך הכי חזק בשבילי, את היחידה שנשארה לי"
"חיים ולדר, שווער יקר, אני מצטערת שככה זה נגמר בשבילך"

תגובות פוגעניות יימחקו
See translation

נספח 61

harabanit • Follow

...

harabanit Edited • 137 w

כותבים את הפוסט לאחר בירור יסודי**
של העובדות
שפרה הורביץ ז"ל נפגעה מחיים ולדר, הוכרזה בימים האחרונים כנעדרת והיום נמצאה ללא רוח חיים ונערכה הלוויתה. צילום: @avigayil_heil
אם אתם זקוקים לעזרה, אל תהססו להתקשר:
תהל, קו חם לנפגעות דתיות 026730002
תהל, קו חם לנפגעים דתיים 025328000
ערן: 1201, 24 שעות ביממה
מאמינהלך #אלתעזביידיים

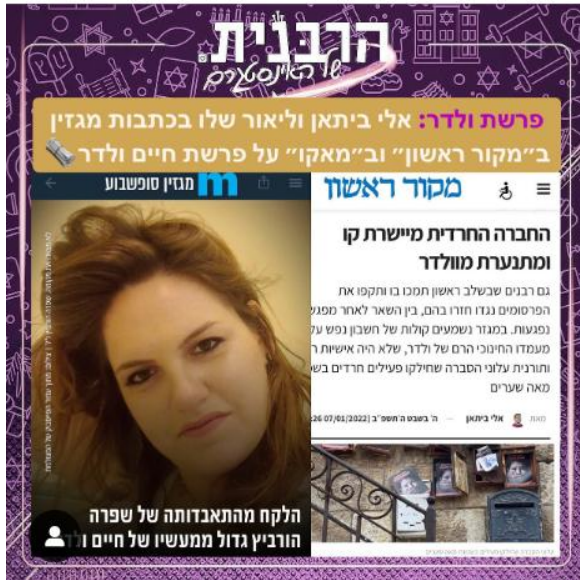

1,461 likes

30 December 2021

Add a comment...

harabanit • Follow

...

harabanit 136 w

פרשת ולדר: אלי ביתאן במקור ראשון:
"החברה החרדית מיישרת קו ומתנערת
ומלדר". ליאור שלו במאקו: "שאלת זהות
הפוגע של שפרה הורביץ היא לגמרי
משנית ביחס לפצע שנחשף עם מותה של
הורביץ - כי מהכאב הזה סובלת קהילה
שלמה"
קישורים לכתבות בסטורי שלנו
צילום: צילום מסך
@elibitan90 @liorrshalev @mako.il
@makorrishon1

543 likes

7 January 2022

Add a comment...

Abstract

This thesis investigates how various Haredi (ultra-Orthodox) media outlets, both traditional and digital, addressed the sexual abuse allegations and subsequent suicide of author Haim Walder. The study aims to understand how digital platforms are challenging traditional Haredi media. The Walder controversy began on November 12, 2021, following an exposé in Haaretz that revealed multiple cases of sexual abuse by Walder, a prominent figure in the ultra-Orthodox community. This led to his employment suspension, the removal of his books from stores, and diverse reactions in Haredi media. Walder's suicide occurred a month and a half later.

The study highlights the significant differences between traditional and digital platforms, noting that traditional Haredi media operate under strict rabbinical supervision, which significantly influences coverage, especially on sensitive topics like sexual abuse (Cohen, 2012). It separately analyzes Haredi media publications, websites, and new media platforms to illustrate the challenges each presents to Haredi communication.

The research provides a theoretical background on Haredi society, including characteristics of traditional and digital media outlets, new media platforms, and community attitudes towards sexual abuse. Employing qualitative content analysis, it examines various media formats from November 2021 to January 2022. The study compares findings from Haredi newspapers (Hamodia, Hamevaser, Yated Ne'eman, Mishpacha, Yom LeYom, and HaDerech), Pashkevlim, Haredi websites (Kikar HaShabbat, B'Hadrei Haredim), Facebook groups (Yeshnan, Haredim on the Net, CHISH, Achshav Torech), and Instagram pages (Dos Celebs and HaRabanit).

Key findings reveal that many traditional media outlets either ignored the Walder affair or presented it in a censored manner, highlighting his positive contributions while omitting the sexual abuse allegations. Those that covered the issue did so indirectly or symbolically to uphold community values and avoid breaches of religious norms. In contrast, digital media outlets displayed relatively greater openness in discussing the Walder affair, although to varying extents. Kikar Shabbat, for instance, balanced maintaining censorship with offering more detailed and independent coverage than some other digital platforms like B'Hadrei Haredim.

The greatest diversity of viewpoints emerged from Haredi media environments on Facebook and Instagram, where discussions included supporting victims, defending Walder, and raising conspiracy theories. Each group or page adopted its own approach to coverage, with the Instagram page HaRabanit noted for maximum freedom of expression and minimal rabbinical oversight.

In conclusion, new media platforms exhibit greater autonomy and less rabbinical control, resulting in a wider range of opinions and community involvement in the Walder affair. This shift suggests a significant change in how the Haredi community engages with sensitive issues traditionally considered taboo.

This thesis was carried out under the supervision of

Prof. Motti Neiger

School of Communication, Bar-Ilan University

Bar-Ilan University

Wall-Keepers, Fence-Breakers, or Trailblazers?

The Challenge of the New Media Environment to Ultra-Orthodox-Targeted Media: An Analysis of Sexual Abuse Coverage and the Chaim Walder Affair across Traditional and Digital Platforms

Efrat Refaeli

Submitted in partial fulfillment of the requirements for the Master's
Degree in the School of Communication,

Bar-Ilan University

Ramat-Gan, Israel

2025